COMMENTARII
PARAPHRASTICI
IN
D. PAULI
APOSTOLI
EPISTOLAS
SECTIO ALTERA.

(2

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III - NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

ARGUMENTUM EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

GAlatia Provincia eſt minoris Aſiæ. Quà Orientem reſpicit, finitimam habet Cappadociam, ab Occidente Bithyniâ, à Meridie Pamphyliâ, à Septentrione Pontô Euxino clauditur. Galli è finibus ſuis olim egreſſi, poſtquam teſte Pauſaniâ Macedoniam & Theſſaliam depopulati ſunt, trajecerunt in Aſiam à Rege Bithyniæ unà cum Græcis in auxilium evocati, & regioni à ſe devictæ nomen primùm Gallogræciæ, poſtmodum Galatiæ impoſuêre. Huic porrò nationi Paulus Apoſtolus Evangelii lucem prætulerat non abſque fructu prædicationis ſuæ ampliſſimo; cùm verò inde digreſſus pro muneris ſui ratione, alias quòque regiones luſtrare, & cœleſtis

Digitized by Google

doctrinæ radiis illuſtrare compelleretur, deferbuit ardor ille priſtinus, quo Chriſti Evangelium à Paulo prædicatum Galatæ complexi fuerant, nimiúmque faciles aures præbuerunt pſeudo-Apoſtolis ex Judæorum gente ſupervenientibus, paſsímque ſpargentibus, obſervantiam legis Moſaicæ cum Evangelio neceſſariò conjungendam. Allegabant illis hi ſycophantæ exemplum aliorum Apoſtolorum, qui ritus hoſce Judaicos perquàm religioſè cuſtodirent, authoritate ac dignitate Paulo utique longè præferendi tanquam teſtes oculati & omni exceptione majores, qui Chriſto Domino convixerant, propriiſque auribûs ejus prædicationem exceperant, nec non ſigna admiranda ab eo patrata viderant, cùm Paulus nec cum Chriſto converſatus, neque ab eo in Apoſtolorum Collegium cooptatus fuerit, adeóque ejus doctrinam nec ſatis intelligeret, nec fideliter referret. Ab hoc ergò tam gravi ac periculoſo errore ut Apoſtolus eos, quorum converſioni tantopere inſudaverat, maturè revocaret, epiſtolam hanc exaravit, in quâ copioſè, ac luculenter diſſerit de ritibus antiquæ Legis, nec non de fide ac gratiâ Jeſu Chriſti, cui hominis Juſtificationem attribuit. Epiſtola hæc videtur epitome quædam eſſe Epiſtolæ ad Romanos inſcriptæ, utraque enim eandem doctrinam complectitur, iiſdem prope ſententiis, rationibus, ac phraſibûs utitur. Hieronymus, Athanaſius, Theodoretus Romæ ſcriptam perhibent, negat Chryſoſtomus, Baronius & alii, quin conveniant, num Epheſi num alibi in Græciâ ſcripta.

Cap. I. Præmiſſis conſuetis ſalutationibûs acriter invehitur in Galatas, quòd ab Evangelio à ſe prædicato tam citò deflexerint, & abjectâ fiduciâ, quam omnem in Chriſto Domino collocare debuerant, eò dementiæ progreſſi ſint,

ſint, ut crederent obſervantiam circumciſionis & aliorum rituum antiquorum neceſſariam eſſe ad perfectam, numeriſque omnibus abſolutam Juſtificationem. Tum anathematis fulmen in eos evibrat novatores, qui contraria prædicationi ſuæ dogmata auſint diſſeminare, ne ipſis quidem Angelis aut ſibi ipſi, ſi hoc attentari fors contingeret, per acutam ſpiritúque divino ſuccenſam hyperbolem parcens. Denique certitudinem doctrinæ ſuæ, quam non ab hominibus, ſed ab ipſo immortali Dei Filio per revelationem ſe accepiſſe teſtatur, multis argumentis adſtruit. Addit, ſe tertio à converſione ſuâ annô aſcendiſſe Jeroſolymam ad conferendum cum ipſo Petro Apoſtolo, quocum per quindecim dies ibi commoratus ſit.

Cap. 2. Memorat ſe evolutis ab agnitâ Chriſti fide quatuordecim annis Jeroſolymam rurſus veniſſe, ibíque doctrinam ſuam tribus Apoſtolis Petro, Jacobo, ac Joanni communicâſſe, quam illi approbatione ſuâ per omnia ut integerrimam firmaverint. Suſceperat hanc profectionem Apoſtolus ad componendas tricas ac diſſenſiones Eccleſiæ Antiochenæ circa obſervantiam cæremoniarum legis antiquæ. Judæi enim nuper admodum ad Chriſti Religionem traducti modis omnibus contendebant, eas Chriſtianis etiamnum retinendas, Gentiles verò poſt ejuratum idolorum cultum tam grave jugum aſpernati ſeſe illis ſubmittere recuſabant. Sacri interpretes non ſatis conveniunt, num quatuordecim hi anni, ſub quorum finem ſe Jeroſolymam aſcendiſſe commemorat, computandi ſint à die converſionis ſuæ, an verò à primâ profectione, de quâ priori capite loquitur. Divo Hieronymo poſterior arridet ſententia, priorem verò longè plures amplectuntur majori veritatis apparentiâ. Diverſitas iſthæc

minoris momenti eſt, quàm controverſia illa, quæ geminos Apoſtolorum Principes Petrum & Paulum Antiochiæ colliſit ratione antiquæ Legis rituum. D. Hieronymus ſecutus Græcorum ſententiam opinatur, redargutionem iſtam ſimulatam tantummodò fuiſſe. D. Auguſtinus verò contendit, Petrum Apoſtolum ſeriò & ex merito reprehenſum. Utriusque hac de re Epiſtolas in 2. tom. Oper. D. Auguſtini reperies. Nobis ob argumenti brevitatem non vacat hanc controverſiam diſcutere, quæ peculiarem ſibi locum ac disquiſitionem depoſceret. Sub finem capitis triplici ratione probat Apoſtolus, Juſtificationem noſtram ex ſolâ fide vivâ Chriſti provenire. Prima eſt, quòd Servator noſter aliàs peccati auctor ac Miniſter foret, ſi lex ab eo abolita maculam illius eluere poſſet. Secunda, quòd lex diſponat ad Evangelium, & ipſamet profiteatur, ſe in Chriſto deſinere, ac mori. Tertia, quòd alioqui gratis Chriſtus mortem oppetiiſſet, ſi homines ex lege juſtitiam gratiámque conſequi poſſent.

Cap. 3. Ad idem argumentum comprobandum 5. adducit rationes. Inprimis propriam eorum experientiam, quandoquidem non niſi præmiſſâ per baptismum ſanctificatione gratia patrandi mira illis impertita fuerit. Secundò affert in medium Abrahami exemplum, qui ante legis primordia juſtificatus eſt ex fide in Deum. Tertiò oſtendit eos, qui ſub lege gemunt, obnoxios eſſe maledicto, quod ipſa pronuntiat contra ejus transgreſſores, cùm tamen illud per Chriſti mortem ſublatum ſit. Quartò allegat ex prophetâ Abacuc textum, quo pronuntiat juſtum ex fide vivere. Quintò cùm juſtitiæ conſecutio Abrahamo ejúsque poſteris promiſſa ſit, docet eam obtineri per fidem, quam huic pollicitationi adhibent. De-

nique

Digitized by Google

nique legem Moyſis pædagogo æquiparat, & Iſraëlitas pueris, quos neceſſe erat, quà minis, qua promiſsis in officio contineri, donec ætatem & uſum attingerent rationis perfectæ, nempe ad tempus usque à Divinâ providentiâ præfixum pro manifeſtatione & adventu promiſſi Meſſiæ.

Cap. 4. comparat legem tutori, & Iſraëlitas pupillis ſub tutelâ conſtitutis. Addit Chriſtianos jam eſſe majorennes, atque adeo, non ampliùs indigere rectore, qui eos corripiat, & ùt ſervos duriùs habeat, cùm jam adoptati ſint in filios Dei. Subin gloriatur de benevolis olim erga ſe Galatatum ſtudiis, eísque in mentem revocat, quo ardore complexi fuerint Evangelii ſui prædicationem, ut eos inconſtantiæ ſuæ pudeat, quòd tam leviter ab eâ reſiliant. Priusquàm capiti coronidem imponat, Vetus Teſtamentum aſſimilat Agar ancillæ Abrahami, novum verò Saræ conjugi magni hujus Patriarchæ, Judæos Iſmaëli, Chriſtianos Iſaaco: unde infert, quemadmodum Agar ejecta fuit cum filio ſuo ex ædibus heri, ita & Veterem Legem eliminatam eſſe ab Eccleſiâ, ejúsque ſponſo Chriſto Servatore, quemadmodum Iſaaco tota hæreditas ceſſit ùt ingenuo filio, ita & novæ Legi obveniſſe prærogativas omnes promiſſionum, quæ factæ ſunt per oracula ſacrorum Vatum, & demum quemadmodum Iſmaël infeſto animô perſecutus eſt Iſaacum, ita & Judæos inſurgere in Chriſtianos odiô ac livore acerbiſſimo.

Cap. 5. Hortari pergit Galatas ad excutiendum jugum Legis Veteris, ne excidant gratiâ juſtum reddente, quam fides in Chriſtum charitate animata mentibus inſerit tam Gentilium, quàm Judæorum, eósque in libertatem aſſerit filiorum Dei. Inde factâ digreſſione, prout aſſolet, à do-

ctrinâ dogmaticâ ad moralem occaſionem arripit differendi de luctâ carnis contra ſpiritum, & diſcrimine morum à tam oppoſitis principiis ſcaturientium enumerando opera tam carnis quàm ſpiritûs, ut ab illis caveamus quàm diligentiſſimè, his autem inſiſtamus ardentiſſimè.

Cap. 6. Obteſtatur illos, ut adversùs abductos à rectâ ſemitâ, & forſitan relapſos in aliquas noxas & errores cum omni lenitate ac moderatione procedant. Excitat eos ad humanitatis & beneficentiæ officia exhibenda præcipuè domeſticis fidei, Chriſtianis videlicet, propoſitâ remuneratione ampliſſimâ, additóque ſaluberrimo monitô, eos, qui ſe Legis Moſaicæ perquàm religioſos cultores deprædicant, id facere jactantiæ & inanis gloriolæ causâ, quóque ſecuritati ſuæ magìs conſulant adversùs infeſta Judæorum molimina. Demum concludit Epiſtolam adhortatione repetitâ, ut doctrinæ à ſe traditæ firmiùs deinceps inſiſtant, in ejúsque confirmationem poſtremam allegat, & quodammodo exhibet ſtigmata Jeſu Chriſti ſibi impreſſa relictis luculentis cicatricibûs, in quibus tanquam trophæis & regalibus ſignis unicè gloriatur tanquam fortiſſimus pugil, ſéque ex invictâ tot laborum ac perſecutionum tolerantiâ fideliſſimum, atque addictiſſimum Chriſto Domino ſuo ſervum comprobat.

(o)

PA-

PARAPHRASIS
IN EPISTOLAM D. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.
CAPUT I.

1. PAulus Apoſtolus non hominum auctoritate, aut commendatione ad prædicandum Evangelium vocatus, ſed ipſius JEſu Chriſti Domini noſtri Deíque Patris imperiô, qui ipſum à mortuis excitavit vi divinâ ac poteſtate, quam Filio dedit, *omnis enim virtus filii de patre eſt*, verba ſunt S. Ambroſ. in hunc textum, *ut geſta Filii facta ſint Patris, ex quo omnia.*

1. *Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per JEſum Chriſtum, & Deum Patrem, qui ſuſcitavit eum à mortuis:*

***2.** Et qui mecum ſunt omnia. omnes fratres, Eccleſiis Galatiæ.*

***3.** Gratia vobis & pax à Deo Patre & Domino noſtro Jeſu Chriſto,*

4. Qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos de præſenti ſæculo nequam, ſecundùm voluntatem Dei, & Patris noſtri.

5. Cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

6. Miror, quòd ſic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiam Chriſti, in alìud Evangelium:

2. Et omnes, qui cum illo ſunt (ſunt autem quàmplurimi) fratres Eccleſias Galatiæ ſalvere jubent. 3. Gratia vobis & pax non à Moyſe, vel Lege, ſed à Deo Patre & Domino noſtro JEſu Chriſto. 4. Qui ſemetipſum tanquam pretioſam victimam pro expiatione noſtrorum delictorum obtulit, atque in eum finem, ut inſtitutâ deinceps ſanctiori vitâ à flagitioſi hujus & corruptiſſimi ſæculi moribus, quàm longiſſimè recedamus, quæ eſt Dei Patris noſtri mittentis hunc nobis ſalutis deperditæ reparatorem voluntas primaria. 5. cui ſit gloria in omnem æternitatem, Amen.

6. Equidem mirari ſatis non poſſum, quòd cùm vobis perſeverandum fuerit in fide dogmatum, quæ vobis à me non ita pridem annunciata ſunt, tam facilè in transverſum vos abduci patiamini ab his Novatoribus, qui omni ſtudiô inducere vos ſatagunt ad retinendam obſervantiam rituum antiquorum, quódque à Deo Patre averſi, qui vos benigniſſimè vocare dignatus eſt in notitiam JEſu Chriſti, & communicationem cœleſtium ejus charismatum tam citò tranſiliatis ad amplecten-

ctendum novum Evangelium, quaſi aliud ab illo ac præſtantius daretur, Chriſtóque addendus ſit Moyſes, & Evangelio lex cæremonialis.

7. Hæc mutatio adeo inexſpectata & exotica eſt, ut vix in animum inducere queam, eam levitati veſtræ unicè imputandam. Simplicitate ac credulitate veſtrâ haud dubiè abuſi fuerint hi veteratores, fallaciiſque ſuis, quaſi tenebris offuſis vobis illuſerint, ad elevandam ac deprimendam auctoritatem Evangelii JEſu Chriſti, qui nos ſervitute Legis exemit. Nolite eos audire, fratres mei, neque patiamini faſcinari vos ſplendido fuco argutiarum, quibûs ſomnia ſua & impoſturas contegere ſtudent. Omnis innovatio in materiâ religionis plena periculi eſt, ac cane pejùs & angue fugienda, uti vobis jam ſæpiùs inſinuavi. 8. Tantùm abeſt, ut Novatorum iſtorum oratione commoveri vos oporteat, ut ſi per conditionem haud poſſibilem, vel ego ipſe, vel angelus quiſpiam de cœlo veniens quidquam promulgaret, quod perceptæ jam fidei doctrinæque repugnaret, vel non usquequaque conveniret, anathema

7. Quod non eſt aliud, niſi ſunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Chriſti.

8. Sed licèt nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.

9. *Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: ſi quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit.*

ma cenſeri debeat. 9. Ac ne quis exiſtimet, hoc mihi per imprudentiam, aut animi ſuccenſi impotentiam temerè excidiſſe, iterum, iterúmque repeto, quisquis ille fuerit, quocunque demum charactere ſive angelico, ſive Apoſtolico glorietur, ſi quis contraria aut quoquomodo repugnantia prædicaverit iis, quæ accepiſtis à nobis, non ſolùm aures ab eo, animóſque avertite, ſed etiam ùt omni execratione, & anathemate dignum falſarium repellite. Quin imò, ſi per impoſſibilem ſuppoſitionem Deus ipſe revelaret contrarium quid fidei noſtræ, quàm jam primò revelavit, primæ ejus revelationi ſtandum eſſet, non ſecundæ, quia ſi revelaret contrarium, mutaretur, adeóque deſineret eſſe Deus, & prima infallibilis veritas, quæ omnia cùm fieri repugnet, illud conſequitur, Deum nec per ſe, nec per alios contrariam priori doctrinam nobis tradere poſſe.

10. *Modò enim hominibus ſuadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.*

10. Quòd porrò tam liberè tam fidenter antagoniſtas meos anathemati ſubjecerim, nolite mirari, cùm enim acceperim à Deo ipſo immortali, quæ vobis haud ita pridem annun-

annuntiavi, minimè convenit, ut ea humano angelicóque examini ac trutinæ ſubmittam. Equidem mortalium ſalutem Deíque unius gloriam pro ratione mei officii unicè quæro, an propterea exiſtimatis, me eorum quoque benevolentiam & gratiam aucupari? Præfectò ſi eorum præconia ſtudiáque ambirem ex meâ prædicatione, ſi Judæis gratificari ac placere contenderem, idoneus fidelíſque Chriſti ſervus, qualem me profiteor, neutiquam forem. Veſtrâ quidem ſententia tantæ auctoritatis eſſe non videor, nec eâ fide dignus, qua cæteri Apoſtoli, eò quòd Apoſtolicam dignitatem ac miſſionem oretenus ab ipſo Dei Filio in terris commorante non acceperim, nec ejus diſcipulus fuerim. 11. Ego autem vobis palàm edico, Evangelium quod à me promulgatum eſt, non eſſe ejusmodi, quale vobis obtrectatores mei deſcripſerunt, inventum videlicet meum, aut hominis cujuspiam auctoritate ſubnixum, 12. cùm illud divinitùs acceperim ab ipſo cœli terræque domino, tunc ſcilicet, cùm ab eo raptus ſum in tertium cœlum. 13.

11. *Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium, quod evangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecundùm hominem:*

12. *Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per revelationem Jeſu Chriſti.*

Digitized by Google

13. *Audiſtis enim converſationem meam aliquando in Judaiſmo: quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam.*

14. *Et proficiebam in Judaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantiùs æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum.*

15. *Cùm autem placuit ei, qui me ſegregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam,*

16. *Ut revelaret filium ſuum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuò non acquievi carni & ſanguini.*

17. *Neque veni Jeroſolymam ad anteceſſ-*

13. Equidem non ignoratis, priſtinam meam agendi rationem, cùm adhuc legi Judæorum addictus viverem. Zelô præfervido planéque cœco perſequebar Eccleſiam Dei inſtar ferocis beſtiæ in ejus exitium ruens, 14. & inter ætatis meæ contemporaneos ac contribules, æmulatione paternarum traditionum exardeſcens, primas mihi partes depoſcebam inſectandis Chriſti fidelibus. 15. Ubi autem Deo immortali, qui me ab æterno necdum natum, adeóque & ante omne meritum gratuitâ bonitate ſecrevit in peculiare gloriæ ſuæ propagandæ inſtrumentum, ubi, inquam, illi placuit mihi revelare filium ſuum, non tantùm ut illum ipſe cognoſcerem, ſed etiam Gentibus annuntiarem, 16. ſtatim voluntatem meam divinæ ſubmiſi eâ animi firmitate ac conſtantiâ, ut quidquid rationis humanæ ſagacitas in contrarium, ſuaderet pericula ob oculos repræſentans, quibus me exponerem, mala graviſſima mihi ſubeunda, ſi doctrinam inviſam palàm exponerem, id omne flocci facerem. 17. Jeroſolymam tamen me non contuli

tuli ad inviſendos eos, qui ante me ad Apoſtolatum vocati fuerant, quippe qui judicarem haud quaquam convenire, ut ab hominibus paulatim diſcerem, quod ab ipsâ æternâ veritate absque ullo ſtudio ac defatigatione momentô quaſi hauſeram, ſed in Arabiam profectus ſum, ac denuo Damaſcum reverſus. 18. Non diffiteor, me Jeroſolymam pòſt excurriſſe, ad viſendum Petrum, quocum etiam ibi per 14. dies commoratus ſum: hanc autem profectionem honoris illi potiùs, quem ſemper plurimi feci, tanquam Apoſtolorum Principem, & Eccleſiæ univerſalis paſtorem, deferendi gratiâ ſuſcepi, quàm ut intra tam anguſtum temporis ſpatium ab eo inſtruerer, aut ſi quâ re errâſſem, corrigerer, quippe qui jam tres integros annos Evangelio prædicando operam dederam. 19. Alium autem ex Apoſtolis, à quo erudiri inſtituique poſſem, vidi neminem, niſi Jacobum Chriſti conſobrinum. 20. Teſtor autem Deum, me nihil horum, quæ ſcribo, fingere, aut ſupra verum extollere. 21. Poſtea verò viſo Petro ſeceſſi in regiones Syriæ,

res meos Apoſtolos: ſed abii in Arabiam: & iterum reverſus ſum Damaſcum:

18. *Deinde poſt annos tres veni Jeroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebûs quindec*

19. *Alium autem Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini.*

20. *Quæ autem ſcribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior.*

21. *Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ.*

22. *Eram autem ignotus facie Eccleſiis Judeæ, quæ erant in Chriſto:*

23. *Tantum autem auditum habebant: quoniam qui perſequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:*

24. *Et in me clarificabant Deum.*

Syriæ, Ciliciæque. 22. Ut adeo Chriſtianis Eccleſiis Judææ ne de facie quidem notus fuerim. 23. Hic tantùm rumor in eâ provinciâ de me increbuerat, eum, qui aliquando ſibi honori duxerat Chriſti fidem profeſſos divexare, atque inſectari, nunc mutato conſiliô eorum Apoſtolum agere, ſtrenuúmque propugnatorem doctrinæ, quam antea penitus abolitam, everſámque percupiebat. 24. Quod eos impulit ad adoranda divinæ providentiæ conſilia, & bonorum omnium largitori Deo, quantas maximas poterant gratias, laudésque referendas.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Deinde poſt annos 14. iterum aſcendi Jeroſolymam cum Barnabâ, aſſumpto & Tito.*

2. *Aſcendi autem ſecundùm revelationem: & contuli cum illis Evan-*

1. POſtquam lumine veræ fidei colluſtratus fueram, fluxêre quatuordecim anni, cùm denuo Jeroſolymam aſcendi aſſumpto mecum Barnabâ & Tito. 2. Aſcendi autem non temerè, aut humano tantùm conſiliô, ſed divinâ revelatione

tione ad id compulſus, & ſeorſim ac privatos inter parietes doctrinam, quam palàm prædico, contuli cum Apoſtolis, qui inter cæteros eminent, non quòd ullus mihi ſcrupulus circa ullum etiam leviſſimum punctum inhæreret, aut quòd inſtructione, ac directione aliquâ indigere me crederem, ſed ut alii quidam ampliorem ex prædicatione meâ colligerent fructum, qui nempe majoris ſecuritatis causâ ſibi ad oculum demonſtrari percupiebant, Evangelium meum, quod annuntiaveram, omnino convenire cum doctrinâ aliorum Apoſtolorum, nullámque reperiri poſſe diſſonantiam. 3. Quidquid autem non pauci rationum adducerent, urgeréntque, nunquam induci potui, ut Titum natione Græcum circumcidi permitterem, 4. ſed conſtanter reſtiti ad defendendam libertatem ac veritatem Evangelii, & retundendam illam ipſam quorumdam novatorum ac falſorum fratrum væſanam temeritatem, qui ſeſe blandè ac ſubdolè inſinuando irrepſerant ad explorandam mentem noſtram circa libertatem, in quam Chriſti beneficiô aſſerti ſumus,

gelium, quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem iis, qui videbantur aliquid eſſe: ne fortè in vacuum currerem aut cucurriſſem.

3. *Sed neque Titus, qui mecum erat, cùm eſſet gentilis, compulſus eſt circumcidi:*

4. *Sed propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Jeſu, ut nos in ſervitutem redigerent.*

5. Quibus neque ad horam ceſſimus ſubjectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6. Ab iis autem, qui videbantur eſſe aliquid (quales aliquando fuerint nihil meâ intereſt. Deus perſonam hominis non accipit) mihi enim, qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt.

7. Sed econtrà cùm vidiſſent, quòd creditum eſt mihi Evangelium præputii, ſicut & Petro circumciſionis:

mus, & à graviſſimo legis jugo ſubducti, ut quantùm in ipſis erat, nos rurſùs in eandem miſeram ſervitutem adigerent. 5. Quibus ne ad momentum quidem ceſſimus, ſed operam dedimus, ut excuſſo ſemel ſervitutis jugô veritas Evangelicæ doctrinæ integra, atque illibata permaneret, nulláque vobis præberetur occaſio à recto tramite declinandi. 6. Eò temeritatis quidem progreſſus non ſum, ut mihi ſententiam ferendi libertatem arrogem, num qui inter Apoſtolos præfulgent, rectè, aut perperàm egerint, antiquorum rituum obſervationem fidelibus recèns converſis indulgendo. Deus, cui nihil abſconditum, quíque hominum perſonas ac conditiones non reſpicit, quicunque illi demum ſint, ille eſt, cui tanquam ſupremo Judici ab ipſis ſui muneris reddenda ratio, quíque ſolus perbenè novit, quid facere eos decuerit. Neque ad illud reflecto, quales fuerint, antequam ex abjectâ vilíque piſcatorum ſorte ad Apoſtolicam dignitatem à Chriſto Domino eveherentur. 7. Hoc unum aſſero, eos nullo mihi adjumentô fuiſſe, inſtruendo videlicet,

Digitized by Google

licet, aut conſilia ſuggerendo, neque tamen in meâ doctrinâ quidquam carpere, aut reprehendere potuiſſe. 8. Quin potiùs, cùm planè cognoviſſent, munus prædicandi Evangelii inter Gentes mihi divinitus concreditum fuiſſe, non minùs, quàm Petro inter Judæos: qui enim Petrum ad Apoſtolatûs faſtigium evexit inter Judæos, me utique potuit ad idem munus inter Gentes aſſumere, viréſque, atque talenta neceſſaria impertiri, utì reipsâ fecit. 9. Cùm, inquam, divina ad hoc officium collata munera percepiſſent, Cephas, Jacobus & Joannes columnæ nempe Eccleſiæ, ſociales mihi ac Barnabæ dedere dexteras, ac ſummâ doctrinæ, animorúmque conſenſione ita inter nos convenit, ut nos inter Gentes, illi autem inter circumciſos Apoſtolatu fungerentur, quin ullam nobis legem, aut methodum docendi præſcriberent. 10. Id unum monuerunt, atque rogarunt, ut memores eſſemus pauperum, quod equidem ſummâ, quâ potuimus, diligentiâ & charitate perficere ſtuduimus. 11. Quamvis autem rebûs ita compoſitis concordes diſceſſerimus, ac Cepham

8. (Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes.)

9. Et cùm cognoviſſent gratiam, quæ data eſt mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis: ut nos in Gentes, ipſi autem in circumciſionem:

10. Tantùm ut pauperum memores eſſemus: quòd etiam ſollicitus fui hoc ipſum facere.

11. Cùm autem veniſſet Cephas Antiochi-

Digitized by Google

am, in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat.

Cepham præ aliis magnopere ſuſpexerim, quemadmodum jam inſinuavi, prævalente tamen ſalutis veſtræ curâ cuicunque affectui ac conſiderationi privatæ, cùm is Antiochiam poſtmodum veniſſet, non potui mihi temperare, quin publicè eum redarguerem, & quidem ex merito.

12. *Priùs enim, quàm venirent quidam à Jacobo, cum Gentibus edebat, cùm autem veniſſent, ſubtrahebat, & ſegregabat ſe, timens eos, qui ex circumciſione erant.*

12. Controverſia ac conteſtatio ſuborta tanquam inexſpectata vos attonitos habebit, ut porrò omnem ſcrupulum & admirationem vobis eximam, neceſſàrium eſſe cenſeo, facti ſpeciem candidè ac ſimpliciter exponere, ne me jure arguatis præfervidi zeli, aut correptionis parùm diſcretæ. Cephas igitur tum temporis Antiochiæ degebat, & cum Gentibus, non raró abſque diſcrimine ciborum liberè palámque veſcebatur, ubi veró nonnulli Judæi à Jacobo Jeroſolymorum Epiſcopo ſubmiſſi advenêre, extemplò mutatâ vivendi ratione ſe ab eorum menſis & convictu clàm ſubtraxit, veritus, ne eos exemplô offenderet, qui erant ex Judæorum gente & exacerbari potuiſſent, ſi illum ea minimè curare animadverterent, quæ ipſis ex

ex diuturnâ & religioſâ legis ſuæ aſſuetudine horrori & abminationi erant. 13. Qua auctoritate permoti reliqui ferme omnes eâdem vivendi arte utebantur usque eò, ut ipſe etiam Barnabas in ejusdem conſilii ac ſimulationis ſocietatem pertraheretur ita ſe gerendo, quaſi Judæi præferendi eſſent Gentibus converſis, legíſque veteris obſervantia etiamnum ad ſalutem eſſet neceſſària. 14. Ego verò cùm adverterem præpoſteram hanc agendi rationem, quæ veritati & libertati Evangelii non parùm officere poterat, juſtâ indignatione commotus Petrum coram omnibus hiſce ferme verbìs allocutus ſum: ſi cùm ipſe Judæus ſis, non ex Judæorum præcepto aut inſtituto vixiſti, antequam hi fratres Jeroſolymìs adveniſſent, cur modò Gentes, quæ nunquam legis jugum ſubierant, compellis exemplô tuo, ut judaicos ritus & ceremonias colant, quibus tu priùs, ùt non ampliùs neceſſariis renunciaveras amplexus legem gratiæ divinitus nobis annuntiatam? 15. Nos quidem etiam ortu ac origine Judæi ſumus, non autem ex progenitoribus nefando idolorum

cultui

13. *Et ſimulationi ejus cenſenſerunt cæteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem.*

14. *Sed cùm vidiſſem, quòd non rectè ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: ſi tu cùm Judæus ſis, gentiliter vivis, & non judaicè quomodo Gentes cogis judaizare?*

15. *Nos naturâ Judæi, & non ex Gentibus peccatores.*

Digitized by Google

cultui deditis, quare nemo veſtrûm me juro ſuſpectum habeat, quaſi Patrum meorum legem ingratus & perfidus apoſtata contemnerem.

16. *Scientes autem, quòd non juſtificatur homo ex operibus legis, niſi per fidem Jeſu Chriſti: & nos in Chriſto Jeſu credimus, ut juſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: propter quod ex operibus legis non juſtificabitur omnis caro.*

16. Sed & illud me minimè latet, eam nunc eſſe abolitam, & hominem modò non juſtificari ex operibus legis, ſed per unam JEſu Chriſti fidem, illam enim deſeruimus, ut in JEſum Chriſtum crederemus, juſtíque efficeremur per firmiſſimam fidem dogmatis ab ipſo annuntiatis habitam, cùm opera legis nullam ex ſe vim habeant ad nos ab omni culpâ liberandos.

17. *Quòd ſi quærentes juſtificari in Chriſto, inventi ſumus & ipſi peccatores, numquid Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.*

17. Quòd ſi repudiatâ abſolutè lege & collocatâ in fide JEſu Chriſti omni fiduciâ adhuc peccatis inquinati maneremus, niſi circumciſionis beneficiô luſtremur, manifeſtè inde conſequitur, eam fidem, quâ Chriſto conjungimur, ipsúmque adeo Chriſtum peccati potiùs auctorem eſſe ac Miniſtrum, quàm ut illud tollat, abrogando videlicet legem, quæ ſola ſecundùm vos juſtificat, quòd cùm absque horrore concipi nequeat, abſit, ut hoc vel ſentiamus ipſi, ac doceamus.

18. *Si enim quæ deſtruxi, iterum ædifico: prævaricatorem me conſtituo.*

18. Ad me quod attinet, ſi ego, qui legem ejúsque cæremonias jam pridem deſerui,

eas

eas iterum revocandas & ſervandas ſtatuerem, nunquid mihi ipſi contradicerem, magnóque me ſcelere obſtringerem legem nunc præcipiendo, quam Deus abolitam vult, vel hactenus obſtrinxiſſem negligendo ejus obſervantiam. At verò nequaquam me reum profiteor eam infringendo, quin imò feci, quod debui propalando paſſim, eam non ampliùs neceſſariam. 19. Etenim, ſi verum fatendum ſit, per ipſam legem, quæ ritè intellecta docet & oſtendit, Chriſtum tanquam promiſſum Meſſiam eſſe ſcopum legis, & complementum figurarum, ipſi legi mortuus ſum, indéque quaſi ab arbore veteri reſectus, ut ligno crucis quaſi novus ſurculus inſertus, ut inde novam vitam & ſuccum optatiſſimum gratiæ hauriam, atque ita Deo vivam. 20. Itaque non ipſe jam per memet vivo, qui antea eram veteri homini conformatus, mortiſque pabulum, ſed vivit in me Chriſtus, qui me unà ſecum cruci affixum novo ſpiritu animat, mentis tenebras diſcutit, innumeríſque me cœleſtibus donis atque favoribus cumulat. Huic fidei in ipſum tanquam Dei omnipotentis di-

19. *Ego enim per legem, legi mortuus ſum, ut Deo vivam: Chriſto confixus ſum cruci.*

20. *Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Chriſtus. Quòd autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.*

Digitized by Google

dilectiſſimum filium, qui ſemetipſum æterno Patri pro me tradidit, hoſtiam videlicet & victimam, ad expianda mea ſcelera, non autem legi Moſaicæ debeo, quòd vitam nunc longè aliam, & ab omni flagitio alienam ducam. Indignum me ſanè reddideram tam ſingulari gratiâ, & quemadmodum illam non promerui, ut acciperem, ita pro acceptâ pares grates rependere non valeo.

21. *Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem juſtitia, ergò gratis Chriſtus mortuus eſt.*

21. Ne autem me penitus ingratum vel immemorem exhibeam, omnem operam illi conſervandæ impendo, tantúmque ei defero, ut legis auxilium nullâ ratione ad juſtificationem requiram. Profectò ſi legi tanta vis ineſſet ad nos in gratiam Dei aſſumendos, fruſtra Chriſtus pro nobis mortem oppetiiſſet. Quis autem adeo væſanus ſit atque impius, ut aſſerere auſit, tot opprobria, quæ pertulit, tot mira, quæ patravit, tot vulnera, quæ excepit, tot cruciatuum genera, quæ ſuſtinuit, mortémque ipſam acerbiſſimam nihil omnino nobis ad ſalutem contuliſſe? ergò jure quàm optimo licebit concludere, eam nobis non à Moyſe, ſed à Chriſto, non ex lege, ſed ex fide contingere.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. Fierine poteſt, ô ſtolidi & amentes Galatæ, ut veritates adeo liquidas ac perſpicuas, quæ menti veſtræ jam altè inſederant, in dubium nunc revocetis. Ignoſcite mihi, quòd acriori hoc dicendi genere utar; juſtus, ísque graviſſimus dolor, quem concepi conſiderando tam fœdos craſſósque errores, in quos heu miſerè prolapſi eſtis aliorum haud dubiè impulſu, me compulit ad hanc, utì vobis fortaſſe videbitur, duriuſculam correptionem, hoc enim rerum articulo exitialis vobis eſſet omnis diſſimulatio ac lenitas, mihíque verteretur non abs re crimini. Quibûsnam, obſecro præſtigiis faſcinísque deluſi eſtis, quorum oculis animíſque non ita pridem prædicatione meâ ad vivum quodammodo propoſitus eſt Chriſtus Dominus cruci affixus, ſuiſque lineamentis ac coloribûs ita expreſſus, ut non minorem tanto myſterio fidem

1. *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jeſus Chriſtus præſcriptus eſt, in vobis crucifixus?*

dem ac reverentiam affectu tenerrimo plenam habueritis, quàm ſi præſentes in monte calvariæ vidiſſetis hunc Dei filium inter acerbiſſimos dolores, gentiſque perfidæ convitia pro ſalute veſtrâ in cruce pendentem ac morientem. 2. Nolo prolixiori & ſubtiliori rationum copiâ vobiscum agere ad exaggerandam & exprobrandam palmarem veſtram dementiam: id unum à vobis ſciſcitari libet, num ex obſervantiâ & vi præceptorum legalium, an verò ex fide, quæ auditione ſacri Evangelii in vobis radices egerat, effuſâ in vos divini ſpiritûs chariſmata perceperitis, non ex lege, accepiſtis enim illa, priusquam vel ſciretis, quid lex Moſaica ſibi vellet, vel ejus jugo vos ſubjeceritis, ergò ex fide, imprudenter itaque agitis, quòd à Chriſti fide ad legem Moyſis tranſilire intenditis. 3. Adeóne rudes & ſtupidi eſtis, ut cùm rectus ordo poſtulet à carne ad ſpiritum progrediendum eſſe, vos econtrà, poſtquam fide, obedientiâ cæteriſque ſpiritualibus præſidiis fulti Evangelicæ doctrinæ aſſenſum præbuiſtis, nunc quaſi illa non abundè ſuffi-

2. Hoc ſolùm à vobis volo diſcere: ex operibus legis, ſpiritum accepiſtis, an ex auditu fidei?

3. Sic ſtulti eſtis, ut cùm ſpiritu cœperitis, nunc carne conſummemini?

ſufficerent, à pſeudo-apoſtolis vos induci patiamini ad carnales & externas legis ceremonias tanquam ultimum perfectionis complementum, quod ſanè nihil aliud eſt, quàm omnem ordinem invertere, & orto jam ſole lucernam quærere, ac poſt ſolidum cibum infantium more lac denuo appetere vel denique quintam in curru rotam ſuperinducere. 4. Si res ita ſe habet, an non vos miſeros dicam, qui pro fide Chriſti tanta perpeſſi eſtis & quidem abſque omni merito & fructu? ſed abſit. Meliora ſpero: non abſque causâ & incaſſùm tot adverſa conſtanter pertuliſtis, Deus, cujus amore hæc omnia præſtitiſtis, remunerabitur & compenſabit non abſque fœnore & abundè omnia, modò pœnitentiâ ducti revocato gradu fidem Evangelio à me prædicato firmiſſimam præbeatis rejectis ùt modò ſupervacaneis ritibûs Moſaicis. 5. Repeto dicta, ac denuo vos hortor, ut per ſeriam reflexionem etiam atque etiam conſideretis, num Deus immortalis, qui vobis Spiritum ſanctum, ejúsque divina munera impertiit unà cum facultate tot mira patrandi, hæc om-

4. *Tanta paſſi eſtis ſine causâ? ſi tamen ſine causâ.*

5. *Qui ergò tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?*

nia vobis præſtiterit intuitu legis,an non potiùs ex fide divini verbi auditione perceptâ, & præſtitâ doctrinæ Evangelicæ obſervantiâ? prius dici non poteſt, quandoquidem lex erat tunc vobis incognita, reſtat igitur, ut fidem gratiæ Chriſti tantorum in vobis bonorum cauſam agnoſcatis, à quâ proinde ad legem minimè transferri debuiſtis. Hæc ſola ratio vos deberet convincere, & omnem excludere replicam. 6. At verò, quò veritatem hanc magìs magíſque ſtabiliam, exemplum vobis proferam ſuſpectum minimè. Abraham cujus vel ſolum nomen vobis venerationi eſt, juſtus erat,lex tamen ſat longo ab ipſius obitu tempore poſtmodum promulgata eſt, ergò nulla legis neceſſitas ad juſtitiam; unde ergò, rogabitis me, illam conſecutus eſt? reſpondet pro me ſacra pagina, ex fide, quam divinis promiſſionibus habuit, fateris ergò neceſſe eſt, id uni fidei acceptum referendum. 7. Qui vos perſuaſos volunt legem Chriſtianam unà cum Moſaicâ copulandam & perdiligenter obſervandam, Abrahamo ut patre magnificè gloriantur, ſcitote autem, qui eandem cum

6. Sicut ſcriptum eſt: Abraham credidit Deo,& reputatum eſt illi ad juſtitiam.

7. Cognoſcite ergò, quia, qui ex fide ſunt, ii ſunt filii Abrahæ.

cum ipſo fidem ſectantur, ad legitimam ejus prolem ac poſteritatem pertinere, ſpiritualem videlicet non generatione, ſed imitatione, ac proin eos reſpicere benedictionem, juſtitiam, & ſalutem Abrahæ promiſſam.
8. Porrò Spiritus S. primarius ſacrarum litterarum auctor omnia luſtrans, ac ſuâ divinâ luce complens, cùm prævidiſſet fore aliquando, ut cuncti mortales fide juſtificentur, id multò ante Abrahæ prænuntiavit, gentes omnes pari cum ipſo fide benedicendas ac juſtificandas.
9. Quemadmodum igitur is magnam apud Deum iniit gratiam fidem præſtando pollicitationibus ſibi à Deo factis, ita nos ejuſdem benedictionis ac gratiæ erimus participes, ſi hanc ejus fidem ſedulâ imitatione complectemur, & quemadmodum is non ex operibus legis, utpote longè poſterioris juſtitiam conſecutus eſt, ita longè à veritate aberrabimus, ſi ex illis nos eam adepturos exiſtimabimus. Reponetis forſan, legem necdum tunc temporis extitiſſe, adeóque ab illo ſervari non potuiſſe.
10. Reſpondeo, tametſi eâ tempeſtate necdum lata fuerit, abolitam tamen nunc eſſe, tantúmque ab eſſe,

8. *Providens autem Scriptura, quia ex fide juſtificat Gentes Deus, prænuntiavit Abrahæ: quia benedicentur in te omnes Gentes.*

9. *Igitur, qui ex fide ſunt, benedicentur cum fideli Abraham.*

10. *Quicunque enim ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scrip-*

tum eſt enim: maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea.

eſſe, ut ex illâ benedictionem ſperare poſſimus, ut potiùs execrationi ſint obnoxii, quicunque tantum efficaciæ illi tribuunt: intelligunt quidem ex illâ, quid prohibeatur, & minimè liceat, at verò præſidia neceſſaria ad ejus integram obſervationem neutiquam ſuppeditat. Dura eſt, & inflexibilis, & quando de ſuis transgreſſoribus loquitur, hiſce utitur ſatis aſperis & minacibus terminis: maledictus omnis, qui non manſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea, atqui experientia manifeſta demonſtrat, eos qui ſub lege ſunt, ſecluſâ fide & gratiâ Chriſti legem paſſim violare, igitur & maledicto ſubjacent.

11. *Quoniam autem in lege nemo juſtificatur apud Deum, manifeſtum eſt: quia juſtus ex fide vivit.*

11. Quòd ſi exemplum hoc Abrahami non videtur ad rem & appoſitè propoſitum, eò quòd vixerit ante legis promulgationem, idipſum alio irrefragabili argumentô comprobabo. Abacuc legi ſubjectus erat, & propheticô ſpiritu clarus, hoc teſte juſtus ex fide vivit.

12. *Lex autem non eſt ex fide, ſed qui fecerit ea, vivet in illis,*

12. Jam verò opera legis haud itaque ſunt opera fidei, cùm nihil cœleſte ac ſempiternum indicare videantur, quod eſt proprium fidei, neque immortalem beatám-

Digitized by Google

beatámque vitam, de qua nobis ſermo, per ſe afferre valeat, adeóque nec veram juſtitiam, cùm iſta ſibi mutuò cohæreant. Quòd ſi audieritis, eos, qui præcepta legis ſanctè cuſtodiunt, vitam conſecuturos vi hujus obſervantiæ, id non aliter accipiendum eſt, quàm eos à morte præmaturâ ſervandos, quam incurrunt horum præceptorum transgreſſores, bonìſque temporalibûs, dum in hoc ſæculo degunt, cumulandos. Erunt fortaſſis, qui replicent, ſi hæc ita ſe habent, & lex execrationibûs abundat, nec benedictio ab eâ ſperanda, nos ergò, qui eam profeſſi ſumus optimâ mente, maledicto, adeóque æternæ damnationi ſubjacemus.

13. Repono ſublatum eſſe hoc maledictum, quod à nobis incurrendum erat, & evitari non poterat, per mortem Chriſti Domini Servatoris noſtri, tam ardenti enim amore nos complexus eſt, ut in ſe ſuſceperit perſonam peccatorum, & fidejuſſione præſtitâ pro expiandis noxis omnibus totius generis humani ſeipſum in metam & objectum ſtatuerit omnis execrationis, quam Deus in ipſum quodammodo trans-

13. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia ſcriptum eſt: maledictus omnis, qui pendet in ligno:*

tranſpoſuit, ut videlicet pro nobis in cruce infame & execrabile mortis ſupplicium ſubiret, juxta illa verba: maledictus omnis, qui pendet in ligno, ídque tum ad oſtendendam peccati enormitatem omni execratione dignam, tum ad manifeſtandam amoris ſui magnitudinem. Cruentum porrò hoc ſacrificium non tantùm pœnas ac maledictiones omnes ſuſtulit, quibus eratis obnoxii, 14. ſed etiam oblatum fuit ad accelerandas gratias favoréſque cœleſtes, quos nondum acceperatis, ad derivandas & effundendas in populos benedictiones, quæ illis promiſſæ erant in ſemine Abrahæ, nempe per JEſum Chriſtum, & ad conſequendum mediante fide Spiritum Sanctum tantopere ſuſpiratum, ac tamdiu exſpectatum. Nempe, ut olim Moyſes ſerpentem illum æneum fabrefecit, atque in altum ſuſtulit, ut ſpectatus à ſauciis illis ſalutem afferret, ita Chriſtus voluntate patris in crucem ſublatus eſt, ut omnium mortalium ſcelera atque flagitia expiaret, ac veluti animi vulnera curaret, ſed quemadmodum neceſſe erat ſaucios in illum ſerpentem oculos defigere, ut

14. *Ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Chriſto JEſu, ut pollicitationem Spiritûs accipiamus per fidem.*

ut ſalutem conſequerentur, ita nos omnes Chriſtum veluti fidei oculô ſpectare oportet, ut ſempiternam ſalutem adipiſcamur. Atque hac ratione primò exempti fuimus maledicto per mortem Chriſti Domini, tum fidem concepimus, quæ nos benedictione & gratiâ juſtificante beavit, denique mentes ita ritè diſpoſitas Divini ſpiritûs chariſmata fluminis inſtar uberrimè inundârunt. 15. Hactenus, fratres mei, tum exempla vobis attuli ex ſacris deſumpta paginis, tum rationes ſublimioris indaginis, nunc ut veſtræ imbecillitati me attemperem, majoríque me claritate vobis explicem, popularia vobis, captúque faciliora argumenta proponam. Si quis teſtamentum ſuum condidit cum omnibus ſolennitatibus de jure requiſitis, neceſſe eſt illud executioni mandari, neque pro libitu reſcindi poteſt, neque immutari addendo aliquid demendo, tametſi hominis duntaxat mortalis ſit voluntas ſuprema. 16. Jam verò Deus immortalis & immutabilis, teſtamentum pactúmque condidit, quando Abrahamo pollicitus eſt, gentes omnes in ejus ſemine benedicendas, ubi

15. Fratres (ſecundùm hominem dico) tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.

16. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit: & ſeminibus quaſi in multis: ſed quaſi in uno; &

ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.

ubi notetis velim, eum non dixiſſe, in ejus ſeminibus, nempe liberis quibuscunque, ſed in tuo ſemine, ut denotaret, ſe tantùm loqui de uno ejus filio, nempe JEſu Chriſto.

17. *Hoc autem dico: teſtamentum confirmatum à Deo, quæ poſt 430. annos facta eſt lex, non irritum facit ad evacuandam promiſſionem.*

17. Quare fidenter pronuntio, legem Moyſi, quæ 430. annis à tempore hujus teſtamenti ſupervenit, non poſſe illud reſcindere, & promiſſa nobis facta per Chriſtum adimplenda infringere.

18. *Nam ſi ex lege hæreditas, jam non ex promiſſione. Abrahæ autem per repromiſſionem donavit Deus.*

18. Atqui infringitur vel vitiatur hoc pactum, ſi per legem præſtantur benedictiones omnes Abrahamo, & in ejus perſonâ JEſu Chriſto promiſſæ, ſique obſervatione præceptorum legalium juſtitiam conſequimur. Si enim hæreditas per legem obtinetur, deſinit eſſe fructus & effectus promiſſionum. Itaque qui vobis hujusmodi impoſturas ùt fide dignas obtrudunt, impii ſunt & ſacrilegi, quòd tanti non faciant ſupremam Dei immutabilis voluntatem, quàm homuncionis, qui in fraudem facilè inducitur.

19. *Quid igitur lex? propter trangreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per angelos in manu mediatoris.*

19. Quandoquidem lex (dicet aliquis) nihil prodeſt, neque ullam vim habet ad nos Deo conciliandos, & ùt benedictos hæredes inſtituendos, quorſum illam fuiſſe latam

Digitized by Google

tam putamus, cui bono? Reſponſio facilis eſt. Lex hominibus date eſt, ut exinde agnoſcerent, quàm gravibus flagitiis ſe non rarò contaminent, dum exiſtimant, ſe ùt plurimùm nihil perperàm agere, tum ut inde cautiores redditi declinent à ſemitâ iniquitatis, tum ut pro merito & ratione violatæ legis caſtigentur, tum denique, ut conſiderando tantam ſuam imbecillitatem depoſito faſtu confundantur, & fateantur ſe Chriſti gratiâ tanquam potentiori remedio & auxiliô indigere tum ad eam ritè adimplendam, tum ad ſe conſervandos in perfectâ vitæ integritate. Hoc fuit propoſitum legem ſtatuentis, ut alias ejus prærogativas prætercam, quæ eam veneratione dignam efficiunt, ſiquidem angelorum miniſteriô Moyſi allata eſt tanquam mediatori, qui eam ſubin populo promulgavit, ut ei pro Medico & pædagogo interea ſerviret, donec JEſus Chriſtus è cœlo deſcenderet, ſuâque nativitate omnes gratias, quas hominibus promiſerat, liberaliſſimè in eos effunderet. 20. Si Moyſes internuntium agebat inter Deum & Iſraëlitas, JEſus Chriſtus eodem officio

20. ***Mediator autem unius non eſt: Deus autem unus eſt.***

(E)

ficio fungitur inter Deum & omnes mortales, mediatoris ſcilicet inter Patrem ſuum cœleſtem, & homines in terris degentes, hoc enim Perſonam denotat conſtitutam inter alias duas ad eas reconciliandas; cùm autem Deus ſit unicus, repugnare ſibi aut Filio haudquaquam poteſt, inter ipſum ergò & nos litem ſuſcitatam eſſe neceſſe eſt, adeóque & Mediatorem noſtrum naturam utriusque litigantis in ſe habere, ut utrumque mutuò reconciliet, quà Deus mediatoris auctoritatem ac dignitatem præſtando, quà homo mediatoris opera, paſſiones, & merita exercendo. 21. Ut adeo nefas ſit exiſtimare, legem primi mediatoris oppoſitam eſſe & contrariam pollicitationibus factis perſonæ longè præcellentiori ſecundi mediatoris, quódque Deus, qui per Moyſen ſervum ſuum eam promulgari voluit ad aliquod tempus ſervandam, eam abrogare nequeat per Filium ſuum Servatorem noſtrum, quandocunque ei libuerit. Profectò ſi Judæis data fuiſſet ejusmodi lex, quæ vi ſuâ nos Deo conciliaret, & vitam gratiæ, & ſeminis Abrahæ benedictio-

21. Lex ergò adverſùs promiſſa Dei? Abſit. Si enim data eſſet lex, quæ poſſet vivificare, verè ex lege eſſet juſtitia.

tionem largiretur, illud cogeremus admittere, antiquatâ priori pactione, quæ Abrahæ facta ſe ad omnes nationes extendebat, novum initum eſſe legis fœdus, vi cujus per ipſius legis opera juſtitiam aſſequeremur. At verò oppoſitum longè certiſſimum eſt, illam tantâ virtute non eſſe præditam. 22. Omnes planè divinæ litteræ cunctos mortales peccato (nempe univerſim & præcipuè originali) eſſe obnoxios docent, adeóque illa ipſa lex, ut mera illa præcepta continet gratiæ præſidiô deſtituta, peccatum non tollere, ſed indicare ſolùm,& omnia ejus quodammodo laqueis involvere, & implicare poteſt, ne in vanum gloriemur, & fiduciam noſtram fruſtra collocemus in operibus & viribus propriis, ſed potiùs liberationem à ſervili jugo, ac juſtificationem noſtram exſpectemus per fidem vivam tanquam medium à Deo nobis præfixum ad percipiendum fructum ampliſſimarum promiſſionum, quæ nobis in ſacratiſſimâ perſonâ filii ſui factæ ſunt. Nempe, quemadmodum duplici ratione lex propter transgreſſiones poſita

22. *Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.*

poſita eſt, (nam aut eas neſcientibus commonſtrat, aut per occaſionem, & præter intentionem legiſlatoris, inſuper auget) ita duplici ratione ducit ad Chriſtum. Cùm enim monſtrat trangreſſiones, quaſi morbum operiens medicum, à quo curetur, quærendum docet, cùm verò per ipſam etiam augetur transgreſſio, quaſi morbo creſcente, qui curandus erat, tum ſuam illa manifeſtè probat impotentiam, itaquè jam multò magìs ſimul & morbi demonſtratione, & impotentiæ ſuæ profeſſione mittit infirmum ad verum medicum Chriſtum. 23. Priusquam fides nobis illuceſceret, eramus quodammodo concluſi intra fines præceptorum legalium velut aggeres, quos tranſilire haud liceret, quíque obſtabant, ne in manifeſta crimina, quæ prohibebat, gentium more prolaberemur, metu ſcilicet pœnarum coërciti, atque hac ratione mirâ quadam Dei providentiâ paulatim tanquam ſervos nos diſponebant ad recipiendam fidem nobis ſuo tempore per Chriſti ejúsque Apoſtolorum prædicationem revelandam, atque ita conſequendam libertatem filio-

23. Priùs autem quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur concluſi in eam fidem, quæ revelanda erat.

rum

rum Dei. 24. Lex itaque pædagogi officiô fungitur, qui nos docet agnoſcere & ſollicitè inquirere verum Meſſiam à tot ſæculis jam nobis promiſſum. Pueris, qui necdum ſibi regendis ſoli ſufficiunt, datur præceptor, ut ſi ignorantia aut ætatis immaturitas eos ad crimen quoddam impelleret, ab eo cohibeantur metu pœnæ, quamprimùm verò adoleverunt, removetur ille, utpote non ampliùs neceſſarius. Simili prope agendi ratione uſus eſt cum Judæis, conſiderans enim, quòd rationis ductum minimè ſequerentur, ſed belluarum more carnis ſenſuúmque illecebris frœna omnia laxarent, legem illis per Moyſen impoſuit, quæ inſtar auſteri rigidíque pædagogi metu ferulæ quodammodo illos à flagitiis cohiberet, ſpéque temporalium præmíorum ad obſervationem qualemcunque præceptorum excitaret. 25. Jam verò ubi fides in JEſum Chriſtum, ex quâ tanquam radice juſtitiam & gratiam conſequimur, ad quam etiam omnes hæ ceremoniæ, comminationes, atque præcepta viam ſtraverant, ſeſe ipſa prodidit, antiquata eſt lex, neque ampliùs

24. Itaque lex pædagogus noſter fuit in Chriſto, ut ex fide juſtificemur

25. At ubi venit fides, iam non ſumus ſub pædagogo.

ampliùs indigemus tali pædagogô, aut minis hiſce ac terroribûs concutimur, ſed peccati legísque ſervitute liberati aſſerimur in libertatem filiorum

26\. *Omnes enim filii Dei eſtis per fidem, quæ eſt in Chriſto JEſu.*

26\. Dei per fidem in Chriſto JEſu, non ſolùm Judæi, qui legis pædagogiam ſubivimus, quàm gentiles, qui nullo pædagogô uſi ſunt,

27\. *Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

27\. quicunque enim Chriſti auſpiciis, & ut ejus participes fieretis, baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, ejúſque divinâ gratiâ copiosè perfuſi, & exuto veteri homine mirâ quadam ſimilitudine velut transformati eſtis in Chriſtum novum hominem, ut ſicut Chriſtus Dei filius eſt per naturam, ita & vos filii Dei ſitis per gratiam & adoptionem.

28\. *Non eſt Judæus, neque Græcus: non eſt ſervus, neque liber: non eſt maſculus neque fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto JEſu.*

28\. nullo penitus gentis, ſanguinis, aut ſexûs diſcrimine, cùm neque Judæi, neque Græci, neque ſerv', neque liberi, neque denique maris aut fœminæ diverſa apud Deum in negotio ſalutis habeatur ratio, ſed omnes in Chriſtum JEſum tanquam membra unius corporis myſtici ſub eodem capite coaluiſtis, à quo etiam unum eundémque ſpiritum ac vigorem accipitis, & fidei & charitatis.

29\. *Si autem vos Chriſti: ergò ſemen*

29\. Quòd ſi vos Galatæ licèt gentiles ad Chri-

Digitized by Google

Chriſtum ejúsque corpus perinde ùt alii pertinetis, profectò Abrahæ ſemen eſtis, adeóque vi factæ promiſſionis hæredes, ſemen, inquam, ſi non origine naturæ, æmulatione ſaltem & æqualitate fidei, adeóque promiſſiones hæ antiquiſſimæ vos perinde concernunt ac Judæos, quibus nequaquam invidere debetis propagationem naturalem, cùm defectus hic abundè compenſetur fide veſtrâ, & vitæ ad Chriſti, quem induiſtis imitationem compoſitæ ſanctitate.

Abrahæ eſtis, ſecundùm promiſſionem hæredes.

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. RES mira, quòd cùm homines naturæ inſtinctu ſubjectionem omnem oderint, & extrema quæque moliantur ad diſrumpendos ejus compedes, præſertim in re, quæ ſuperiorem mentis facultatem, & arbitrium proprium concernunt, vos econtrà ejus deſideriô adeo teneamini, ut perlibenter hoc ipſum denuo jugum ſubire velitis, quo jam

1. *Dico autem: quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à ſervo, cùm ſit Dominus omnium.*

Digitized by Google

jam exempti fueratis, quemadmodum hæres, ſi parvulus ſit, tametſi facultatum à patre relictarum jam dominus ſit, nihil tamen, quamdiu tutoribus ſubeſt, differt à ſervo, neque propriâ auctoritate de ullâ re pro libitu diſponere valet,

2. Sed ſub tutoribus & actoribus eſt usque ad præfinitum tempus à patre:

2. ſed abſolutè ab eorum directione & arbitrio pendet usque ad tempus à patre vel legibus præfinitum,

3. Ita & nos, cùm eſſemus parvuli, ſub elementis mundi eramus ſervientes.

3. ita & nos, cùm non rerum modò cognitione, ſed ipsâ etiam agendi facultate infantes eſſemus, adeóque rudes admodum, & imprudentes, ſub ferulâ quodammodo veteris legis, & obſervatione rituum carnis ſenſuúmque ſphœram minimè tranſcendentium vitam tranſegimus quaſi ludo quodam puerili à pædagogo pro cognoſcendis primis principiis concluſi,

4. At ubi venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, factum ſub lege,

4. at ubi tempus illuxit divino conſiliô ac providentiâ præſcriptum, quo Deus veniam & gratiam mortalibus largiri conſtituerat, emiſit filium ſuum unigenitum, atque ad nos legavit naſciturum ex muliere, & inter nos converſaturum vivente adhuc lege, cujus præceptis omnibus ſeſe ipſe ſubmitteret,

5. Ut eos, qui ſub lege erant, redimeret, ut

5. idque ideo, ut eos redimeret, & à priſtinâ ſervitute eripe-

Digitized by Google

eriperet, qui legi erant obnoxii, útque nos inæſtimabilem illam adoptionem in filios, quam in primo parente amiſſam, in altero, Abrahamo ſcilicet, denuo nobis promiſerat, ejus munificentiâ ac liberalitate reciperemus, 6. quoniam verò vos etiam Galatæ, licèt ſub illâ tutelæ ſervitute ac primis rudimentis non fuiſtis, perinde tamen ac Judæi effecti eſtis filii Dei, miſit Deus Spiritum Sanctum in corda veſtra, qui ea tum dulcedine ineffabili inundans, tum radiis cœleſtis ſapientiæ colluſtrans, tum prædivite virtutum theſauro exornans vi ſuâ mirificâ excitaret ad eum tanquam parentem optimum tenerrimo cordis affectu inclamandum, omnémque fiduciam imploratô in gravioribus ærumnis auxiliô in ejus benevolentiâ collocandam. 7. Itaque deinceps nemo ſe exiſtimet ſervum, ſed filium, quòd ſi filius eſt, conſequens profectò erit, ut ſit hæres Dei, id eſt divinarum opum bonorúmque particeps per Chriſtum, cui arctiſſimè conjunctus eſt. 8. Nam vos quidem, tametſi ut paulò ante dictum, legi illi Moſaicæ veluti pædagogo aut tutori

adoptionem filiorum reciperemus.

6. *Quoniam autem eſtis filii, miſit Deus Spiritum filii ſui in corda veſtra clamantem: Abba, Pater.*

7. *Itaque jam non eſt ſervus, ſed filius. Quòd ſi filius: & hæres per Deum.*

8. *Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui naturâ non ſunt dii, ſerviebatis.*

Digitized by Google

ri nullo unquam tempore ſubjecti fueritis, tamen quod longè deteriùs eſt, cùm cœli terræque conditorem miſeri ignoraretis, idololatriæ impietate impliciti illis divinos honores per ſacrificia exhibebatis, quibus nulla divinitas inerat, niſi in ſtolidâ veſtrâ imaginatione.

9. *Nunc autem cùm cognoveritis Deum, imò cogniti ſitis à Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſervire vultis?*

9. Nunc autem cùm accenſo in mentibus veſtris lumine fidei Deum verum agnoſcatis, vel ut meliùs loquar, ad ſui notitiam ſingulari ſuo munere Deus ipſe vos adduxerit diſſipatis per ſingularem gratiam, quâ vos prævenit, errorum tenebrîs, quî fieri poteſt, ut retroflexis veſtigiis ad invalida illa & exſucca legalium rituum elementa tantâ cum fiduciâ, vel erroneâ potiùs ſimplicitate vos convertatis, & quaſi in Eccleſiæ Chriſtianæ ſcholâ necdum vobis plenè ſatisfactum, Synagogæ vos denuo in diſcipulos ſubmittere velitis ad condiſcenda puerorum inſtar elementarium prima legis rudimenta.

10. *Dies obſervatis, & menſes, & tempora & annos.*

10. Quæ tanta vobis dementia, ut in ea ipſa vincula, quibûs jam ſoluti eratis, denuo vos conjicere velitis obſervando more Judæorum dies, & menſes, & tempora, & annos, & ſi Deo

ſi Deo placet, ſabbatha & novilunia, atque id genus alias ceremonias, quódque vos obſtrictos imaginemini, ut Jeroſolymam vos certis temporibûs religionis causâ conferatis? Diſſimulare planè non poſſum, quo ſenſu hanc ſubitam & inexſpectatam animorum mutationem apprehendam. 11. Equidem de vobis magnopere ſollicitus ſum, vereórque non abs re, ne fortè veſtrâ causâ fruſtra fatigatus fuerim, tótque pro vobis ſuſcepti atque exantlati labores in irritum recidant. Abſolvite me, obſecro, gravi hoc juſtóque metu pro ſalute veſtrâ, quin potiùs memores eorum, quæ vobis tum verbô tum exemplo ſuaſi, me Evangelicæ libertatis prædicatorem intrepidè ſequimini, quidquid alii Judæi de neceſſitate legis veteris vobis ſuggerant & jactent: Nam & ego ejus præceptis atque inſtitutis religioſiſſimè olim addictus eram, & certè longè magìs, quam vos impræſentiarum, ſed illas jam nihili facio ſanctiorem legem amplexus. 12. Idipſum præſtate, ſi ſapitis, neque ampliùs permittite vobis jugum minimè neceſſarium imponi, quo jam per

11. *Timeo vos, ne fortè ſine causâ laboraverim in vobis.*

12. *Eſtote ſicut ego, quia & ego ſicut vos: fratres obſecro vos: nihil me læſiſtis.*

per Dei Salvatoris gratiam liberati eſtis. Quòd ſi vobis hæc mea loquendi ratio duriuſcula fortaſſe & acerbior videtur, nolite idcirco dilecti fratres ſuſpicari, me quaſi injuriâ laceſſitum vel contumeliâ provocatum quidquam de priſtinâ in vos benevolentiâ ac charitate remiſiſſe, cùm magnopere potiùs cupiam tanto vos amoris nexu mihi conjunctos, quanto vobis, ut ita dicam, agglutinatus ſum, nam cur ego me à vobis læſum exiſtimem, qui ſingularem ac prope inauditam in me benevolentiam ſim expertus? 13. Meminiſtis enim, opinor, meas illas jactationes ac turbines, ægritudines, ac inſectationes, quibûs mirum in modum conflictabar, cùm apud vos Evangelium promulgarem, 14. & tamen has ipſas quotidianas meas vexationes adeo non in malam partem, & in ſignum quoddam caſtigationis divinæ & doctrinæ haud ſatìs probatæ accepiſtis, quaſi nimirum Deo hominibúsque inviſus meritò plecterer, ut me quantumvis præ cæteris hominibus contemptum, afflictum, & infirmum non modò non aſpernati fueritis, ſed etiam non aliter, quàm

13. *Scitis autem, quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jam pridem: & tentationem veſtram in carne meâ,*

14. *Non ſpreviſtis, neque reſpuiſtis: ſed ſicut angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum JEſum.*

quàm beatam aliquam & cœleſtem mentem, quin imò tanquam ipſum Chriſtum JEſum habitâ mei muneris ratione omni honore ac benevolentiâ complexi fueritis. 15. Unde ergò tam repentina tantillo tempore animorum veſtrorum mutatio? Ubi mira illa videndi & audiendi me cupiditas, ubi zelus ille animarum? ubi promiſſa in fide conſtantia? ubi exacta illa, quam Evangelicis dogmatis præſtitiſtis, obedientia, quæ tantâ vos commendatione dignos reddiderant, ut omnes beatos vos prædicarent, quibus videre coràm & audire Paulum contigerit, ac meipſum ego feliciſſimum reputarem, quòd me meámque prædicationem tam alacriter, tam benevolè complexi fueritis: hoc enim verè ac ſine fuco de ſtudio amoréque in me veſtro affirmare poſſem, vos ita tunc animô in me comparatos fuiſſe, ut ipſos mihi oculos veſtros effoſſos, ſi fieri id potuiſſet, ultrò in obſequium meum & amoris theſſeram fuiſſetis daturi. 16. Quare hæc ipſa tam ſingularis in me charitatis ac benevolentiæ inexſpectata remiſſio me mirè attonitum atque ſollicitum ha-

15. *Ubi eſt ergò beatitudo veſtra? teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.*

16. *Ergò inimicus vobis factus ſum, verum dicens vobis?*

habet. Equidem omnia per me geſta, dicta, imò & cogitationum arcana perdiligenti diſcuſſione ad examen revocavi, nihil tamen deprehendere potui, quod juſtam vobis cauſam præbuerit qualiscunque offenſæ & averſionis, niſi fortè pro candore meo & officio apoſtolico vera dicendo, fidémque Chriſti à legis obſervatione liberando vos exaſperaverim, 17. vel potiùs improbos illos veteratores, qui quaſi vos unicè deperéant, & ad ſublimiorem perfectionem promovere percupiant, ſeſe mirum in modum in veſtram gratiam inſinuant, cùm tamen fucata hæc omnis & verſipellis æmulatio non aliò ſpectet, quàm ut nos amicitiâ veſtrâ excludant, ſéque unos vobis ſuſpiciendos atque complectendos proponant, & ademptâ libertate, quam divino beneficiô per Chriſtum conſecuti eratis, vos injectis novæ ſervitutis compedibûs ſibi ſolis tanquam Magiſtris omni exceptione majoribus devinctos teneant, ſuæque potiùs quàm Evangelicæ doctrinæ ac libertatis ſectatores efficiant atque adeo vos ipſos à Chriſti gratiâ penitus excludunt, ſuam po-

17. *Æmulantur vos non bene: ſed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.*

Digitized by Google

potiùs gloriam, quàm ſalutem veſtram aucupantes. 18. Bonum quidem eſt, & laude digniſſimum, ea ſectari & æmulari, quæ integræ vitæ ac doctrinæ Magiſtri commendant, idque conſtanter ſive præſentes ſint, ſive etiam abſentes, cur autem me abſente deficitis ab eâ doctrinâ, quam me præſente tanto ſtudiô complexi eſtis? cur novatoribus iſtis nunc adhæreſcitis, qui legis olim quidem præſcriptæ, nunc autem per Chriſtum antiquatæ obſervantiam vobis obtrudunt?

18. *Bonum autem æmulamini in bono ſemper: & non tantùm cùm præſens ſum apud vos.*

19. Dilecti filioli, quando mecum reputo, quòd jam alterâ vice materno ſinu & affectu compellar vos parturire, Chriſtíque formam, quæ à me pridem animis veſtris impreſſa, & nuper à pſeudo-apoſtolis pene corrupta fuerat, ad priſtinam ſuam ſpeciem atque pulchritudinem revocare, ut Chriſtus ſit omnia in omnibus vobis, neſcio inops conſilii, animóque turbatus, quid agam, quid eloquar.

19. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.*

20. Tantâ ſiquidem perplexitate pro ſalute veſtrâ, quam manifeſto periculo expoſitam video, oppreſſùm, me ſentio, ut vel maximè vobis, ſi fieri poſſet, coràm adeſſe cuperem,

20. *Vellem autem eſſe apud vos modò, & mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis.*

rem, quò vivâ voce, quæ majorem ſanè vim, quàm ſcripta epiſtola habet, vos alloqui liceret, & ſuaviſſimis tum verbis, tum copioſis lachrymis, tum aliis artibus, quas ſancta & ingenioſa charitas excogitare valet, in priorem vos reducere juſtitiæ ſemitam, à quâ vos aliena abduxit calliditas.

21. *Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem non legiſtis?*

21. Ah miſeri & commiſeratione digni Galatæ, cùm Judæi non ſitis, cur legi vos ſubjicere vultis? ſi me audire dedignamini, legem ipſam, quam tantopere ſuſpicitis, audite, ipſa vos à ſe ad Chriſtum amandabit. An ergò ignoratis, quid Abrahamo evenerit, cujus nomen identidem in ore habetis gloriabundi, quòd ejus ſitis filii?

22. *Scriptum eſt enim: quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancillâ, & unum de liberâ.*

22. Magnus hic Patriarcha duos filios habuit, unum, quem ſuſcepit ex Agar ancillâ, alterum quem ex Sarâ ingenuâ.

23. *Sed qui de ancillâ, ſecundùm carnem natus eſt: qui autem de liberâ, per repromiſſionem:*

23. Illum ſecundùm conſuetum generationis ordinem cùm Agar florenti ætate eſſet, & vegeta, alterum præter naturæ leges & vi promiſſionum divinarum, cùm Sara valdè provectæ ætatis jam eſſet, adeóque effœta & ſterilis.

24. *Quæ ſunt per allegoriam dicta. Hæc*

24. In hiſtoriâ hac tanquam præcellenti figurâ ac typo adumbrata

brata habemus duo teſtamenta, ſive fœdera, de quibus agimus: Vetus illud rectiùs non poteſt repræſentari, quàm per Agarem, nam præterquàm quòd promulgatum ſit in monte Arabiæ Sinai extra terram promiſſionis ſito, & Jeruſalem illam terrenam ac Veterem deſignat etiam monti impoſitam, ac ſedem olim legis Judaicæ, 25. in eo præcipuè ambo conveniunt, quòd quemadmodum filii Agar ſervituti erant obnoxii, ita etiam Judæi obſervatores rigidi legis illius antiquæ ſerviebant umbris multiplicium, oneroſarum, & prægravium cæremoniarum ídque timore pœnarum ac ſpe bonorum terrenorum abundantiæ videlicet frumenti, vini & olei, quæ Deus illis promiſit, ſi legem pactúmque ſervarent, 26. ſicut Sara ingenua erat, paritérque ejus liberi, ita & Eccleſia Chriſtiana mater noſtra ac nova meliórque Jeruſalem fundata eſt in montibus editis, promiſſis videlicet ſupernis, nóſque progignit ſervili conditioni minimè ſubjectos. Gaudete itaque, fratres mei, & fruimini libertate, quæ divino vobis beneficiô in optatam hæreditatem obvenit,

enim ſunt duo teſtamenta. Unum quidem in monte Sina, in ſervitutem generans: quæ eſt Agar:

25. *Sina enim mons eſt in Arabiâ, qui conjunctus eſt ei, quæ nunc eſt Jeruſalem, & ſervit cum filiis ſuis.*

26. *Illa autem, quæ ſurſum eſt Jeruſalem, libera eſt; quæ eſt mater noſtra.*

Digitized by Google

obvenit, neque in animum inducite, veritatis hujus, de quâ ſecuros vos eſſe jubeo, fundamentum eſſe lubricum, minúsque firmum.

27. *Scriptum eſt enim: lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & clama, quæ non parturis: quia multi filii deſerta, magìs quàm ejus, quæ habet virum.*

27. Iſaias Propheta eodem ſenſu pronuntiat: Lætare ſterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ non parturis, id eſt, cum lætitiâ Deum lauda, & in clamorem ac cantica laudis erumpe Eccleſia, quia cùm usque ad adventum Chriſti ſterilis fueris, & ex gentibus quidem penè nullos, ex Judæis verò pauciſſimos Chriſto filios, eosdémque ſub ſervitutis velamine tanquam & ipſi ſervi eſſent latitantes, enixa fueris, nunc verò fæcundior reddita ex Gentium ſuperſtitioni renuntiantium affluxu novo ſponſo tuo conjuncta filios paries multò plures, quàm Synagoga viro ſuo conjuncta, id eſt, legem Moſaicam ſtudiosè amplexata, toto Veteris Teſtamenti tempore filios peperit.

28. *Nos autem, fratres, ſecundùm Iſaac promiſſionis filii ſumus.*

28. Pari nimirum cum Iſaaco ſorte non quidem vi ſeminis, aut naturali propagatione ſanguinis, ſed divinæ illius pollicitationis jure, quæ olim parenti illius adeóque & noſtro facta eſt.

29. *Sed quomodo tunc is, qui ſecundùm*

29. Unde mirum videri non debet, ſi quemadmodum

dum

dum Iſmael, qui conſuetis naturæ viribûs in lucem prodierat, illum continuò inſectatus eſt, non aliter nunc Judæi, qui Iſmaeli in hac allegoriâ reſpondent, quíque legi illi gratiâ deſtitutæ adhærentes nihil præter genus & ſanguinem à parente noſtro Abrahamo hauſerunt, adverſus Eccleſiam Gentium tanquam minorem fratrem, quem vi pollicitationis ad hæreditatem Abrahæ pertinere diximus, tantopere erigantur & inflammentur livore, indignati ſcilicet lucem Evangelii Moſaicis umbris anteferri. 30. Sed ut incœptam comparationem ſecundùm propoſitum noſtrum ad exitum usque perducamus, quid ait Spiritus S. in ſacris litteris: ejice ancillam & filium ejus &c. quò nimirum ex hoc intelligamus, legem illam veterem non futuram fuiſſe perpetuam, ſed aliquando adveniente lege gratiæ antiquandam, neque nudæ legis ſectatores tanquam filios Agar illius promiſſionis, quæ Abrahæ ejúsque poſteritati facta eſt, fructum conſecuturos. 31. Eſto igitur, fratres, hæc diſputationis noſtræ clauſula, non eſſe nos ancillæ filios, qui legi ſimus obſtricti,

carnem natus fuerat, perſequebatur eum, qui ſecundùm ſpiritum: ita & nunc.

30. *Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.*

31. *Itaque, fratres, non ſumus ancillæ filii, ſed liberæ, quâ libertate Chriſtus nos liberavit.*

obſtricti, ſed liberæ atque ingenuæ matris ad Evangelicam libertatem ſingulari Chriſti munere vocatos atque aſſertos dum videlicet in ultimâ cœnâ pretioſo ſuo ſanguine Apoſtolis propinato novum fœdus ſanxit atque firmavit, illúdque demum in cruce moriens perfecit atque abſolvit.

PARAPHRASIS

CAP. V.

1. *State & nolite iterum jugô ſervitutis contineri.*

1. QUandoquidem ergò Chriſtus veſtræ libertatis vindex eſt, atque aſſertor, nolitè, obſecro, caligine per garrulos ac ſubdolos impoſtores animis veſtris offuſa ita deſipere, ut libertati tanto pretiô vobis comparatæ ultrò renuntietis, ſed in illâ, quantum in vobis eſt, abjectâ omni fluctuatione conſtanter perſiſtite, cúmque olim ſervieritis idolis ac dæmonibus, ne patiamini vos novo ſervitutis jugô legis videlicet Moſaicæ illaqueari. Novis argumentis ad fulciendam hanc veritatem minimè opus, mea vo-

vobis tanquam Apoſtoli veſtri ſufficiat auctoritas. 2. Equidem ego ille Paulus, quem tam benevolè complexi eſtis, palàm vobis denuntio, ſi circumcidamini, ita ut in eâ circumciſione ſpem aliquam ſalutis collocandam, vel eam certè cum Evangelio neceſſariò retinendam eſſe putetis, fidem & gratiam Chriſti priùs acceptam nihil vobis profuturam. 3. Quòd ſi Magiſtri, ac pene dicam parentis amantiſſimi non movet vos auctoritas, ipſa ſaltem rei difficultas, quam ſponte nullo cogente ſubitis, atque adeò periculum commovere vos debent: teſtor enim iterum, atque iterum, eos omnes, ſive Gentiles ſint, ſive Judæi, qui ſeſe circumcidi paſſi fuerint, univerſæ legi ſervandæ obnoxios ſe reddere, quid enim eſt circumciſio, quàm tacita veteris legis profeſſio, & tot onerum ab eâ impoſitorum ſpontanea ſuſceptio, atque obligatio? 4. Hac ratione à Chriſti corpore, cujus membra eſtis, vos ultrò avellitis, ejúsque proin merita ceſſante omni influxu inania, inutilia, atque ſupervacanea redditis, dum enim à legis Moſaicæ obſervatione juſtitiam fruſtra

2. Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam ſi circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit.

3. Teſtificor autem rurſùs omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt univerſæ legis faciendæ.

4. Evacuati eſtis à Chriſto, qui in lege juſtificamini: à gratiâ excidiſtis,

fruſtra quæritis, à gratuitâ juſtificatione, quam per Chriſtum aſſecuti eſtis, meritò excidiſtis, ſive quòd diffidatis gratiæ, dum aliunde haurire vos poſſe juſtitiam malè creduli exiſtimatis, ſive quòd gratiæ Chriſti vos præbeatis ingratos & injurios, quæ etiam illos, qui pridem legi ſuberant, nedum eos, qui nunquam illi colla ſubdiderant, velut excuſſo jugô in libertatem adſcivit.

5. Nos enim ſpiritu ex fide, ſpem juſtitiæ exſpectamus.

5. Nos enim, qui verè et ex animo Chriſtum colimus, non ex nudâ illâ lege, aut præceptorum obſervatione, aut denique ex ullo actionum noſtrarum purè naturalium, aut legalium merito, ſed ex ſolâ fide vivâ, ante omne meritum à nobis comparatam per ſpiritum adoptionis exſpectamus juſtitiam, ejúsque fructum vitam æternam non absque filiali, certâ, & ſolatiô plenâ fiduciâ.

6. Nam in Chriſto JEſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium: ſed fides, quæ per charitatem operatur.

6. Siquidem in Chriſto JEſu ejúsque diſciplinâ, quam profitemur, neque circumciſæ, neque incircumciſæ carnis habetur ratio, ſed fidei, per quam in filios Dei adoptamur, ſi ea tamen non otioſa torpeat, ſed per charitatem animata mentes noſtras ſanctioribus flammis ſuccendat, & ad

ad producendos diverſiſſimos bonorum operum fructus vim ſuam atque vigorem conferat. 7. Sed quid hoc rei? Currebatis hactenus alacriter, & egregiè velut in ſtadio ad æternæ gloriæ bravium conſequendum, magnóſque progreſſus faciebatis in ſemitâ, quam vobis monſtraveram, veræ religionis ac juſtitiæ. Quamobrem nunc ita titubatis? quis curſum veſtrum tam ſubitò cohibuit, & à propoſitâ metâ, ad quam rectà tendebatis aliò revocavit, ut non ampliùs obſequamini veritati? Nolite, obſecro, tam faciles & creduli eſſe, cùm agitur de negotio religionis ac ſalutis, & cuicunque unde unde venienti, & magnifica quædam ac ſpecioſa vobis obtrudenti patulas mox aures præbere. 8. Qui vobis tam ſplendidè illuſerunt, miniſtri ſunt tenebarum principis, & nequiſſimi mendaciorum omnium parentis, longéque alia vobis ſuaſere, quàm Pater cœleſtis, qui vos primò ad notitiam filii ſui unigeniti vocavit, exiget. Neque quis mihi oggeret, unius vel alterius antiquioris ritûs obſervantiam tanti non eſſe momenti ac ponderis, ut propterea animó

7. *Currebatis bene: quis vos impedivit veritati non obedire?*

8. *Perſuaſio hæc non eſt ex eo, qui vocat vos.*

mô commotior in tam prolixam & acerbam querimoniam erumpam.

9. *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.*

9. At ego probè intelligo, neque vos ignorare volo, quantulacunque legis antiquatæ particula cum fide Evangelicâ miſceatur, totam fidei Chriſtianæ puritatem, ſinceritatem, ac ſubſtantiam ipſam vitiari atque everti, non aliter ac modicum fermentum totam farinæ maſſam ſuo Acore imbuit, inficit, atque corrumpit, atque adeò paulatim per gradus ad integram Judaiſmi profeſſionem deveniri.

10. *Ego confido in vobis in Domino, quòd nihil aliud ſapietis: qui autem conturbat vos, portabit judicium, quicunque eſt ille.*

10. Equidem hoc mihi de vobis per ineffabilem miſerentis Dei clementiam polliceri audeo, ad ſaniorem mentem & ſalubriora conſilia revocatos non aliter vos impoſterum de fide ac religione Chriſtianâ judicaturos, quàm olim me docentem audiſtis, quin imò eorum nequitiam detegendam brevì, qui ut in abyſſum vos incautos præcipitent, modis omnibus allaborant, ne ejus profundam voraginem attentiori oculô contemplemini. Non impunè ferent hi tales, quicunque demum fuerint, cujuscunque demum nominis ac celebritatis, juſtáſque Dei judiciô pœnas aliquando dabunt, quòd

quòd vos tot ſcrupulorum ac errorum laqueis irretitos à ſuſceptâ ſemel fide revocare contenderint.

11. Dicunt ſanè, eóque nomine me apud vos traducunt, fratres mei, quòd non idem ubique ſemper doceam, ſed inter eos, qui legem profitentur, circumciſionem commendem, apud Gentiles verò ut minimè neceſſariam vilipendam: quæ ſi vera eſſent, ſi pro Moyſe & lege etiamnum ſtarem, ùt obtrectatores hi callidè mentiuntur, cur tam infeſtis odiis me Synagoga perſequitur tanquam diris devotum caput, méque nullo propemodum loco conſiſtere patitur? Non alio ſanè ex capite Evangelii doctrinam tantopere averſantur hi novatores, quàm quòd ejus prædicatione circumciſio antiquetur, quam ſi permitterem, ſublata foret illicò omnis odii in me, atque irarum occaſio, & omne crucis ſcandalum ceſſaret, non enim tam Chriſti crucifixi prædicatio eos offendit, quàm legis per crucem abolitio, at continuas etiamnum eructant in eam blaſphemias, ejus prædicatores eam potiſſimùm ob cauſam criminantur, quòd legis ſuæ antiquiſſimæ videantur

11. ***Ego autem, fratres, ſi circumciſionem adhuc prædico: quid adhuc perſecutionem patior? Ergò evacuatum eſt ſcandalum crucis.***

tur contemptores. Hinc ergò maniféſtè conſequitur, me neutiquam, ut ipſi jactitant, in laudes effundi cæremoniarum, quas tam ſuperſtitiosè colunt, ſed iisdem conſtanter doctrinæ Chriſtianæ principiis inſiſtere, neque ea pro diverſitate locorum & temporum pro libitu variare.

12. *Utinam & abſcindantur, qui vos conturbant.*

12. Utinam, qui tot mendaciîs vos circumveniunt, & in eas anguſtias conjiciunt obtrudendo circumciſionem, ut me exoſum, contemptibilémque reddant, atque ita vos antiquâ libertatis poſſeſſione, in quam vos immiſeram, rurſus dejiciant, tanquam peſtiferi ſanioris doctrinæ corruptores à reliquo fidelium cœtu excludantur, vel ſi neceſſe ſit, anathematis mucrone reſcindantur, ne eorum periculoſa cogitatio graſſetur ulteriùs, aliósque inficiat.

13. *Vos enim in libertatem vocati eſtis, fratres: tantùm ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem Spiritûs ſervite invicem.*

13. Reſpuite fortiter vincula, quæ vobis injicere parant, ea enim præſenti libertatis ſtatui, in quo vos benigniſſimi Dei voluntas collocavit haud quaquam conveniunt. Tantùm id vobis etiam atque etiam cavendum moneo, ne hac libertate, quâ Dei beneficiô donati eſtis, ad vitæ licentiam & morum diſſolutio-

lutionem abutamini. Jugum vobis ſanè grave abſtulit, ut levius ſuaviúsque imponeret, quod in mutuâ dilectione, ſpiritu lenitatis, ac reciprocis obſequiis conſiſtit. Nolo itaque vos omni lege ſolutos, ſed quandoquidem lex à Moyſe lata tanti ponderis apud vos eſt, tantáque æſtimatio ejus præceptorum, ſuggeram rationem ea ex integro ſervandi ſecluſis tamen ejus ſacrificiis ac ritibûs. 14. En compendiô ea vobis exhibeo : diliges proximum tuum ſicut te ipſum, atque hoc ad litteram & amuſſim absque ullâ reſtrictione ut obſervetis, vos enixè hortor. 15. Quòd ſi dum contentiones de lege & circumciſione inter vos diſputationes agitatis, partim invidiâ inflammati, partim inanis gloriæ ſtudiô incenſi obtrectationibûs alius alium mordetis, & ut ita dicam, devoratis, præterquàm quòd in ſacroſanctas naturæ leges haud leviter delinquitis, attendite quæſo, ne alius ab alio conficiamini, mutuíſque vulneribûs ſupremum vobis exitium accerſatis. Hanc porrò animorum peſtem ut vel procul eliminetis, vel ne vel vos inficiat, caveatis in tempore, ſuaſe-

14. *Omnis enim lex in uno ſermone impletur: diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

15. *Quòd ſi invicem mordetis, & comeditis, videte, ne ab invicem conſumamini.*

16. *Dico autem: ſpi ritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.*

ſuaſerim, 16. ut omnem ſpem veſtram non in lege, ſed Chriſto JEſu ejúſque meritis collocetis, & divini ſpiritûs ductum, ac rectæ rationis impulſum omninò ſequamini, ita enim fiet, ut, quod paulò ante monui, impotentes libidinum motus facilè comprimatis, & reluctantes cupiditates frangatis divinæ præſidiô gratiæ.

17. *Caro enim concupiſcit adversùs ſpiritum: ſpiritus autem adversùs carnem: hæc enim ſibi invicem adverſantur: ut non quæcunque vultis, illa faciatis.*

17. Fomes enim concupiſcentiæ, quem à proparente noſtro hæreditariâ ſucceſſione accepimus, ſpiritum impellit ad appetenda immoderatiùs ea, quæ ſub ſenſus cadunt, & æquè cum recta ratione pugnant, divinus econtrà ſpiritus animam gratiâ ſuâ innovatam & colluſtratam excitat, urgétque ad motus illos inordinatos pravarum cupiditatum comprimendos, rationíque ſubjiciendos, ex quâ perpetuâ lucta illud conſequitur, ut humana voluntas in diverſa quodammodo rapiatur, vóſque non quæcunque ſecundùm rectam rationem volueritis, eadem continuò & promptè faciatis, ſed vel inviti fœdos libidinum ſtimulos quandoque excitari in vobis ſentiatis.

18. *Quòd ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege.*

18. Quòd ſi ſemel ſpiritu gratiæ hauſto ejus vos ductu atque

atque impulſu movendos atque regendos præbebitis, ſentietis profectò vos antiquæ illius legis imperiô ſolutos ac liberos, non eſſe ampliùs ſub illâ terrente videlicet, premente, vindicante, quomodo ſub lege ſunt homines improbi, vel qui ſervili ſupplicii metu compulſi ea, quæ legis ſunt, utcumque faciunt, eſtis tamen ſub lege obligante, ſed ita, ut quæ lex imperat, ſponte ac liberaliter, charitatis impulſu, præſtetis, adeóque videmini jam eſſe extra & ſupra legem illam rigidam ſub ſpiritu & lege ſuaviori Chriſti Domini vobis auxilia gratiæ & prœmia gloriæ cumulatiſſimè largientis. Quid ergò factô opus, reponetis mihi, ut tot tantisque promiſſis ac favoribûs fruamur impoſterum? R. vivendum ſecundùm Dei Spiritum, & non ſecundùm carnis petulantis d ctamina. 19. Porrò, ut utriusque actiones & contrariam indolem vobis apertiùs ac luculentius explicem, operæ me pretium facturum exiſtimavi, ſi opera carnis, quæ omnibus nota ſunt & ipsâ ſe turpitudine ſuâ produnt, nec profundiori inveſtigatione indigent, paucis velut

19. ***Manifeſta ſunt autem opera carnis: quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria.***

20. *Idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ.*

21. *Invidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes: & his ſimilia: quæ prædico vobis, ſicut prædixi vobis quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

22. *Fructus autem ſpiritûs eſt charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,*

velut digitô indicaverim, ſunt autem adulterium, ſcortatio, mollities, 20. idolorum cultus, veneficia, inimicitiæ, lites, æmulationes, iræ, concertationes, diſſidia, hæreſes. 21. Invidiæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, & ſimilia flagitiorum portenta, de quibus ſic habetote, quod aliàs etiam dixi, & ſedulò monui, qui ejusmodi ſceleribûs inquinantur, regnum Dei nequaquam conſecuturos, ſed æternis potiùs inferorum ſuppliciîs addicendos. 22. Si autem ex alterâ parte nunc oculos conjicere placet in actus virtutum, quos Spiritus Sanctus per gratiam ſuam in animis juſtorum producit, tanquam fructus lectiſſimos, permagnam utilitatem afferentes unà cum verâ ac ſolidâ delectatione, tum in hac vitâ mortali, tum verò maximè in illâ ſempiternâ ac beatâ, primo aſpectu vobis conſideranda occurret prudens atque diſcreta charitas, lætitia perturbari neſcia, profunda mentis tranquillitas, admiranda in adverſis patientia, perpetua ſibíque conſtans lenitas, quam nunquam irritare valeas, facilitas quædam ſuaviſſima agendi comiter cum

cum omni hominum genere, bonitas ſeu beneficentia ad omnia obſequia promptiſſima, 23. manſuetudo ſingularis in perferendis injuriis, fidelitas exacta in ſervandis promiſſis, angelica modeſtia, exacta temperantia, & integerrima caſtimonia. Porrò iis, qui divinis hiſce muneribûs præditi ſunt, atque ornati, nihil negotii eſt cum lege, ejúsque comminationibus, quemadmodum enim equi morigeri, qui frœno obtemperant, ſcuticâ non indigent, ita neque, qui ſpiritu ducuntur, legis admonitione. Qui ſæculi hujus principiis ac moribûs imbuti ſunt, ſibi omnia pro libertate ſuâ licita reputant, 24. qui verò Chriſto, ejúsque ſpiritui penitus adhæſerunt, quemadmodum ille carnem ſuam affixam cruci habuit, ita & ipſi pravas omnes cupiditates, atque turbulentas animi perturbationes, quaſi clavis quibusdam generoſæ abnegationis confixas, & pene enectas habent, ut vix ſeſe uſpiam commovere valeant, multò minùs deſpoticum in corpore exercere imperium. 25. Itaque ſi Spiritum Sanctum Chriſti munere nobis inditum percepimus, res

23. *Manſuetudo, fides, modeſtia, continentia, caſtitas. Adversùs hujusmodi non eſt lex.*

24. *Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.*

25. *Si ſpiritu vivimus, ſpiritu & ambulemus.*

Digitized by Google

res ipſa poſtulat, ut actiones noſtræ ejus impulſum conſiliúmque ſequantur, ut quem vitæ melioris auctorem habemus, eundem habeamus actionum noſtrarum & magiſtrum & ducem. 25. Cùm autem pſeudo-apoſtolorum garrulitas non leves inter vos ſuſcitaverit diſſenſiones, & quod inde conſequi neceſſe eſt, animorum alienationes & odia, poſtremò meneo, ne inanem vanámque gloriam captemus, provocantes invicem ad pugnas verborum & contendentes non tam veritatis indagandæ cauſâ, quàm vincendi ſtudiô, utì hactenus factum, ne etiam, ſi qui inſolentiùs ſeſe efferant, æmulatione mutuâ accendamur id quod perfacile erit, ſi hominum laudes flocci faciamus, ſerióque conſideremus, obſtrictos nos eſſe ad majorem nunc vitæ ſanctimoniam ac perfectionem conſectandam, quandoquidem per fidem & gratiam conjuncti ſumus illi, qui omnem in ſemet perfectionem præcontinet, eámque pro menſurâ ac diſpoſitione diversâ ſui Corporis Myſtici membris abundè communicat.

26. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, & invicem invidentes.*

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. VI.

1. LEx, quam profitemur, lex charitatis eſt, quamobrem dilecti fratres, ſi quis veſtrûm impetu aliquo abreptus, vel imbecillitate victus, vel ignorantiâ ſeductus impegerit, & in delictum vel errorem aliquem prolapſus fuerit, eum vos, qui ſupernâ luce magis colluſtrati, atque divino ſpiritu imbuti fortiores vobis ac robuſtiores videmini, magnâ cum lenitate ac manſuetudine admonitum ac reſipiſcentem à lapſu erigite & in priſtinum ſtatum reſtituite, memores, & vos non ab omni ceſpitandi periculo immunes eſſe, & ſi delinquere fors contingeret, ingentis beneficii locô habituros, ſi quis non duriùs aut acerbiùs, ſed condolendo, diſſimulando, ferendo, blandè ſuavitérque corripiendo vobiſcum ageret, non tam ut ſeverè puniamini, quàm ut amicè corrigamini. Nolite plus æquô vobis blandiri, quis-

1. *Fratres, etſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, hujusmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.*

quiſque ſuos patimur manes, nec ullum facilè reperies, qui non pro humanæ conditionis imbecillitate vitiô quodam particulari laboret, vel maculâ quapiam notatus ſit.

2. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.

2. Itaque alii aliorum infirmitates patienter ac benignè ſufferte, ſi quos à falſis fratribus veluti in præceps abreptos noveritis, quaſi gravi aliquo onere preſſos ſublevate, cúmque unius ejusdémque corporis ſub uno Capite membra ſitis, hoc pro certo quod vos ſtatuite, mutuâ hac condolentis animi teneritudine, reciproco hoc pro viribus veſtris opitulandi ſtudio, admirabili hoc ſalubrium monitorum ac conſiliorum commercio, dum ubi lapsûs periculum imminet, vobis invicem manum porrigitis, mutuíſque certatis officiis, vos legem charitatis, quam tantopere Chriſtus quaſi propriam ſuámque non ſemel commendarit, ritè adimpleturos.

3. Nam ſi quis exiſtimat ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.

3. Nam ſi quis præpoſtero ſui amore obcœcatus ejus comparatione, quem prolapſum fuiſſe videt, ſibi nimiùm complaceat, ſéque magnificè circumſpiciat, quaſi virum omnibus numerîs abſolutum, eximium, & perfectum, ideóque proxi-

proximum errantem ſuperbè, durè, atque contemptim increpet, atque redarguat, cùm ipſe tamen reverà nihil ſit, quia ſuo faſtu, arrogantiâ, duritie, contemptu oſtendit ſe nullius eſſe virtutis, hunc ſua ipſius æſtimatio vehementer fallit, eodémque is morbo, & quidem periculoſiùs laborat. 4. Quare ſeriâ potiùs reflexione quiſque interiorem animæ ſuæ ſtatum exploret, ſedulóque diſquirat, quibus rationibûs, quo fine ac propoſito ad hoc vel illud agendum moveatur. Quòd ſi quem contingat præclarâ benegeſtorum conſcientiâ ſuſtentari, næ ille in ſemetipſo, non alterius comparatione propter ſua utique bona, non propter aliorum infirmitates habebit, unde ſibi gratulari & in Domino gloriari valeat, cujus virtute, non propriâ, ea præſtitit. Cæterùm ſi conſcientiæ ſuæ latebras atque receſſus diligentiùs excutere velit, & quaſi judex præteritæ vitæ ſuæ à ſe rationem exigere, multa fortè deprehendet, emendatione digna, unde ſibi meritò diſplicere debeat, alienos verò defectus ſupremo Dei judicio diſcutiendos relinquere. 5. Unusquiſque

4. Opus autem ſuum probet unusquiſque, & ſic in ſemetipſo tantùm gloriam habebit, & non in altero.

5. Unusquiſque enim onus ſuum portabit.

que enim propriâ actionum ſuarum ſarcinâ ſatis onuſtus, quin aliorum factis ſeſe immiſceat, aut exinde factâ comparatione probandus ſit, ab illo inexorabili judice ſupplicium conſequetur vel prœmium, quo dignus eſt ſecundùm merita propria nullâ habitâ ratione, an alius meliùs, an minus malè vixerit, ut adeò ſe, ſuáſque vitæ rationes inſpicere quisque debeat, non aliorum vitam, moréſque curioſiùs diſcutere.

6. Communicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui ſe catechizat, in omnibus bonis.

6. Atque iſta eos potiſſimùm concernunt, qui facundo eloquio & ſcientiâ præſtant, ne illâ efferantur inſolentiùs, reliquos quod attinet, gratæ mentis officium poſtulat, ut Magiſtris veſtris, à quibus ſalutis doctrinam accipitis, beneficam manum explicetis, cùm enim illi cœleſtes vobis theſauros divinæ ſapientiæ aperiant, æquitati prorſus videtur conſentaneum, ut modicam ſaltem partem facultatum veſtrarum in eorum ſublevationem conferatis, quod enim vobis impendunt, nunquid longè æſtimatione pretióque ſuperat ea, quæ à vobis conſequi poſſunt?

7. Nolite errare, Deus non irridetur.

7. Nolite mihi pro excuſatione opponere indigentiam veſtram;

ſtram: ſiquidem ſi vera non eſt,
ſed ſolummodò ſimulata, fallere
me poteſtis equidem, & ut nimis
credulum exſibilare. Deus verò
qui recondita quæque intuetur, fal-
li minimè poteſt, aut impunè ſub-
ſannari. In terrâ ſeritur, in cœlo
metitur, explorate ergò quod ſe-
ritis, nempe opera veſtra. 8. Et
ſcitote; quem quisque ſementem
fecerit, ſuo labori meſſem reſpon-
dentem illum aliquando collectu-
rum, & quidem qui carni ſeminat
ſuæ, ejúsque commoda & volup-
tates quærit, ex eâ non diſpen-
dium ſolùm, ſed interitum metet
ſempiternum, qui contrà ſpiritui
ſeminat facultates ſuas, videlicet in
opera pia, ac præcipuè eleemoſy-
nas profundendo, ex iis uberri-
mam meſſem colliget vitæ beatæ
ac immortalis. 9. Ne ergò ſemi-
nando, nempe benefaciendo de-
fatigemur, ac remiſſiùs agamus, cùm
enim tempus meſſis advenerit ab
obitu noſtro, longè maximam col-
ligemus, & quidem absque ullo
labore, ſudore, aut tædio, contrà
quàm in humanâ agriculturâ acci-
dere ſolet, ubi non minùs laboran-
dum eſt in ſegete ac manipulis col-
ligen-

8. *Quæ enim ſeminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſuâ, de carne & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.*

9. *Bonum autem facientes non deficiamus: tempore enim ſuo metemus non deficientes.*

ligendis, quàm in jaciendo ſemine, alia eſt conditio meſſis cœleſtis, quemadmodum enim non defecimus in hac vitâ ſeminando, ita non deficiemus in alterâ metendo fructus gratiæ gloriæque ſempiternæ.

10. *Ergò dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei.*

10. Itaque quamdiu inter egentes degimus, egeſtatem eorum ſublevemus, nec ſinamus tam pretioſas temporis particulas noſtrâ liberalitate vacuas effluere, in omnes omnino ſe charitas & beneficentia veſtra ſeſe effundat, prout facultas & occaſio tulerit, ſed præciſè in domeſticos fidei, nempe fideles, qui in eandem nobiſcum familiam Domini adſciti ſunt.

11. *Videte, qualibus litteris ſcripſi vobis meâ manu.*

11. Tametſi porrò pro inſtructione aliorum abſentium in conſcribendis Epiſtolis aliàs amanuenſis operâ uti conſueverim, iiſque ſigillum tantummodo meum appreſſerim, hanc tamen ſatis prolixam, multíſque argumentîs refertam propriâ manu exaratam volui, partim ut oſtenderem, quantâ charitate vos complectar, qui labori non pepercerim, partim ut nulla vobis poſſit eſſe ſuſpicio, ne alienæ vobis litteræ pro meis obtrudantur, partim etiam, ut promptiorem firmiorémque

que illi fidem præſtetis, & probè
tandem intelligatis impoſtores eſſe
longè nequiſſimos, qui vobis per-
ſuaſum volunt, probari mihi ob-
ſervantiam rituum legalium. 12.
Nolite, fratres, credere, ſincerô eos
legis Moſaicæ zelo agi, ut vos ad
circumciſionem permoveant, aut
quòd eam vobis perneceſſàriam
exiſtiment, ſed gloriolam, neſcio,
quam aucupantur ac benevolentiam
Judæorum, eadémque operâ ſibi
ab illis cavent, utpote acriter eos
inſectantibus, qui Chriſti crucem
ita extollunt, ut legem, ejúsque
cerimonias deprimant. 13. Nam
neque ipſi quidem, qui circumci-
duntur, legem omni ex parte ob
ſervant, ſed ob id præcipuè, ut
circumcidamini, ſatagunt, quò apud
populares ſuos gloriari poſſint, quòd
vos tanquam novos proſelytos Mo-
ſi atque Judaiſmo aggregaverint, at-
que adeò ex pelliculâ veſtrâ reſe-
ctâ laudem & gratiam referant.
Sed plaudant ſibi, quantùm vo-
luerint, & aliis placere contendant.
14. Abſit, ut eorum exempla ſe-
quar, & ullâ prorſus aliâ in re,
præterquàm in cruce Domini no-
ſtri JEſu Chriſti glorier, per quam
id

12. *Quicunque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Chriſti perſecutionem non patiantur.*

13. *Neque enim qui circumciduntur, legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circumcidi, ut in carne veſtrâ glorientur.*

14. *Mihi autem abſit gloriari niſi in cruce Domini noſtri JEſu Chriſti: per quem mihi*

mundus crucifixus eſt,& ego mundo.

id aſſecutus ſum, ut quæ vulgò magnifica & ſpecioſa putantur, nihilo plus ad meum animum titillandum habeant virium, quàm ſi illa penitus extincta de cruce penderent ingrato & illætabili ſpectaculo, aut ego ſenſu vitáque carens infami crucis patibulo affixus eſſem. Quemadmodum mundus me deſpectui habet, miniméque curat, ita & ejus laudes, illecebras, ac pompam inanem nihili facio. Non tantùm fallacibus ejus præſtigiis me circumveniri haudquaquam paſſus ſum, & oblatam inſuper terrenarum opum ac deliciarum affluentiam generosè excuſſi, ſed id unum ago, ut Chriſto conſtanter adhæream,

15. *In Chriſto enim JEſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium, ſed nova creatura.*

15. qui neque Judæorum, neque Gentium peculiarem rationem habet, aut differentiam obſervat in communicatione cœleſtium ſuorum favorum, ſed ſolius fidei, quæ charitate animata per ſpiritualem regenerationem novam vitam tribuit, extinctâ infelici illâ Adami veteris, niſi tamen iſta mors potiùs, quam vita dicenda.

16. *Et quicunque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſe-*

16. His porrò, qui fide firmiſſimâ hanc doctrinam complectuntur, qui ſuam fiduciam non

non ampliùs collocant in antiquatis cæremoniis, qui ad regulam à me præſcriptam greſſus ſuos direxerint, qui intra Evangelii limites & orbitam ſeſe continent, nec ad Synagogam rurſus pedem efferunt, his, inquam, ut veræ pacis fructus, & copioſa miſerentis Dei benedictio cœlitùs obveniat, ex animo precor, ſunt enim hi veri Iſraelitæ, qui non hominum judiciô, ſed Dei teſtimonio & ſententiâ commendantur, tametſi ſanguinis origine ab Abrahamo non deſcendant, fides enim, quâ eximium hunc Patriarcham imitatione referunt, illis filiorum Dei, & populi electi præclarum characterem potiori jure tribuit, fructúque uberiori, quàm Judæis propagatio carnis. 17. Cæterùm nemo eorum mihi moleſtiam ampliùs faceſſàt turbulentis contentionibûs, & exquirendis aliis atque aliis doctrinæ, quam vobis annuntiavi, probationibus, ſatìs graves, ſolidáſque vobis hactenus attuli, ſi necdum illis acquieſcitis, actum eſt de veſtrâ pervicaciâ, utpote frangi neſciâ. Arguite me porrò, ſi lubet, ſimulatò me agere inter Judæos,

ricordia, & ſuper Iſraël Dei.

17. *De cætero nemo mihi moleſtus ſit: ego enim ſtigmata Domini JEſu in corpore meo porto.*

dæos, qui circumciſionem coram eis approbem: enormem hanc calumniam non aliter refutaverim, quàm exhibendo corpus meum plagis, vinculis, aliíſque notis alienæ ſævitiæ undequaque lividum. Tantùm abeſt, ut inde erubeſcam, ut potiùs cicatrices has vobis oſtendam tanquam glorioſa trophæa, quæ etiamnum mihi tanquam ſtrenuo Chriſti pugili ſervóque ſtigmatico inhærent ex acri dimicatione pro Evangelii defenſione, & teſtimonia omni exceptione majora, quòd nequaquam amicus ſim eorum, quibuscum tamen conſpirare me ac colludere inſimulor. Pace meâ ſentite de me, quod volueritis: longè magìs me veſtri miſeret, quòd videam tam ſplendidè vos in fraudem inductos deſipere, quàm ut innocentiæ meæ proſcisſio me vehementer affligat, ſanctè enim profiteor, ſalutis veſtræ ſtudiô me impenſiùs affici, quàm exiſtimationis meæ curâ, cujus jacturam perlibenter feram in obſequium & laudem Chriſti Domini, 18. quem enixè precor, ut gratiam ſuam animis veſtris cum cœleſtibus donis altè imprimat, magiſque indies augeat, atque confirmet.

A M E N.

18. *Gratia Domini noſtri JEſu Chriſti cum ſpiritu veſtro, fratres. Amen.*

ARGU-

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI
AD
EPHESIOS.

EPheſus, quæ eſt Aſiæ minoris metropolis, & alterum, teſte Plinio, Aſiæ lumen, tempore, quo Gentium Apoſtolus in ea urbe commorabatur, florebat non ſolùm advenarum frequentiâ ob portûs amplitudinem, & templi toto terrarum orbe celeberrimi, & inter ſeptem antiquitatis miracula connumerati magnificentiam, ſed etiam bonarum artium ſtudiîs, multis cum magni nominis philoſophis cum oratoribûs clariſſima, quos inter Pythagoras, Parmenides, Zeno, Democritus & alii. Idololatria ſedem quaſi regiam ibi fixerat, & magia quam non immeritò

Digitized by Google

ejus ſororem nuncupaveris, numerabat permultos aſſeclas, ut adeò non exigui moliminis fuerit, ibi fidem Chriſti JEſu hactenus incognitam plantare, ubi principes tenebrarum à multis ſæculis vix non deſpoticè imperitabant. At verò cordatus Apoſtolus nec ſexcenta diſcrimina, nec mortem quamcunque veritus, ubi pro gloriâ amantiſſimi ſui Magiſtri dimicandum erat, Evangelicam doctrinam tam intrepidâ mentis conſtantiâ annuntiavit, tótque miraculis firmavit, ut per triennium, quo ibi commoratus fuit, longè plurimos Eccleſiæ Chriſti aggregârit. Non deerant præclarè cœptis qui ſeſe opponerent fortiter, Judæi enim ex omni parte zeloſiſſimum hunc novi Evangelii præconem inſectabantur perpetim, ſeditióque à Demetrio concitata eum in apertum mortis diſcrimen conjecerat. Poſtquam inde diſceſſerat ad diſſeminandum alibi Dei Verbum, nonnulli ex Judæis, qui ex deſtinato ſimulaverant ſe legis Chriſtianæ ſectatores, cùm ſubin animadverterent illius promulgatione, & propagatione legem ſuam ac ſynagogam paulatim aboleri, cœperunt ejus ſanctitatem corrumpere aſperſis de ſuo non paucis fabuloſis, quin & impiis commentis. Prædixerat id Act. 20. Apoſtolus in patheticâ illâ oratione, quam habuerat ad ſeniores & primores Eccleſiæ Epheſinæ eis valedicturus, & ultimùm commendaturus perſeverantiam in profeſſione Chriſtianorum dogmatum, quibûs haud ita pridem eos imbuerat. Quamprimùm ergò inaudiit, Phigellum, & Hermogenem inter alios omnem lapidem movere ad id deſtruendum, quod ipſe tanto labore ac ſudore ædificaverat, Româ, ubi vinculis tenebatur, præclaram hanc Epiſtolam à ſe conſcriptam per Tychicum Diaconum eò miſit annô à partu Virginis 59. SS. PP. annotant, Epiſtolas,

las, quas Paulus è carcere ſcripſit, quaſi concluſo utre, plus ſapientiæ eructare & ſpiritûs, anhelans enim ad martyrii palmam, ejúsque deſideriô æſtuans inſtar ſolis ad occaſum properantis ardentiores flammas, radiósque ſplendidiores evibrabat, id quod luculenter patebit ex eâ, cujus modò argumentum exhibeo. Res, quæ inibi tractantur, tantam ſpirant ſanctitatem, & in qualibet paginâ zelus adeò inflammatus emicat, támque profunda divinorum myſteriorum notitia, ut verba defuiſſe videantur auctori, quibûs ſenſus ſuos ſatis appoſitè ad captum explicaret. Ex hac ſanè epiſtolâ, quæ, inquit D. Hieronymus, ſubtiliſſima eſt, agnoſcas Pauli fervorem, profunditatem, ſpiritum, indolem, videtur enim hîc muſtô plenum ejus pectus altiſſima ſpirare, & convolvere, ut ſublimitatem conceptuum ſuorum ſermo ejus aſſequi non poſſit, nedum exprimere. Hinc præ aliis epiſtolis hæc longas, implexas, & perobſcuras continet ſententias. Stylus grandiloquus & profundus, qualis decebat de altiſſimis myſteriis agentem cum ſapientibus contra philoſophos Platonicos.

Prior pars Epiſtolæ dogmatica eſt, & præcipua fidei noſtræ myſteria olim abſcondita explicat, agens videlicet de redemptione, & juſtificatione noſtrâ per acerbiſſimam Chriſti mortem, de vocatione Gentium, nominatímque Epheſiorum ad veram fidem, juſtitiam, ſalutem præ tot myriadibus aliorum hominum, de prædeſtinatione gratuitâ, de glorificatione Chriſti & corporis ejus, quod eſt Eccleſia. Alterâ parte, quæ ethica eſt, multa copiosè doctéque diſputat de Chriſtianæ vitæ officiis, viros, uxores, parentes, liberos, dominos, ſervos muneris ac debiti quosque ſui diligenter admonens, ad extremum omnes tanquam in militiam Chriſti adſcriptos adversùs impugnationes dæmo-

num armis inſtruit ſpiritualibus, hoſtium vires, artéſque deſcribens.

Caput primum orditur ab agendis Deo gratiis de æternâ prædeſtinatione, quâ propoſuit inſtaurare omnia, quæ in cœlis, & quæ in terrâ ſunt, idque per mortem filii ſui, ad cujus agnitionem omne quidem hominum genus vocavit, ſingulari tamen beneficiô, & eximiâ divinæ gratiæ liberalitate gentes atheas in hac prædeſtinatione Judæis prætulit Deum colentibus. Tum Epheſios excitat ad laudem Dei ter Optimi Maximi, quòd præ aliis gentibus ipſi paucíque alii fideles prædicationem & doctrinam Evangelii, fidem, remiſſionem peccatorum, omnémque benedictionem cœleſtem acceperint. Poſtemò ſingulares Deo grates reddit, ob ſinceram fidem & charitatem Epheſiorum rogitans eum, ut illorum mentes magis magíſque indies colluſtrare dignetur, quò præcellentiam ſuæ vocationis, Deíque potentiam grati agnoſcant, quæ illos dæmonis imperio ſubduxit, beneficio tanti ſanè æſtimando, quantum eſt illud, quo Deus immortalis filium ſuum à morte ſuſcitavit, ejúſque ſacratiſſimam humanitatem ſupra omnes cœlos, & choros Angelorum exaltavit tanquam Caput univerſæ Eccleſiæ.

Capite ſecundo extollit eximium illud Dei beneficium, quo Epheſii liberaliter, planéque gratuitò vocati ſunt ad fidem ac legem Evangelicam, & vi gratiæ à priſtinis ſceleribus ad vitæ ſanctitatem per baptiſmum traducti, unáque cum Chriſto pene à mortuis excitati, novo ſpiritu animati, & ad ſpem patriæ cœleſtis erecti. Tum oſtendit, quòd Chriſtus abolitâ per baptiſmum Judæorum circumciſione Gentes, quæ priùs

priùs alienæ erant à Deo Deíque promiſſionibus, unà cum Judæis in unâ eadémque Eccleſiâ ſibi, Deóque conjunxerit, nullo ampliùs inter eos diſcrimine. Inde concludit, gentiles jam non eſſe hoſpites & advenas, ſed domeſticos Dei & concives Angelorum, illúdque admirabile ac myſticum ædificium componere, cujus lapis angularis ſit Chriſtus Dominus, Apoſtoli & Prophetæ reliqui lapides fundamentales, anima verò cujusque templum Spiritûs Sancti.

Capite tertio pergit deprædicare beneficium vocationis Gentilium perinde ac Judæorum ad fidem & Eccleſiam Chriſti, docétque myſterium iſtud hactenus reconditum revelatum fuiſſe apoſtolis, quin ipſos ſpiritus angelicos, quos non latebat, filium Dei humanâ carne induendum ad reparandum à lapſu humanum genus, noviſſimis hiſce temporibûs multas Chriſti adventûs peculiares circumſtantias, quas antea ignoraverant, didiciſſe. Inde anſam ſumit gloriandi, ſe tanti myſterii propalandi Miniſtrum eſſe, atque ab ipſo Deo conſtitutum Doctorem Gentium, quem proinde enixe rogat, conferre velit copioſam Epheſiis illuſtrationem, ut comprehendere valeant longitudinem, latitudinem, altitudinem, profunditatem, verbô immenſitatem ac divitias inæſtimabiles charitatis in Chriſtò JEſu, qui eos ad certam notitiam tam reconditarum veritatum, & hæreditatem gloriæ ſuæ vocaverit.

Capite quarto hortatur Epheſios ad morum integritatem, vitæque ſanctimoniam, præcipuè verò ad unitatem ſpiritûs in vinculo pacis, idque 5. argumentis. 1. quia Chriſtiani omnes unum corpus ſumus, cujus anima

ma Chriſtus. 2. Quia omnes ad eandem hæreditatem cœleſtem vocati ſumus. 3. Quia omnes unum dominum habemus, unam fidem, unum baptiſma. 4. Quia omnes filii ſumus per adoptionem ejusdem patris immortalis. 5. Quia Chriſtus aſcendens in cœlum cuilibet ſuam gratiam diſtribuit, quâ quisque contentus ſit oportet nulli invidens, nihil ambiens. Tum rationem dat, quare in Eccleſiâ ſua quosdam conſtituerit Apoſtolos, quosdam Prophetas, alios Evangeliſtas, alios Doctores, alios Paſtores. Denique monet, ut depoſitâ priſtinâ cœcitate, ſordibúsque flagitioſæ vitæ veterem hominem exuant novúmque in Chriſto induant, eum ſibi in exemplum & objectum aſſiduæ contemplationis proponendo, qui pro ſuis inimicis mortem in cruce oppetere voluit.

Capite quinto iisdem ferme præceptis eos inſtruit dictitans cœlum minimè patere mancipiis Veneris, avaris, aut idolorum cultoribus ab operibus tenebrarum tanquam filios lucis eos avocat, ut qui vitæ innocentiâ & optimis exemplis prælucere debeant gentibus intenti cuſtodiæ ſenſuum, & ſolliciti, ut tempus impoſterum ſanctiùs impendant bonorum operum exercitationem ſuadet, ut convivia fugiant, ubi luxus cum luxuriâ regnat, non vino ſed Spiritu Sancto ſe implendo in pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus. Poſtremò de matrimonio loquitur tanquam Sacramento & figurâ conjunctionis illius admirandæ Chriſti Domini cum Eccleſiâ ſuâ, ùt ſponsâ, unde infert Chriſtianis uxoratis incumbere, ut vitæ puritate & dilectione reciprocâ tam ſanctum prototypon imitentur.

Capite

Digitized by Google

Capite ſexto jubet, ut filii parentibus, ſervi dominis ſincerè & ex animo obtemperent, ac viciſſim ut parentes filiis, ac domini ſervis non aſperi ac tetrici, ſed benevoli ſint, debitámque curam præſtent. Deinde oſtendit, quàm acris nobis ſit lucta cum geniis infernalibus, atque contra eos arma & panopliam Chriſtiani militis aſſignat. Baltheus, inquit, ſit veritas, lorica ſit juſtitia, calceus ſit præparatio & propoſitum firmum Evangelium JEſu Chriſti intrepidè annuntiandi, ſcutum ſit fides, galea ſit ſpes ſalutis, gladius ſit Verbum Dei. Poſtmodum aſſiduum precandi ſtudium commendat pro cunctis fidelibus, præſertim autem pro ſe, ut ſibi Deus conſtantiam gratiámque conferat diverſas carceris, quo tenebatur, moleſtias atque ærumnas forti animô perferendi. Denique Epiſtolam abſolvit conſuetis apprecationibûs gratiæ pacísque iis, qui JEſum Chriſtum ardenter diligunt.

PARAPHRASIS IN EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS

CAPUT I.

1. *Paulus Apoſtolus JEſu Chriſti per voluntatem Dei, omnibus Sanctis, qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto JEſu.*

1. PAulus Dei voluntate, non meis meritis, aut hominum favore Apoſtolus JEſu Chriſti omnibus Sanctis, nempe Chriſti fidelibus in baptiſmo ſanctificatis & ad ſanctè vivendum vocatis atque obſtrictis, qui Epheſi commorantur, ſalutem.

2. *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro, & Domino JEſu Chriſto.*

2. Gratia ſit vobis, & pax à Deo Patre noſtro, itémque Domino JEſu Chriſto.

3. *Benedictus Deus*

3. Fratres mei ſublatis in cœ-

cœlum oculîs manibúsque celebremus perpetuò mirificam Dei Patris bonitatem, qui dando nobis JEſum Chriſtum filium ſuum per ejus merita longè præſtantiora nobis contulit beneficia, quàm olim Iſraëlitis, hæc ejus munificentia verè cœleſtis eſt, & planè divina, Chriſtô videlicet ad nos cœlitùs miſſo, qui omni nos bonorum cœleſtium genere locupletans, donísque ſupernîs gratiæ, gloriæque liberaliſſimè auxit. 4. In ejus gratiam, antequam prima, ut ita dicam, orbis fundamenta jacerentur, & admiranda illa cœli terræque machina verbo omnipotente è nihilo produceretur, nos elegit, ut eſsèmus ſanctitate conſpicui, & omnis prorſus labis expertes (non hominum præcisè, qui extrinſecâ ſpecie facilè decipiuntur, ſed ipſius Dei judiciô ſinceriſſimo utique & exactiſſimo, qui ipſas humani pectoris latebras fundúmque penetrat) ídque non timore pœnæ, ſed reciprocâ & liberali in Deum charitate, quæ eſt vinculum abſolutæ perfectionis. 5. Quam etiam ob cauſam nos pro illo ſua ſponte benevolo & gratuito divinæ voluntatis

& Pater Domini noſtri JEſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cœleſtibus in Chriſto.

4. *Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti & immaculati, in conſpectu ejus in charitate.*

5. *Qui prædeſtinavit nos in adoptionem filiorum per JEſum Chriſtum in ipſum, ſecundùm*

propoſitum voluntatis ſuæ.

tatis effectu nos prædeſtinavit, quos per Chriſti merita & eorum intuitu adoptaret in filios, non opera noſtra etiam præcognita tanquam prædeſtinationis cauſam reſpiciens, ſed ſemetipſum unicè ſpectans, in quo ſapientiſſimi juſtiſſimíque conſilii ac beneplaciti admirabiles eáſque imperveſtigabiles cauſas invenerat, prædeſtinavit, inquam, ad eximiam filiorum dignitatem, ut Chriſto Capiti noſtro atque exemplari divino nos membra & imagines illius conformemur vitæ ſanctimoniâ

6. *In laudem gloriæ gratiæ ſuæ, in quâ gratificavit nos in dilecto filio ſuo.*

6. in laudem & gloriam perpetuò celebrandæ cœleſtis illius gratiæ, quâ nos in illo dilecto ſuo ſibi perquàm gratos, charóſque reddidit.

7. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum, ſecundùm divitias gratiæ ejus.*

7. Pretioſo ejus ſanguine redempti ſumus à ſervitute peccati, mortis, & diaboli, delicta noſtra deleta & debita expuncta, quæ omnia debemus profuſæ Dei benevolentiæ, & divitiis gratiæ in nos copioſiſſimè effuſis,

8. *Quæ ſuperabundavit in nobis in omni ſapientiâ, & prudentiâ:*

8. à quâ tanquam ex fonte veræ ſapientiæ & cœleſtis cujusdam prudentiæ in nos redundavit quaſi oceanus, mentes enim noſtras ſupra conſuetas naturæ vires elevavit, & omnem inde ignorantiæ cali-

Digitized by Google

caliginem diſpulit. 9. Ut agnoſcerent grande illud, & ineffabile amoris arcanum, & divinum illud ac reconditum voluntatis ſuæ decretum, quod per filium ſuum verum mediatorem & unicum Redemptorem noſtrum executioni dedit juxta gratuitam ſuam benevolentiam, quam apud ſe conſtituit, ſecretámque tenuit, 10. usquedum poſt tot ſæcula evoluta tempus ad id deſtinatum adfuit. Multa in figurâ hactenus & umbrâ contemplati fueramus, nunc ipſam veritatem adumbratam detegere & quaſi oculis ſubjicere placuit, multa pollicitus fuerat, nunc promiſſa ſimul omnia exequi voluit, beneficia multa electo populo ſuo præſtiterat, nunc recolligere omnia ſtatuit, & quaſi in compendium redigere. Homines & Angeli disjuncti erant non tantùm naturæ conditione, ſed etiam gratiâ & gloriâ, hi enim ſancti erant, & cœleſti jam beatitudine fruebantur, illi autem peccatores miſeri, iræque divinæ filii, hos ergò & illos arctiſſimâ denuo amicitiâ conjungi ſub uno eodémque capite Chriſto voluit, atque ita ruinas & ſedes vacuas

9. *Ut notum faceret nobis ſacramentum voluntatis ſuæ, ſecundùm beneplacitum ejus, quod propoſuit in eo.*

10. *In diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis, & quæ in terrâ ſunt, in ipſo.*

cuas angelorum per homines prædeſtinatos reſtaurari atque impleri.

11. *In quo etiam & nos ſorte vocati ſumus, prædeſtinati ſecundùm propoſitum ejus, qui operatur omnia ſecundùm conſilium voluntatis ſuæ:*

11. Per ipſum, ejúſque ſolius merita vocati ſumus in partem hæreditatis, quæ illi ſoli, ùt naturali, & unigenito filio debetur. Pater ejus cœleſtis, qui ex gratuitâ voluntatis ſuæ determinatione omnia diſponit, prædeſtinavit nos Judæos, ut primi per fidem ac ſpem ei adhæreremus,

12. *Ut ſimus in laudem gloriæ ejus nos, qui antè ſperavimus in Chriſto:*

12. atque ita ſalus noſtra in ejus gloriam & honorem redundaret quemadmodum enim Prophetarum oraculis nobis promiſſus fuerat, ita nobis præ aliis cœleſtis ejus doctrina promulgata fuit,

13. *In quo & vos, cùm audiſſetis verbum veritatis (Evangelium ſalutis veſtræ) in quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto.*

13. quæ illa ipſiſſima eſt, quàm à nobis oretenus percepiſtis, quando Evangelium vobis annuntiavimus, quod verba veritatis vitæque æternæ complectitur; fidem illi præſtitiſtis non absque fructu uberrimo, tabularum enim inſtar obſignati eſtis non ſignô corporali velut pecudes, ſed ſpiritu illo ſancto quondam promiſſo, ſive dum aſpectabili ſpecie ejus munera in vos effudit, ſive dum fidei beneficiô juſtificatos nunc ſuæ gratiæ præſidiô juvat ad hoſtes debellandos

dos, ut appareat vos ſpiritu divino plenos ad populum Dei & ſortem ſanctorum pertinere, 14. qui profectò ſpiritus eſt velut arrhabo hæreditatis nobis promiſſæ, pignúsque tantiſper ſecuturæ felicitatis, quo ſecuros nos eſſe juſſit, nos ex integro & irrefragabili titulo ipſius eſſe, qui nos redimendo ſui juris fecerit, ſibíque ùt rem propriam acquiſierit, ut per hanc redemptionem ejus erga nos beneficientia ac potentia magno divinæ gloriæ incrementô eluceſceret. 15. Quare magnopere gaudeo, mihíque gratulor, cùm integram inaudio, quam ei ſervatis fidem, firmámque quam in eo collocatis fiduciam, ac denique eximiam in omnes Sanctos, ſeu Chriſtianos charitatem 16. neque deſino immortales Deo gratias agere pro beneficiis in vos collatis, eíque enixè vos commendare faciendo vota pro veſtrâ ſalute, quia tamen parum eſt bene cœpiſſe, niſi cœpta continuentur, 17. illud etiam atque etiam ſupplex poſtulo, ut cœleſtis Pater Domini noſtri JEſu Chriſti, ille, inquam, Deus immenſæ cujusdam Majeſtatis gloriâ circumfuſus perſeverantiam vobis tribuat,

14. *Qui eſt pignus hæreditatis noſtræ, in redemptionem acquiſitionis in laudem gloriæ ipſius.*

15. *Propterea & ego audiens fidem veſtram, quæ eſt in Domino JEſu, & dilectionem in omnes ſanctos,*

16. *Non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis:*

17. *Ut Deus, Domini noſtri JEſu Chriſti pater gloriæ det vobis ſpiritum ſapientiæ, & revelationis in agnitione ejus.*

buat, & divinæ ſapientiæ lucem, ut cœleſtia illa arcana, atque abdita fidei myſteria, quæ humanæ mentis vi atque intelligentiâ percipi nequaquam poſſunt, cognitione complectamini quoad ejus fieri poteſt, idque non aliam ob cauſam, quàm ut ineffabilis illa divinitas quotidie magìs magíſque cognoſcatur, ametur, ac colatur. 18. Atque inſuper ſciatis altiori lumine colluſtrati, quàm multa ſint vobis ab illius vocatione exſpectanda, quámque opulenta, ſplendida, magnifica ſit gloria cœleſtis, quam jure quaſi hæreditario omnibus in Chriſto ſanctificatis promiſſam & propoſitam eſſe voluit. 19. Et ſanè ſenſus omnes & humanæ intelligentiæ aciem tranſcendit præpotentia & efficacia virtutis illius admirabilis, quâ tenebras noſtras diſſipavit, vincula diſrupit, dæmonum vires infregit, & in cordibus noſtris Evangelii lucem accendit. Nihil eſt in rerum naturâ, quod ejus nutui ſe ſe opponere auſit: ſi mortuos ex ſepulchris evocat, ad ejus exurgunt imperium, at verò cor hominum frœni impatiens, & in omnem licentiam effuſum rebelle eſt ac re-

18. *Illuminatos oculos cordis noſtri, ut ſciatis, quæ ſit ſpes vocationis ejus, & quæ divitiæ, gloriæ hæreditatis ejus in ſanctis,*

19. *Et quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus ſecundùm operationem potentiæ virtutis ejus,*

refractarium ejus ſtimulis, legibus, atque comminationibus, ut proin auſim dicere, virtutem illam, quâ eorum obſtinationem frangit, & ad meliora ac ſaniora conſilia revocatos jugo fidei legíſque Chriſtianæ ſubjicit, illi neutiquam cedere, 20. quam exercuit in Chriſto, cùm eum à morte ſuſcitavit, & redivivum ad dexteram ſuam in cœleſti ſolio collocavit 21. ſupra omnem principatum & poteſtatem, & virtutem ac dominationem, denique non ſolùm ſupra omnes genios choróſque angelorum, quorum nomina nobis impræſentiarum utcunque nota ſunt, ſed illorum etiam, quos in cœleſti patriâ licebit primùm noſcere. 22. Ut adeò omnia, tum quæ ſenſibus noſtris impervia ſunt, tum quæ illis expoſita, cœleſtis Pater ad pedes filii ſui abjecerit, eúmque tanquam omnium Caput tum militanti tum triumphanti Eccleſiæ præfecerit, 23. quæ quidem eſt veluti corpus & complementum ejus, cùm neque corpus integrum ſit ſine Capite, neque caput ſine corpore, ſumus autem membra hujus corporis, & corpus hujus capitis; omnem nobis motum,

20. *Quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus:*

21. *Supra omnem principatum & poteſtatem, & virtutem & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro.*

22. *Et omnia ſubjecit ſub pedibus ejus: & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam,*

23. *Quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.*

tum, vigorem, atque vitam tribuit, & quemadmodum ab eo, quidquid ſumus, agimus, ſperamus, neceſſariâ & immutabili lege dependet, ita convenit nobis vel maximè, ut tanti beneficij memoriam aſſiduâ gratiarum actione conſervemus, & amore reciproco compenſare pro viribus allaboremus.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Et vos, cùm eſſetis mortui delictis, & peccatis veſtris,*

1. ET verò, fratres mei, utilius nihil, nihil majoris momenti revolvere mente poſſumus, quàm favores à Patre cœleſti acceptos, quos, tametſi fortaſſis importunus moleſtúsque audiam monitor, non deſinam tamen identidem refricare, ut animis veſtris infigam altiùs nunquàm obliterandos. Exiſtimo ſanè ad dignam eorum æſtimationem concipiendam ſufficere, ſi conſideretis miſeram ſortis veſtræ conditionem, è quâ denique emerſiſtis. Vitam ducébatis communem

nem illam cæteris animantibus, quæ videlicet naturæ corruptæ viribus ſtimulíſque conſuetis reſponderet, 2. adeóque flagitiîs ita inquinatam, ut mortui quodammodo eſſetis, ac veræ gratiâ vitæ deſtituti. Mundi dictamina ſectati Prin cipi tenebrarum obtemperabatis, cui poteſtas aëris permiſſà, & imperium plusquàm tyrannicum in eos, qui faſcinati & increduli lucem veritatis Evangelicæ reſpuunt. Jure poſſem redargui, ſi vos tantummodò reprehenſione hac perſtringere intenderem. 3. Fateor, proh dolor, commune fuiſſe omnium vitium, & eandem totius veluti naturæ labem, adeoque & nos Judæos, atque inter hos primo locô me connumerandum, qui fœdis olim cupiditatibus dediti, flagitiísque impliciti ea omnia ſtudiosè conſectati ſumus, quæ ſenſus, animíque noſtri cogitationes turpi titillatione demulcerent, digni ſanè, quos Deus malorum vindex irâ, odio, & omni ſuppliciorum genere perſequeretur, ùt cæteros fere mortales, quos tamen præ nobis contemnere ſolebamus ob generis noſtri ſanctitatem, ſed immeritò, in

2. In quibus aliquando ambulaſtis ſecundùm ſæculum mundi hujus, ſecundùm principem poteſtatis aëris hujus, ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiæ.

3. In quibus & nos omnes aliquando converſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum, & eramus naturâ filii iræ, ſicut & cæteri:

Chriſto JEſu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.

fectò nihil eſt aliud, quàm divinæ munificentiæ opus, quæ è nihilo productos in hoc terrarum orbe collocavit, longè autem præſtantiori beneficiô cumulavit, dum nos ad inexpectatam filii ſui notitiam adductos melioríque quia ſanctiori vitâ donatos quodammodo denuo procreavit eo conſilio, ut quæcunque rationi ac legi divinæ conſentanea ſunt, ſecundùm auxilia gratiæ in eum finem collata, exerceamus ſtrenuè, atque in ſemitis innocentiæ ac juſtitiæ ambulemus impoſterum, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram deflectendo.

11. *Propter quod memores eſtote, quòd aliquando vos Gentes in carne, qui dicimini præputium ab eâ, quæ dicitur circumciſio in carne, manu factâ.*

11. Cupio autem, vos frequenter in memoriam revocare hoc ſingulare beneficium, quod accepiſtis à Chriſto, ut vos tam eximio benefactori gratos exhibeatis: propterea mementote, quales olim fueritis, nempe belluarum more vixiſtis fœdiſſimis carnis voluptatibus immerſi, neque alio, quàm præputii, ſeu incircumciſorum nomine vocabamini ab iis, qui externam corporis circumciſionem colunt.

12. *Quia eratis illo in tempore ſine Chriſto, alienati à converſatione Iſrael, & hoſpites teſta-*

12. Mementote, inquam, vos illo tempore fuiſſe abſque Chriſto, nempe ejus cognitione, lege, gratiâ deſtitutos, prorſus alienos

nos ab inſtituto vitæque ratione populi Iſraëlitici, qui illius adventum ſollicitè exſpectabat, extraneos à pactis conventis, quibûs ejus promiſſa continebantur, & ut cuncta uno verbo complectar, in hac mortali vitâ planè ſine Deo, utpote falſorum Numinum cultui cœcâ ſuperſtitione perquàm addictos. 13. At nunc longè mutatâ rerum facie vos, qui à verâ religione procul eratis, per Chriſti ſanguinem pro ſalute veſtrâ ad ultimam uſque guttam effuſum ad illum propiùs acceſſiſtis, adeo ut nunc arctiſſimè illi conjuncti, fratres ejus nuncupari poſſitis. Inter Judæos & Gentiles implacabilis vigebat diſcordia, circumciſio ſiquidem, quam illi religiosè colebant ùt ſanctioris & electi populi notam, & iſti ùt propudioſam averſabantur, & turpiculam, inſtar parietis ſe habebat utrumque populum ſeparantis & impedientis, quò minùs conjungeretur. 14. Chriſtus autem mediator pacificus nos Deo conciliavit, mutuas inimicitias ſuſtulit, fecítque, ut utraque natio in unum veluti corpus coiret, deſtructo ſeptô parietis, omnémque ſimultatem

mentorum, promiſſionis ſpem non habentes, & ſine Deo in hoc mundo.

13. *Nunc autem in Chriſto JEſu, vos, qui aliquando eratis longè, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti,*

14. *Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſuâ:*

Digitized by Google

tatem corporis ſui in crucem ſuffixi objectu ac morte penitus abolevit,

15. Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem.

15. legem videlicet veterum præceptorum, quæ diverſiſſimis ritibus continebatur, & mortem reis intentabat, novâ conditâ lege, novíſque decretis abrogans, ut duos populos concordes jam factos in unum novum hominem quaſi in novitate ſcilicet vitæ ambulantes conflatos egregius pacificator in ſemetipſo reconderet tanquam ſibi unico Eccleſiæ capiti ſubjectos, à quo diverſa membra corporis unitatem accipiunt,

16. Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo.

16. atque adeo per meritum ſuæ paſſionis extinctâ inimicitiâ, quæ ex peccato inter Deum & hominem intereeſſerat, utrumque populum in unum velùti corpus, nempe Eccleſiam ſuam coactum divinóque ſuo ſpiritu animatum Deo immortali conciliaret.

17. Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuiſtis, & pacem iis, qui propè.

17. Cúmque veniſſet in hunc mundum tanquam cœleſtis caduceator à Deo miſſùs, pacem hanc auſpicatiſſimam læto præconiô promulgavit non ſolùm Judæis qui Deo propinqui erant per ejus notitiam, & legem ab eo acceptam, ſed etiam qui procul eratis à verâ religione, cultúque

Dei.

Digitized by Google

Dei; 18. adeò ut per ipſum tanquam communem pacificatorem, mediatorem ac redemptorem habeamus aditum & acceſſum liberum tanquam filii ad patrem utrisque reconciliatum duce uno eodémque Spiritu Sancto, qui non ſolùm Spiritus eſt pacis & concordiæ, quâ inter nos uniamur, verùm etiam ſpiritus adoptionis filiorum, quâ Deo ùt patri conjungimur. 19. Quamobrem non eſtis ampliùs hoſpites & peregrini, ſed cives Sanctorum perinde ùt Spiritus Angelici Deíque familiares ac domeſtici, cui vobis ſemper præſenti tanquam patri omni cum fiduciâ indigentiam veſtram exponere poteſtis, & opem quamprimùm deſideratam obtinere, cives, inquam, non tantùm in eandem cum illis Eccleſiam adſcripti, ſed ad eandem quoque gloriam cœleſtem deſtinati. 20. Superſtructi, ſupérque impoſiti fundamento admirandi illius ædificii, nempe Eccleſiæ, cujus Prophetæ Evangelicam doctrinam prædixerant, Apoſtoli verò promulgaverant, cujus lapis primarius & angularis eſt Chriſtus ipſe Dominus, 21. in quo quidem totum hoc ſpiri-

18. *Quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in uno Spiritu ad Patrem.*

19. *Ergò jam non eſtis hoſpites & advenæ, ſed eſtis cives Sanctorum & domeſtici Dei.*

20. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto JEſu,*

21. *In quo omnis ædificatio conſtructa creſ-*

cit in templum ſanctum in Domino:

ſpirituale ædificium congruenter coagmentatum conſurgit & creſcit in templum ſanctum Deo conſecratum, quod ipſe inexpugnabile reddidit contra omnes inferorum aſſultus.

22. *In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in ſpiritu.*

22. Cujus cùm & vos pars non exigua ſitis, quilibet veſtrûm ſeipſum conſideret ùt templum veri Dei, & domicilium Spiritûs Sancti qui ſuâ gratiâ & charitate quaſi glutino & calce fideles omnes tam Gentiles quàm Judæos conglutinat & coagmentat, ut faciant unum parietem, unam domum, unam Eccleſiam. Attendite ergò, ne profanetis aut polluatis cor veſtrum, in quo, quem cœli cœlorum capere nequeunt, reſidere dignatur, & ſcitote illum tanquam abſolutum dominum ſibi ſoli illud reſervare excluſô cujuſcunque rei creatæ conſortio, & in illam affectu, nec non flagitii qualiſcunque, cujus ſeveriſſimus vindex eſt, turpiſſimâ maculâ.

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. UT ergò arctiſſimâ unione JEſu Chriſto adhæreatis, & in præclari hujus ædificii, de quo modò ſermonem intuli, erectionem & conſtrūctionem vos quoque aſſumi valeatis, idcirco Romano carcere modò detineor, vinculíſque adſtrictus ſum mihi longè acceptiſſimis propter defenſionem nominis ac gloriæ Domini mei Servatoris, veſtræque ſalutis procurationem,

2. ſcire enim vos percupio, fratres mei, divinâ providentiâ atque conſilio miniſterium vobis prædicandi Evangelii peculiariter mihi commiſſum. 3. Quando ipſi placuit me Eccleſiæ ſuæ aggregare, palámque manifeſtare, quàm præpoſtero & præfervido zelô ac furore illam inſectatus fuerim arcanum illud divinum mihi per revelationem etiam Gentes doctrinæ Evangelicæ recipiendæ capaces eſſe. Equidem in hac ipsâ epiſtolâ jam bre-

1. Hujus rei gratiâ, ego Paulus vinctus Chriſti JEſu pro vobis Gentibus.

2. Si tamen audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei, quæ data eſt mihi in vobis:

3. Quoniam ſecundùm revelationem notum mihi factum eſt ſacramentum, ſicut ſuprà ſcripſi in brevi.

breviter vobis aliquid inſinuavi, de hoc ipſo myſterio vocationis veſtræ id fidem & Eccleſiam Chriſti.

4. Prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in myſterio Chriſti:

4. Quòd ſi fortè paulò obſcuriùs illud explicui, & verbis uſus ſum ejus magnitudini haud æquâ proportione reſpondentibus, id equidem feci, ut me ſcitè attemperarem imbecillitati veſtræ, veritatem tam ſublimem non niſi pro tenui captu intellectûs veſtri communicando.

5. Quod aliis generationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicuti nunc revelatum eſt ſanctis Apoſtolis ejus, & Prophetis in Spiritu.

5. Quod quidem myſterium per multa retro ſæcula non ita clarè ac perſpicuè notum erat Patriarchis atque Prophetis, ſicut nunc per revelationem cognitum eſt Apoſtolis Chriſti Domini, utpote quibus multæ, ſingulares, ac determinatæ circumſtantiæ hujus myſterii partim à Chriſto cum ipſis adhuc converſante, partim à Spiritu Sancto poſt Chriſti aſcenſionem in cœlum patefactæ ſunt, quas obſcurè tantùm & ſub velamine cognoverant Prophetæ veteris Teſtamenti.

6. Gentes eſſe cohæredes, & concorporales, & comparticipes promiſſionis ejus in Chriſto JEſu per Evangelium:

6. Et Apoſtoli quidem ſatis dilucidè docuère, Gentes ejuſdem hæreditatis eſſe participes, ejuſdem myſtici corporis membra, earundem denique promiſſionum fidei in Chriſtum, & Evangelicæ pro-

Digitized by Google

profeſſionis beneficio conſortes. 7. Et hujus quidem fauſtiſſimi nuntii ſingulari Dei clementiâ datus ſum vobis Miniſter, quem in finem, ut illo officio ritè & cum optato fructu fungerer, multiplici me rerum divinarum notitiâ, animi conſtantiâ, poteſtate mira patrandi aliíſque neceſſariis præſidiis me abundè inſtruxit. Sanè cùm oculos conjicio in vitam præteritam, atque reminiſcor, quanto furore eas veritates impugnaverim, pro quarum defenſione ſummo mihi nunc honori duco vincula & ærumnas carceris, vehementer confundor, neque ſatìs admirari atque deprædicare poſſum ineffabilem Dei erga me benevolentiam. 8. Quamvis enim fidelium omnium ſim longè infimus, cœleſte tamen hoc munus omnibus Gentibus promulgandi incomprehenſibiles divitias & beneficia, quæ per Chriſti meritum nobis abundantiſſimè velut ex infinito theſauro à Deo conferuntur. 9. Itaque deſtinatus ſum ab eo, ut omnibus veræ fidei ac religionis lucem afferam, & attentiùs conſiderandum proponam ineffabile hoc myſterium, quod ſuperio-

7. Cujus factus ſum miniſter, ſecundùm donum gratiæ Dei, quæ data eſt mihi ſecundùm operationem virtutis ejus.

8. Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, in Gentibus evangelizare inveſtigabiles divitias Chriſti,

9. Et illuminare omnes, quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo, qui omnia creavit.

10. *Ut innoteſcat principatibus & poteſtatibus in cæleſtibus per Eccleſiam multiformis ſapientia Dei.*

11. *Secundùm præfinitionem ſæculorum, quam fecit in Chriſto JEſu Domino noſtro:*

perioribus ſæculis abſconditum erat & quaſi clauſum in unius Dei, qui univerſa condidit, ſcientiâ. 10. Supremi quidem & infimi angelorum ordines jam ejus ſubſtantiam noverant, poſtquàm autem Eccleſia Dei cœleſtibus charismatis & benedictionibûs mirum in modum cumulata fuit, 11. quas ex æternâ præfinitione per Chriſtum Dominum ejus Caput illi communicare ſtatuerat, & modò inter membra ſui Corporis tot Gentiles numerat; quos etiam ipſis Judæis utcunque tempore ac promiſſione prioribus prætulit, poſtquàm ergò oviculæ, quæ videbantur derelictæ, nunc congregatæ ſunt ſub uno ſupremo paſtore, & extranei in partem hæreditatis admiſſi ſunt, ex hoc ipſo, inquam, rerum eventu, felicíque Eccleſiæ progreſſu clariùs agnoſcunt cauſas, ordinem, atque reliquas Incarnationis & Vocationis Gentiùm circumſtantias ignotas hactenus, & quaſi in ſpeculo contuentur multiplicem & in effectibus ſuis prorſùs admirandam ſapientiam Dei immortalis, nec non immenſam erga homines charitatem, pro quibus proprium filium in

in mortem tradidit. 12. Ipſe eſt, in quo ſpes omnes noſtras locatas habemus depoſitis atque ſopitis jam omnibus anguſtiis, remorſibúſque conſcientiæ, cujus beneficiô per fidem ipſius ad cœlum oculos attollere, atque ad thronum Dei Patris magnâ omnino confidentiâ liberè & intrepidè accedere poſſumus, rebúſque afflictis opem expoſcere, & obtinere. 13. Quapropter vos etiam atque etiam obteſtor, ne animos deſpondeatis aut perturbemini ob eas vexationes & moleſtias, quibûs aſſiduè premor, quáſque Dei causâ, ac pro omnium Gentium ſalute non ſolùm æquo ſed etiam libenti animô perfero, cùm potiùs exultandum atque gloriandum vobis ſit, quòd tanti vos faciat Deus, ut pro veſtrâ ſalute, fideíque propagatione nos Apoſtolos ſuos adverſa quæque tam ſtrenuè ac fortiter tolerare velit. * Scio equidem Chriſtianam hanc animi conſtantiam, ad quam vos exhortor, donum eſſe cœlitùs nobis collatum, nihilque infirmius eſſe voluntate humanâ, ſi propriæ naturæ viribus ſe ſuſtinere velit. 14. Quam ob cauſam, ut dixi, flecto genua mea ad Patrem Domi-

12. *In quo habemus fiduciam & acceſſum in confidentia per fidem ejus.*

13. *Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis: quæ eſt gloria veſtra.*

14. *Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Pa-*

trem Domini noſtri JEſu Chriſti,

Domini noſtri JEſu Chriſti, ab eóque precibûs aſſiduè contendo, ne vincula mea quemquam veſtrûm deterreant, aut à ſuſceptâ fide ac religione revocent.

15. *Ex quo omnis paternitas in cœlis, & in terrâ nominatur,*

15. Illum, inquam, omnium Parentem vobis opto propitium, ex quo tanquam primo exemplari atque causâ efficiente, omnis tam angelicarum mentium procreatio, quàm ſive Judæorum, ſive Gentilium adoptio ac paternitas tanquam à patre omnium primo & univerſali profluit ac dimanat.

16. *Ut det vobis ſecundùm divitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem.*

16. Ut in vos effundat divitias gloriæ ſuæ, animíque robur conferat, quò divini ſpiritûs munere in interiori homine ſeu gratiæ cœleſtis incrementô confirmati in inſtituto vitæ ſanctioris curſu fortiter & conſtanter perſevereris,

17. *Chriſtum habitare per fidem in cordibus veſtris: in charitate radicati & fundati,*

17. útque Chriſtus ipſe jam in animis veſtris per fidem conceptus in iiſdem perpetuò inhabitet, & per charitatem latè diffuſam firmas atque altiores quotidie radices figat,

18. *Ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longitudo, & ſublimitas, & profundum:*

18. atque ita cum cæteris fidelibus ſeriò poſſitis perpendere, dignéque æſtimare, quæ ſit latitudo, & longitudo, & profunditas, & ſublimitas, id eſt, quàm ſit hoc noſtræ redemptionis opus, quo nos Chriſtus in priſtinam liber-

Digitized by Google

bertatem aſſeruit, omnibûs ſuis numerîs atque partibus abſolutum, longitudo ſcilicet ab æterno proveniens, latitudo erga omnes homines protenſa, profunditas ad inferni noviſſima deſcendens, ſublimitas in cœlum usque aſſurgens, ibíque divinam iram mitigans, & mortales inde olim excluſos ad replendas vacuas Angelorum ſedes immittens.

19. Quantácunque ſubtilitate & acumine ſit prædita intelligentia humana, non valebit perfectè aſſequi amoris magnitudinem, cujus impulſu Dei immortalis filius è throno deſcendere voluit, ut nos illum conſcenderemus, vinculis ligari, ut noſtra diſſolveret, majeſtate ſuâ ſe exuere, ut ejus plenitudine & dignitate impleremur, intellectum noſtrum colluſtrare, voluntatem ſuccendere, atque ad veri Dei cognitionem cultúmque adducere, ſine quo nulla ſalus, nulla animi tranquillitas, felicitas nulla. Quæramus, quantùm libuerit, quid pro virium noſtrarum tenuitate præſtare valeamus, ut ei pro meritis utcunque ſatisfaciamus, nihil planè inveniemus, quod ex æquo reſpondeat immenſæ ejus charitati.

20. Præter illos favores, quos ab

19. *Scire etiam ſupereminentem ſcientiæ charitatem Chriſti, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.*

20. *Ei autem, qui potens eſt omnia facere*

ſuperabundanter, quàm petimus, aut intelligimus, ſecundùm virtutem, quæ operatur in nobis:

21. *Ipſi gloria in Eccleſia, & in Chriſto JEſu in omnes generationes ſæculi ſæculorum, Amen.*

eo expetimus, per illam immenſam potentiam, quæ principium eſt omnium meritorum noſtrorum, longè plura poteſt præſtare, quàm aut nos poſtulare, aut mente concipere poſſimus. 21. In omne igitur ævum univerſa Eccleſia glorificet Patrem cœleſtem, qui pro ſuâ incomprehenſibili bonitate voluit, ut primum ejus fundamentum eſſet ejus unigenitus filius, cujus amore & gratiâ illam tot beneficiis, ac favoribûs locupletavit, & nunc quidem florentem æternâ aliquando gloriâ coronabit.

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. *Obſecro itaque vos, ego vinctus in Domino, ut dignè ambuletis vocatione, quâ vocati eſtis.*

1. PArum eſt nôſſe, quantis beneficiis vos affecerit Dominus, niſi etiam quid viciſſim in teſtimonium animi grati ei debeatis, noveritis, ſiquidem tot favorum vobis exhibitorum magnitudo, & vocationis præcipuè veſtræ ad fidem, gratiam, & gloriam excellentia, qualis

Digitized by Google

lis in præcedentibus declarata eſt, ingratitudinem veſtram tantò graviorem redderet, ſuppliciόque æterno digniſſimam. Quòd ſi animas veſtras, actus omnes, ipſáſque mentis cogitationes ejus obſequio amoríque penitus addiceretis, id ſcilicet ei redderetis, quod plurimis jam aliunde titulis ipſi debebatur. Quare, fratres mei, vos etiam atque etiam obſecrando exhortor per illam ſollicitudinem, quâ ſalutem veſtram procurare vos oportet, pérque vincula, quibûs amore Domini noſtri JEſu Chriſti detineor, ut eam vitæ rationem ineatis ipſi, quæ tam ſublimi vocationi, tot acceptis in hac vitâ mortali gratiis, & promiſſæ in alterâ immortali remunerationi ex æquo reſpondeat. 2. Cum omni modeſtiâ, manſuetudine, animi lenitate alter alterius mores charitatis ergò ferendo, licèt ſibi ſuæque conditioni diſſimiles, licèt ruſticos, licèt aſperos, licèt petulantes, licèt moroſos atque tetricos, 3. Omníque ſtudiô ac ſollicitudine conando ſervare unitatem ſpiritûs, eundémque ſenſum ac mentem indiſſolubili pacis vinculo ad-

2. *Cùm omni humilitate & manſuetudine, cum patientiâ ſupportantes invicem in charitate,*

3. *Solliciti ſervare unitatem Spiritûs in vinculo pacis.*

Digitized by Google

adſtrictam.

4. *Unum corpus, & unus Spiritus, ſicut vocati eſtis in unâ ſpe vocationis veſtræ.*

4. Siquidem unum eſt corpus, unóque ſpiritu in hoc unum idémque corpus vos omnes coagmentati eſtis, ut jam alii ab aliis diſſidere odiô minimè debeatis, ſed mutuam animorum conſenſionem colere, qui ad eundem finem felicitatis, adeóque & pacis ſemper perennaturæ ſperando tenditis.

5. *Unus Dominus, una fides, unum baptiſma.*

5. Neque verò de hoc vocationis veſtræ fine ulla poteſt eſſe diſceptatio, ſiquidem unus omnibus eſt dominus redemptor noſter Chriſtus, una fides, quam omnes ſequimur, unum baptiſma, quo regeneramur.

6. *Unus Deus & Pater omnium, qui eſt ſuper omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.*

6. Unus verò potiſſimùm Deus, & omnium mortalium parens, qui eſt ſuper omnes dominandi poteſtate, & per omnia immenſitate ac providentiâ ſuâ diffuſus, nobis verò peculiari quadam ratione per gratiam juſtificantem intimè præſens.

7. *Unicuique autem noſtrûm data eſt gratia, ſecundùm menſuram donationis Chriſti.*

7. Quamvis autem tanta ſit inter nos conjunctio & unitas, unicuique tamen noſtrûm conceſſa eſt divinitùs certa quædam gratiæ portio pro eâ menſurâ ùtùt diversâ ſemper tamen æquiſſimâ, quam Chriſto Domino placuit elargiri, ut adeò nemo propterea extolli, quòd majorem, nemo con-

queri

Digitized by Google

queri, quòd minorem acceperit, aut aliis invidere debeat, cùm æqualiter nos omnes indignos invenerit, noſtrúmque non ſit ejus poteſtati ampliſſimæ ac ſapientiæ infinitæ certos pro arbitrio noſtro præſcribere terminos. 8. Inde eſt, quòd Propheta regius eam munificentiam olim prævidens exclamavit, cùm aſcendiſſet in ſublime, captivam illum duxiſſe ingentem captivorum multitudinem, quos nempe devictæ mortis faucibus eripuerat, cunctíſque mortalibus cœleſtia munera liberaliter impertiiſſe. 9. Cæterùm quòd ait, aſcendiſſe illum, quid quæſo aliud innuit, quàm ipſum priùs in imas partes terræ, atque infimam mundi regionem deſcendiſſe, ubi tot Patriarchæ & Prophetæ adventum liberatoris ac triumphatoris ſui flagrantiſſimè præſtolabantur, quare fratres mei, ſi cum illo aſcendere vultis, deſcendite priùs ejus exemplô in profundiſſimam contemplationem fragilitatis ac inopiæ veſtræ, & inde reſultantem divinæ opis, atque gratiæ neceſſitatem. 10, Et ſanè non absque ratione priùs deſcendit, quàm ſupre-

8. *Propter quod dicit: aſcendens in altum captivam duxit captivitatem: dedit dona hominibus.*

9. *Quòd autem aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcendit primùm in inferiores partes terræ?*

10. *Qui deſcendit, ipſe eſt, qui & aſcendit*

ſuper omnes cœlos, ut impleret omnia.

premos cœlos conſcenderet ad ſtabiliendum ibi ſolium Majeſtatis ac gloriæ ſuæ, & inde ampliſſimam Angelorum ac Beatorum omnium Curiam conſiderandam, qui expleri non poſſunt clariſſimo ejus intuitu: hunc enim ordinem ſervavit, ut ſacrarum inprimis litterarum oracula, quibûs prædictus fuerat, impleret, & opus noſtræ redemptionis abſolveret, cujus glorioſa hæc in cœlum aſcenſio complementum eſt atque coronis, ut virtutem præterea atque officium pretioſi ſui ſanguinis infra, & ſupra terram, nec non in ipſo cœlo empyreo oſtenderet, & inde nobis divini ſui Spiritûs munera liberaliter ſubmitteret, ut etiam per Evangelii ſui prædicationem in omne genus hominum triumphantis in morem principis altiſſimum ac ſupremum ſuum dominium exerceret, ut denique ſpectabilem ſe & adorabilem redderet ſplendore nominis ſui per inſignia victoriæ ac potentiæ ſuæ ubique locorum & gentium, quæ ipſum venerantur & colunt. Tametſi verò Eccleſia militans viſibilem ejus præſentiam non habeat, divinam tamen

tamen amoris, quo eam proſequitur ac ſupremæ directionis aſſiſtentiam perpetuò experitur, cùm ſemper ejus Caput perſiſtat. 11. Cujus etiam providentiâ ſingulari componitur ex diverſis claſſibus, ex Apoſtolis, Prophetis, Evangeliſtis, Paſtoribus atque Doctoribus, qui omnes ac ſinguli ſuo funguntur officiô pro ratione debiti, 12. ut fideles, quorum inſtitutioni deſtinati ſunt, ad eximiam vitæ ſanctimoniam perveniant, & corpus hoc myſticum, cujus ipſe Caput eſt, ædificium hoc admirandum, cujus ille lapis angularis eſt, non modò ſibimet conſtet, ſed majora in dies incrementa capiat. 13. Hæc miniſteriorum ac officiorum varietas vigebit in Eccleſiâ, donec omnes, qui unam eandémque fidem profitentur, unum ovile conſtituant ſub uno paſtore, ſummámque illam conjunctionem aſſequantur, quæ fidei Chriſtianæ quaſi vinculô adſtringitur, ut nullæ partes hient, nihil ſit luxatum, nihil non ſuo locô aptè collocatum & cohærens, denique ita in fide & divinorum myſteriorum cognitione proficiamus, ut perfectam Chriſti

11. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Evangeliſtas, alios autem paſtores & doctores,*

12. *Ad conſummationem Sanctorum in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti:*

13. *Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti:*

Digitized by Google

ſti notitiam ac dilectionem aſſequamur, in quâ videlicet plena menſura ſeu ſtatura, & matura ætas hominis Chriſtiani conſiſtit. Eò tendit & ordinata eſt iſthæc diverſitas in hoc myſtico corpore. Si ulteriùs aliam hujus rei cauſam

14. *Ut jam non ſimus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitiâ hominum, in aſtutiâ ad circumventionem erroris,*

expoſcitis, 14. hanc vobis ediſſero, ut non ampliùs puerorum more huc illuc fluctuemus, & circumferamur in omnem partem quavis novæ doctrinæ nobis afflatæ aurâ ac impulſu, ídque per nequitiam perverſorum hominum, qui veteratoriâ quadam ad inſidiosè fallendum verſutiâ nos circumvenire, & in damnatos errores pertrahere

15. *Veritatem autem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus:*

conantur. 15. Sed veritatem unà ac ſinceram doctrinam cum charitate ſectantes demus ſanè operam, ut per omnia virtutum genera creſcamus in Chriſto, ſeu ex virtute & influxu illius, qui eſt caput omnium membrorum Eccleſiæ. Hæ rationes meo quidem judiciô ſatis demonſtrant, præſati ordinis atque diverſitatis inſtitutionem ex benignitate ac providentia divinâ profluere. Priusquàm verò ad aliud argumentum digredior, exemplum quoddam ſatis fami-

Digitized by Google

familiare & obvium proponam. Quando membra humani corporis mutuò conjuncta ſunt per nervos, tendines, & muſculos, ex cerebro influxum recipiunt eorum ſpirituum, qui inibi præparantur in eâ quantitate, quæ cuilibet neceſſaria eſt pro ſuâ functione, ex quo perfectio & conſervatio totius corporis phyſici reſultat. 16. Non abſimili ratione ex fidelibus, qui Eccleſiam Chriſti conſtituunt, mutuò unitis, ſibíque per diverſa miniſteria & charitatem cohærentibus quilibet à Chriſto Domino tanquam Capite hujus myſtici corporis gratias, & auxilia neceſſaria accipit ad ritè fungendum ſuo officiô cui deſtinatus eſt, ut adeo per hanc Miniſtrorum diverſitatem Eccleſia conſequatur abſolutam perfectionem, & incrementa exoptata. Cùm itaque & vos membra ſitis tam ſacri, & immaculati corporis, omni ſanè conatu vobis enitendum eſt, ne quid admittatis aut agatis, quod ſanctitatem iſthanc minùs deceat. 17. Hoc itaque dico, & etiam atque etiam per Deum obteſtor, ne priſtinam vivendi rationem repetatis contenti ſolo fidelium

16. Ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem juncturam ſubminiſtrationis, ſecundùm operationem in menſuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem ſui in charitate.

17. Hoc igitur dico, & teſtificor in Domino, ut jam non ambuletis ſicut & Gentes ambulant in vanitate ſensûs ſui,

(P)

Digitized by Google

lium nomine, neque verſemini, ut reliquæ Gentes in aberratione & vanitate mentis ſuæ verſantur, ſed monitorum meorum probè memores leges ipſas Chriſtianis præſcriptas ſanctè ſervetis.

18. *Tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vitâ Dei per ignorantiam, quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis ipſorum.*

18. Mirum non eſt, ſi illi, quorum mens tenebris ſuperſtitionis involuta eſt, auréſque divinis inſpirationibus occluſæ, qui neque propria mala perſentiſcunt, neque ſupplicia ulla aut prœmia ab obitu ſuo exſpectant, vivendi rationem teneant ab omni ſanctitate & juſtitiâ, ad quam obligamur, alienam

19. *Qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam.*

19. & ex inolitâ peccandi conſuetudine quaſi callô obducto deſperabundi abſque remorſu in quævis ſcelera etiam maximè obſcœna, & nefanda præcipites ruant, nullámque penitus occaſionem prætermittant agendi perperàm, & inexplebilia luxuriæ cupiditati frœna laxandi, quaſi de lucro captando ageretur.

20. *Vos autem non ita didiciſtis Chriſtum,*

20. Vos autem Epheſii non ita me Magiſtro Chriſtum didiciſtis, longéque aliam eſſe Chriſtianam diſciplinam jam pridem nôſtis, quæ non modò à flagitiis omnibus penitus abhorreat, ſed miram quandam ſanctitatem ac morum innocentiam ſpiret,

ſpiret, & à ſuis cultoribus exigat.
21. Si tamen illi aures præbuiſtis,
ejúsque divina præcepta pronâ
mente excepiſtis, qui tanquam Magiſter
è cœlo ſubmiſſus unicè docet,
quæ veriſſima, quæque ad animarum
veſtrarum ſalutem maximè
faciunt. 22. Nempe ille vos edocuit
ſuo ſervitio addictos deponere,
quod ad priſtinam vivendi, concupiſcendi
& peccandi conſuetudinem
attinet, veterem illum hominem,
qui voluptatum illecebrîs delinitus
fallacibus & erroneis cupiditatibûs
corrumpitur, & indies
computreſcit, quas potiùs ùtùt rebelles
comprimere, & ſanæ rationis,
legíſque divinæ jugo ſubjicere
oporteret. 23. Animati autem
novo ſpiritu 24. induite alios mores,
alium hominem, qui videlicet
ſecundùm Deum ſive ad ejus exemplar
& imaginem conditus eſt
in ſanctitate, veritate, & juſtitiâ
minimè fucatâ, ſed genuinâ ac
ſincerâ, vósque impoſterum reddat
quocunque minùs ordinato appetitu
ſuperiores, æquitatis & charitatis
erga proximum reverentiæque
Deo debitæ obſervantiores. 25.
Quapropter depoſito mendaciô,

21. *Si tamen illum audiſtis, & in ipſo edocti eſtis, ſicut eſt veritas in JEſu.*

22. *Deponere vos ſecundùm priſtinam converſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm deſideria erroris.*

23. *Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ,*

24. *Et induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitiâ & ſanctitate veritatis.*

25. *Propter quod deponentes mendacium*

loquimini veritatem unusquisque cum proximo ſuo: quoniam ſumus invicem membra.

cujus parentem ſcitis Satanam, loquimini quisque cum proximo ſuo ſincerè & candidè, quod verum eſt, omni ambiguitate & fallaciâ ſublatâ, memores, nos eſſe membra invicem arctiſſimo nexu in Chriſto conjuncta, abſurdum autem nimis eſt, ſi membra ejusdem corporis (mentiendo & fallendo) ſe invicem lædant, cùm nihil talē contingat in corpore phyſico, niſi per inſaniam.

26. *Iraſcimini, & nolite peccare: ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram.*

26. Quòd ſi ex naturæ proclivitate vos ad iram concitari contingat, date diligenter operam, ne illi frœna laxetis liberiùs, ſed ita cohibete, ut ad facta non proſiliat, ſed primo quoque tempore ad mitiora & leniora conſilia revocetur, ne veſtram indignationem ſol occidens adhuc æſtuantem aſpiciat.

27. *Nolite locum dare diabolo:*

27. Quò omnem diabolo occaſionem præſcindatis variis ſuggeſtionibus improbis fovendi intra vos vindictæ ardorem.

28. *Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret operando manibus ſuis, quod bonum eſt, ut habeat, unde tribuat neceſſitatem patienti.*

28. Qui furabatur, furtis jam & furandi conſuetudine abſtineat, ſed honeſto potiùs, utilíque opificio aut officio ſeſe exerceat, ut & ſuis & aliorum etiam indigentium neceſſitatibus providere poſſit.

29. *Omnis ſermo malus ex ore veſtro non*

29. Pravus & inquinatus ſermo nullus vobis

vobis excidat, ſed ea ex ore veſtro prodeant, quæ commoda, quæ opportuna, quæ pudica ſint, & cedant in ædificationem, utilitatem, & oblectationem quandam ſpiritualem fidelium. 30. Date operam, ut Spiritus ille ſanctus inter vos quaſi in domicilio grato atque jucundo libenter habitet, & curate, ne maledicis aut obſcœnis verbis ullam triſtitiæ vel offenſæ materiam illi præbeatis, cujus operâ tabularum inſtar per baptiſmum & confirmationem internâ & copioſâ gratiâ tanquam notâ filiorum Dei ac cœleſtis hæreditatis participes redditi usque in diem mortis & liberationis ex hoc vitæ mortalis ergaſtulo, in quo demum reſignandi eritis, & promiſſâ felicitate beandi. 31. Omnis porrò amarulentia & excandeſcentia, & inde proveniens clamor & obtrectatio ac maledicentia tollatur, ceſſet in vobis, & omnis prorſus improbitas abſit. 32. Sed eſtote alii in alios benigni, benefici, comes, blandi, injurias vobis mutuò condonantes, non aliter ac Deus in Chriſto ejúsque meritis omnia vobis delicta liberaliſſimè condonavit.

procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

30. *Et nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei: in quo ſignati eſtis in diem redemptionis.*

31. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitiâ.*

32. *Eſtote autem invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis.*

Digitized by Google

PARAPHRASIS

CAP. V.

1. *Eſtote ergò imitatores Dei ſicut filii chariſſimi:*

1. NOn absque ratione Deum vobis in exemplum illuſtre propono, cùm enim acceptâ remiſſione peccatorum facti ſitis filii Dei, Deóque cumprimis dilecti, nunquid patrem veſtrum non externâ ſolùm ſpecie, ſed etiam morum vitæque imitatione referre debetis, qui vos tanquam filios chariſſimos tot muneribûs locupletavit, tótque etiam graviſſima delicta in Chriſto benigniſſimè condonavit, ut & vos invicem condonetis ac remittatis offenſas. An fortè perfectius exemplar requiritis? Defigite, quæſo, fratres mei in hoc divinum ſpeculum attentæ conſiderationis obtutum.

2. *Et ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.*

2. Et complectimini vos mutuâ, ſed ſincerâ & ab omni commodo proprio alienâ benevolentiâ, quali nimirum & Chriſtus nos complexus eſt tradendo ſemetipſum pro nobis in oblationem ac victimam Deo inprimis charam,

Digitized by Google

charam, quippe bonæ fragrantiæ odore perfuſam, quâ pro univerſo hominum genere idem ipſe ſummus Sacerdos litavit, nullâ ſuæ Majeſtatis, nullâ noſtræ indignitatis habitâ ratione, exemplô ſanè imitatione digniſſimo. 3. Cæterùm cùm & ſanctitas divini prototypi imitationi veſtræ propoſita ſit, tantum abeſt, ut vobis indulgeam vel diſſimulem ullam fornicationem, pollutionem, & inexplebilem exſaturandæ libidinis per diverſa turpitudinum aut laſciviæ genera appetitum, ut ne iſtarum quidem ſordium mentionem ullam inter vos fieri velim, ne fortè quod proclive eſt in hac materiâ lubricâ, ex ipſo auditu concepta cogitatio carnem commoveat ad concupiſcentiam vel delectationem ſpurcam. 4. Atque hæc ipſa cordis mundities puritáſque in ipſis colloquiis familiaribus ſe ſe exerat, ut longiſſime à vobis abſint obſcœnitas, ſcurrilitas, dicacitas & id genus alia, quæ ſunt ab inſtituto noſtro alieniſſima, nulláque ratione decent Chriſtianam diſciplinam atque ſanctitatem profeſſos: ſed potiùs Deo aſſiduas agite gratias. Cur autem hujuſcemodi

3. *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos:*

4. *Aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet: ſed magis gratiarum actio.*

di vitiorum execrationem eliminationémque tantopere urgeam, rationes planè non contemnendæ mihi ſuppetunt.

5. *Hoc enim ſcitote intelligentes: quòd omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod eſt idolorum ſervitus, non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.*

5. Si enim hucusque fortè ignorâſtis, at nunc ùt rem certiſſimam animis veſtris altè imprimite, nullum ſcortatorem, aut impurum, aut voluptatum plus æquo appetentem, qui Veneri ac libidini tanquam idolo ſeſe totum conſecrat, aut avarum hæreditate gaudere in regno Chriſti, ſeu Eccleſiâ ipſius triumphante.

6. *Nemo vos ſeducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.*

6. Nemo vos in fraudem pertrahat inani & futili garrulitate, quaſi actiones ex virtutis præſcripto peragendæ minimè neceſſariæ ſint ad conſequendam ſalutem æternam, ſed fides in Chriſtum ſufficiat unà cum baptiſmo, ejusmodi enim actiones Deum nobis propitium reddunt, quæ autem bonis moribus repugnant, quales ſunt priùs enumeratæ, iram atque vindictam divinam provocant in ingratos, perfidos, & contumaces homines.

7. *Nolite ergò effici participes eorum.*

7. Date ergò operam, ne vos ulla eorum vitiorum macula vel aſpergat vel inficiat ex improborum conſortio.

8. *Eratis enim aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Ut filii lucis ambulate.*

8. Eratis ſiquidem olim errorum & cœcitatis quibusdam veluti tenebris circumſepti, nunc autem

tem divini ſpiritûs beneficiô cœleſti luce perfuſi hanc ipſam, quâ præditi eſtis, lucem præ vobis ferte ejusmodi vivendi ratione inſtitutâ, quæ reſpondeat acceptæ divinorum myſteriorum notitiæ, & promiſſæ in cœlis remunerationis. 9. Id quod fiet, ſi non iracundos vos, aſperos & malignos, ſed benignos & beneficos, non fraudulentos, ſed juſtos, non mendaces & hypocritas, ſed ſinceros & veraces, adeóque genuinos lucis filios exhibueritis. 10. Et omni ſtudiô exquiratis, quid à vobis exigat Deus, quâ in re ei maximè placere, & ſanctam ejus voluntatem adimplere poſſitis. 11. Ille vos ex profundâ flagitioſæ vitæ ſentinâ eruit, nolite, obſecro, in eam denuo cœco impetu præcipites ruere, ille vos ex conſortio illorum retraxit, qui lucem fugiunt, ut liberiùs & impuniùs delinquant. Nolite ad eos recurrere, & complices fieri ejusmodi operum, quæ tenebras & latibula captant, ad tegendam turpitudinem, nihílque poſt ſe relinquunt, niſi triſtem gravémque afflictæ conſcientiæ remorſum, quin potiùs non ſolùm acrioribus verbis eos confundite, ſed etiam

9. *Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & juſtitiâ, & veritate.*

10. *Probantes, quid ſit beneplacitum* ***Deo:***

11. *Et nolite* ***communicare*** *operibus* ***infructuoſis*** *tenebrarum*, ***magis*** *autem redarguite.*

Digitized by Google

etiam contrariis integerrimæ vitæ exemplîs palàm facite, quàm ſint illa honeſto virô indigna, & à Chriſtianâ diſciplinâ aliena.

12. *Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere.*

12. Et omnino talia, ut quæ ab impuriſſimis hiſce infandarum libidinum magiſtris aut ſectatoribus occultè geruntur, turpe ſit vel verbulô tangere.

13. *Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifeſtantur: omne enim, quod manifeſtatur, lumen eſt.*

13. Quemadmodum claritas ſolis orientis ea detegit, quæ nox abſconderat, ita etiam ſplendor ſanctioris vitæ à vobis inſtitutæ repræſentabit illis non absque horrore ac pudore enormitatem ac fœditatem ſcelerum, quam ne modò agnoſcant, ignorantiæ craſſæ caligo præpedit. Mentes ita colluſtratæ haud dubiè execrabuntur præteritæ vitæ ſordes, lachrymísque copioſis eluent propoſitâ firmiter ſeriâ emendatione, atque ita è ſpiſſis tenebris in lucem clariſſimam emergent redditæ ex perfidis fideles, ex timidis cordatæ, ex tepidis ac frigidis ferventiſſimæ in obſequio cultúque ſupremi Numinis. Cæterùm nihil adeò periculoſum, quàm diutiùs hac peccandi conſuetudine quaſi lethargo quodam opprimi.

14. *Propter quod dicit: ſurge qui dormis,*

14 Quapropter ſic vobis perſuaſum eſſe cupio, quotidiè Chriſtum

ſtum vos quodammodo compellare atque hiſce ferme verbis commonefacere: expergiſcere, qui dormis ſomno imò morte peccati gravatus, & illuceſcat tibi Chriſtus.

15. Videte igitur, ut cautiùs impoſterum vitam veſtram inſtituatis non ſtultorum inſipientiam, ſed prudentum ſapientiam imitantes, qui rebus ſuis ſtudiosè invigilant, nec tam facilè aliorum fraudibûs inducuntur. 16. Semita, quâ in cœlum tendimus, laqueîs, inſidiiſque plena eſt, hoſtes habetis extra & intra vos, qui quod vi nequeunt, aſtu dolóque evincere ſatagunt. Tempus, quod ſanè breve & anguſtum ſupereſt, tanquam rem pretioſiſſimam majori ſtudiô, curâ, & quarumvis rerum diſpendio in meliores uſus, utì ſolent mercatores induſtrii, impendite captando occaſiones omnes proficiendi in viâ virtutum & bona opere ac merita accumulandi, contagio enim graſſantium paſſim flagitiorum nunc univerſalis eſt, fraus ubique perfidia & protervia dominatur, innocentia ſexcentis periculis expoſita eſt, continuis dimicationibus ſuſtinendis, monſtríſque de-

& exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.

15. *Videte itaque fratres, quomodò cautè ambuletis: non quaſi inſipientes,*

16. *Sed ut ſapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.*

17. *Propterea nolite fieri imprudentes: ſed intelligentes, quæ ſit voluntas Dei.*

18. *Et nolite inebriari vinô, in quo eſt luxuria: ſed implemini Spiritu Sancto,*

19. *Loquentes vobismetipſis in pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus, cantantes & pſallentes in cordibus veſtris Domino,*

20. *Gratias agentes ſemper pro omnibus in*

debellandis fatigata. 17. Propterea attendite, ne vos imprudentia transverſos agat, ſed omnem adhibete induſtriam, ut intelligere valeatis, quæ ſit Dei immortalis voluntas. Non repugno, ſi corpori veſtro, quæ neceſſaria ſunt indulgeatis, ſed ſuperflua reſecate. 18. Vinum permitto, ſed cum debitâ moderatione & ad vires conſervandas. Nolite vos eo ingurgitare, unde rationis deliquium, inflammatio concupiſcentiæ, & facilis ad quævis luxuriæ inquinamenta provocatio, venter enim merô æſtuans citò deſpumat in libidines, ſed implemini potiùs Spiritu Sancto, id eſt, gratiâ & lætitiâ ſpirituali, atque in univerſum bonis donísque cœleſtibus. Omiſſis conviviis, ubi luxus & intemperantia regnat non absque gravi diſcrimine amittendæ innocentiæ illas potiùs menſas accedite, ubi charitas in hoſpites, & frugalitas primas tenet, excluſâ inani pompâ, & ſuperfluâ abundantiâ. 19. Ibi cum fratribus veſtris pſalmos, hymnos & cantica ſpiritualia concinite non linguâ tantùm, ſed intimo cordis affectu. 20. Gratias agentes pro

pro omnibus divinis benficiis Deo Patri eorum largitori munifico, idque in nomine Domini noſtri JEſu Chriſti, 21. qui cùm in cœlum modò ſublatus alios ſui locô vicarios in terris conſtituerit, ſubjecti illis eſtote cum omni reverentiâ & obſervantia, quæ à filiis debetur parentibus. 22. Uxores propriis viris (vos enim nunc nominatim compello) eſtote ſubditæ non aliter ac Domino Deo, 23. quoniam caput eſt uxoris, ut & Chriſtus caput eſt Eccleſiæ, à quo corpus ipſum, nempe Eccleſia, tanquam à Capite omnem vigorem, vitam, & ſalutem haurit. 24. Itaque quemadmodum Eccleſia Chriſto ſubjecta eſt, ita etiam uxores ſuis maritis ſubditas eſſe oportet & obtemperare in omnibus. 25. Viri diligite uxores veſtras affectu non præcisè carnis & ſanguinis, ſed ſanctiori illo & puriori, quo Chriſtus Eccleſiam ſuam veluti ſponſam dilectiſſimam complexus eſt pro ejus ſalute vitam ac ſanguinem profundens. 26. Ut eam ſanctitate & juſtitiâ imbueret ab omni impuritate peccati mundatam aquæ in baptiſmate affuſæ lavacro, ſacroſancto

nomine Domini noſtri JEſu Chriſti, Deo & Patri.

21. *Subjecti invicem in timore Chriſti.*

22. *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino:*

23. *Quoniam vir caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: ipſe, ſalvator corporis ejus.*

24. *Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.*

25. *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro eâ.*

26. *Ut illam ſanctificaret, mundans lavacrô aquæ in verbo vitæ,*

ſancto & divino verbô adhibito, quod vitam, id eſt, ſpiritum & gratiam animæ confert.

27. *Ut exhiberet ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ſed ut ſit ſancta & immaculata.*

27. Eámque omnis prorſus maculæ expertem, omni rugâ ac deformitate vetuſtatis carentem, omni ſanctitate ac virtutum ornamentis conſpicuam longè pulcherrimam redderet, ſuíſque oculis gratiſſimam exhiberet, id agendo videlicet, ut fideles, qui eam componerent, ab omni graviori noxâ immunes ſanctitate & integritate morum ſplenderent, ut innocentia malitiæ, veritas mendacio, obſervantia deſpectui, fidelitas perfidiæ ſuccederet.

28. *Ita & viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſe-ipſum diligit.*

28. Pari ratione & jure viris incumbit diligere uxores ſuas, earum mores potiùs corrigere, quàm labeculas aut rugas vultûs, animorum vitia, quàm corporum, humiles modeſtáſque reddere, ſi vanitati ſtudeant, diſcretas, ſi imprudentiâ peccent, devotas, ſi nugîs hujus ſæculi delectentur, ſalutis ſuæ ſtudioſas, ſi ambitione, & inani gloriâ efferantur licentiùs, ipſas, inquam, diligere debent tanquam propria corpora, nam qui uxorem ſuam diligit, ſeipſum diligit.

29. *Nemo enim unquam carnem ſuam odiô*

29. Nullus enim unquam ſuam ipſius car-

carnem propriúmque corpus odio habuit, quin potiùs enutrit illud, fovet, recreat & ornat, quandoquidem ergò uxor unam carnem, corpúsque conſtituit cum marito, an non abſurdiſſimum quid & prope monſtroſum eſſet, ſi vir uxorem ſuam proſequeretur odio? an non potiùs obſtringitur ad peculiarem ejus curam habendam, quæ pars quædam ipſius eſt? ad eam conſervandam, protegendam, ſublevandam, quemadmodum Chriſtus Eccleſiam ſuam & ſingulos noſtrûm gratiâ divinâ & Sacramentis nutrit, roborat, paſcit, protegit, & ornat? 30. Quæ caro quædam eſt ex ipſius carne, & os ex oſſibus ejus formata ſcilicet ex illius in cruce exſpirantis & obdormientis latere, quando illud lanceâ transfixum fuit, cujus figuram nobis Eva præbuit ex Adami dormientis coſtâ formata. Deus ipſe in ejus perſonâ omnibus uxoribus loquens memoranda hæc verba protulit; 31. propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ (amoris ſcilicet glutinô) & erunt duo in carne unâ Gen. 2. 24. Ex quo colligere licet, vinculum hoc

habuit: ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam:

30. *Quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus.*

31. *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne unâ.*

hoc omnem planè admirationem tranſcendere, quippe quod tanti momenti eſt, ut pro ejus conſervatione ſalvo naturæ jure reliquæ omnes obligationes ſolvi tollique poſſint, & ipſi etiam parentes deſeri, quibus vitam acceptam debemus. Utcunque iſta veriſſima ſint, ſi matrimonium aliud non foret, quàm legitima conjunctio duarum perſonarum ad procreandos liberos, vel individuam vitæ ſocietatem colendam, non eſſet res adeò ſancta & divina qualis nunc eſt, nunc autem præterquàm quòd ab ipſo Deo in hujus mundi primordiis inſtitutum ſit, ſymbolum præterea eſt ineffabilis illius & myſteriô plenæ unionis naturæ divinæ cum humanâ, & JEſu Chriſti cum Eccleſiâ ſuâ. Si enim vir patrem & matrem ſuam relinquit amore conjugis, an non Chriſtus Dei filius hominem induendo quaſi viſus eſt relinquere patrem ſuum in cœlis, poſtea etiam matrem ſuam Synagogam, ut ſponſæ ſuæ Eccleſiæ adhæreret perpetuò?

32. *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto, & in Eccleſiâ.*

32. Quam ob cauſam aſſero myſterium hoc magnum eſſe, ideóque priùs quidem in veteri lege ſignum fuiſſe conjunctionis

ctionis illius futuræ, nunc autem ſignum eſſe ejusdem jam factæ adeoque propriè dictum Sacramentum gratiam conferens & mutuum amorem conjugum. 33. Unde vos impenſe hortor, ô conjuges, ut amorem hunc conjugalem excitetis, foveatis, augeatis, atque ita hanc myſticam conjunctionem, quam repræſentatis, reipsâ etiam exprimatis. Suam quisque uxorem, ùt ſeipſum diligat, uxor autem etiam atque etiam ſatagat, & virum omni reverentiâ, veneratione, obſequio ſibi devinciat, quemadmodum Eccleſia Chriſtum reveretur, eique ſanctè in omnibus obtemperat.

33. Verumtamen & vos ſinguli, unusquisque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat virum ſuum.

PARAPHRASIS

CAP. VI.

1. POſteaquam mutua virorum atque uxorum officia explicata ſunt, rectus ordo poſtulat, ut quæ liberorum ac parentum ſunt propria, paucis expediam; parentum enim legitima conjunctio li-be-

1. Filii obedite parentibus veſtris in Domino: hoc enim juſtum eſt.

(R)

Digitized by Google

berorum procreationem atque honeſtam educationem pro fine reſpicit, qui etiam chara pignora ſunt reciproci inter eos amoris. Itaque vos liberi in omnibus, quæ divino cultui ac pietati non repugnant, obtemperate parentibus veſtris in Domino, quem nimirum in cœlis regnantem in terris ipſi repræſentant, quíque obſervantiam ipſis præſtitam tanquam ſibi exhibitam remuneratur. Hanc ex omni parte perfectam natura ipſa exigit, neminémque à primaria hac & indiſpenſabili lege eximit. Omnia ergò illis pro viribus veſtris exhibete obſequia, ſubvenite illis, ſi quâ neceſſitate vel inopiâ premantur, vitam ipſam pro illis exponite, nihil ultra debitum præſtabitis, quin iis ſemper obſtrictiſſimi permanebitis.

2. Honora patrem tuum & matrem tuam, quod eſt mandatum primum in promiſſione:

2. Inter præcepta decalogi in ſecunda tabulâ primum hoc eſt honorandi parentes, vel etiam abſolutè primum, cui adjuncta ſit peculiaris promiſſio remunerationis temporalis.

3. Ut bene ſit tibi, & ſis longævus ſuper terram.

3. Vitæ nimirum hujus longævitas, ex quo liquet, quàm grata & accepta ſit Deo ejus obſervatio, qui ejus remunerationem in alteram vitam non

non differt quemadmodum aliàs ſolet. 4. Vos verò Patres ne intempeſtivo vel acerbiori imperiô provocetis ad iram liberos veſtros, néve illos duriùs aſperiúsve ſervorum more tractetis, memores, illos eſſe quandam veſtri ipſorum particulam, ac proin ſollicitudini curæque veſtræ commiſſàm, ſed enutrite eos atque educate in timore Dei, & Chriſtianæ vitæ diſciplinâ, adhibitâ etiam caſtigatione moderatâ, ſi in vitia deflectant, ſecùs rigidam Deo redditurì rationem, ſi veſtrâ conniventiâ, vel facilitate mores induant depravatos. Denique ſaluberrimis monitis optimíſque exemplis diligenter curate, ut virtutum potiùs ornamentis quàm inani dignitatum temporalium ſplendore decorentur, aut molliori deliciosæ vitæ conſuetudine enerventur. 5. Servi obtemperate iis, qui dominandi jus habent, quíque externarum rerum, quæ ad corpus pertinent, pro imperio potiuntur, idque cum timore atque tremore extremi illius judicii, cùm vobis præteritæ vitæ, atque adeò & obedientiæ ſuperioribus debitæ ratio reddenda erit, poſtremò ſincero

4. *Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplinâ & correptione Domini.*

5. *Servi obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto:*

(R 2)

Digitized by Google

cero & candido voluntatis obſequio abſque hæſitatione, ſiniſtrâ interpretatione, aut repugnantiâ, perinde ac ſi ipſi Chriſto, cujus locum tenent, ac perſonam repræſentant, obſequium præſtandum eſſet.

6. *Non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ùt ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo,*

6. Non ùt facere ſolent ii, qui præſentibus tantùm dominis obſequuntur, abſentes aſpernantur, aut etiam ludibrio habent, quod proprium eſt eorum, quibus id unum propoſitum eſt, ut hominibus & ad oculum placeant, ſed potiùs, ùt Chriſti ſervos decet, quæcunque Deus per Superiores ſuos præcipit, alacriter, prómptè ac ſponte

7. *Cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino, & non hominibus.*

7. propensâ voluntate executioni date unius Dei reverentiâ commoti, non verò ſuppliciorum metu, aut ſimulatione compulſi, utì faciunt gentilium ſervi, Deus vos in hoc ſtatu pro poteſtate ſuâ collocavit, oportet igitur, ut ſanctiſſimæ ejus voluntati debitâ cum reſignatione vos ſubmittatis, & ſecundùm æquiſſimam illius ordinationem Superioribus veſtris perinde ùt ipſi Deo obſequamini,

8. *Scientes quoniam unusquiſque, quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, ſive ſervus, ſive liber.*

8. ut qui probè ſciatis, ſingulos quidquid boni præſtiterint, ejus olim mercedem ac prœmium reportaturos à ſupremo omnium remunerato-

ratore Domino, ſive ſervus, quis fuerit, ſive liber. 9. Vos verò domini nolite arbitrari deſpoticum ac tyrannicum prope agendi modum cum ſubditis permiſſum vobis, ſed ſimilem proportione quadam illis exhibete humanitatem, benignitatem, amorem, ſinceritatem, fidelitatem, qualem illi meo juſſu vobis exhibent, ſi quod obſequium ab illis requiritis, non imperiosè & aſperè, ſed ſuaviter id facite, excuſate vel diſſimulate, ſi quid per imprudentiam fortè contra rationem ſui officii deliquerint, non truculento vultu eos identidem excipite, non minas acerbiores aſſiduè jactate, multò minùs ob quamcunque leviſſimam cauſam verberibûs in eos deſævite crudeliùs, ſed conſiderate illos perinde Chriſtianos eſſe adeóque & fratres veſtros, uni eidémque ſervientes Deo regnanti in cœlis, qui cùm ſit Dominus omnium, mirâ cunctos mortales benevolentiâ & amore complectitur & ſeveram à vobis dominii veſtri ac tyranidis in ſervos rationem exiget, talémque ſe vobis exhibebit, quales vos ſervis exhibuiſtis, quippe qui in diſpenſatione gratiarum aut caſtigatione noxarum nullam

9. *Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: ſcientes, quia & illorum & veſter Dominus eſt in cœlis: & perſonarum acceptio non eſt apud eum.*

Digitized by Google

lam qualitatis externæ aut ſtatûs perſonæ cujuſpiam, ſed unius duntaxat virtutis aut vitii rationem habet. Atque hæc ſufficiant de officiis diverſorum ſtatuum. Nunc fratres dilectiſſimi ad omnes nullo diſcrimine me converto, vóſque obteſtor, quàm poſſum, maximè, ut ſuprema mea monita tam profundè memoriæ veſtræ inprimatis, ut nullâ unquam oblivione exinde obliterari poſſint.

10. *De cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentiâ virtutis ejus.*

10. Generoſum pectus induite, illúdque per fidem ac fiduciam conſtantem in Deum corroborate in dies, metum omnem deponite, quandoquidem ejus præpotens virtus vobis aſſiſtit, cui nec inferorum nec hominum conjuratæ vires reſiſtere poſſunt, quamdiu in mundo degitis, dimicandum vobis eſt.

11. *Induite vos armaturam Dei, ut poſſitis ſtare adversùs inſidias diaboli.*

11. Aſſumite ergò univerſum armorum apparatum à Deo ſubminiſtratum, ut ſtrenuè ſtare poſſitis, vóſque tueri adversùs inſidias, aſſultus, & machinationes diaboli, quas per improbos perditóſque homines ita callidè pro more & experientia ſuâ multiplici molitur, ut non adeò facilè eas animadverti aut ſuperari contingat.

12. *Quoniam non eſt nobis colluctatio adversùs carnem & ſangui-*

12. Quoniam non eſt nobis lucta adverſùs homines tantùm, quorum fragilis

Digitized by Google

lis & caduca eſt natura, viréſque exi les, ſed adversùs potentiſſimos dæmones, qui vocantur principes & poteſtates, adversùs mundi inferioris, ſi Deo placet, dominos, rectores, inquam, tenebrarum ſæculi hujus, adversùs denique ſpirituales nequitias, ſeu nebulones verſutiſſimos, qui in ſublimibus locis ſeu aëere degunt, & incautos mortales ad omnem impietatem excitant & inflammant, neque verò de rebus minimis, ſed de cœleſti ac ſempiternâ beatitudine certamus, nos præſertim, qui ſpiritualem vitam profitemur. 13. Quapropter accipite, quæ vobis offero ſpiritualium armorum præſidia, ut tot támque callidis hoſtibus poſſitis illæſi reſiſtere tempore periculoſo ac fatali, cùm nempe tentationes ingruunt, & poſt illos debellatos erecti & intrepidè ſtare adversùs quoſcunque novos incurſus & inſultus armorum omnium genere probè inſtructi, 14. State ergò quaſi ad opus, vel pugnam potiùs parati ipsâ veritate veluti baltheo ſuccincti, qui corpus exornet, latera roboret, & lumbos ſtringat, in quibus fœdæ libidinis motus primò perſentiscimus. Pro loricâ ſit juſtitia, ſeu vitæ inculpatæ integritas, quæ cor &

nem: ſed adversùs principes & poteſtates, adversùs mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.

13. *Propterea accipite armaturam Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare.*

14. *State ergò ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam juſtitiæ,*

& pectus obarmet.

15. *Et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:*

15. Calcei item militares, id eſt, ocreæ, ſint animi promptitudo ad Evangelium pacis non tantùm amplexandum, & vitâ immaculatâ exprimendum, ſed etiam, ſi occaſio tulerit, aliis nationibus promulgandum non obſtantibus quibuscunque periculis, atque inſectationibus, qui enim ocreatus incedit, audacter, intrepidè & expeditè progreditur, cùm qui nudis eſt pedibûs, ægrè, timidè, tardè, & ſuſpenſo gradu incedat.

16. *In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere:*

16. Pro ſcuto vobis ſerviat fides ſolida ſibíque conſtans per ſpem firmata, per charitatem formata, ut improbi illius adverſarii tela omnia inſtar ignis penetrantia & cor inflammantia impunè poſſitis excipere, imò penitus extinguere.

17. *Et galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritûs, (quod eſt verbum Dei)*

17. Accipite autem præterea galeam ſalutarem, id eſt, ſpem illam futuræ vitæ à Deo promiſſæ, quæ pro caſſide cervicem muniat, gladium denique ſpiritualem, hoc eſt, verbum Dei ancipiti acie præditum, quo valeatis ipſos etiam hoſtes quoscunque laceſſere, ſternere, jugulare, ſpoliis exuere.

18. *Per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu: & in ipſo vigi-*

18. Sed quia ſatis non eſt militi armîs inſtructum eſſe, niſi accedat perpetua vigilantia ad impetrandam opem ex alto, inſtandum quoque eſt ſedulò, aſſiduè

aſſiduè & ardenter precibus, ut Deus vos pugnantes adjuvet, & victores efficiat, quas non tantùm pro omnibus fidelibus, 19. ſed etiam pro me ipſo expeto veſtro Magiſtro, ac in Domino parente, ut mihi divinitùs concedatur ſermonis facultas, & libera dicendi vis pro annuntiando palam, ubicunque opportunum fuerit, myſterio Evangelii. 20. Cujus causâ, quod mihi honorificum & glorioſum duco, catenâ vinctus legatione fungor, ut ab illius, inquam, arcani cordatâ promulgatione neque præſentium ærumnarum conſideratio, neque metus futurarum me abſterreat. 21. Ne autem ignoretis, quis rerum mearum ſit ſtatus, omnia vobis nota faciet Tychicus chariſſimus frater, & fidus in iis, quæ ad Chriſtum Dominum pertinent, Miniſter, 22. quem miſi hanc ipſam ob cauſam, ut de rebus noſtris certiores vos faceret, & triſtitiâ fortè ac dolore ob vincula mea correptos aliquo ſolatio perfunderet: Ea ſanè nec conſtantiam veſtram labefactare debent, nec zelum, quo æſtuabatis, reſtinguere. Qui obſequio Dei ſeſe devovet, neceſſe eſt, ut præparet animam ad conflictum, neque enim exiſtimare debet, dæmo-

nes

lantes in omni inſtantiâ, & obſecratione pro omnibus ſanctis:

19. *Et pro me, ut detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiduciâ, notum facere myſterium Evangelii:*

20. *Pro quo legatione fungor in catenâ, ita ut in ipſo audeam, prout oportet me, loqui.*

21. *Ut autem & vos ſciatis, quæ circà me ſunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, chariſſimus frater, & fidelis miniſter in Domino:*

22. *Quem miſi ad vos in hoc ipſum, ut cognoſcatis, quæ circa nos ſunt, & conſoletur corda veſtra.*

(S)

nes unquam pacem vel inducias cum ipſo inituros, quin potiùs movebunt illi omnem lapidem, omnes machinas artéſque nequitiæ ac malitiæ ſuæ expedient, ut ipſum præpediant à coronâ perſeverantiæ conſequendâ, vel ſanctiora ejus pro Dei gloriâ conſilia diſturbent. Accingite vos ad hæc eadem certamina, memores, hac ipsâ ſemitâ vobis pergendum, quam Chriſtus tenuit. Abſolvo epiſtolam ardentiſſimâ ſupplicatione ad Patrem cœleſtem, ejúſque filium JEſum Chriſtum, ut vos ad illum portum proſperè dirigat, ubi nulla ampliùs tempeſtatis jactatio, nullum ampliùs metuendum naufragium. 23. Pacem interea vobis, fratres, & charitatem unà cum fide novis indies incrementis augendam à Deo vobis apprecor. 24 Gratia ſit, & perſeveret cum omnibus, qui ita conſtanter & ex animo diligunt Dominum noſtrum JEſum Chriſtum, ut ad ſempiternam immortalémque vitam ſint aliquando perventuri,

AMEN.

23. *Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino JEſu Chriſto.*

24. *Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum noſtrum JEſum Chriſtum in incorruptione. Amen.*

ARGU-

Digitized by Google

ARGUMENTUM EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI

AD

PHILIPPENSES.

PHilippenſes, quorum civitas à Philippo Macedoniæ rege conditore ſuo nomen accepit, Macedones eſſe, & ex eâ provinciâ primos Apoſtoli Pauli miniſteriô fuiſſe vocatos & converſos ad fidem Chriſti, idque non ſine manifeſtâ divinæ voluntatis ſignificatione docet Actorum Apoſtolicorum liber cap. 16. Cùm ergò Paulus Romam profectus ibidem in carcerem conjectus eſſet, eâ re auditâ Philippenſes, quo in Apoſtolum ſuum affectu erant tenerrimo, miſerunt eò Epaphroditum Epiſcopum vel certè legatum ſuum cum ſubſidio pecuniario ſolatio illi & auxilio futurum, quemadmodum & ante fecerant

Theſſalonicæ agenti. Ad eos igitur è vinculis, quorum diſertè ac præclarè meminit cap. 1. per eundem Epaphroditum hanc mittit Epiſtolam, quæ multam omnino laudem ac commendationem Philippenſium continet. Tum eos commonet, ut in fide Chriſti conſtantes perſtent, nec adversis frangantur, nec fidem habeant quibusdam judaizantibus, qui legalia Moyſis annexa volebant Evangelio, cùm tamen jam abolita eſſent. D. Hieronymus hanc Epiſtolam eodem tempore ſcriptam autumat, quo ſcriptæ ſunt ad Epheſios, Coloſſenſes, & Philemonem Epiſtolæ.

Cap. I. Præmiſſâ conſueta ſalutatione exponit, quàm memori, gratóque animô beneficentiam ſibi exhibitam acceperit fuſis ad Deum precibûs, & gratiis ſingularibus ei propterea redditis. Rogat poſtmodum largitorem bonorum omnium, ut illis perſeverantiam in fide & vitâ Chriſtianâ tribuat, unà cum ſpiritu diſcretionis, quo bona à malis, & meliora à vilioribus ſecernere, & ſeligere poſſint, narrat ſubin vinculorum ſuorum fructum, quibûs Evangelii propagatio magnâ cum libertate potiùs propagata, quàm retardata fuerit, quamvis adhuc nonnulli Chriſtum annuntient non tam ſincero divinæ gloriæ zelô, quàm popularis auræ captandæ ſtudiô, vel etiam ex invidentiâ quadam ac livore, ut graviores ei moleſtias ſuſcitent. Poſtmodum commemorat, quanto deſideriô teneatur pro eorum ſalute, cujus gratiâ ſe libenter ad majorem eorum conſolationem atque utilitatem adhuc permanere velit in carne, utcunque aliàs diſſolvi cuperet & eſſe cum Chriſto. Denique hortatur eos ad perferenda forti animô adverſa quæque pro Chriſto, ejúsque fide, neque enim minas, neque inſectationes malevolorum magnopere pertimeſcen-

cendas, ſed potiùs pro ſingulari favore habendas, quòd pignora ſint ſalutis æternæ, & eximia dona Dei.

Cap. 2. Morum præcepta, & pia hinc inde monita ſuaviter tradit, præcipuè verò ut mutuam concordiam pacémque foveant, Chriſti humilitatem, charitatem & obedientiam æmulentur hac potiſſimùm argumentatione inſtans: Chriſtus Dei filius ex ſingulari animi demiſſione, & amore humani generis formam ſervi ultrò aſſumpſit, mortémque in cruce oppetiit, vos itaque tanquam Chriſtianos pari promptitudine paratos eſſe convenit pro Chriſto veſtrísque fratribus ad diſpendium famæ ac facultatum veſtrarum æquo animô perferendum. Addit inſuper hanc ſui abjectionem ac neglectum fructu præmióque ampliſſimo non cariturum, quandoquidem ſicut Chriſtus ſupra omnes cœli, terræ, atque inferorum principes exaltatus eſt, ita ſervatâ proportione eadem ipſos propterea maneat remuneratio.

Cap. 3. Aggreditur potiſſimum epiſtolæ argumentum, ipſam videlicet de juſtitiâ Chriſtianâ diſputationem, haud abſimilem ab eâ, quam ad Romanos & Galatas explicuerat, legem veterem & inprimis circumciſionem ac reliquas ceremonias non leviter perſtringens, vel eos potiùs redarguens, qui legis Moſaicæ jugum fidelium cervicibus denuo imponere moliebantur, tanquam neceſſariò ferendum & obſervandum cum Evangelio. Contra hos docet veram juſtitiam ac ſalutem non à lege Moyſis, ſed à Chriſto incarnato & crucifixo petendam atque exſpectandam eſſe. Canes illos nuncupat ob rabiem, maledicentiam & ingluviem. Tum aſſerit, ſi ex circumciſione & origine gentis hebrææ captanda ſit gloria, nemini ſe ex hac parte cedere, hanc autem originem, exiſti-

mationem, ſcientiam, & quæcunque laude digna præſtiterit, dum legi obnoxius erat, ſe nihili ducere, & ùt damna ac impedimenta ſalutis potiùs reputare, imò ùt excrementa in ſterquilinium projicienda. Aliam juſtitiam non agnoſcit, quàm illam JEſu Chriſti, quâ decoratus eſſe deſiderat, non ſimplici, & extrinſecâ imputatione, uti delirant hæretici, ſed reali, verâ, ac intrinſecâ poſſeſſione. Addit ſe nondum perfectionis Apoſtolicæ culmen attigiſſe, ad illud tamen ſe quotidie aſpirare, ac tendere, neque ſe retrò reſpicere ad præterita, ſed ad ea, quæ durante adhuc hujus vitæ mortalis curriculo agenda ſuperſunt. Tum ſeipſum in exemplar imitandum proponit, in eóſque, qui novitiam doctrinam ſpargebant, acerrimè invehitur tanquam ventri ſuo unicè deditos, & inimicos crucis. Denique concludit hac demonſtratione: Ille vobis omni obſequiô colendus atque demerendus eſt, qui vos plectere aut remunerari poteſt pro meritis, at verò ſoli Chriſto hæc poteſtas competit, quippe qui à dexterâ Dei olim deſcendens communicaturus eſt vobis cœleſtem ſui corporis gloriam, huic itaque vos convenit intemeratam fidem ſervare, hanc autem violatis, ſi eam Pſeudoapoſtolis habetis ad Judaiſmum inſtigantibus. Nullam ergò his præſtare vobis permiſſum eſt.

Cap. 4. Hortatur eos, ut gaudeant in Domino, & perſeverent in bene cœptis. Commendat eorum denuo erga ſe curam ac ſollicitudinem, muneráque ſibi miſſà, & ſignificat ſcire ſe abundare & pati. Poſtremò bene eis precatur.

PA-

PARAPHRASIS
IN EPISTOLAM D. PAULI APOSTOLI
AD
PHILIPPENSES
CAPUT I.

1. Paulus & Timotheus collega meus chariſſimus huc evocatus ſervi JEſu Chriſti omnibus ejus ſectatoribus, qui ſunt Philippis, unà cum ſuis Epiſcopis ac diaconis ſalutem plurimam dicunt. 2. Gratia igitur, & pax à Deo Patre noſtro ac Domino JESU Chriſto profecta vos perpetuò tueatur ac ſervet.
3. Equi-

1. *Paulus & Timotheus ſervi JEſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto JEſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & diaconibus.*

2. *Gratia vobis & pax à Deo Patre noſtro & Domino JEſu Chriſto.*

Digitized by Google

3. *Gratias ago Deo meo in omni memoria veſtri.*

4. *Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens.*

5. *Super communicatione veſtrâ in Evangelio Chriſti à prima die usque nunc*

3. Equidem non ſolùm intimis animi mei medullis vos amantiſſimè complector, ſed quoties veſtra in Deum fides ac pietas mihi venit in mentem (venit autem frequentiſſimè) mirum in modum lætitiâ exilio, & pro tam eximio in vos collato beneficio immortales Deo gratias ago, 4. ſempérque in omni precatione meâ pro vobis omnibus, veſtráque incolumitate ac ſalute incredibili meo gaudiô vota faciens fauſta vobis omnia à benigniſſimo Deo aſſiduè poſtulo, 5. eadémque operâ vobis item ex animo gratulor, tum quòd ſingulari Dei providentiâ facti ſitis participes Evangelii JEſu Chriſti nimirum credendo, fidémque operibûs corroborando, ídque perſeveranter ab initio, quo nomen Chriſto dediſtis ad hoc usque tempus, ita ut neque Pſeudoapoſtolis aures præbueritis, nec ad priſtinam ſuperſtitionem relapſi, nec perſecutionibûs turbati fueritis, tum etiam, quòd divinâ inſpiratione laborum meorum ſocii, & muneris penè collegæ evaſeritis, dum per legatos etiam abſenti vinctóque liberaliter neceſſària ſuppeditatis,

Digitized by Google

ditatis, ídque hucusque jam à primâ die, quâ noſſe vos cœpi, & pro filius meis complecti. 6.Quocirca perſuaſum habeo ita planè fore, ut qui in vobis bonorum operum ac præcipuè beneficentiæ erga Miniſtros Evangelii veluti ſemina ſparſit, is copioſam ſegetem ad maturitatem perducat, & quod illius munere tam feliciter inchoatum eſt, eodem auctore tandem ad exitum perducatur, niſi divinæ illius gratiæ defueritis donec mortalia veſtra corpora Deo judici ſiſtantur gloriâ & immortalitate coronanda in prœmium Chriſtianæ perſeverantiæ. 7. Sic enim æquum eſt me de vobis omnibus ſentire, propterea, quòd infixa mihi ſemper in animo altiſſimè hæreat, tum ſalutis veſtræ ſollicita procuratio, tum humanitatis recordatio, quâ me tum abſentem, tum etiam vinctum non modò non deſeruiſtis, ſed omnibus charitatis officiis perinde proſecuti eſtis, ac ſi unà mecum iisdem vinculis conſtricti pro Evangelii defenſione ac propagatione decertaſſètis, atque omnino ejusdem beneficii participes eſſetis effecti, quod nobis divinitus conceſſum

6. Confidens hoc ipſum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Chriſti JEſu.

7. Sicut eſt mihi juſtum hoc ſentire pro omnibus vobis: eò quòd habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defenſione & confirmatione Evangelii, ſocios gaudii mei omnes vos eſſe.

ſum eſt, ut pro Chriſti nomine adverſa toleremus, quæ omnia extremum mihi gaudium afferunt atque ſolatium.

8. *Teſtis enim mihi eſt Deus, quomodo cupiam omnes vos in viſceribus JEſu Chriſti:*

8. Teſtis enim mihi eſt Deus, qui intimos animi receſſus intuetur ac cernit, quàm propensâ vos & in ſincerâ in viſceribus Chriſti JEſu charitate complector, in quibus ut ſuaviter quieſcatis, ejúſque miſericordiam, compaſſionem, amorem induatis, & penitus in illum transformemini ex intimis præcordiis opto. Præter favores jam acceptos alios atque alios ab illo, unde omnia bona profluunt, munificentiſſimo Deo, pro vobis efflagito

9. *Et hoc oro, ut charitas veſtra magìs ac magìs abundet in ſcientiâ, & in omni ſenſu:*

9. quem etiam obteſtor, ut charitas veſtra, quam benefaciendo declaratis, majora indies incrementa capiat, & exuberet per bona opera, ídque ſecundùm ſcientiam Chriſtianam & cum exacto dictamine rectæ rationis, ne ſi temerè & ſine delectu vos officioſos & largos præbeatis etiam erga pſeudoapoſtolos, qui vos ſeducere nituntur, benignitas veſtra degeneret in vitium, & charitas eſſe deſinat: multiplici præterea myſteriorum fideì ac rerum ad ſalutem pertinentium intelligentiâ repleamini,

ni, 10. quâ planè perſpiciatis, &
diſcernere valeatis, quæ præſtan-
tiora ſint, & inter cætera emineant,
quantáque ſit differentia inter Ev-
angelium meum, & impoſturas
Judaizantium, ut præterea animi
candore ac ſincera mente prædi-
ti recto & inoffenſo greſſu curſum
veſtrum peragatis, atque ad illum
extremum judicii diem ſecuri per-
veniatis 11. & quidem juſtitiæ fru-
ctibûs pleni, quibûs nunc ad lau-
dem & gloriam Dei per Chriſtum
abundatis. 12. Nolim autem vos
ignorare, fratres, ea quæ mihi aſ-
pera & dura Romæ acciderunt, &
nonnullâ forte triſtitiâ ac ſollicitu-
dine animos veſtros perculerunt,
non modò Evangelii curſum non
retardâſſe, ſed magno potiùs ei
emolumento fuiſſe, 13. ita ut vin-
cula mea ad Chriſti optimi Maximi
gloriam atque honorem non in Cæ-
ſaris regiâ ſolùm ac prætorio, ſed
omnibus propemodum Romanæ ur-
bis & Imperii locis vulgata mirum
in modum celebrentur, cùm paſſim
innotuerit, quòd non ob æs alie-
num, vel ſcelus aliquod, ſed prop-
ter ſolum Chriſtum ejúſque fidei
promulgationem carcere detinear,

10. *Ut probetis potiora, ut ſitis ſinceri, & ſine offenſâ in diem Chriſti,*

11. *Repleti fructu juſtitiæ per JEſum Chriſtum in gloriam & laudem Dei.*

12. *Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me ſunt, magìs ad profectum venerunt Evangelii:*

13. *Ita ut vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio, & in cæteris omnibus;*

Digitized by Google

14. *Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantiùs auderent ſine timore verbum Dei loqui.*

14. quô factum eſt, ut plerique ex fratribus noſtris in Domino vinculis meis mirificè in fide confirmati, eò quòd viderent, me etſi vinctum religionis Chriſtianæ cauſam intrepidè agere, majori animi magnitudine ac conſtantiâ absque ullo timore Evangelicam doctrinam audeant promulgare.

15. *Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant.*

15. Neque verò ſum neſcius, quosdam quidem per invidiam & contentionem, quòd in primâ Romani Imperii ſede novam doctrinam non absque copioſo animarum fructu, & proprii nominis celebritate annuntiem, quosdam verò optimâ mente, & ſincera alienæ ſalutis ſtudiô Chriſti fidem ac doctrinam prædicare,

16. *Quidam ex charitate, ſcientes, quoniam in defenſionem Evangelii poſitus ſum.*

16. opinantes id, quod eſt veriſſimum, me ad Evangelii defenſionem quaſi in ſtatione publicâ divinitus eſſe conſtitutum, nunc autem, cùm ab eâ per vincula nonnihil præpediar, tantò ſibi ardentiùs meas vices ſupplendas.

17. *Quidam autem ex contentione Chriſtum annuntiant, non ſincerè, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis.*

17. Nonnullos verò improbâ æmulatione accenſos animô minimè ſincero, ſuæque potiùs, quam Chriſti gloriæ ſtudioſo Dei verbum evulgare, ratos nimirum, ſeſe detentioni meæ novam moleſtiam ac vexationem afferre poſſe

ſe, quæ me quaſi ipſorum gloriæ invidentem graviùs urat, & affligat, quàm utcunque moleſta captivitas. 18. Quâ tamen in re vehementer falluntur. Quid enim meâ refert, quâ mente prædicent? nempe quovis modo, ſive per externam tantùm ſpeciem & inanis gloriæ ſtudiô, ſive etiam candidè ac ſincerè ex optimo zelo annuntietur Chriſtus, dummodo doctrina nullo errore inquinata ſit, fructúſque Evangelii ad quàm plurimos perveniat, equidem hoc nomine plurimùm gaudeo, ſempérque gaudebo. 19. Quamvis enim immiſcendo ſeſe meo miniſterio negotium ac moleſtiam mihi creari exiſtiment, anſam mihi tantummodo præbent majoris meriti, quin imò in Dei bonitate ac providentiâ confiſus propè certus ſum eorum machinationes mihi tandem ceſſuras in majorem gloriam ac ſalutem tum meam tum aliorum multorum veſtris præſertim precibûs ſuffragantibus, diviníque ſpiritûs afflante numine. 20. Etenim jam pridem hanc ſpem atque exſpectationem animô conceptam retineo, mihíque perſuaſum habeo, illam adeo firmis

18. *Quid enim? dum omni modô, ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur: & in hoc gaudeo ſed & gaudebo.*

19. *Scio enim, quia hoc mihi proveniet ad ſalutem, per veſtram orationem, & ſubminiſtrationem Spiritûs JEſu Chriſti.*

20. *Secundùm exſpectationem, & ſpem meam, quia in nullo confundar: ſed in omni*

Digitized by Google

fiduciâ ſicut ſemper, & nunc magnificabitur Chriſtus in corpore meo, ſive per vitam, ſive per mortem.

firmis radicibus niti, ut mihi minimè verendum ſit, ne aliquo tempore pudefiam, ſed ſperandum potiùs fore, ut magnâ cum libertate non aliter atque aliàs ſemper, ita quoque nunc Chriſti gloria, noménque in meo corpore celebretur, ſive mihi diutiùs vivendum ſit, ſive etiam mors oppetenda: ſi enim vivere pergam, ejus potentia, quæ me protexerit, cunctos in admirationem ac laudes rapiet, ſi verò è medio tollar, fieri haudquaquam poteſt, ut non illius doctrinæ æſtimatio permagna concipiatur, pro cujus defenſione ejus præcones mortem ipſam non expaveſcunt ùrùt terribilium omnium rem maximè terribilem.

21. *Mihi enim vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum.*

21. Nam, ut ingenuè fatear, mihi quidem ipsâ vitâ charior Chriſtus eſt (ſine quo ne vivere quidem velim) mors autem pro magno lucro. Itaque ſi vivo, uni Chriſto, ejúſque fidei promulgandæ vivo, ſi morior, meo magno commodo bonóque diem obeo. Prius ſi contigerit, glorificabitur Chriſtus meâ prædicatione, laboribúſque apoſtolicis, ſi poſterius, martyrio meo ac beatitudine in cœlis.

22. *Quòd ſi vivere in carne, hic mihi fru-*

22. Quòd ſi diutiùs hanc

Digitized by Google

hanc auram vitalem ducere operæ pretium ſit, nempe & mihi utile ad majus & prolixius meritum, & aliis quoque ad eorum converſionem, quorum ſalus tantopere Servatori meo pretioſa & chara eſt, adeo non præfero veſtris commodis atque rationibus utilitatem meam, ut quid è duobus eligam, ſtatuere planè nequeam. 23. Utrinque enim coarctor. Si enim ſpectem, quid meis rationibus proficuum & commodum ſit, mors mihi peroptanda videtur, quòd hinc migrare & cum Chriſto indiſſolubili unione vivere longè optimum ac jucundiſſimum cenſeam. 24. Cæterùm adhuc ſuperſtitem eſſe, & Evangelicis laboribus inſiſtere, quia vobis aliíſque magìs expedit, præferendum duco commodo meo privato. 25. Quamobrem non eſt, cur lugeatis orbitatem veſtram, non vos deſeram, ſed manebo vobiſcum, ùt in Domino confido, & prope certus ſum, me diutiùs ad veſtrum ſolatium, & fidei propagationem ſupervicturum, 26. ut veſtra de me Apoſtolo veſtro vinculis liberato, vobíſque reddito in Chriſto JEſu gloriatio ac conſolatio magìs

ac

ctus operis eſt, & quid eligam, ignoro.

23. *Coarctor autem è duobus: deſiderium habens diſſolvi & eſſe cum Chriſto, multò magis melius:*

24. *Permanere autem in carne, neceſſarium propter vos.*

25. *Et hoc confidens ſcio, quia manebo, & permanebo omnibus vobis ad profectum veſtrum, & gaudium fidei:*

26. *Ut gratulatio veſtra abundet in Chriſto JEſu in me, per meum adventum iterum ad vos.*

Digitized by Google

27. *Tantùm dignè Evangelio Chriſti converſamini: ut ſive cùm venero, & videro vos, ſive abſens audiam de vobis, quia ſtatis in uno ſpiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii:*

28. *Et in nullo terreamini ab adverſariis: quæ illis eſt cauſa perditionis, vobis autem ſalutis, & hoc à Deo.*

29. *Quia vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credàtis, ſed ut etiam pro illo patiamini:*

30. *Idem certamen habentes, quale & vidiſtis in me, & nunc audiſtis de me.*

ac magìs augeatur, ſi meâ rurſus præſentiâ ac conſpectu perfruemini. 27. Id unum modò in præſentiâ moneo, ut de rebus meis non ampliùs ſolliciti eam, quæ Evangelicam fidem maximè deceat, morum vitæque integritatem retineatis, ut ſive vos iterum reviſam, ſive abſens de rebus veſtris certior fiam, verè intelligam, perſtare vos in uno eodémque ſpiritu; uno pariter animo pro Evangelicâ veritate ubivis terrarum promovendâ decertantes, 28. nulláque re penitus territos ab iis, qui vobis adverſantur, qui dum id faciunt, ſibi quidem exitium atque interitum, vobis autem ſalutem & gloriam pariunt ſempiternam, ídque Deo ipſo auctore ac rectore æquiſſimo. 29. Etenim Chriſti beneficiô ac meritô divinitus vobis conceſſum eſt, non modò, ut in eum credatis, ſed quod longè pluris æſtimandum eſt, quia difficilius, ut pro nomine ejus exemplô meo adverſa patiamini 30. & nunc in partem ac ſocietatem veniatis illius certaminis, cui olim me expoſitum præſentes ipſi Philippis ſpectaſtis, cùm virgîs cæſus & in carcerem conjectus fuiſ-

fuiſſem, nunc autem de me abſente aliorum narratione cognoſcitis.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. Si quod igitur conſolationis genus exſpectandum mihi optandúmque eſt ab iis, qui Chriſto dederunt nomina, atque ejus fidem complexi ſunt, ſi quod levamentum aut ſolatium à charitate profectum, ſi qua animorum conſenſio, ac veluti ſpiritûs ſympathia, ſi quis denique intimæ dilectionis ac commiſerationis erga Apoſtolum veſtrum captivum affectus, 2. explete, quæſo vos, gaudium meum, quod ex præclaris converſionis, ac converſationis veſtræ initiis jam dudum concepi, datéque operam, ut omnes eodem planè modo animô ſitis affecti, pari amoris viciſſitudine prædіti, unâ mente, eodémque ſenſu informati, ut non animorum modò ac voluntatum ſit

1. Si qua ergò conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritûs, ſi qua viſcera miſerationis:

2. Implete gaudium meum, ut idem ſapiatis, eamdem charitatem habentes, unanimes, idipſum ſentientes.

Digitized by Google

ſit inter vos conjunctio, ſed etiam doctrinæ eximius ac ſingularis conſenſus, uno verbo perfecta ſententiarum concordia atque conſpiratio, ut omnes idem ſapiant, ſentiant, credant, ament, idem velint, idem nolint.

3. Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in humilitate ſuperiores ſibi invicem arbitrantes.

3. Nihil igitur per contentionem aut vanam gloriam agite, ſed modeſtiam potiùs atque animi demiſſionem colite, ut mutuâ quadam humilitatis contentione alium quisque ſibi præferat, ſéque præſtantiorem ac meliorem judicet, adeo ut alius alii ſeſe ſponte ſubjiciat, & infimum omnes locum, quantùm in vobis eſt appetatis.

4. Non quæ ſua ſunt, ſinguli conſiderantes, ſed ea, quæ aliorum.

4. Nec quisquam in vobis reperiatur, qui privata ſua emolumenta ſpectans ſui duntaxat ſuorúmque commodorum rationem habeat, ſed ſinguli potiùs communem omnium ſollicitudinem gerant, & proximorum ſaluti atque utilitati maximè ſtudeant.

5. Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto JEſu.

5. Omnino is ſit affectus atque animi ſenſus in vobis humilitatis, miſericordiæ, charitatis, qui fuit in Chriſto JEſu Domino noſtro prototypo utique perfectiſſimo.

6. Qui cùm in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo;

6. Qui cùm verè Deus eſſet, eâdémque omnino divinitate ac ſubſtantiâ

cum

cum Patre præditus, ſciebat quidem ſibi jus fásque eſſe neglectâ humanæ fragilíſque carnis aſſumptione magnificentiam illam Deô dignam non retinere modò, quod nunquam non fecit, ſed etiam præſeferre ídque citra ullam injuriam, cùm reverà Deo Patri prorſus naturâ æqualis eſſet. 7. Exinanivit tamen ipſe ſeſe, ac ſi ita loqui fas eſt, pene ad nihilum ſuam illam divinam Majeſtatem redegit, & quaſi eam non adeo magnifaceret, ejus ſplendorem tantiſper quaſi velô quodammodo obduxit abjectâ atque imbecilli hominis naturâ ac conditione ſervi ſuſceptâ ſimilis mortalibus factus, habitúque ac conſtitutione naturæ inter mortales verè compertus ùt homo, imò hominum omnium deſpicatiſſimus. 8. Submiſit itaque ſeſe factus ex Domino ſervus, ex Deo homo, ex creatore creatura, ſéque Deo Patri obſequentem præbuit usque ad mortem, qui auctor eſt vitæ noſtræ, & mortem quidem indigniſſimam ſimul & acerbiſſimam in cruce, per quem reges regnant, quíque innocentia ipſa & ſanctitas eſt. 9. Quapropter Deus immortalis hac

7. *Sed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ùt homo.*

8. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.*

9. *Propter quod & Deus exaltavit illum,*

(U 2)

& donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.

10. *Ut in nomine JEſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium & infernorum,*

11. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus JEſus Chriſtus in gloriâ eſt Dei Patris.*

12. *Itaque chariſſimi mei, (ſicut ſemper obediſtis) non ut in præ-*

hac tantâ animi demiſſione mirè delectatus illum in ſummam extulit ſublimitatem à mortuis redivivum & glorioſum ſuper omnes Angelos extollendo, ad dexteram ſuam collocando, noménque, titulum, ac dignitatem tum Judicis vivorum atque mortuorum, tum Mediatoris ac Salvatoris ei conferendo, quo nullum eſt toto univerſo majus & auguſtius, 10. ut videlicet, qui à terreno eóque iniquo judice feralem mortis ſententiam acceperat, nunc in genua provolutos honoris ergò quoſcunque cœli terræque principes atque ipſas inferorum poteſtates cerneret, 11. omníſque adeo barbara natio, & ignota lingua fateatur ac prædicet, JEſum Chriſtum verè eſſe Angelorum, hominum, rerúmque creatarum omnium Dominum ac Deum ipſi parenti Deo æqualem, ídque ad ipſius Dei optimi Maximi gloriam tum celebrandam, tum etiam latiſſimè propagandam. Hoc exemplo omnino par eſt vos excitari ad profundam veſtri deſpicientiam atque abjectionem. 12. Conſiderate illud, fratres mei, attentione majori, & quemadmodum

dum aliàs mihi pro veſtrâ in me benevolentiâ atque beneficentiâ ſemper obtemperaſtis, non tantùm cùm iſthìc præſens apud vos eſſem, ſed nunc multò magìs cùm longè abſum à vobis, ne aliàs ad oculum tantùm paruiſſe videamini; date diligenter operam, ut cum omni ſollicitudine ac timore, quæ ad ſalutem promovendam atque ſtabiliendam faciunt, ſtudioſè procuretis nec viribus veſtris, nec meritis hactenus congeſtis, neque præſentis voluntatis rectitudini nimiùm confiſi, 13. tantum enim abeſt, ut quidquam vobis arrogare poſſitis, ut Deus potiùs ſuâ vos cœleſti gratiâ ita antevertat, & comitetur, ut illo auctore & velitis, & perficiatis, quidquid boni peragitis, adeóque nec primam gratiam excitantem, neque finalis perſeverantiæ donum promereri valeatis, tametſi vobis aliíſque ſapientes, perfecti, ſancti videamini. Hoc ipſum itaque ſalutarem metum vobis incutere debet, quòd hæc omnia ex gratuitâ Dei voluntate dependeant, qui ſicut iſta ex puro beneplacito conceſſit, ita etiam juſtitiâ ita exigente propter ſocordiam,

ſentiâ mei tantùm, ſed multò magìs nunc in abſentiâ meâ, cum metu & tremore veſtram ſalutem operamini.

13. *Deus eſt enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere pro bonâ voluntate.*

diam, ingratitudinem, occultam ſuperbiam ac præſumptionem denuo ſubtrahere poteſt, niſi hanc ipſam dependentiam ac neceſſitatem divinæ opis grato ſubmiſsóque animô agnoſcamus, imploremus, illíque gratias, utì par eſt, agamus. Atque hic metus, hæc ſollicitudo concepta tum ex profundâ notitiâ fragilitatis noſtræ, tum ex incertitudine perſeverantiæ, tum ex horrore offendendæ tantæ Majeſtatis nobis tam ſalutaris eſt, 14. quàm perniciosa eſt omnis arrogantia & inde orta indignatio, ac diſceptatio, quâ fit, ut in aliorum mores atque actiones ſuperbè & curiosè inquiratur, eâque acerbiori cenſurâ perſtringantur. Quæ proin vitia ut procul fugiatis, etiam atque etiam hortor, itaque in rebus omnibus ita vos gerite, ut aliorum ſtudia minimè reprehendatis, neque vos alienis rebus ac negotiis miſceatis, aut curioſiùs inveſtigetis (quod otioſi atque maligni proprium eſt) quid in iis probandum, quidque reprehendendum videatur, 15. quò ſitis ipſi ab omni reprehenſione liberi, omníque labe prorſus puri, ſinceri, atque candidi filii Dei, nulli penitus

14. *Omnia autem facite ſine murmurationibus & hæſitationibus:*

15. *Ut ſitis ſine querelâ, & ſimplices filii Dei, ſine reprehenſione, in medio nationis pravæ &*

Digitized by Google

penitus affines culpæ, cùm tamen in medio nationis pravæ perverſæque verſemini, homines autem illos impios ac ſceleſtos intelligo, quos inter virtutum veſtrarum ſplendore non aliter micatis, quàm cœleſtia illa corpora, ſyderúmque lumina per noctis tenebras collucent. 16. Adeóque velut aſtra quædam vivifici ſermonis atque Evangelicæ doctrinæ præfulgidâ luce magnam mihi gloriandi materiam præbetis coram tribunali divino, me non incaſsùm tot tantósque labores pro vobis exantlâſſe in prædicando Evangelio, utpote qui per meam prædicationem tam egregiè profeceritis, ac cœleſtia quædam mundi lumina facti ſitis ſempiterno quodam ſplendore coruſcantia. 17. Quin etiam hoc verè vobis atque ex animo affirmare poſſum, etiamſi me contingat immolari per mortem quamcunque à perſecutore pro Chriſto inferendam, poſteaquàm vos ac fidem veſtram Deo miniſtrans atque ſacrificans priùs obtulero, non id me ullâ ratione conturbat, ſed eo nomine plurimùm gaudeo, quòd ei offerar in ſacrificium, vobíſque majorem in modum

perverſæ: inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.

16. *Verbum vitæ continentes ad gloriam meam in die Chriſti, quia non in vacuum cucurri neque in vacuum laboravi.*

17. *Sed & ſi immolor ſupra ſacrificium & obſequium fidei veſtræ, gaudeo & congratulor omnibus vobis.*

Digitized by Google

18. *Idipſum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi,*

19. *Spero autem in Domino JEſu, Timotheum me citò mittere ad vos: ut ego bono animô ſim, cognitîs, quæ circa vos ſunt.*

20. *Neminem enim habeo tam unanimem, qui ſincerâ affectione pro vobis ſollicitus ſit.*

21. *Omnes enim, quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ ſunt JEſu Chriſti.*

modum gratulor & congaudeo, qui & ipſi per fidem reddimini ſacrificium Deo acceptum. 18. Nolite hac verborum expreſſione offendi aut affligi, ſed potiùs lætitiâ mecum perfundi tum ob ſupremum vitæ meæ ſacrificium, quod votis omnibus exopto, tum ob divina chariſmata in vos effuſa, quæ ut in vobis porrò conſerventur & indies augeantur, nulli ſanè labori aut curæ parcam. 19. Ideóque ſpero in Domino JEſu, brevì me ad vos miſſurum Timotheum mihi longè chariſſimum, ut per illum de vobis, rebúsque veſtris certior fiam, cognitóque felici veſtrûm omnium ſtatu eam, quam par eſt, quámque opto ac ſpero, capiam animô voluptatem, donec enim hoc reſciero, metus me tenet atque anxietas, ne Eccleſia veſtra aliquid damni vel mali paſſa ſit. 20. Neminem ſanè habeo ex iis, qui mecum ſunt mecúmque vivunt, qui Timothei in vos omnes ſtudium atque amorem aſſequatur, quíque perſimili induſtriâ res veſtras curaturus videatur. 21. Nam, ut ingenuè fatear (quod tamen non ſine aliquo pudore atque acerbo animi

animi ſenſu dicere cogor) omnes, quæ ſua ipſorum ſunt, non quæ JEſu Chriſti, appetunt, & quærunt de aliis parùm ſolliciti. 22. Quis autem & qualis hic ſit, de quo dixi, Timotheus, vos experimentô didiciſtis, qui probè noſtis, illum velut filium unà mecum tanquam parente Evangelicæ prædicationi operam ſtrenuè navâſſe. 23. Hunc igitur ſpero, me brevì miſſurum ad vos, ſimul atque rerum mearum ſtatum planiùs perſpexero, quò ſcilicet vergant mea vincula, an iis brevì eripiendus, an in illis manſurus diutiùs. 24. Quamquam non exiguam in Domino ſpem conceperim, quòd non ita multo pòſt tempore ipſe ad vos venturus ſim. 25. Interim tamen neceſſariò mihi faciendum exiſtimavi, ut Epaphroditum fratrem, collegam ac commilitonem meum, veſtrum autem ſive Epiſcopum ſive legatum, qui veſtro nomine victui meo neceſſaria ſubminiſtravit, ad vos quamprimùm remitterem. 26. Vehementer enim omnium veſtrûm conſpectum optabat, graviſſimè que angebatur propterea, quòd multorum ſermone, ac fortaſſe etiam nonnullorum litteris cogno-

22. *Experimentum autem ejus cognoſcite, quia ſicut patri filius, mecum ſervivit in Evangelio.*

23. *Hunc igitur ſpero me mittere ad vos, mox ut videro, quæ circa me ſunt.*

24. *Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos citò:*

25. *Neceſſarium autem exiſtimavi, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, veſtrum autem apoſtolum & miniſtrum neceſſitatis meæ mittere ad vos.*

26. *Quoniam quidem omnes vos deſiderabat: & mœſtus erat, propterea quòd audieratis illum infirmatum.*

Digitized by Google

27. *Nam & infirmatus eſt usque ad mortem: ſed Deus miſertus eſt ejus; non ſolùm autem ejus, verùm etiam & mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam haberem.*

28. *Feſtinantiùs ergò miſi illum, ut viſo eo iterum gaudeatis, & ego ſine triſtitiâ ſim.*

29. *Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.*

30. *Quoniam propter opus Chriſti usque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam, ut*

noverat, perveniſſe ad vos de ſuâ moleſtâ ægritudine nuncium, cunctísque peracerbum accidiſſe. 27. Et profectò negari non poteſt, eum tam gravi periculosóque morbô laboràſſe, ut nihil propiùs fuerit, quàm ut diem clauderet extremum, ſed Deus Optimus Maximus illius miſertus eſt, & neque tantùm illius, ſed, ut verum fatear, multò etiam magìs mei, ne ad eas moleſtias, quibûs quotidie Evangelicæ prædicationis causâ ſupra modum premor, is etiam dolor accideret, quem fuiſſèm ex ejus obitu percepturus, ſi tali ac tanto paſtore vos orbatos vidiſſem. 28. Illum itaque eò citiùs, ut vos ejus præſentia, jucundiſſimóque conſpectu ac ſermone frueremini, & ego interim quadam gaudii veſtri anticipatione recrearer, qui certò ſcirem, ejus adventum vobis omnibus fore gratiſſimum. 29. Excipite igitur illum in Domino hilari lætóque vultu, & ſi qui ſunt apud vos ei ſimiles, illos magno in pretio habete, & omni officii genere complectimini. 30. Quoniam ut me vinctum ſublevaret, adeóque hac ratione rem Chriſtianam promoveret, atque amplificaret, non exiguum

exiguum mortis diſcrimen adiit, ex prolixo itinere nimiíſque laboribus, nullámque vitæ ſuæ rationem habuit, ut ipſe per ſe præſtaret, quod veſtro in me officio propter locorum intercapedinem deeſſè videbatur, quódque haud dubiè præſentes ipſi mihi exhiberetis, ſi hac in urbe commorandum vobis foret.

impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obſequium.

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. QUod ſupereſt, fratres mei, qualiacunque ſint adverſa mihi perferenda, nolite eam ob rem affligi, aut ullâ ex parte turbari. Majoris momenti res noſtram requirunt ſollicitudinem atque attentionem. Quare æqui boníque conſulite, ſi eadem in hac epiſtolâ monita repetam, quæ ſæpe coràm propoſui, cùm apud vos agerem, vel etiam aliis inculcavi. Iterata hæc commonitio nullum mihi faſtidium creat, cùm eam non tantùm perutilem, ſed prope neceſ-

1. *De cætero fratres mei, gaudete in Domino. Eadem vobis ſcribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.*

Digitized by Google

ceſſariam reputem pro majori ſalutis veſtræ ſecuritate, ut nimirum cautiores reddamini, & adversùs malorum inſidias vigilantiores. Cavete vobis ab hiſce pſeudoapoſtolis, qui doctrinam Evangelii aſperſo legis veteris jam abrogatæ fermentô corrumpere ſatagunt.

2. *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem.*

2. Canes ſunt impudentes, qui identidem nobis oblatrant, & aliud clamoribûs ſuis non quærunt, niſi ut ventrem ſuum expleant, rabidóque morſu Eccleſiam Dei dilacerent. Nullum vobis ſit commercium cum perverſis hiſce omnis malitiæ miniſtris ac hypocritis, qui Legis ac Circumciſionis ſtudium atque neceſſitatem jactitant, cùm tamen illis potiùs fatalem modò plagam inferat, alióſque ad exitiale ſchiſma inducat.

3. *Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu ſervimus Deo, & gloriamur in Chriſto JEſu, & non in carne fiduciam habentes:*

3. Nos etenim ſumus veræ circumciſionis, qualem Deus requirit, ſectatores, qui reſectis tum Judaicis ritibûs, tum ſæcularibus ſincerè atque ex animo mente ac ſpiritu religiosè Deum colimus, & gloriamur non in Moyſe, ſed in Chriſto, neque ſpem in rebus externis collocamus, quæ ad animum nihil pertinent, qualis eſt corporis & carnis circumciſio, vel potiùs

tiùs inutilis modò poſt Chriſtum conciſio. 4. Quamquam ego, ſi quidquam in carne confidendum, habeo etiam, de quo in corpore meo & carne nonnihil gloriari poſſim, imò magìs quàm plures alii. 5. Quippe octavo ab ortûs mei die circumciſus, ex gente Iſraeliticâ oriundus, è tribu Benjamin natus, hebræus vero hebræo ſanguine progenitus, ſectâ ac profeſſione legis obſervantiſſimâ phariſæus, non eſt ergò, quòd exiſtiment Judæi, me ex zelo, & invidiâ hiſce detrahere, quaſi inferior, ſed ſciant me id facere ſtudiô veritatis, fidei, & ſalutis, ut carne omnes traducam ad ſpiritum, doceámque tam Judæos, quàm Gentiles adorare Deum in ſpiritu & veritate. 6. Quòd ſi ſtudium paternæ religionis conſideretur, tanto ardore ac zelo pro eâ pugnavi, & Eccleſiam Chriſti tunc temporis exurgentem perſecutus ſum, ut abſque horrore ac pudore illius furoris reminiſci non valeam: quod autem ad eam juſtitiam attinet, quæ pendet ex lege, eam tam ſtudioſè ſectatus ſum, ut nullâ prorſus reprehenſione dignus repertus ſim. 7. Verùm ſic ſum in præſenti

4. *Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magìs.*

5. *Circumciſus octavo die, ex genere Iſrael, de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, ſecundùm legem Phariſæus,*

6. *Secundùm æmulationem perſequens Eccleſiam Dei, ſecundùm juſtitiam, quæ in lege eſt, converſatus ſine querela:*

7. *Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitra-*

tus ſum propter Chriſtum detrimenta.

ti comparatus, ut quæ pridem pro magno lucro & gloriâ ducebam, ea cum Chriſti doctrinâ atque Evangelicâ prædicatione collata pro ingenti nunc detrimento & dedecore habeam propter Chriſtum, quia ſunt impedimenta veritatis & ſalutis à Chriſto hauriendæ.

8. *Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam JEſu Chriſti Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ùt ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.*

8. Quin etiam ita mihi prorſus perſuadeo,ea omnia, quæ me aliquando famâ clarum, & inter conterraneos meos valde æſtimabilem reddiderant, utì eſt nationis ſanctitas, nobilitas originis,gloria nominis, & aliæ Judaiſmi prærogativæ, imò bona mundi, terrena omnia, ſi cum eximiâ ac præſtante Chriſti Domini mei cognitione componantur, magno diſpendio habenda, vel nauci potiùs facienda eſſe, ut adeo non dubitem horum omnium tanquam viliſſimarum rerum, imò ſordium nos inquinantium jacturâ Chriſti Domini fidem quaſi ingentis cujusdam theſauri inventionem facilè redimendam, quandoquidem lex Evangelica tantò præſtat veteri, quantò Chriſtus Dominus ſuo ſervo Moyſi.

9. *Et inveniar in illo, non habens meam juſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt*

9. Itaque mihi magnopere gratulor, quòd in illo & per illum veluti palmes in vite ad tantam dignitatem ac

ac felicitatem evectus ſim non meâ confiſus ac præditus juſtitiâ, hoc eſt, illâ, quæ pendet ex lege, & perexigui momenti eſt, ſed illâ potiùs verâ ac ſolidâ, quam Chriſti fides & pollicetur, & prædicat, quæque ab immortali Deo fidei gratiæque cœleſtis beneficiô tribuitur. 10. Hoc unum mihi in votis eſt, ut perfectam aliquando ejus ſcientiam & cognitionem aſſequar, quis nimirum, qualis, quantúsque ſit, nempe Deus homo, Meſſias, Salvator mundi, mortísque domitor ac triumphator, eximiámque ejus reſurrectionis vim atque efficaciam percipiam, & quod caput eſt, perpeſſionum ipſius fiam aliquâ ratione particeps, quò etiam in ejus gloriæ conſortium veniam, & quoad fieri poteſt mortis ipſius in meipſo ſimilitudinem exprimam depoſitâ priori, & novâ poſtmodum divináque ejus vitâ animatus, 11. atque ita ereptus è miſerâ regione mortis, quam incolimus, pertingam ad eam reſurgentium corporum noſtrorum gloriam, quam fidei lumine illuſtrati aliquando futuram exſpectamus. 12. Neque tamen idcirco exiſtimetis velim, quòd me jam aut metam attigiſſe, aut juſtitiæ apicem

Chriſti JEſu: quæ ex Deo eſt juſtitia in fide.

10. *Ad cognoſcendum illum, & virtutem reſurrectionis ejus, & ſocietatem paſſionum illius: configuratus morti ejus:*

11. *Si quo modo occurram ad reſurrectionem, quæ eſt ex mortuis:*

12. *Non quòd jam acceperim, aut jam perfectus ſim: ſequor autem,*

cem

Digitized by Google

ſi quo modo comprehendam, in quo & comprehenſus ſum à Chriſto JEſu.

cem aſſecutum me confidam: conſidero me quaſi in ſtadio conſtitutum, útque aliquâ ratione reſpondeam ineffabili benignitati Servatoris mei, qui me longiùs ab eo fugientem & Damaſcum contendentem feliciter apprehendit, ſuâque vocatione cepit, ex eo tempore omni ſtudio conatúque curro & conſtanter perſequor, ut ipſum, ipſius vitam, virtutes ac perfectionem quam unicè ſuſpiro, attingam.

13. *Fratres, ego me non arbitror comprehendiſſe. Unum autem, quæ quidem retrò ſunt obliviſcens, ad ea verò, quæ ſunt priora, extendens meipſum.*

13. Hoc igitur accipite fratres, neque me decurſo jam ſtadiô perveniſſe ad metam, neque Chriſtianæ vitæ perfectionem attigiſſe, ſed in id unum totis viribûs collimare, ut quæ à me olim pro Chriſto geſta aut tolerata ſunt, tanquam à tergo ſepoſita oblivioni tradam, (præteritorum enim memoria ſuperbos reddit ac deſides) ad ea verò, quæ ante oculos verſantur, & in conſpectu poſita ſunt, quantâ poſſum, maximâ diligentiâ contendam,

14. *Ad deſtinatum perſequor, ad bravium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto JEſu.*

14. & oculis ſemper in ſcopum præfixum defixis toto animo ferar ad illam nobiliſſimam cœleſtis gloriæ palmam iis propoſitam ac deſtinatam, qui JEſum Chriſtum cœlitùs vocantem prompto ac hilari animô, curſúque conſtante ſequun-

quuntur. 15. Quotquot igitur perfectionis ſtudium atque amorem profitemur, hoc ſanè & ſentiamus, & fateamur, necdum planè nos ad perfectionis culmen perveniſſe, ſed enitendum potiùs, ut majores quotidie progreſſus faciamus. Quòd ſi quis amore proprio faſcinatus plura de ſe præſumit, equidem confido: illum Deo dante per internam inſpirationem atque doctrinam huic ipſi veritati manus aliquando daturum demiſsè de ſe humilitérque ſentiendo. 16. Interea, dum debitâ cum animi modeſtiâ ac moderatione exſpectamus, quæ nobis adhuc revelare dignabitur de divinitatis ſuæ arcanis, nec non de carnis noſtræ infirmitate, demus operam, ut quod jam Dei munere aſſecuti ſumus, ſedulò ac ſtudiosè retineamus, & eundem porrò vitæ tenorem ac regulam ſequamur, hoc eſt, ut idem prorſus ſentientes eodem planè modo affecti ſimus. 17. Ne ergò deflectatis à recta, quam tenetis, ſemitâ, minimè vereor me vobis, fratres, in exemplum imitandum proponere, nec non eorum vitam ac mores, quos vidiſtis, cùm apud vos eſſem, ſe ſuámque vitæ rationem

15. *Quicunque ergò perfecti ſumus, hoc ſentiamus: & ſi quid aliter ſapitis, & hoc vobis Deus revelabit.*

16. *Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem ſapiamus, & in eâdem permaneamus regulâ.*

17. *Imitatores mei eſtote fratres, & obſervate eos, qui ita ambulant, ſicut habetis formam noſtram.*

Digitized by Google

tionem noſtris tum exemplis tum præceptis conformare.

18. *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti:*

18. Id quod tantò magìs vobis neceſſarium eſt periculoſo hoc tempore, quantò plures nunc ſunt falſiloqui Doctores, qui ſuorum ſtudiorum ſtudioſi, utì ſæpe dixi, non absque lachrymis, & intimo doloris ſenſu iterare cogor, crucis Chriſti publici hoſtes, atque oppugnatores ſunt.

19. *Quorum finis interitus: quorum Deus venter eſt: & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.*

19. Quorum extrema interitu atque exitiô clauduntur, quippe pro Numine gulam, atque abdominis cupedias ac genium colunt, terrena & caduca unicè ſectantur, ſibíque gloriosum ac honeſtum ducunt, de quo maximè erubeſcere atque confundi deberent.

20. *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt: unde etiam Salvatorem exſpectamus Dominum noſtrum JEſum Chriſtum.*

20. Nos verò ab hac vivendi ratione alieni quaſi cœleſtis patriæ municipes de illo ſenatu & Beatorum cœtu aſſiduè cogitamus, atque ita nos gerimus in omni vitâ, ut appareat nos ſecuro tranquillóque animô Chriſtum noſtrum liberatorem cœlitùs venientem exſpectare,

21. *Qui reformabit corpus humilitatìs noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ ſecundùm operationem, quâ etiam poſſit ſubjicere ſibi omnia.*

21. qui pro eâ vi atque efficacitate, quâ ſibi omnia ſubjicere poteſt, quáque rebus omnibus pro imperio dominatur, hæc humilia atque abjecta corpora noſtra in aliam quandam for-

formam revocabit, ſuóque corpori immortalitatis gloriâ circumdato reddet quàm ſimillima.

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. TAnta eſt hæc remuneratio, ut ejus comparatione atrociſſima quævis ſupplicia leviuſcula vobis videri debeant. Inardeſcite ejus deſideriô fratres mihi perdilecti, & ſecundùm præſentiam veſtram exoptatiſſimi, quos gaudii & coronæ veluti ſegetem ac materiam agnoſco, & libens prædico. In illam ſemper defixos tenete oculos, & perſiſtite, uti cœpiſtis, in fide, ſpe, gratiâ & juſtitiâ, vósque hac meâ tam ſingulari providentiâ & charitate præbete non indignos, ut meritò vos mihi præ cæteris charos, ac pene incredibili amore conjunctos profiteri valeam. 2. Evodiam ſanè obſecro, idémque Syntichen primarias apud vos matronas etiam atque etiam precor, ut ſepoſitis omnibus

1. *Itaque fratres mei chariſſimi, & deſideratiſſimi, gaudium meum, & corona mea: ſic ſtate in Domino chariſſimi,*

2. *Evodiam rogo, & Syntychen deprecor, idipſum ſapere in Domino.*

Digitized by Google

bus diſſidiis unâ eadémque animi conſenſione idem in Domino, cui ſerviunt, ſapiant, & loquantur.

3. Etiam rogo, & te germane compar, adjuva illas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & cæteris adjutoribus meis, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

3. Te verò fidelis ſocie atque collega prædicationis Apoſtolicæ, qui mecum ſtrenuè laboraſti in vinea Domini, oro, atque obteſtor, ut iis, quacunque poteris, ratione opituleris, quæ in promulgatione Evangelii me comitantes unà cum Clemente, cæteríſque adjutoribus meis, quorum nomina in libro vitæ deſcripta ſunt, multa itinerum faſtidia pertulerunt, mihíque laboranti ſubſidio fuerunt.

4. Gaudete in Domino ſemper: iterum dico, gaudete.

4. Vos porrò gaudete in Domino ſemper, nempe non in iniquitate, ſed in veritate, non in flore vanitatis, ſed in ſpe æternitatis, tam tempore adverſitatis, quàm proſperitatis, iterum repeto gaudete bonâ freti conſcientiâ, & recolentes inæſtimabilia beneficia partim hîc collata, partim conferenda in cœlis.

5. Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus: Dominus propè eſt.

5. Hoc tamen gaudium comitem habeat modeſtiam & moderationem omnium affectuum ac morum etiam externorum, quò ſitis ædificationi proximo, veſtrámque animi æquabilitatem tot inter adverſa agnoſcant univerſi, hæc enim brevì deſinent, Dominúſque jam propè adeſt,

Digitized by Google

adeſt, ut ſuâ vos præſenti ope ſublevet, ac corroboret, vel ab omnibus malis ad ſe evocatos eruat, veſtrámque modeſtiam ac patientiam coronet, gaudiúmque cœptum compleat. 6. Nulla igitur vos ſollicitudo premat, nullóque animi angore perturbemini de rebus obventutis capitíque veſtro imminentibus, ſed in omnibus rebus fuſis ad Deum precibûs, ſupplicationibúsque unà cum gratiarum actione conjunctis vota veſtra atque indigentiam bonorum omnium largitori Deo omni cum fiduciâ, & reſignatione exponite. 7. Huic conſilio ſi morem geritis, cœleſtis ac divina pax, quæ magnitudine ac præſtantiâ ſuâ omnem mentis captum longè ſuperat, & per merita Chriſti Domini fidelibus ejus ſervis conceditur, animorum veſtrorum ſenſa & cogitationes ſuo veluti lumine illuſtrabit, corda verò liquidiſſimo gaudiô perfundet, atque in obſequio Dei ſingulari præſidiô firmabit ac tuebitur. 8. Quod autem reliquum eſt, fratres, hiſce non contenti ad majora ſemper virtutum incrementa aſpirate, datéque diligenter operam, ut quæcunque ſunt vera, & minimè fucata, quæcunque gravia

6. *Nihil ſolliciti ſitis: ſed in omni oratione, & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.*

7. *Et pax Dei, quæ exuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra, & intelligentias veſtras in Chriſto JEſu.*

8. *De cætero, fratres quæcunque ſunt vera, quæcunque pudica, quæcunque juſta, quæcunque ſancta, quæcunque amabilia, quæcunque bona*

famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus diſciplinæ, hæc cogitate.

gravia ac verecunda, quæcunque æquitati conſentanea, quæcunque pura & caſta, quæcunque ad communem amorem & concordiam faciunt, quæcunque bonam famam atque exiſtimationem parere poſſunt, ſi quid honeſtum, ſi quid ſtudioſum ac laude dignum videtur, hæc, inquam, atque his ſimilia mente ac cogitatione aſſiduè verſetis & reipſâ ſectemini.

9. *Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis & vidiſtis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiſcum.*

9. Quæ verò didiciſtis & accepiſtis, auribûs denique ac oculis veſtris à nobis hauſiſtis, hæc porrò imitatione & actionibus veſtris exprimite, & Deus pacis auctor vobis hæc meditantibus atque agentibus haud dubiè aderit, vobíſque etiam pacem & gratiam gentilium conciliabit.

10. *Gaviſus ſum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruiſtis pro me ſentire, ſicut & ſentiebatis, occupati autem eratis.*

10. Magnopere ſanè gavíſus ſum in Domino, quòd tandem, quæ nonnihil elanguiſſe videbatur, veſtra de me bona perſuaſio ac benevolentia, denuo reviviſcere, ac veluti frondeſcere cœperit, quamquam, ut opinor, non omnem de me penitus ſollicitudinem depoſueratis, ſed nempe facultas vel opportunitas eam demonſtrandi deerat.

11. *Non quaſi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus ſum, ſufficiens eſſe.*

11. Neque verò hæc à me propterea commemorantur, quod de meâ inopiâ ejúſque ſubſidiis

Digitized by Google

diis procurandis magnopere ſim ſollicitus qui jam pridem ita ſim animô comparatus, ut quæcunque accidant, æquo animô feram, & rei familiaris anguſtias non ſolùm patienter tolerem, ſed etiam amem paucîs contentus. 12. Quin etiam mihi perinde eſt, aut tenuitate deprimi, aut ſi rerum copia, & affluentia ſuppetat, bonîs omnibus abundare. Quidquid mihi acciderit, quocunque rerum articulo ſtatúque deprehendar, accidentia, ſi quæ ſuperveniant famis & ſaturitatis, indigentiæ & opulentiæ pro mediis opportunis mihi ſerviunt reſignatiônem & obedientiam Deo debitam exercendi. 13. Uno verbo nihil mihi arduum, atque difficile videri poteſt, dum Chriſti patrocinio, præſidióque ſuſtentor, cujus amoris ſuavitate cùm perfuſa ſint, quæcunque tolerari neceſſe eſt adverſa, incredibiliter dulceſcunt. 14. Nihilo tamen ſecius veſtram in me beneficentiam non ſolùm probo, ſed laudo etiam vehementer, quòd hac maximè ratione prœmii adverſorum tolerantiæ debiti participes eſſe voluiſtis ſubveniendo meæ indigentiæ. 15. Meminiſti:

12. Scio & humiliari, ſcio & abundare (ubique & in omnibus inſtitutus ſum) & ſatiari & eſurire; & abundare & penuriam pati.

13. Omnia poſſum in eo, qui me confortat.

14. Verumtamen benefeciſtis communicantes tribulationi meæ.

15. Scitis autem & vos Philippenſes, quòd

in principio Evangelii, quando profectus ſum à Macedoniâ, nulla mihi Eccleſia communicavit in ratione dati & accepti niſi vos ſoli:

niſtis enim vos, opinor, Philippenſes, cùm initiô meæ apud vos prædicationis Evangelicæ è Macedoniâ iſthuc proficiſcerer, nullam aliam Eccleſiam afflicto mihi & egenti quidquam contuliſſe compenſando ſpiritualia à me accepta donis temporalibûs, ſed à vobis ſolis tunc accepi, quod referrem in codicem datorum & acceptorum.

16. *Quia & Theſſalonicam ſemel & bis in uſum mihi miſiſtis.*

16. Ipſi enim Theſſalonicam usque ad victum neceſſaria ſemel atque iterum ad me miſiſtis.

17. *Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtrâ.*

17. Quæ non idcirco commemoro, quòd veſtram aut cujusquam liberalitatem iteratò requiram ac ſollicitem, ſed ut ſolatium, gaudiúmque meum vobis patefaciam ex copioſo lucro, quod veſtris rationibus in libro Dei pro tot eleemoſynis aliísque piis obſequiis proximo præſtitis adſcribetur, ut creditores reddamini ampliſſimæ remunerationis ac mercedis cœlitùs redhibendæ.

18. *Habeo autem omnia & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito, quæ miſiſtis, odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.*

18. Jam verò ut ad hæc recentia & poſtrema veniam, ſic habetote, accepiſſe me omnia, méque iis abundè expletum eſſe, quæ à vobis per Epaphroditum ad me tranſmiſſa, ab eóque fideliter reddita ſunt,

Digitized by Google

ſunt, fateórque me veluti ſuavi quodam ſuffitu hac veſtrâ liberalitate mirificè recreatum eſſe, nec dubito illam fuiſſe quaſi victimam & hoſtiam Deo cumprimis gratam, quæ cum thure per ignem & fumum odore ſuaviſſimo usque ad ejus thronum aſcendet, ac millenas inde benedictiones in vos referet.
19. Non poſſum tantæ liberalitati ex æquo reſpondere, ſed Deum enixè rogo, ut quod viribus meis deeſt, pro ſuâ immenſâ opulentiâ ac bonitate ſuppleat, ídque cum magnâ & præclarâ gloriæ veſtræ teſtificatione apud omnes mortales, & quod magìs optandum eſt, cum certâ futuræ felicitatis exſpectatione, quæ Chriſti JEſu potiſſimùm meritis tribuetur.
20. Iſtius, noſtrúmque omnium Patri amantiſſimo, cùm pares non poſſimus pro tantis favoribus, ſaltem maximas quas poſſumus gratias referamus votis omnibus exoptantes, ut illi gloria immortalis tot titulìs debita in omnem æternitatem reddatur. Amen.
21. Salutate omnes Sanctos, qui Chriſto JEſu nomina dederunt.
22. Viciſſim autem ſalutant vos omnes, qui mecum ſunt fratres, quin etiam omnes ſancti,

19. *Deus autem meus impleat omne deſiderium veſtrum, ſecundùm divitias ſuas, in gloriâ, in Chriſto JEſu.*

20. *Deo autem & Patri noſtro gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.*

21. *Salutate omnem Sanctum in Chriſto JEſu.*

22. *Salutant vos, qui mecum ſunt, fratres. Sa-*

lutant vos omnes ſancti, maximè autem, qui de Cæſaris domo ſunt.

23 *Gratia Domini noſtri JEſu Chriſti cum Spiritu veſtro. Amen.*

ſancti, Chriſtíque fideles vobis ſalutem plurimam dicunt, præcipuè verò, qui ſunt ex Cæſaris familiâ.

23. Gratia Domini noſtri JESU Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen. Ejus præſidiô poſſidebitis omnia, & in optimos uſus vertetis ſive opes ſive inopiam, tranquillâ pace perfruemini, & quæ vobis dedi, ſalutis monita nec memoriâ, nec animis veſtris excidant.

AR-

Digitized by Google

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI
AD
COLOSSENSES.

COloſſenſes, quibus Epiſtola inſcribitur, non ſunt Rhodii, uti aliqui opinabantur, tametſi enim daretur incolas inſulæ Rhodi olim ita appellatos ob nobilem illum ſolis Coloſſum, qui inter ſeptem mundi miracula numeratus inſulam illam tam celebrem reddidit, aliunde tamen ſatis liquet, illos, ad quos hanc epiſtolam dedit Apoſtolus, longè ab iis diverſos fuiſſe, ſedésque ſuas fixiſſe in majori Phrygiâ haud procul Laodicea & Hierapoli. Jam verò Apoſtolus, quanquam Coloſſenſes ne quidem viderat, uti colligitur ex cap. 2. quia tamen tanquam Gentium Apoſtolus peculiarem in ſe cu-

ram ſuſceperat omnium Eccleſiarum, cùm intellexiſſet, nonnullos pſeudodoctores labem aliquorum errorum Coloſſenſibus aſperſiſſe, ut huic quoque Eccleſiæ exinde periclitanti pro officio & zelo ſuo ſuccurreret, hanc ad illos epiſtolam dedit, quâ eos ad ſaniora conſilia, & priſtinæ fidei integritatem conatur revocare. Errores inter illos à diſcipulis Simonis Magi vel certè Cerinthi diſſeminati eò præcipuè collimabant, quòd non Chriſtus Dominus ob nimiam videlicet dignitatis ſuæ præcellentiam, ſed Angeli noſtræ ſalutis auctores ſint & mediatores. Judaicas præterea ſuperſtitiones, ac nefaria Gentilium ſacra & obſervationes magnâ ex parte probabant hi novatores, denique quod purum ac nitidum à viris Apoſtolicis Archippo & Epaphrâ hauſerant Evangelium Chriſti Domini lacunarum ſeu opinionum exoticarum influxu inquinabant. Eorum doctrinam primis duobus capitibûs refutat Apoſtolus, ubi oſtendit, non niſi per Chriſtum filium Dei, per quem omnia condita ſunt, nos inſtaurari, & cum Deo reconciliari, per ejus unius merita nobis ad illum patere aditum, eum unicum eſſe Mediatorem noſtrum principalem, fontem omnium gratiarum, principium & finem noſtrarum actionum, & quemadmodum is corruptibilem hanc vitam, quam hactenus duxerat, in cruce exuit, ita & nos per baptiſmum peccato mortuos eſſe, nec non obſervationibus tum Judaicis tum philoſophicis, quas elementa terrena & hujus mundi nuncupat, id eſt, prima rudimenta craſſioris & imperfectæ notitiæ valde oppoſita clariori & ſublimi comprehenſioni, quam modò habemus poſt prædicationem Evangelii, quocum proinde miſceri non debeant, cùm ad ſanctificationem noſtram nihil conferant. Duobus ſubſequentibus capitibûs agit de moribus,

bus, & cuilibet pro ſuo ſtatu ac conditione ſalubria, & homine Chriſtiano digna monita tradit. Scripta eſt cum duabus præcedentibus eodem anno hæc epiſtola ex Romano carcere ab Apoſtolo, éſtque quoad materiam & ſententias perſimilis illi, quam ad Epheſios dedit, & inſtar illius grandiloqua ac ſublimis.

Caput 1. orditur à conſuetis apprecationibus gratiæ & pacis Domini JEſu Chriſti. Tum extollit Coloſſenſes ob fidei conſtantiam & rerum adverſarum ac moleſtarum tolerantiam pro defenſione Evangelii. Certos reddit, quòd pro illis conſtanter Deum Optimum deprecetur, ut eos indies magìs colluſtret & promoveat in intelligentiâ tum divinorum myſteriorum, tum obligationis eis incumbentis ſingulares Deo grates agendi, quòd illos vocare dignatus ſit in partem hæreditatis Sanctorum, nempe cœleſtis gloriæ non Angelorum operâ ac virtute, ſed Chriſti Domini, cujus plures eminentes prærogativas adducit, & imprimis, quòd per eum redempti ſimus, & acceperimus remiſſionem delictorum. 2. Quòd inviſibilis Dei imago ſit non inanimis illa & muta, ſed eâdem vitâ ac ſubſtantiâ cum Deo Patre prædita. 3. Appellat illum primogenitum omnis creaturæ ad indicandum æternam ejus generationem, quæ præcedit creationem omnium rerum, & nullo fine clauditur, quemadmodum initium nullum habuit. 4. Aſſerit, quòd in ipſo, & per ipſum, & propter ipſum omnia condita ſint, & nominatim Dominationes, Principatus, Poteſtates ac Virtutes, eorúmque errorem refellit, qui contendebant, hunc terrarum orbem per Angelos procreatum. Ab his qualitatibus generalibus deſcendit ad particulares, quæ mortalium commoda concernunt, quas inter primo locô venit, quòd Caput ſit Corporis myſtici,

nempe Eccleſiæ. Tum obſervat, quòd primus a mortuis reſurrexerit,& ſecundùm utramque naturam tam humanam, quàm divinam primatum habeat ſuper omnia, quòd plenitudo divinitatis in ipſo habitet, quòd per eum Deus cœleſtia ac terreſtria, Angelos ac homines per peccatum ab illis divulſos cœlóque excluſos inter ſe reconciliaverit uniendo ipſos tanquam unum corpus in Chriſto ùt capite, pace inter eos compoſita per ſanguinem ejus in cruce effuſum, quo peccatum, quod erat inimicitiæ cauſa, deletum eſt. Oſtendit ſubin eo temporis articulo, quo hæc reconciliatio executioni data eſt, homines à Deo averſos & alienos fuiſſe & opere & mente, gratiæ itaque magnæ locô habendum, quòd eis pacem procurare voluerit, majoris, quòd eam procuraverit proprio ſanguine, maximæ, quòd in cruce. Poſtmodum hortatur eos ad perſeverantiam in fide & illibatâ doctrinâ, ſi tamen percipere velint fructus hujus pacificationis. Sanctè aſſeverat, ærumnas & inſectationes, quas amore Chriſti Domini pertulit, ſibi dulces & in deliciis fuiſſe, ſéque perlibenter adimplere, quæ deſunt ejus paſſioni, ex quo loquendi modo tamen nequaquam ſequitur, Apoſtolum ſibi perſuaſiſſe, quaſi ejus paſſio & merita ex ſe non ſuffecerint ad delenda omnia delicta, ſibíque proin hanc ſufficientiam ſupplendam fuiſſe propriis conatibûs ac meritis. Impia fuiſſet, & erronea hæc perſuaſio, ſed longè ſublimiorem ac reconditam veritatem detegere ac declarare voluit Apoſtolus, quam paucis explico. Chriſtus Dei Filius incredibili & longè majori zelo, quàm concipere poſſimus, pro honore Patris ſui ter Optimi Maximi accenſus reparare ejus læſionem ſtatuerat, juſtitiæque divinæ ſatisfacere omni pœnarum ac ſuppliciorum genere, quæ excogitari poterant, cùm in terris degeret, atque hoc ipſum poſt mortem etiam modis omnibus

nibus expetit pro ſalute humani generis, ſi fidem habemus Divo Chryſoſtomo in expoſitione horum verborum: omnibus autem perſpicuum eſt, quamvis longè acerbiora pertulerit, quàm omnes ſimul martyres, cum nihilominus tantummodò flagellatum fuiſſe, ſpinis coronatum, & cruci ſuffixum. Plura igitur pœnarum genera reſtant, quæ nec ei inflicta fuére, nec porrò infligentur, cùm vitâ nunc fruatur ſempiternâ, nullíſque ampliùs doloribus obnoxia. Quod autem in ſeipſo tolerare, aut perſentiſcere nequit, vult illud in ſuis membris admittere ac perferre, quibus tam admirabili nexu conjungitur, ut patiatur & ipſe, cùm illi dolent, & in iis ratione quadam adeo arcanâ, & intimâ reſideat, ut dici non abs re valeat, eum in S. Bartholomæo excoriatum, in S. Joanne diſcipulo ſuo perdilecto in ferventis olei dolium conjectum, in ipſo Apoſtolo Paulo ærumnas carceris, vinculorum aliáſque moleſtias ſuſtinere. Hic meo quidem judiciô legitimus ſenſus eſt illorum verborum: *adimpleo ea quæ deſunt &c.* Suas quoque, quas Chriſtus in ſe ſuſcepit, nuncupare poteſt afflictiones ac dolores Apoſtolus, cùm ejus Legatum agat paulò poſt enim hunc characterem aſſumit, declarátque officii ſui eſſe gentilibus revelare myſterium abſconditum, & ſanctioribus etiam præteritorum ſæculorum Anteceſſoribus incognitum, nempe eorum vocationem ad fidem & gratias Chriſti Domini, tametſi enim Patriarchæ & Prophetæ non ignoraverint adventum Chriſti Domini, non omnibus tamen conſtabat, eum propter Gentes etiam aliquando venturum.

Cap. 2. ſignificat Coloſſenſibus, quanto ſtudiô ac ſollicitudine teneatur, pro eorum non minùs ac illorum, quos de facie noverat, inſtitutione ſincerâ, plenâque ac perfectâ notitiâ myſteriorum fidei, monétque, ut non patian-

tiantur ſe falsâ ratiocinatione decipi, neque ſubdolâ philoſophorum verſutiâ & calliditate à recto fidei tramite abduci, neque denique inani Judæorum ſuperſtitione, & multiplici dierum ac ciborum obſervatione & cultu quodammodo corrumpi & inquinari. Argumentum, quo dicta ſua ſtabilit, eſt ejusmodi: Tali Magiſtro credendum eſt, in quo ſunt *abſconditi omnes theſauri* ſapientiæ ac ſcientiæ, quíque adeo vos fallere nequit, hoc autem de alio cum veritate prædicari non poteſt, quàm de Chriſto Domino, ergo. Hæc vocula *theſauri* ſecundùm D. Chryſoſtomum denotat abundantiam, particula *omnes* plenitudinem, quódque nihil ei deſit, verbô autem *abſconditi* inſinuatur eſſe ſecreta aliqua ipſi ſoli reſervata cum tempore eructanda & patefacienda aliis. Tum ſingularem erga illos ſollicitudinem iteratò declarat, religiosè teſtando, ſe tametſi corpore abſentem, præſentem tamen illis eſſe ſpiritu aſſiduáque mentis cogitatione ac curâ, nec non auctoritate ac poteſtate ſpirituali. Geſtientis poſtmodum animi ſui lætitiam explicat, eósque collaudat, quòd in ordine gradúque ſuo ſinguli firmi perſiſtant, veluti milites probè exercitati, & impensè obteſtatur, ut profundas radices agant in fide JEſu Chriſti, & ſuper illum tanquam fundamentum ſolidiſſimum ſuæ ſalutis ædificium erigant, quemadmodum inſtructi fuerant, inanem verò philoſophiam, ſeu novum religionis ſyſtema ex diverſis opinionibus Platonis aliorúmque philoſophorum conflatum explodant. Demum ſupremam Chriſti Domini dignitatem repræſentat, in quo dicit plenitudinem Divinitatis reſidere corporaliter, nempe tanquam in proprio corpore, adeo ut corpus à Verbo Patris per Incar-

Incarnationem aſſumptum non minùs ſit corpus ejus proprium, quàm ſi id per naturam ſuam poſſideret. Caput ipſum nuncupat omnis Principatûs ac Poteſtatis, nempe Angelorum quibus imperat ùt rex, & inde arguit, cultum latriæ ſeu ſupremæ venerationis ipſis ùt ſubditis deberi minimè. Ex titulo Capitis anſam ſumit Coloſſenſibus declarandi, quibus quantiſque nominibûs ipſi obſtricti ſint 1. Plenitudinis gratiarum per ipſum acceptarum. 2. Admirandæ circumciſionis factæ per internam virtutem Spiritûs Sancti, qui in eis veterem hominem deſtruit. 3. Sepulturæ cum ipſo in baptiſmo. 4. Reſuſcitationis per fidem. 5. Remiſſionis peccatorum. 6. Reſciſſionis pacti illius funeſti, quo obſtricti erant ad mortem, & ſi fides habenda antiquis probatiſque Sacrarum litterarum interpretibus, abolitionis legis Veteris, quâ ſupra modum gravati erant. 7. Submiſſionis & enervationis poteſtatum infernalium. 8. Victoriæ de illis feliciter relatæ. Ex favoribus hiſce infert, nihil ampliùs deferendum eſſe priſcis obſervationibus legis, & pſeudophiloſophorum ſomniis: ſuperſtitioſum dierum ac ciborum delectum carpit eâ ratione adductâ, quòd umbræ exorto ſolis lumine, & figuræ evaneſcere ac ceſſare debeant, ubi veritas ipſa ſeſe clarè manifeſtat, atqui Chriſtus Dominus eſt ipſa veritas, atque lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum. In fine iteratò monet, ut ſibi diligenter caveant à falsâ & ſuperſtitioſâ ultra omne meritum angelorum religione.

(Aa) Tertio

Digitized by Google

Tertio quartóque capite adhortationem inſtituit pertinentem ad mores vitæque informationem, apertam illam quidem neque cognitu admodum difficilem, quam tamen præſtare difficillimum videatur, nempe ad ſtudium deſideriúmque rerum cœleſtium, renovationem mentis, charitatem, pacem, omnéque officium Chriſtianum, ut inſtent orationi, & circumſpectè agant inter gentiles, & ſalutent amicos ſuos, quos fusè & particulatim deſignat.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS IN EPISTOLAM D. PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES

CAPUT I.

1. PAulus Dei Optimi Maximi conſiliô ac voluntate electus Apoſtolus JEſu Chriſti, non verò Angelorum, & Timotheus frater, 2. iis, qui ſunt Coloſsis, fidelibus in Chriſto fratribus nuper ejus fidem, religionem, adeóque & ſanctitatem complexis; 3. gratiam & pacem à Domino noſtro JEſu Chriſto pre-

1. Paulus Apoſtolus JEſu Chriſti per voluntatem Dei, & Timotheus Frater:

2. Eis, qui ſunt Coloſſis, ſanctis & fidelibus fratribus in Chriſto JEſu.

3. Gratia vobis & Pax à Deo Patre no-

ſtro, & Domino JESU Chriſto. Gratias agimus Deo & Patri Domini noſtri JEſu Chriſti ſemper pro vobis orantes:

4. Audientes fidem veſtram in Chriſto JEſu, & dilectionem, quam habetis in ſanctos omnes,

5. Propter ſpem, quæ repoſita eſt vobis in cœlis: quam audiſtis in verbo veritatis Evangelii:

6. Quod pervenit ad vos, ſicut & in univerſo mundo eſt, & fructificat, & creſcit, ſicut in vobis ex eâ die, quâ audiſtis & cognoviſtis gratiam Dei in veritate,

7. Sicut didiciſtis ab Epaphra chariſſimo conſervo noſtro: qui eſt fidelis pro vobis Miniſter Chriſti JEſu,

precantur. Nos quidem aſſiduis precibûs gratias immortales bonorum omnium auctori Deo & Domini noſtri JEſu Chriſti Patri pro vobis agimus. 4. Libenter enim, liquidóque cum ſolatio audivimus, Epaphram multa ac magna narrantem de fide veſtrâ in Chriſto JEſu, & eximiâ charitate, charitatíſque officiis, quibûs omnes Sanctos complectimini, 5. ídque propter ſpem vobis ſepoſitam in cœlo, & certiſſimam exſpectationem æternæ retributionis, de quâ pridem multa cognoveratis percepto veritatis Evangelicæ non humano ſermone, ſed oraculo planè divino. 6. Quod quidem non ad aures modò veſtras pervenit, ſed potiſſimas mundi partes complevit, atque uberrimum ubique fructum profert, quemadmodum apud vos quoque contigiſſe gratulor jam inde ab eo die, quo primùm verè audiſtis & cognoviſtis gratuitam Dei beneficentiam, quâ ſalvare conſtituit genus humanum. 7. Quemadmodum, inquam, didiciſtis ab Epaphrâ conſervo olim noſtro nobíſque cumprimis charo, cui tanquam eximio & fideli Chriſti Miniſtro

niſtro pro veſtrâ omnium utilitate magnopere ſollicito meritò fidem omnem adhibere poteſtis, 8. qui & coràm declaravit nobis, veſtram illam, de quâ dicere cœperam ſpiritu Dei animatam, ſinceram, ſolidam, & ex intimis viſceribus profectam charitatem, quâ me & alios Chriſtianos proſequimini, ejúsque puritatem ac præſtantiam ab omni ſimulatione & proprio emolumento alienam magnificentiùs deprædicavit. 9. Quapropter cùm probè ſciamus, ſatis non eſſe, cœpiſſe ferventer, niſi bene cœpta proſequamur conſtanter, nihilque humanâ voluntate eſſe mobilius, & nos ex quo die id primùm audivimus, nullum finem facimus pro vobis orandi ac ſummis votis à Deo contendendi, ut impleamini perfectâ & abſolutâ cognitione voluntatis ejus, nihilque vos lateat eorum, quæ Deus immortalis jure à fidelibus ſuis exigit, usque eò, ut omni ſapientiâ ac intelligentiâ non carnali aut litterali, ſed ſpirituali vera ac ſolidâ præditi ſitis ad diſcernendam à fuco veritatem. Obteſtamur, ut divinum ſuum ſpiritum in vobis diffundat, 10. quo agen-

8. *Qui etiam manifeſtavit nobis dilectionem veſtram in ſpiritu:*

9. *Ideo & nos, ex quâ die audivimus, non ceſſamus pro vobis orantes & poſtulantes, ut impleamini agnitione voluntatis ejus, in omni ſapientiâ & intellectu ſpiritali:*

10. *Ut ambuletis dignè Deo per omnia*

Digitized by Google

placentes: in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in ſcientiâ Dei:

agente incedatis eo planè modo, quo incedere par eſt eos, qui Deum agnoſcunt, eúmque, quâ dignum eſt, pietate ac religione colunt, ut omnibus in rebus ei placeatis bonorum operum fructum copioſum proferentes, & majora indies in ſcientiâ Dei ſive divinorum myſteriorum notitiâ incrementa capientes.

11. *In omni virtute confortati ſecundùm potentiam claritatis ejus in omni patientiâ, & longanimitate cum gaudio,*

11. Cœleſti præſidiô abundè corroborati adversùs aſſultus & impugnationes adverſariorum per illuſtrem ac glorioſam Dei potentiam, per invictam patientiam & conſtantem animi erga omnes lenitatem ſemper vobis ipſis ſimiles, & in adverſis perinde ac proſperis hilares,

12. *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem ſortis ſanctorum in lumine:*

12. demum gratias agentes debitas Patri cœleſti qui tantos favores vobis contulit. Cùm enim non niſi mortem commeriti eſſemus, ipſe nos nullis noſtris meritîs, imò indignos, & malè de ſe meritos per ſolam gratiam ſuam idoneos fecit ut in album Chriſtianorum relati divinæ illius ſortis ac beatæ vitæ ſanctis & electis ſuis promiſſæ participes eſſe poſſemus per lumen Evangelii ac fidei in terris, gloriæ verò in cœlis.

13. *Qui eripuit nos de poteſtate tenebrarum,*

13. Illum, inquam, Deum paren-

parentem bonorúmque omnium auctorem intelligo, qui nos eripuit à poteſtate tenebrarum, atque impio dæmonum imperio, & in regnum ſive Eccleſiam filii ſui unicè dilecti mira quadam ratione traduxit; 14. cujus beneficio ac munere per Chriſti ipſius ſanguinem redemptionem, hoc eſt, ſcelerum omnium ac flagitiorum plenam condonationem adepti ſumus, ut adeò non ampliùs, alio reparatore ſalutis noſtræ egeamus: Conſiderate, obſecro, attentiùs, quanta eum dignitas, atque præcellentia ſupra omnes Angelorum choros, & reliquos cœleſtis patriæ cives longiſſimè evehat. 15. Ipſe eſt imago Dei Patris perfectiſſima Patri per omnia ſimilis & æqualis, adeóque ejusdem omnino eſſentiæ ac naturæ cum Patre, qui cùm ſit inaſpectabilis, per hanc ſui imaginem carne aliquando indutam nobis innotuit. Idem verò ſi cum rebus creatis conferatur, ante omnem creaturam ab æterno modô quodam ineffabili genitus meritò primogenitus omnium vel potiùs princeps nuncupabitur. 16. Nam ejus veluti operâ, vel potiùs vi atque effica-

& tranſtulit in regnum filii dilectionis ſuæ:

14. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ejus, remiſſionem peccatorum:*

15. *Qui eſt imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ.*

16. *Quoniam in ipſo condita ſunt univerſa*

in cælis & in terrâ, viſibilia & inviſibilia, ſive throni, ſive dominationes, ſive principatus, ſive poteſtates: omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt;

efficacitate condita ſunt univerſa, ſive quæ in æthereis globis omnium mortalium oculis conſpicua cernuntur, ſive quæ terræ ambitu continentur, quæcunque demum ſub oculorum aſpectum cadunt, aut ſolâ mente & cogitatione comprehenduntur, denique ſeu throni, ſeu dominationes, ſeu principatus, ſeu poteſtates, ſeu Angelorum ſupremi, uno verbo, omnia ejus vi & facultate & ejus unius reſpectu condita ſunt,

17. *Et ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant:*

17. ipſe verò uti æternitate, ita & dignitate, cauſalitate, rerúmque omnium productione omnes præcellit, quoniam uti per ipſum & propter ipſum ſive in ejus gloriam condita, ita & per ipſius potentiam, ſapientiſſimámque gubernationem conſiſtunt & conſervantur univerſa: nos autem propiori atque arctiori vinculô ei devincti ſumus.

18. *Et ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ, qui eſt principium, & primogenitus ex mortuis: ut ſit in omnibus ipſe primatum tenens.*

18. Eſt enim quoddam veluti Caput myſtici corporis Eccleſiæ, cujus nos membra ſumus accipientia ab eo omnem gratiæ & vitæ ſpiritualis influxum, ſine quo nec activitas quædam, nec motus ullus in bonum nobis ineſſet. Propria charitas, quâ nos redemptos voluit, eum morti ſpontè

ſpontè ſubjecit, ex ſuo tamen ſepulchro quaſi ex incunabulis glorioſus atque triumphabundus prodiit verè primus omnium mortuorum, regeneratus per reſurrectionem ad vitam immortalem. Quacunque ergò ex parte conſideretur, ſive ſecundùm Majeſtatem Divinitatis, ſive ſecundùm recentiorem ſtatum aſſumptæ naturæ humanæ, eminentiſſimè omnes præcellit tum Angelos tum homines, & in omnibus primas tenet. 19. Quandoquidem parenti Deo placuit omnem in ipſo plenitudinem ac perfectionem ſcientiæ, gratiæ, potentiæ & divinitatis veluti ſedem ac domicilium collocare, non tantùm per efficaciam & operationem, ſed per ipſam etiam eſſentiam. 20. Cœlum inter & terram, beatiſſimos inter ſpiritus ſempiterna ibi felicitate fruentes, & homines in hac lachrymarum valle acerbo ſervitutis jugô preſſos permagna erat & quodammodo hoſtilis animorum diſſenſio, nunc inter illos atque inter ipſum Deum pace per ſanguinem ejus in cruce effuſum compoſitâ, univerſa, ſive quæ in cœlo, ſive quæ in terrâ, cum Deo redierunt

19. *Quia in ipſo complacuit, omnem plenitudinem inhabitare:*

20. *Et per eum reconciliare omnia in ipſum, pacificans per ſanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cœlis ſunt.*

(Bb)

Digitized by Google

21. *Et vos cùm eſſetis aliquando alienati, & inimici ſenſu in operibus malis:*

22. *Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos ſanctos, & immaculatos, & irreprehenſibiles coram ipſo:*

23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles, & immobiles à ſpe Evangelii, quod audiſtis, quod prædicatum eſt in universâ creaturâ, quæ ſub cælo eſt, cujus factus ſum ego Paulus Miniſter.*

runt in gratiam. 21. Itaque & vos quondam à ſe averſos & hoſtes, dum nimirum totâ mente vitia ac flagitia ſectaremini, 22. Chriſtus nunc quidem ſibi Deóque Patri reconciliatos in ſuam benevolentiam admiſit per multiplices vitæ ſuæ ærumnas, & mortis acerbiſſimæ ignominiam expiatos, ut vos tam opulentos redderet, quantùm priùs coram oculis Patris ſui eratis pauperes, tam ſanctos, quàm priùs ſceleſtos, tam puros, quàm priùs inquinatos, tam omni commendationis genere dignos, quàm priùs reprehenſione. 23. Modò permaneatis probè fundati, & altâ radice fidei nixi, ſtabiles, ut neque cadatis impoſtorum fraude vel aſtu ſeducti, vel cedatis gentilium minis à fidei conſtantiâ deterriti, neque dimoveamini ab eâ ſpe, quam in animis veſtris inſevit Evangelium, quod nunc quidem inſtar fulguris ab Oriente ad Occidentem, à Septentrione ad Meridiem plurimas gentes pervaſit, ut adeò vobis ſummo dedecori eſſet ab eâ fide ac religione recedere, quæ toto terrarum orbe recepta eſt; hujus porrò Evangelii ego Paulus miniſtrum me

me factum eſſe profiteor 24. tanto geſtientis animi ſolatiô, ut adverſa omnia, quæ veſtrâ & illius cauſâ ſuſtineo, leviora mihi videantur & expetibilia. Inficias nemo iverit, JEſum Chriſtum virum fuiſſe dolorum, quorum vehementia amoris ejus magnitudini aliquâ ratione reſponderit. Nihilominus non omnia ſuſtinuit tormentorum genera, quæ hominum malitia excogitare valet, tametſi cùm in terris degeret, impensè deſideraverit honorem offenſi Patris modis omnibus reſarcire, ejúſque juſtitiæ quocunque ſuppliciô excogitabili ſatisfacere. Jam verò ſtatus gloriæ, quem per reſurrectionem ſuam adiit, omni illum doloris ſenſu eximit. Amor tamen illius erga nos ita ingenioſus eſt, ut quod in proprio corpore experiri ampliùs nequit, in membris ſuis ſentiat (quæ utique Capiti ſuo patienti conformari æquum eſt) adeò ut ſiquando pro defenſione ejus nominis quid patior, abſque temeritate pronuntiare poſſim, Chriſtum in me pati, quódque, quantum eſt in me, adimpleam ea, quæ deeſſe videntur non quidem ſufficientiæ & efficaciæ

24. *Qui nunc gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne meâ, pro corpore ejus, quod eſt Eccleſia:*

(Bb 2)

ciæ Paſſionis illius amariſſimæ; quæ in ſe infinita eſt, ſed ut ea ſingulis Chriſti membris actu applicetur, divinâ providentiâ ſic diſponente, ut quemadmodum in proprio naturali corpore Chriſtus olim multa paſſus eſt, ita etiam in myſtico ſuo corpore nempe Eccleſiâ, ejúſque membris adhuc multa patiatur,

25. Cujus factus ſum ego Miniſter, ſecundùm diſpenſationem Dei, quæ data eſt mihi in vos, ut impleam verbum Dei.

25. cujus ſanè Eccleſiæ factus ſum Miniſter eam rationem agendi ſecutus, quâ veluti œconomiâ quapiam in adminiſtrandâ familiâ ſuâ utitur Deus, quâque me Gentium Apoſtolum conſtituit, ut non per Angelos, ſed per me vos, cæteræque Gentes ad fidem Chriſti adducantur, Evangeliíque prædicationem ab ipſo cœptam ritè pro ratione officii mei compleam.

26. Myſterium, quod abſconditum fuit à ſæculis, & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis ejus,

26. Quarum gentium vocatio myſterium planè eſt præteritis ſæculis abſconditum, & reconditum in ſinu Patris, quod per Filium revelavit Apoſtolis, iíſque quos per illorum prædicationem ad novum gratiæ ac ſanctitatis ſtatum dignatus eſt evehere,

27. Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ ſacramenti hujus in Gentibus, quod eſt Chriſtus, in vobis ſpes gloriæ,

27. quibus ſcilicet Deus patefacere voluit, quanta ſit, quámque glorioſa magnitudo hujus beneficii, quod tam liberaliter ipſis Genti-

Digitized by Google

Gentilibus communicare voluit, ut ex dæmonum mancipiis eorum domitores, ex idolorum cultoribus ſervos redderet cœli terræque regis, ex filiis iræ filios gratiæ, ex hæredibus mortis, cœli hæredes non per multa extrinſeca opera, non per obſervationes feſtorum, ciborum &c. uti faciunt Judæi; ſed per fidem in JEſum Chriſtum, qui quaſi lux cœlitus miſſa emicat inter vos, éſtque uti origo ſalutis, ita etiam & fiduciæ veſtræ anchora, cùm ex ejus potiſſimùm meritis gloriam immortalem exſpectare debeatis. 28. Quem quidem ſalutis noſtræ reparatorem nos prædicamus, quemlibet admonentes, omníque ſapientiâ imbuentes, ut quoad ejus fieri poterit, nullum non Deo ſiſtamus non tantùm perfectè inſtructum in his, quæ ad fidem & cognitionem Chriſti pertinent, ſed etiam quoad vitam & mores Chriſtianos omni virtute præditum. 29. Atque ad hoc, quantùm poſſum enitor, omnibúsque nervis contendo, adverſa quæque libenter perfero, orationi, vigiliis, jejuniis me totum impendo non humanis confiſus viribus, ſed vi & efficaciâ

28. *Quem nos annuntiamus corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni ſapientiâ, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto JEſu.*

29. *In quo & laboro certando ſecundùm operationem ejus, quam operatur in me in virtute.*

(Bb 3)

ficaciâ ſpiritûs Chriſti, qui me identidem excitat & urget ſuggerendo animos, vires ac zelum, ut igneâ charitate & igneâ linguâ prædicem, omnibúsque hunc divini amoris ignem afflem & aſpirem.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Volo enim vos ſcire, qualem ſollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui ſunt Laodiciæ, & quicunque non viderunt faciem meam in carne:*

2. *Ut conſolentur corda ipſorum, inſtructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectûs, in agnitionem myſterii Dei Patris, & Chriſti JEſu:*

1. Nolite mirari, quòd in calce ſuperioris capitis laborum meorum ac certaminum tam ſtudiosè meminerim, velim enim vos ſcire, quantâ ſollicitudine premor, quantúmque, ut ita dicam, capitis periculum ac dimicationem veſtrâ causâ ſuſtineam, itémque eorum, qui ſunt Laodiceæ, aliorúmque omnium, etiam illorum, qui me de facie non noverunt. 2. Ut eorum animi partem aliquam conſolationis accipiant, ipsíque adeo, tanquam ejusdem corporis membra mutuâ charitate conjuncti perfectam & pleniſſimam aſſequantur notitiam atque intelligentiam divinorum

norum myſteriorum, maximè circa ineffabile arcanum Sacroſanctæ Triados; & Incarnationis, ac paſſionis Filii Dei, 3. quem humanæ libertatis aſſertorem ac vindicem meritò vobis in Magiſtrum fallere fallíque neſcium propono, in quo ſolo, & non angelis reconditi ſunt omnes ſapientiæ veræque ſcientiæ theſauri, imò & divinitatis. 4. Hoc autem perinde à me dictum & à vobis accipi volo, ut omnem in eo fiduciam collocetis, neque extra eum ad humanas ſcientias incertas vanas ac fallaces aſpiretis, ſed potiùs diligenter caveatis, nequis verborum lenociniis & fucato dicendi genere artificiosâ deníque & ad fallendum idoneè comparatâ oratione vobis imponat, & à rectâ vos ſententiâ ad impietatem traducat. 5. Atque hæc pro meâ de vobis ſollicitudine. Tametſi enim locorum ſpatiis longè abſum à vobis, ſpiritu tamen ac mente vos ſemper aſpicio, nec latum quidem unguem à latere veſtro diſcedo, magnóque, mihi credite, gaudio ac voluptate afficior, dum veſtrum in rebus omnibus rectum ordinem tanquam gene-

3. *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.*

4. *Hoc autem dico, ut nemo vos decipiat in ſublimitate ſermonum.*

5. *Nam etſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum: gaudens, & videns ordinem veſtrum, & firmamentum ejus, quæ in Chriſto eſt, fidei veſtræ.*

generoſorum militum in antiquâ ſtatione perſiſtentium, veſtræque in Chriſtum fidei conſtantiam ac ſoliditatem intueor.

6. *Sicut ergò accepiſtis JEſum Chriſtum Dominum, in ipſo ambulate,*

6. Quemadmodum ergò Chriſto liberatori nomina dediſtis, ùt Capiti ac Mediatori veſtro, ita ei adhærete fideliter. Nemo vobis pro illo Angelos mediatores obtrudat, ipſe enim via recta eſt, quæ ducit ad Patrem. In ipſo igitur ùt in viâ ambulate: ipſe ſit fundamentum totius converſationis veſtræ.

7. *Radicati, & ſuperædificati in ipſo, & confirmati fide, ſicut & didiciſtis, abundantes in illo in gratiarum actione.*

7. Fixas porrò in illo radices habetote, illíque veluti fundamento ſuperædificati ac in perceptâ fide confirmati eam retinete conſtanter, majoréſque indies in illâ progreſſus facere contendite, eóque nomine Deo immortali perennes gratias potiùs agite, quàm ut patiamini vos ab illâ ullo ſermonis artificiô avelli ac dimoveri.

8. *Videte, ne quis vos decipiat per philoſophiam, & inanem fallaciam, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum:*

8. Videte, quæſo, ne quis vos philoſophicis argutiis à Chriſti grege avellat, & inſtar prædæ captos in ſua caſtra abducat, vel fidei veſtræ integritatem corrumpat vaniſſimorum hominum inventione ac traditione, aut mixturâ rituum Judaicorum, qui rudimenta quodammodo

modo ac prima craſſiora principia fuerunt notitiæ perobſcuræ Dei neceſſaria quidem pro ſtatu legis, nunc autem perniciosa ac mortifera pro præſenti ſtatu Evangelii jam paſſim diffuſi, quandoquidem homines à verâ Chriſti religione abducunt, qui nobis modò ùt ipſa prima veritas unicè audiendus & ſequendus eſt. 9. Nam in eo, niſi fallere, aut falli volumus, fateri neceſſe totam & plenam divinitatem cum omnibus ſuis attributis aut perfectionibus non adumbratè aut fictâ quadam rerum imagine ac ſimilitudine, ſicut olim in templo Salomonis, ſed verè ac reipsâ tanquam in proprio corporeo domicilio reſidere non ex parte tantùm, ſed perfectè & abſolutè, non per ſolam operationem, aut rerum admirandarum efficientiam, ſed per veram realem ſubſtantialem ac permanentem unionem cum carne humanâ in perſonâ Verbi. 10. Ex quâ plenitudine copioſæ in vos gratiæ defluunt tanquam ex fonte inexhauſto fluenta præſertim ſcientiæ Sanctorum. Huic uni, ſi quidquam ſapitis, adhærete tanquam Capiti & Principi non tantùm

9. *Qui in ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.*

10. *Et eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatûs & poteſtatis:*

tùm veſtro, ſed etiam omnium Ordinum Angelicorum, quantâcunque ſint poteſtate præditi.

11. *In quo & circumciſi eſtis circumciſione non manu factâ, in exſpoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti:*

11. Per illum etiam circumciſi eſtis non carnali illâ, & externâ Judæorum circumciſione, quâ vilis tantùm particula ac pellicula carnis reſecatur, quæ ſignum eſt peccati, cum quo naſcimur, & inſtrumentum operum carnalium quæ ex eo ſequantur, ſed internâ ac ſpirituali, quæ fit absque manuum operâ vel molitione, quâque ipſa peccata ab animâ reſcinduntur, imò totum corpus quodammodo peccatorum, id eſt, totus vetus homo deponitur atque exuitur,

12. *Conſepulti ei in baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitavit illum à mortuis.*

12. quando Chriſto fuiſtis commortui, & conſepulti in baptiſmo, quatenus immerſio, quæ in eo fit, ita Chriſti ſepulturam repræſentat, ut ſimul efficiat in nobis id, quod ſepultura Chriſti ſignificabat, nimirum veteris hominis noſtri mortem ac ſepulturam, per quem etiam reſurrexiſtis in novam vitam, novos mores, novum ſpiritum mediante atque id efficiente fide, ut ſicut ille reſurrexit à mortuis ad novam vitam corporis, ita & vos reſuſcitati à morte peccati, & novi ho-

mines

Digitized by Google

mines facti deinceps in novitate vitæ ambuletis. Non poſſum non ſemel iterúmque dicta repetere, ut ea firmiùs animis veſtris aſſiduâ conſideratione imprimatis. 13. Flagitiorum omnium à communi omnibus carnis concupiſcentiâ provenientium tabe jacebatis extincti, ſed benigniſſimus Deus unà vos cum Chriſto redivivos ad Superos revocavit, veſtráque vobis ſcelera liberaliter condonavit, & 14. poſtquam funeſtum chirographum, & obligationem ad mortem & pœnam æternam juxta decretum Dei & ſententiam damnationis in peccatores latam, cui omnes ſubſcripſimus primùm manu Adami nomine omnium delinquentis, deinde manu etiam propriâ, cùm actualiter Deum offendimus, poſtquam, illud, inquam, chirographum dæmoni ereptum, ſuóque ſanguine deletis characteribus abolitum, ſubin penitus diſcerptum de medio ſuſtulit, crucíque velut unco in ſignum relatæ victoriæ affixit, 15. dæmones poſtmodum quantumcunque potentiſſimos exarmavit, & ſpoliavit ſuâ poteſtate ac dominio in homines ſibi hoc peccá-

13. *Et vos cùm mortui eſſetis in delictis, & præputio carnis veſtræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta.*

14. *Delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio affigens illud cruci:*

15. *Et exſpolians principatus ac poteſtates traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemet pſo.*

peccati chirographo obnoxios, deinde etiam prædâ tot millionum animarum, quas in limbo tanquam carcere concluſas tenebant, eóſque elato crucis trophæô triumphantis in morem tanquam captivos ignominiæ causâ circumvehens palàm Deo & Angelis oſtentavit, omnibúſque ſpectandos exhibuit glorioſiſſimus ſanè ex tantâ victoriâ ſuis viribus ac ſanguine partâ.

16. Nemo ergò vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut Sabbatorum:

16. Quæ cùm ita ſint, videtis, quis quantúſque ſit potentiâ ac Majeſtate Dominus, qui vos in ſuum ſervitium adlegit, quanto vos amore complexus ſit, quid veſtrâ causâ egerit. Nemo ergò vos audeat ùt reos damnare, quòd ei ſimplici ſinceráque mente deſerviatis absque ſuperſtitioſo examine aut diſcrimine cibi, vel potûs, feſtorum ſabbathorum, noviluniorum, quaſi quidquam horum per ſe impurum ſit, aut ſuapte naturâ conſcientiam inquinet,

17. Quæ ſunt umbra futurorum: corpus autem Chriſti.

17. quæ, ſi verum dicendum ſit, umbram duntaxat continent rerum futurarum, cùm ſolidum corpus, quod umbræ illi reſpondet, ad unum Chriſtum pertineat, ceſſet autem umbra præſente jam veritate.

18. Nemo vos ſeducat, volens in humilitate,

18. Attendi-

Digitized by Google

tendite etiam atque etiam, ne novatores iſti, qui propoſito vobis & per affectatam animi modeſtiam ultrò in ſe ſuſcepto Angelorum ſupra meritum cultu ſeſe temerè ingerunt in ea, quæ neque videre unquam, vel aliâ ratione perceperunt, dum de cœleſtibus incolis & Angelorum œconomiâ tam audacter pronuntiant, ac ſi cœlos omnes pedibûs perambulaſſent, inani faſtu turgidi ex ſcientiâ ſuâ non è cœlo hauſtâ, ſed ex proprio cerebro confictâ, ne hi, inquam, palmam ac coronam vobis in conſpectu Dei rectè hactenus ambulantibus fallaci ſuâ philoſophiâ intervertant. 19. Non poſſunt illi ſincerâ ſolidâque virtute eſſe prædititi, cùm uniti non ſint legitimo Capiti, quod eſt Chriſtus, qui admirandâ conjunctione cum corpore ſuo myſtico in omnia ejus membra ſpiritum gratiæ per juncturas mutuæ unionis ac charitatis viréſque neceſſarias diffundit, ut quilibet ad perfectionem pertingat ſtatui ſuo congruam, quemadmodum in corpore humano uſuvenit, in quo ſpiritus vitalis, qui ad vitam, ſenſum, & motum perneceſſarius eſt,

& religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ,

19. *Et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum creſcit in augmentum Dei.*

Digitized by Google

eſt, à capite in membra per nervos, venas, arterias, & articulos dividitur, itáque ſingulis facultatem ſentiendi & movendi impertit.

20. Si ergò mortui eſtis cum Chriſto ab elementis hujus mundi: quid adhuc tanquam viventes in mundo decernitis?

20. Quocirca ſi unà cum Chriſto, nempe ejus exemplum ſecuti mundo nuncium remiſiſtis, ab eóque penitus receſſiſtis, ut perinde ac vitâ functi nullum ejus guſtum ſenſúmque retineatis, quid rurſus eadem elementa, hoc eſt, Judæorum ſuperſtitiones ac delirantium philoſophorum ſomnia ſectamini?

21. Ne tetigeritis, neque guſtaveritis, neque contrectaveritis:

21. Scilicet audiendi ſunt illi, qui neſcio quâ vanâ ſuperſtitione deluſi tertio quoque verbô inculcant: cave, ne attingas, vide ne guſtes, apage ne leviter attrectes.

22. Quæ ſunt omnia in interitum ipſo uſu, ſecundùm præcepta & doctrinas hominum:

22. Quæ ſanè omnia pura ſunt inventa hominum, dogmata heteroclita, cautelæ ſuperſtitioſæ, quæ ipſo uſu pereunt, & ſempiternum illis exitium accerſunt, qui ea recipiunt ac cuſtodiunt tanquam adhuc neceſſaria ad ſalutem.

23. Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

23. Nam ſi juſta lance pendantur novitia hæc ùtùt magnifica Judaizantium aut Simonianorum dogmata & inſtituta, ſpeciem quamdam nonnullam habent ſapientiæ, rem ipſam ac medullam minimè. Affectata tan-

Digitized by Google

tantùm & ſimulata quædam ſeſe prodit animi ſubmiſſio, & probitas quædam ad externam ſpeciem compoſita atque cum ſingulari vitæ auſteritate conjuncta, quâ corpori minimè parcunt, ſed illud immoderatè ac ſuperſtitiosè divexant, cùm illi tamen ùt laborum & ærumnarum ſocio ſecundùm diſcretionis exigentiam lenimen potiùs exhibere conveniret ea ſuppeditando, quæ ad juſtam ejus refectionem, viriúmque conſervationem faciunt, ut juncta operâ ſpiritum adjuvet in functionibus ſuis absque impedimento ritè peragendis.

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. Igitur, ſi conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt, quærite, ubi Chriſtus eſt in dexterâ Dei ſedens;

1. Diſcreta hæc ſollicitudo reprehendi jure merito nequit, quemadmodum viciſſim, ſi nimia ſit, probari non poteſt, ſi eò videlicet dementiæ pertingat, ut etiam ad ſuperflua vitæ commoda

moda vel inconceſſas delicias ſeſe extendat. Quandoquidem enim veluti membra cum Capite veſtro modò conſurrexiſtis in alteram vitam translati, oportet ſanè, ut ſuperna ſpectetis, & contemptis terræ quisquiliis ad cœleſtem patriam ſtudia, cogitationes, ac vota veſtra erigatis, ubi Chriſtus Dominus ad æterni Patris dexteram ſedem ſuam collocavit.

2. Quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.

2. Superna, inquam, curare vos atque appetere æquum eſt, ea verò inſuper habere, quæ infra cœlum poſita humi repunt.

3. Mortui enim eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.

3. Equidem præcepta hæc naturæ vitæque liberiori arrident minimè, meminiſſe tamen convenit, vos non tantùm mortuos eſſe cum Chriſto, ſed & cum illo vivere, vitâ aliâ & meliori, ſpirituali ſcilicet & cœleſti, ad quam à morte reſurrexiſtis, licèt hæc vita veſtra abſcondita ſit ab oculis & ſenſu hujus mundi cum Chriſto in ſinu Dei.

4. Cùm Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloriâ.

Quando tot laboribûs preſſi, tot calumniis laceſſiti, inſtar hominum facinoroſiſſimorum habiti, doloribûs & opprobriis ſupra modum onerati eſtis, aridis exteriùs arboribus hyberno tempore æquiparari poteſtis,

ſtis, quæ in radice ſuâ vivunt, tametſi ſi ramos, ſi truncum, ſi folia ſpectes, omnia videantur ſucco vitáque privata, quemadmodum autem ſub veris principium revireſcunt, & vigorem atque decorem amiſſum recuperant, ita cùm Chriſtus, quem noſtram quâdam ratione vitam appellare poſſumus, in quo vivitis, & qui in vobis vivit, ad judicium ſupremum venerit, tunc verò etiam vos immortalitatis gloriâ ac ſplendore circumfuſi cunctis mortalibus vos ſpectandos præbebitis. Tunc gratiarum ac meritorum veſtrorum theſauri hactenus abſconditi patebunt omnibus, vóſque florebitis in omnem æternitatem. Promiſſa hæc ſunt quidem illuſtria, ſi tamen eorum fructum percipere cupitis. 5. Quandoquidem pericula quotidie imminent, ne vetus ac terrenus homo reviviſcat, ejus membra, inſurgentes videlicet & repullulantes concupiſcentiæ motus ac deſideria ſtatim comprimite, & velut parvulos Babylonis ipſo in limine elidite ac necate: fornicationem intelligo, impudicitiam, mollitiem, pravam cupiditatem, inexplebilem exſaturan-

5. Mortificate ergò membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus.

randæ libidinis appetitum, aut augendæ rei familiaris ſtudium, quod reverà nihil eſt aliud, quàm nefarium & probroſum quoddam idololatriæ genus.

6. Propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis :

6. Quæ ſanè omnia iræ divinæ fulmen in impios ac nefarios homines tanquam perfidos & contumaces jure optimo provocant, vóſque peracerbo animi dolore afficere debent, ſi quando memineritis, vos iiſdem fuiſſe inquinatos.

7. In quibus & vos ambulaſtis aliquando, cùm viveretis in illis.

7. Satis autem non eſt, ut ab his abſtineatis impoſterum longiſſimè.

8. Nunc autem deponite & vos omnia; iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, turpem ſermonem de ore veſtro.

8. Sanctitas ſtatûs veſtri Chriſtiani longè majorem puritatem, & integritatem expoſcit, ut nimirum etiam alia in ſpeciem leviora caveatis, quæ licèt tantâ fœditate non ſint prædita, longè tamen abſunt à Chriſtianâ vivendi ratione, iram videlicet, excandeſcentiam, nequitiam, maledicentiam, verborum obſcœnitatem.

9. Nolite mentiri invicem, exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis,

9. Nemo veſtrûm alteri mentiatur & imponat, ſed reipsâ unusquiſque veſtrûm oſtendat, veterem ſe hominem illum cum ſuis omnibus actionibus depravatis ex animo depoſuiſſe,

10. Et induentes novum, eum, qui renovatur in agnitionem, ſecundùm

10. & contrà induiſſe novum, qui quotidie inſtauratur, majoréſque progreſſus facit in earum rerum

Digitized by Google

rerum ſcientiâ ac cognitione, quibûs accedente vitæ integritate & morum ſanctitate ad conditoris ſui imaginem mirificè conformatur. 11. Neque verò exiſtimare quiſquam debet, ullam eſſe in his rebus generis aut ſanguinis habendam rationem, ſiquidem ſive Græcus quis ſit, ſive Judæus, ſive circumciſus, ſive præputiô adhuc præditus, ſive Barbarus, ſive qui hunc truculentiâ ac immanitate ſuperat Scytha, ſive ſervus denique ſive liber facilem poteſt ad Chriſtum habere acceſſum, qui æquè omnibus ex veræ fidei ac virtutis præſcripto viventibus absque ullo diſcrimine ſalutem & vitam pollicetur ac tribuit ſempiternam. 12. Conſideratâ itaque dignitate novi ſtatûs, ad quem elevati eſtis, date operam tanquam electi à Deo, ſancti, divináque benevolentiâ & charitate inſigniti, ut ſacro veluti indumentô ornemini omni virtutum genere, miſerationum viſceribus, benignitate, animi demiſſione, manſuetudine, lenitate, denique longanimitate. 13. Tolerantes alii alios, vobisque mutuas injurias, & reciprocas querimonias condonantes, ut vos

imaginem ejus, qui creavit illum.

11. *Ubi non eſt Gentilis & Judæus, circumciſio, & præputium, Barbarus & Scytha, ſervus & liber, ſed omnia, & in omnibus Chriſtus.*

12. *Induite vos ergò ſicut electi Dei, ſancti & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam.*

13. *Supportantes invicem, & donantes vobismetipſis, ſi quis ad-*

Digitized by Google

verſùs aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.

14. *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.*

15. *Et pax Chriſti exultet in cordibus veſtris, in quâ & vocati eſtis in uno corpore; & grati eſtote.*

vos hac ratione veros Chriſti imitatores exhibeatis, qui ſuas vobis injurias tantâ facilitate remiſit. 14. Præcipuè verò id agite, ut virtute charitatis præcellatis, eſt enim illa & virtutum omnium, & animorum inter ſe, atque cum Deo vinculum perfectiſſimum. 15. Quòd ſi aliquid incidat, quod charitati aliquâ ratione repugnet, nolite committere, ut impotenti aliquo animi impetu chriſtiana pax, quæ Deo inprimis chara eſt, ullâ ex parte violetur, ſed illa potiùs ſemper vincat, & primas ferat, ejúsque retinendæ & conſervandæ ſtudiô cæteris omnibus humanis cupiditatibus dominetur. Ea eſt enim vocationis veſtræ ratio, ut mutuo charitatis vinculô quaſi unius atque ejusdem corporis membra conjunctos & colligatos eſſe oporteat, mirâ comitate & morum facilitate in quotidianâ veſtrâ conſuetudine præditos. Talem ergò ſe quivis erga proximos exhibeat, qualem in ſe Deum expertus ſit, quin etiam, ſi contumeliis afficiatur, pro magno beneficio Deo gratias agat, ſéque omnibus amabilem & obſequioſum exhi-

exhibeat. 16. Sana porrò atque Evangelica doctrina non à Simone, aut Judæorum Magiſtris excogitata, ſed à Chriſto Domino divinitùs tradita in mentibus veſtris ita penitus infixa hæreat, ut inde avelli aut oblitterari diuturnitate temporis aut obivione deleri non queat, ſed omni vos ſapientiâ & multiplici rerum omnium cognitione expleat, ut alii alios partim docendo, partim commonefaciendo in fide ac religione confirmetis, & pſalmodiâ, hymnis, & canticis ſpiritualibus corda veſtra exhilarentur, & ad gratias Deo bonorum omnium auctori ritè peragendas excitentur. Ad illum tanquam ſcopum ac metam omnium veſtrarum actionum reſpicere identidem & contendere vos oportet per ejus filium viam unicam atque certiſſimam, qua ad illum pervenitur. 17. Quare omnia veſtra conſilia, verba, actiones ad unius Dei gloriam & honorem & referantur ipſa, & perpetuam quandam gratiarum actionem contineant, quâ divina in nos beneficia per Chriſtum Dominum collata ejusdem Chriſti gratâ commemora-

16. Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter, in omni ſapientiâ, docentes, & commonentes vosmetipſos pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratiâ cantantes in cordibus veſtris Deo.

17. Omne quodcunque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini JEſu Chriſti, gratias agentes Deo, & Patri per ipſum.

(Dd 3)

moratione celebremus.

18. *Mulieres ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet, in Domino.*

18. Hactenus, quæ Deum concernunt, in genere perſtrinxi, nunc ſingillatim, quæ ad mutua obſequia in quovis hominum ſtatu ac conditione pertinent, breviter commemorabo. Hoc primum matribus-familias præcipio, ut ſuis quæque viris dicto audientes ſint, eámque obſervantiam ac venerationem exhibeant, quæ decet Chriſtianas mulieres, quámque divina lex requirit.

19. *Viri diligite uxores veſtras, & nolite amari eſſe ad illas.*

19. Contrà viris divinâ auctoritate pro muneris mei ratione impero, ut uxores Chriſtianâ benevolentiâ proſequantur, non imperiosè illis præſint, ſed cum dulcedine charitatis, quâ temperetur ac levius illis reddatur onus poteſtatis virilis, non amarulentos, moroſos, difficiles adversùs eas, ſed commodos ac faciles ſe eis præbeant.

20. *Filii obedite parentibus per omnia: hoc enim placitum eſt in Domino.*

20. Filiis illud inprimis cordi eſſe debet, ut legitimis parentum præceptis, quæ videlicet ad diſciplinam morum, curámque domeſticam ſpectant, omni quâ poſſunt diligentiâ obtemperent, ſibíque perſuadeant hoc quidem obſequiô nihil ſe poſſe Deo rerum omnium parenti gratiùs præſtare.

21. *Patres, nolite ad indignationem provoca-*

21. Vos verò

verò patresfamilias etiam atque etiam cavete, ne dum erga liberos vos aſperos, difficiles, & implacabiles exhibetis, illi deſpondeant animos, & paulatim ab officio vel etiam fide Chriſti ſuſceptâ reſiliant omni jugô tam Dei, quàm hominum præ deſperatione excuſſo. 22. Jam verò ſervi dominis, qui vobis humano jure atque auctoritate imperant, omnibus in rebus auſcultate, cavete verò, ne veſtra obſequia hominibus duntaxat probare ſtudeatis, eorúmque præſentiæ ſolùm atque oculis ſerviatis, ſed animi potiùs ſingulari candore cum divino timore conjuncto omnes veſtri muneris partes expleatis. 23. Quocirca quidquid feceritis, verè atque ex animo agite, certóque vobis perſuadete, non vos hominibus ſæpe ingratis aut incuriis, ſed Deo potiùs bonorum omnium auctori ac remuneratori ita volenti ac diſponenti ſervitutem ſervire. 24. Et quoniam vobis certum atque exploratum eſſe debet, ſempiternam illam Beatorum ſedem veſtris laboribus atque conatibus utcunque modicis

re filios veſtros, ut non puſillo animô fiant.

22. *Servi obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes Deum.*

23. *Quodcunque facitis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus:*

24. *Scientes, quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Domino Chriſto ſervite.*

dicis tanquam palmam ac præmium eſſe propoſitum, æquum profectò eſt, ut unum Chriſtum Dominum in perſonâ eorum, cui famulamini, agnoſcatis, eíque vos veſtráque omnia promptô & alacri animo ſubjiciatis.

25. *Qui enim injuriam facit, recipiet id, quod iniquè geſſit: & non eſt perſonarum acceptio apud Deum.*

25. Quemadmodum autem fidelis eſt & liberalis remunerator tum patientiæ, tum obedientiæ heris veſtris præſtitæ, ita etiam ſeverus erit vindex injuriarum, ſi quæ vobis illatæ fuerint; ea enim eſt divinæ juſtitiæ conditio, ut absque ullo perſonarum reſpectu æquâ lance cunctas mortalium actiones expendat, atque pro ratione & qualitate meriti vel demeriti compenſet.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. QUod reliquum eſt, vos domini, diligenter curate, ut ſervis veſtris non modò de victu, veſtitu, aliiſque neceſſariis jure debitis ritè proſpectum ſit, verùm etiam ut æquos vos ac humanos eis exhibeatis ſervatâ etiam æquabilitate, ne quod ſervitutem reddit pene intolerabilem, alium in deliciis habeatis, alium iniquis conditionibûs prematis, ſed pares pari affectu ac benevolentiâ proſequamini. Si fortè vobis videmini longè elevati ſupra abjectam ſervorum conditionem, ſi dominationis prærogativa vobis ſuperbiæ ſpiritum atque faſtum afflat, ſcitote, in ſupremo illo cœlitum regno dominari alium, qui & poteſtate vos longè ſuperemineat, viribúſque certò prævaleat ad frangendam vel plectendam pro meritis veſtram ferociam atque arrogantiam. 2. Atque ut hæc ſit poſtrema Epiſtolæ

1. *Domini, quod juſtum eſt & æquum, ſervis præſtate: ſcientes, quòd & vos Dominum habetis in cœlo.*

2. *Orationi inſtate, vigilantes in eâ in gratiarum actione.*

læ meæ clauſula, vos omnes etiam atque etiam obteſtor, ut precandi ſtudium atque aſſiduitatem toties vobis commendatam neutiquam intermittatis, quin potiùs ei quàm maximè invigiletis, adhibitâ etiam, quæ mirificè Deo placet, gratiarum actione.

3. *Orantes ſimul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis oſtium ſermonis ad loquendum myſterium Chriſti (propter quod etiam vinctus ſum)*

4. *Ut manifeſtem illud, ita, ut oportet me loqui.*

3. Memores etiam noſtri labores noſtros & conatus Deo diligenter commendate, ut oſtium nobis patefaciat, non illud ergaſtuli mei, quo egrediar, ſed Evangelii longè latéque propagandi, & annuntiandi myſteria fidei Chriſtianæ 4. debitâ cum libertate, fiduciâ & efficaciâ ad perſuadendum etiam in ipſô carcere, quo Domini mei causâ detineor, vel certè extra illum per alios in omnem terrarum partem emiſſos.

5. *In ſapientiâ ambulate ad eos, qui foris ſunt, tempus redimentes.*

5. Prudenter autem & circumſpectè vos gerite erga extraneos, nempe gentiles, ne aut ex eorum moribus vitium contrahatis, aut eos facto aliquo ſcandalizetis, atque ab Evangelio avertatis, quin vitæ veſtræ integritas exemplô ſit illis, & prædicationis locô. Nolite ullam temporis, quo nihil in rebus humanis pretioſius eſt, jacturam

cturam pati multum cum illis perperàm diſceptando, vel otiosè confabulando, ſed minimas illius particulas ſaluti veſtræ ſtudiosè impendite. 6. Habeant verò ſermones veſtri ſemper aliquid utilitatis & commodi, nec non comitatem ac modeſtiam cum prudentiâ ac diſcretione conjunctam, ut rebus ac perſonis accommodata ſit reſponſio danda. 7. Rerum porrò mearum ſtatum ac conditionem omnem copiosè cognoſcetis ex Tychico chariſſimo fratre noſtro, fidelíque Miniſtro, qui unà mecum Domino noſtro, ſervit. 8. Quem hac de causâ ad vos miſi, tum ut iſtius Eccleſiæ ſtatum mihi renuntiaret, tum ut vobis nonnihil ſolatii & jucunditatis afferret. 9. Eíque comitem addidi Oneſimum iſtinc oriundum chariſſimum & fidelem fratrem, qui vos de omnibus, quæ apud nos aguntur, reddet certiores. 10. Ariſtarchus, qui unà mecum detinetur in vinculis, & Marcus Barnabæ conſobrinus plurimam vobis ſalutem dicunt: de hoc verò poſteriore accepiſtis, opinor, litteras meas commendatitias, quare ſi eum contingat ad vos venire, eum quæ-

6. Sermo veſter ſemper in gratiâ ſale ſit conditus, ut ſciatis, quomodo oporteat vos unicuique reſpondere.

7. Quæ circa me ſunt, omnia vobis nota faciet Tychicus chariſſimus frater, & fidelis miniſter, & conſervus in Domino.

8. Quem miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cognoſcat, quæ circa vos ſunt, & conſoletur corda veſtra,

9. Cum Oneſimo chariſſimo & fideli fratre, qui ex vobis eſt. Omnia quæ hîc aguntur, nota facient vobis.

10. Salutat vos Ariſtarchus concaptivus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata: ſi ve-

nerit ad vos, excipite illum:

11. *Et Jeſus, qui dicitur juſtus: qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli ſunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt ſolatio.*

12. *Salutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt, ſervus Chriſti JEſu, ſemper ſollicitus pro vobis in orationibus, ut ſtetis perfecti, & pleni in omni voluntate Dei.*

13. *Teſtimonium enim illi perhibeo, quòd habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui ſunt Laodiciæ, & qui Hierapoli.*

14. *Salutat vos Lucas medicus chariſſimus, & Demas.*

15. *Salutate fratres, qui ſunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo ejus eſt Eccleſiam.*

16. *Et cùm lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite, ut & in*

quæſo, quâ decet, humanitate ac benevolentia excipite. 11. Salutat item vos Jeſus, qui dicitur Juſtus, qui quidem tres ſoli ex Judæis in hoc prædicandi munere mihi adjutores fuerunt, & præſentiâ ſuâ ac nomine veſtro non mediocre auxilium atque ſubſidium mihi in his meis vinculis attulère. 12. Salutem item vobis adſcribit Epaphras, qui iſthinc ortum ducit, egregius ſanè Chriſti JEſu ſervus, ſollicitúſque pro vobis apud Deum deprecator, ut perfectè, omníque ex parte divinæ vos voluntati ſubjiciatis, atque in eâ ſubjectione pleniſſimâ perſeveretis. 13. Poſſum verò hoc vobis affirmare, ſtrenuè pro vobis illum, próque iis, qui Laodiciæ, quíſque Hierapoli degunt, ſemper laborâſſe. 14. Salutat vos Lucas medicus chariſſimus, & Demas. 15. Rogo autem vos, ut meo nomine ſalvere jubeatis fratres, qui ſunt Laodiciæ, & Nympham, ejúſque totam familiarem Eccleſiam. 16. Porrò cùm apud vos hæc epiſtola perlecta fuerit, per mihi gratum facietis, ſi eam ad Laodicenſes legendam tranſmiſeritis, & eam, quæ eſt Laodicenſium ad me,

me, vos quoque publicè recitari curetis, ut divino amore ac virtutum ſtudio magìs magíſque indies accendamini.
17. Archippum verò monitum volo, ut diligenter attendat, quale ſibi miniſterium à Domino traditum ſit, détque operam ſedulò, ut ei pro dignitate reſpondeat.
18. Ego denique Paulus adhibito meo chirographô ſalutationem hîc adſcribo ad calcem epiſtolæ per amanuenſem me dictante conſcriptæ. Obteſtor vos, ut vinculorum meorum memoriam ex animis veſtris excidere ne patiamini, & conſtanter perſevereris in profeſſione fidei, cujus causâ hæc vincula ſuſtineo. Gratia Domini noſtri vos tueatur ac ſervet incolumes.

A M E N.

Laodicenſium Eccleſiâ legatur, & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis.

17. *Et dicite Archippo: vide miniſterium, quod accepiſti in Domino, ut illud impleas.*

18. *Salutatio, meâ manu Pauli. Memores eſtote vinculorum meorum. Gratia vobiſcum. Amen.*

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ PRIMÆ
AD
THESSALONICENSES
D. PAULI APOSTOLI.

PAulus Apoſtolus unà cum Silâ comite ſuo Philippis egreſſus, Amphipoli, & Apolliniâ trajectâ Theſſalonicam appulerat Macedoniæ metropolim. Ubi comperit Synagogam inibi eſſe Judæorum, tribus continuis Sabbathis in eam ſe contulit, & ſacras Scripturas, quæ de Chriſto JEſu mentionem frequentiorem faciebant, illis explicuit. Nonnulli ex Judæis, longè plures autem ex Gentilibus doctrinæ Evangelicæ, Chriſtóque dedêre manus, reliqui verò Judæi tantis támque inopinatis progreſſibûs mirum quantùm exacerbati ſeditioſam plebem in eum concitârunt, unde urbe excedere compulſus, & Athenas

Athenas dgreſſus inde Timotheum Theſſalonicam miſit, ut opus à ſe cœptum perficeret, fideliúmque animos erigeret, ac in fide ſemel ſuſceptâ ſtabiliret. Exploratæ hic fidei diſcipulus eum poſtmodum Corinthi convenerat, ubi illum longiori tempore commorari ſciebat, eique à ſe geſta, & ſtatum Eccleſiæ illius diligenter expoſuerat, id quod Apoſtolum mirè pro eâ ſollicitum impulit ad exarandam hanc epiſtolam, quæ ordine ſcriptionis inter omnes prima habetur, eóque univerſim dirigitur, ut illos confirmet in profeſſione & conſtantiâ veræ fidei, & circa myſterium reſurrectionis copioſiùs inſtruat, quò tum præſentes, tum imminentes à Judæis & Gentilibus inſectationes Chriſtianâ fortitudine, invictóque animô faciliùs perferant.

Cap. 1. eos mirificè commendat, quòd tantos in verâ ſanctáque religione progreſſus fecerint, famam inde longè, latéque propagatam, eóſque aliis Eccleſiis in exemplum eſſe conſtantiæ propoſitos.

Cap. 2. In memoriam eis revocat & oſtendit ſinceritatem, ſanctitatem, & zelum prædicationis ſuæ 8. argumentis. 1. Ex illius fructu. 2. Ex perſecutionum tolerantiâ. 3. Ex doctrinâ ſanâ & purâ, quam docuit. 4. Ex ſanctâ intentione ab omni emolumento proprio alienâ, quâ non quærens favores & opes, nec gloriam hominum; ſed unius Dei prædicarit. 5. Ex eo, quòd eos tam tenerè educârit in fide, quàm tenerè mater amat & educat filios ſuos, quódque pro eis vitam ſuam tradere voluerit. 6. Quòd ne illis oneri eſſet, ſibi victum parârit, nocte & die laborando, quamvis ùt Apoſtolus JEſu Chriſti neceſſariam vitæ ſuſtentationem jure exigere potuiſſet. 7. Quòd ſanctè & abſque offenſione inter eos vixerit. 8. Ex teſtimonio ipſorum Theſſalonicenſium, qui Evangelium Pauli acceperant.

Digitized by Google

ceperant ut verbum non hominum, ſed Dei, ideóque dira ab impiis & invidis Judæis paſſi fuerant. Denique ut eos ad ſe, & fidem Chriſti magìs alliciat, declarat ſubinde maternæ in eos pietatis viſcera, ideóque illos vocat ſuam ſpem, gaudium, coronam, & gloriam. Itaque Apoſtolus hoc capite in ſeipſo veram prædicatoris & paſtoris Eccleſiæ ideam exhibet, quam ſibi aſſiduè alii quoque paſtores ob oculos ponant per omnia imitandam.

Cap. 3. Ingens deſiderium eos reviſendi explicat, quantóque ex reditu Timothei perchari ſui diſcipuli gaudio fuerit exhilaratus cognitâ eorum conſtantiâ in fide.

Cap. 4. Pudicitiam & continentiam mirum in modum extollit, hortatur verò Theſſalonicenſes ad beneficentiam, liberalitatem, & manuum opificium, tum verò addit, non eſſe amicorum, aut propinquorum obitum immoderatè lugendum, quaſi qui omnino periiſſent, cùm dormire potiùs videantur, & brevì ſuſcitandi ſint, atque hinc acceptâ occaſione de morte ac reſurrectione luculenter diſſerit.

Cap. 5. Inane quorundam ſtudium reprehendit, qui de tempore futuri judicii, quod in unius Dei ſcientiâ certò comprehenditur, multa temerè ac falsò comminiſcebantur, revocátque Theſſalonicenſibus in mentem, quânam ratione ab inſcitiæ tenebris ad lucem veritatis traducti ſint, & vitam moréſque huic vocationi congruentes exigit, vigilandum idcirco admonens, ſanctíſque operibus, mutuæ inprimis charitati aſſiduè incumbendum, ne judicii dies incognitus imparatos opprimat. Demum omnimodam ſanctitatem eis apprecatus, atque epiſtolam ſalutatione concludit.

PA-

PARAPHRASIS
IN EPISTOLAM I. D. PAULI APOSTOLI
AD
THESSALONICENSES
CAPUT I.

1. PAulus & Silvanus (Hebræis Silas) & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium, quæ ex ineffabili Dei Patris, & Domini noſtri JESU Chriſti miſeratione collecta eſt, copioſam gratiarum abundantiam, pacémque animi inde conſequentem precantur. 2. & 3. Adverſa plurima, quæ tam fortiter pertuliſtis, ex-

1. *Paulus, & Silvanus, & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre & Domino noſtro JEſu Chriſto.*

2. *Gratia vobis & pax. Gratias agimus Deo ſemper pro omnibus vobis, memoriam veſtri facientes in orationibus*

Digitized by Google

noſtris ſine intermiſſione,

experimenta ſinceræ fervidæque charitatis palàm data, omnibúſque perſpecta,

3. *Memores operis fidei veſtræ & laboris, & charitatis, & ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri JEſu Chriſti, ante Deum & Patrem noſtrum.*

conſtantia infractæ veſtræ fiduciæ in Chriſto Domino noſtro probè locatæ, eximia virtutum opera fidei veſtræ aſſociata mente noſtrâ nunquam excidunt. Satis nobis non eſt ad ea quandoque reflectere pro noſtro ſolatio. Nunquam præſentem nobis Deum immortalem, ac parentem noſtrum optimum cogitatione repræſentamus, quin ei demiſſiſſimas grates agamus pro iis, quæ in vos divinitùs collata ſunt, precibúſque inſtemus aſſiduìs, ut ſuos in vos favores continuare ac multiplicare dignetur,

4. *Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem veſtram:*

4. quippe qui probè ſciamus, fratres dilecti, vos eſſe à Deo eximio planè ac ſingulari beneficiô electos.

5. *Quia Evangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantùm, ſed & in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multâ, ſicut ſcitis, quales fuerimus in vobis propter vos.*

5. Quoniam Evangelium noſtrum conſtitit apud vos non inani duntaxat verborum ſonitu, ſed etiam vi atque mirificâ agendi facultate ídque accedente divinitùs Spiritûs ſancti energiâ atque efficacitate cum plenâ certáque perſuaſione veritatis, quæ veſtris animis penitus inhæret, cùm probè noveritis ipſi, quales nos exhibuerimus veſtrâ causâ, cùm apud vos agerenus,

6. *Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & Do-*

6. adeò ut exemplô noſtro

Digitized by Google

noſtro permoti imitatores noſtri vel potiùs Domini JESU Chriſti facti ſitis quippe Evangelicam doctrinam non tantùm avidis excepiſtis auribûs, ſed quod caput eſt, multa, quæ ejus causâ tolerare neceſſe fuit, ingenti cum gaudio, quod à Spiritu Sancto promanat, fortiter ſubiiſtis, 7. adeo, ut eodem prope tempore & diſcipuli fueritis & Magiſtri, & in Achaiâ ac Macedoniâ veluti exemplaria patientiæ ac virtutis omnibus credentibus ad imitandum propoſita. 8. A vobis enim non modò Evangelicæ doctrinæ fama in memoratas provincias penetravit, verùm etiam veſtra ad Deum fides, conſtantia ac zelus ad omnes quamvis remotas gentes ac nationes permeavit, ut nobis neceſſe non ſit de vobis verba facere 9. ſiquidem ipſi potiùs, qui de virtutibus veſtris notitiam unde unde accepêre, noſtros apud vos labores prædicant, palámque arguunt, qualis apud vos noſtra conſuetudo, & agendi ratio fuerit, quàm fructuoſam, quàm utilem operam poſuerimus, quâ denique ratione abjectâ nefariâ idolorum ſervitute Deo nomina dederitis, ut ei tanquam vivo veró

mini, excipientes verbum in tribulatione multâ, cum gaudio Spiritûs Sancti:

7. *Ita ut facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedoniâ, & in Achaiâ.*

8. *A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini, non ſolùm in Macedoniâ & in Achaiâ, ſed & in omni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum, profecta eſt, ita ut non ſit nobis neceſſe quidquam loqui.*

9. *Ipſi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo converſi eſtis ad Deum à ſimulachris, ſervire Deo vivo & vero.*

10. *Et exſpectare filium ejus de cælis (quem ſuſcitavit ex mortuis) JEſum, qui eripuit nos ab irâ venturâ.*

veróque Deo religioſum cultum, ac venerationem exhiberetis. 10. Et ut filium ejus JEſum, quem à morte ſuſcitavit, ſpe certâ interim exſpectaretis de cœlo venturum denuo, ſcilicet fidei veſtræ remuneratorem, qui nos à morte promeritâ aliíſque pœnis cervici noſtræ imminentibus clementiâ ſuâ infinitâ eripuit, & in ſupremo judicio ab omni miſeriâ, perſecutione, afflictione plenè liberatos coronâ æternæ gloriæ donabit in cœlis.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Nam ipſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, quia non inanis fuit.*

2. *Sed antè paſſi, & contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Phi ippis, fiduciam habuimus in Deo noſtro, loqui ad vos Evan-*

1. SEd quid opus eſt fuſiùs perſcribere, quod alii de veſtrâ obedientiâ noſtráque vobiſcum converſatione commemorant? reflectite vos ipſos, non enim alios teſtes deſidero. Non ignoratis, fratres mihi chariſſimi, poſt ſuperatas Philippis ingentes rerum difficultates, & contumelias ſexcentas devoratas eandem vobis doctrinam à nobis

magnâ

magnâ animi libertate, fiduciâ, ac contentione annuntiatam conatu ſanè non inani, fructúque non exiguo, eam enim tam promptè benevoléque complexi eſtis, ut gauderemus ex animo, nos tam ingens operæ laboríſque impenſi tuliſſe fructum. 3. Neque abs re tantâ cum confidentiâ ac contentione prædicavimus. Quid enim metuendum nobis erat, cùm adhortatio noſtra nullâ prorſus impoſturâ admixta fuerit, neque ex impurâ vel ſordidâ animi affectione profecta, neque cum dolo & fallendi calliditate conjuncta. 4. Sed ut elegit nos Deus, dignóſque fecit, quibus Evangelicæ prædicationis munus crederetur, ita congruenter huic electioni, nempe cum omni fide, ſinceritate atque integritate prædicavimus, ut qui non hominibus placere ſtudeamus, ſed Deo immortali, cujus miniſtri ſumus, quem fallere non poſſumus, quippe cui noſtra, omniúmque mortalium corda, & penitus abditi animi noſtri receſſus ab omni æternitate patent, qui cuncta etiam juſtâ lance perpendens æquiſſimo jure aut probat, aut improbat.

gelium Dei in multâ ſollicitudine.

3. *Exhortatio enim noſtra non de errore, neque de immunditiâ, neque in dolo.*

4. *Sed ſicut probati ſumus à Deo, ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur non quaſi hominibus placentes, ſed Deo, qui probat corda noſtra.*

5. Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione avaritiæ: Deus teſtis eſt:

6. Neque quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

7. Cùm poſſemus vobis oneri eſſe ùt Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus parvuli in medio veſtrûm, tanquam ſi nutrix foveat filios ſuos.

8. Ita deſiderantes vos cupidè volebamus tradere vobis non ſolùm Evangelium Dei, ſed etiam animas noſtras: quoniam chariſſimi nobis facti eſtis.

5. Neque enim unquam ſermone aſſentatorio uſi ſumus, ut vos arbitror non latere, neque cupiditatis aut lucri causâ quidquam prætexuimus. Ita me Deus amet mentium omnium inſpector. 6. Neque verò popularem auram aut inanem gloriam ſectantes ad aures vulgi veſtrâ aut aliorum causâ mentem aut linguam ullo unquam tempore accommodavimus, ſed unam Dei Maximi gloriam ſpectavimus, eóque tanquam ad metam propoſitam conſilia omnia ac ſtudia noſtra retulimus. 7. Cùm poſſemus jure noſtro vi muneris apoſtolici neceſſària quædam pro ſuſtentatione noſtrâ petere, noluimus tamen vobis oneri eſſe, aut imperioſè cum ſupercilio faſtúque vobiſcum agere, ſed potiùs placidè, ſuaviter, ac ſubmiſſè inter vos vitam degere, vóſque more nutricis tanquam teneros fœtus ſinu complexúque noſtro blandè fovere. 8. Ita incredibili pene ſalutis veſtræ ſtudiô inflammati in votis habebamus non modò Evangelii lucem vobis impertiri, ſed etiam ſi opus eſſet, aut fieri poſſet, ipſum pro vobis ſanguinem vitámque profundere, quòd ſuprà, quàm

quàm credi poſſet,meus in vos amor atque benevolentia exarſiſſet. 9. Meminiſtis enim, opinor, fratres laboris noſtri,& defatigationis, dum noctes atque dies noſtris ipſi manibûs ſemper operis aliquid facientes id unum curavimus, ne quem veſtrûm gravaremus, atque ita noſtro ſumptu prædicavimus apud vos Evangelium Dei. 10. Vos ipſos, Deúmque inprimis rerum omnium conſcium teſtem appello innocentiæ meæ, quam modeſtè, juſtè & inculpatè vixerim inter vos, qui Chriſti fidem complexi eſtis. 11. Nec enim ignorare poteſtis, me quaſi parentem chariſſimos liberos unumquemque veſtrûm 12. hortari, conſolari, atque obteſtari conſueviſſe, ut tales vos exhiberetis, quales decet eſſe ſervos & cultores ſupremi Numinis, & ſanctitate vitæ reſponderetis inæſtimabili, quâ vocati eſtis operâ noſtrâ ad ejus regnum & gloriam. Neque id ſucceſſu caruit. 13. Cœleſtis ſiquidem doctrinæ præcepta, quæ vobis tradidimus, excepiſtis non ùt hominum decreta, ſed ſicut verè eſt, tanquam ab ipſo ore Dei miſſam orationem, qui etiamnum vires ſuas exerit, & oſtentat in vobis,

9. Memores enim eſtis, fratres, laboris noſtri, & fatigationis: nocte ac die operantes, ne quem veſtrûm gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.

10. Vos teſtes eſtis, & Deus, quàm ſanctè & juſtè, & ſine querelâ vobis, qui credidiſtis, fuimus:

11. Sicut ſcitis, qualiter unumquemque veſtrûm (ſicut pater filios ſuos)

12. Deprecantes vos, & conſolantes teſtificati ſumus, ut ambularetis dignè Deô, qui vocavit vos in ſuum regnum & gloriam.

13. Ideo & nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione: quoniam cùm accepiſſetis à nobis verbum auditûs Dei, accepiſtis illud non ùt ver-

Digitized by Google

bum hominum, ſed (ſicut eſt verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidiſtis:

vobis, qui fidei præceptis aures, & aſſenſum præbuiſtis. Actus, quos hodiedum ex virtutis præſcripto exercetis, fructus ſunt illius ſementis, pro quâ gratias ſemper impenſiſſimas divinæ bonitati agimus, quæ plantat, rigat, & incrementum dat.

14. *Vos enim imitatores facti eſtis fratres Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Judæâ in Chriſto JEſu: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Judæis:*

15. *Qui & Dominum occiderunt, JEſum, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adverſantur;*

14. Quanta porrò fuerit illius in vobis operantis virtus, & efficacia, haud difficile erit ex eo colligere, quòd vos fratres ſimiles reddiderit fidelibus Eccleſiarum in Judæa, qui Chriſto JEſu jam pridem nomina dederunt, quippe vos eadem à veſtris contribulibus paſſi eſtis, quæ ipſi pertulerunt à Judæis. 15. Qui quidem & Dominum JEſum, & veteres olim Prophetas è medio ſuſtulerunt, nóſque finibus ſuis ejectos exilio damnarunt, exiſtimantes, ſe hac ſuâ ferociâ ingens præſtare Deo obſequium, cui tamen exoſi ſunt, cùm ejus Evangelio atque Miniſtris ſeſe obſtinatiſſimè opponant, & gentiles deſpectui habeant quaſi à Deo penitus reprobatos,

16. *Prohibentes nos Gentibus loqui, ut ſalvæ fiant, ut impleant peccata ſua ſemper: pervenit enim ira Dei ſuper illos usque in finem.*

16. atque idcirco nos prohibeant eis Evangelii lucem inferre, eámque doctrinam tradere, quâ ſalutem conſequantur ſempiternam. Hac verò cæcâ agendi ratione ſcelera cumulant novis ſcele-

ſceleribûs quaſi hæreditariâ impietate, donec tandem eorum menſuram impleant, irámque Dei in ſe provocent, cujus effectus jam in hac vitâ perſentiſcunt ſempiternis poſtmodum in alterâ cruciatibûs torquendi. Exemplum fratrum veſtrorum, quos ita divexant, & affligunt, ſit vobis pro ſolatio & patientiæ ſtimulo. 17. Nos verò, fratres, qui à vobis ad temporis momentum avulſi & tanquam chariſſimis pignoribûs orbati corporis tantùm conſpectu, non animô tantisper abſumus, eò vehementiùs majorique deſideriô veſtrum conſpectum expetebamus, & coràm vobiscum miſcere ſermonem, quò magis de veſtro periculò metuendum videbatur: 18. Ideóque voluimus venire ad vos, ídque ego Paulus ſemel iterúmque tentavi, ſed irrito conatu, quòd ſuis mihi ſemper inſidiis obſtiterit ſatanas per ſuos emiſſarios, qui vel turbas adversùs me paſſim in civitatibus concitârunt, vel alia quæcunque obſtacula ſtudiosè ac malitiosè objecerunt, ut adeo conſolationem illam vos reviſendi obtinere non potuerim, quæ ſanè mihi fuiſſet optatiſſima, quippe

17. *Nos autem, fratres, deſolati à vobis ad tempus horæ, aſpectu, non corde, abundantiùs feſtinavimus faciem veſtram videre cum multo deſiderio:*

18. *Quoniam voluimus venire ad vos: ego quidem Paulus, & ſemel & iterum, ſed impedivit nos ſatanas.*

19. *Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum noſtrum JEſum Chriſtum eſtis in adventu ejus?*

20. *Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.*

pe vos affectu proſequor nullis verbis explicabili. 19. 20. Nam quæ mihi, obſecro, veſtro ipſorum judiciô reliqua eſt ſpes? quale gaudium? qualis corona gloriæ meæ, quâ regum propemodum in morem gloriemur? Ita vivam. Profectò vos ipſi, fratres mei, horum omnium inſtar eſtis. Interea ſpe plenus vivo, fore, ut Dominus noſter JEſus Chriſtus remuneraturus ſit labores à me ſuſceptos pro veſtrâ inſtitutione, quódque eo præſente cum Angelis ſuis in ſupremo judicio, cùm advenerit redditurus unicuique ſecundùm opera ſua, lætitiâ complendus ſim maximâ ob veſtram ſalutem, & felicitatis veſtræ reddendus particeps, quòd denique corona veſtra immortalis meritura & paritura ſit mihi aliam peculiarem ab æquiſſimo illo judice, cujus adventum & præſtolamur, & vehementer expetimus.

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. INterea cùm præſentiâ veſtrâ frui non liceret, deſiderióque ad vos redeundi ſatisfacere, ſolus remanere conſtitui Athenîs, & per alium mihi conjunctiſſimum, ac velut alterum me ſupplere, quod Evangelii ac generis humani hoſtis hactenus præpedierat. 2. Miſimus itaque Timotheum fratrem noſtrum egregium Miniſtrum, adjutorémque noſtrum in Evangelii Chriſti promulgatione. Fateor hanc ſeparationem mihi perquàm acerbam ac difficilem accidiſſe, veſtræ tamen ſalutis cura prævaluit arctiſſimis ùtùt amicitiæ vinculis, maluíque hoc ſolatio carere, ut vos meo nomine ſtabiliret contra verſutas dæmonis inſidias, ſedulóque hortaretur ad conſtantem in ſuſceptâ fide ad extremum usque ſpiritum perſeverantiam. 3. Ut ne quis veſtrûm turbis iſtis apud vos nuper excitatis, quæque nos ubique fermè comitantur, ultra modum turbetur, terreatur, commovea-

1. *Propter quod non ſuſtinentes ampliùs placuit nobis remanere Athenîs ſolis:*

2. *Et miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & Miniſtrum Dei in Evangelio Chriſti ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtrâ:*

3. *Ut nemo moveatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis, quòd in hoc poſiti ſumus.*

Google

veatur, noſtis enim ipſi, hanc eſſe Chriſtianæ profeſſionis rationem divinitùs conſtitutam.

4. Nam & cùm apud vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis.

4. Etenim cùm eſſèmus apud vos, id præcipuè vobis prædicebamus, fore ut plurimis rebûs adverſis vexaremur, & maximis premeremur anguſtiis, quod reipsâ eveniſſe certò vos & proprio documentô didiciſtis.

5. Propterea & ego ampliùs non ſuſtinens, miſi ad cognoſcendam fidem veſtram: ne fortè tentaverit vos is, qui tentat, & inanis fiat labor noſter.

5. Quamobrem ob id ipſum, quod non amplius ferrem, ut antè dixi, veſtri deſiderium, continuò miſi eum tum ob eam cauſam, quam ſuprà indicavi, tum ut cognoſcerem fidem veſtram, quam firmam ac ſtabilem eſſe cupiebam, nonnihil interea metuens, ne quâ ratione impius ille adverſarius, qui aſſiduè intentus eſt in exitium animarum, illísque laqueos ex omni parte ſtruit, & mille technas adornat ad eas ſupplantandas, veſtram fortè fidem labefactâſſet, atque ita omnis labor ac induſtria noſtra in nihilum recidiſſet.

6. Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis bonam ſemper, deſiderantes nos videre, ſicut & nos quoque vos:

6. Nuper autem cùm Timotheus à vobis ad nos rediiſſet, veſtræque pietatis ac religionis conſtantiam atque charitatem narrâſſet, atque addidiſſet, vos benevolam noſtri memoriam retinere, cupidósque eſſe nos videndi, non aliter ac nos veſtro quoque con-

Digitized by Google

conſpectu frui peroptamus, 7. maximam profectò ex eâ re conſolationem accepimus, fratres, mirificéque in ſummâ rerum perturbatione & moleſtiarum noſtrarum cumulo recreati ſumus propter ea, quæ de vobis fideíque veſtræ firmitate atque conſtantiâ prolixè nobis Timotheus jucundéque narrabat. Habeo quidem oculis aſſiduè meis obverſantem mortis imaginem, cui quolibet momento ſum proximus & accinctus, vitáque, quam duco, mors potiùs appellanda eſt. 8. Nihilominus reviviſcere nos, atque ſpiritum reſumere exiſtimamus, ſi vos, qui mihi vitâ ipsâ chariores eſtis, in vero Dei cultu ac Chriſtianâ religione perſtatis. 9. Quam enim parem gratiam veſtrâ causâ Dèo referre poſſùmus pro eo præſertim, quo perfuſi ſumus in Domino, dum ea de vobis perciperemus auribûs, quæ mente animóque concepta aſſiduè vobis à Deo precabamur, 10. id etiam enixè poſtulantes, ut veſtro conſpectu frui, vóſque coràm alloqui liceat, & quæ deſunt fidei veſtræ pleniùs ac diligentiùs explicandæ numerîs omnibus abſolvere atque perficere, 11. Ego quidem paratiſſimus ſum

7. Ideo conſolati ſumus fratres in vobis in omni neceſſitate & tribulatione noſtrâ per fidem veſtram,

8. Quoniam nunc vivimus, ſi vos ſtatis in Domino.

9. Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo retribuere pro vobis in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum noſtrum,

10. *Nocte ac die abundantiùs orantes, ut videamus faciem veſtram, & compleamus ea, quæ deſunt fidei veſtræ?*

11. *Ipſe autem Deus, & Pater noſter, & Do-*

(Gg 3)

minus noſter JEſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

ſum ad hoc iter ſuſcipiendum, ſupplico autem Deo Patri & Domino JEſu Chriſto, noſtrum ad vos adventum fortunet, ea removendo, quæ me in varias partes veluti diſtractum à veſtro congreſſu aſpectúque divellunt, ſitque ipſe nobis viæ auctor, & director.

12. *Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem veſtram in invicem & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:*

12. Idémque faxit, ut vos interea numero creſcatis, & mutua inter vos charitas ac benevolentia majora indies capiat incrementa, adeóque latè pateat ac diffundatur, ut omnes omnino mortales complectatur eo modo, quo noſter in vos amor ſingularis extenditur, flagrátque continuò,

13. *Ad confirmanda corda veſtra ſine querelâ, in ſanctitate ante Deum & Patrem noſtrum in adventu Domini noſtri JEſu Chriſti cum omnibus ſanctis ejus. Amen.*

13. ut hac ratione omni prorſus labe puri atque innoxii altiores veluti radices agatis in omni virtute ac ſanctitate, ut nemo habeat, quod de vobis conqueri poſſit non ſolùm coram hominibus, ſed etiam in conſpectu Dei, quem nihil poteſt latere, ſanctitate, inquam, non brevi, non momentaneâ, non caducâ, ſed ſolidâ, ſtabili, firmâ, quæque duret inconcuſſa ad extremum usque ſpiritum, ſeu usque ad Chriſti adventum, quando cum electis ſuis cœlô deſcenderit ad ultimam decretoriam ſententiam ſempiternæ vel remunera-

nerationis, vel damnationis in mortales pronuntiandam. Amen.

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. QUod ſupereſt igitur, fratres, rogamus vos atque obteſtamur per Dominum JEſum, ut ſemper memores tremendi illius judicii præſcriptam à nobis tum credendi, tum rectè vivendi formam atque legem retineatis, atque ita coram Deo ubique præſente ambuletis, quemadmodum à nobis edocti eſtis, adhibitâ videlicet omni diligentiâ, ut ei ſemper placere, magíſque indies proficere atque excellere poſſitis in virtute & ſanctitate. 2. Noſtis enim, quænam præcepta non noſtrâ, ſed Domini noſtri JEſu Chriſti auctoritate dederimus vobis. Quando ejus Evangelium complexi eſtis, in ſtatum penitus alium tranſiiſtis, amori proprio renuntiaſtis, vóſque Dei ſervitio cultuíque ex integro conſecrâſtis; libertas veſtra peccato hactenus

1. *De cætero ergò fratres, rogamus vos, & obſecramus in Domino JEſu, ut quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, ſic & ambuletis, ut abundetis magis.*

2. *Scitis enim, quæ præcepta dederim vobis per Dominum JEſum.*

nus ſubjecta nunc gratiæ divinæ famulatur, mundus deſpoticum exercet imperium, & in clientes ſuos illiberalis eſt & immemor ùt plurimùm præſtiti ſibi obsequii, Deus verò benignus, aditu facilis, atque mirum in modum munificus aliud à vobis non poſtulat, niſi quod veſtrâ ipſorum plurimùm intereſt,

3. Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: ut abſtineatis vos à fornicatione,

& ſana ratio à vobis exigit. 3.
Nempe ut ſanctitati comparandæ ſedulam ac diligentem operam detis, vósque ab omni impurâ libidine, quâ nimium quantum naturæ quodam impetu, vel cœco potiùs cupiditatis furore humana imbecillitas rapitur, quoad ejus fieri poſſit,

4. Ut ſciat unusquisque veſtrûm vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore:

5. Non in paſſione deſiderii, ſicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

cohibeatis, 4. ut unusquisque veſtrûm ſuis membris intra honeſtatis & caſtimoniæ fines præeſſe noverit, ſanctè, honorificè & decenter pro neceſſitate iis utendo. 5. Nullo autem modo patiatur ſe effrœnatis concupiſcentiæ motibûs in eas libidinum ſordes pertrahi, à quibus natura ipſa non penitus corrupta abhorret, ùtùt gentes in eas cæco impetu ruant, quippe quæ Deum pudicitiæ amatorem non noverunt, adeóque nec flagitiorum illi repugnantium vindicem metuunt, ſed omnia

omnia ad corporis voluptatem referunt. 6. Illud verò inprimis ſedulò cavendum vobis eſt, ne quis impotenti, atque inexplebili cupiditate victus alterius thorum ſibi violandum, aut alienam & peregrinam voluptatem ſectandam exiſtimet: eſt enim Deus horum omnium flagitiorum vindex acerrimus atque ultor, quemadmodum pridem annuntiavimus vobis, & multis, ſi meminiſtis, teſtati ſumus. 7. Non enim hac lege nos in filios ſuos adoptavit, & vocavit, ut impuræ libidini habenas laxaremus, corpúſque noſtrum, quod in templum ſuum elegit, omni genere ſordium inquinaremus, ſed potiùs ad continentiam & puritatem animi corporíſque aſſequendam, caſtéque ac religiosè colendam. 8. Itaque qui hæc monita rejicit, atque contemnit, non ſe putet hominem aut hominum conſilia, ſed Deum ipſum divináque ejus imperia repudiare, cujus divino ſpiritui in baptiſmate accepto graviſſimam injuriam atque ignominiam irrogat eum per hujusmodi flagitia expellendo. 9. Crediderim neminem veſtrûm tanti ſceleris reum eſſe, de fraternâ autem

6. Et ne quis ſupergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem ſuum: quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis & teſtificati ſumus.

7. Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, ſed in ſanctificationem.

8. Itaque qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum: qui etiam dedit Spiritum ſuum ſanctum in nobis.

9. De charitate autem fraternitatis non

(Hh)

neceſſe habemus ſcribere vobis: ipſi enim vos à Deo didiciſtis, ut diligatis invicem.

autem charitate atque in alios beneficentiâ nihil vobis ſcribere neceſſe eſt, ipſi námque divinitùs edócti mutuâ vos charitate complectimini, réque ipsâ oſtenditis, vos ejus eſſe diſcipulos, qui reciprocæ charitatis velut teſſerâ ſuos voluit auditores ab aliis internoſci.

10. *Etenim illud facitis in omnes fratres in universâ Macedoniâ. Rogamus autem vos fratres, ut abundetis magis,*

10. Nam vos quidem liberalitatem ac munificentiam in fratres omnes exercetis, qui in totâ iſtâ Macedoniæ pvovinciâ vitam degunt, obſecramus autem, ut iſtra veſtra beneficentia augeſcat indies magìs & excellat,

11. *Et operam detis, ut quieti ſitis, & ut veſtrum negotium agatis, & operemini manibûs veſtris, ſicut præcipimus vobis: & ut honeſtè ambuletis ad eos, qui foris ſunt: & nullius aliquid deſideretis.*

11. unáque detis operam, ut placidè & ſine tumultu agatis, aliorum quietem non turbetis; veſtris rebus intenti aliorum officiis & negotiis per atmiam curioſitatem vos non ingeratis, neque noſtri præcepti unquam obliviſcamini, quo vobis coràm imperavimus, opificia manuum non negligere. Ita enim fore dicebamus, ut omnes vitæ veſtræ actiones etiam exteris probarentur, vóſque ideo nullâ rerum neceſſariarum indigentiâ laboraretis, ne per otium, & ſegnitiem inopes facti cogamini res alienas expetere vel mendicare, & tum fratribus oneri ſitis, tum gentilibus ob inertiam & impor

importunitatem ſtipem corrogandi faſtidio & offenſionis. 12. Illud etiam vos minitos volo, frater, ne tanto afficiamin idolore propter eos, qui diem clauſerunt extremum, quemadmodum faciunt, qui immortalitatis ſpe atque exſpectatione deſtituti animam unà cum corpore impiè putant interire. Mors illorum, qui in fide & charitate JEſu ſupremum emittunt ſpiritum meritò haberi poteſt pro ſomno placido, unde aliquando evigilabunt vitâ fruituri deinceps cum ipſo immortali. 13. Nam ſi certâ fide credimus, Chriſtum Dominum diem ſuum obiiſſe, & redivivum ad ſuperos remeâſſe, nefas planè eſt dubitare, fore, ut Deus eos, qui in Chriſto mortalitatem exuerunt, rurſus unà cum illo tanquam membra cum Capite immortalitatis luce perfundat. 14. Enimverò hoc vobis non ex propriâ imaginatione vel opinione, ſed ipſius Domini verbis atque auctoritate denuntio, quotquot circa diem judicii ſuperſtites & vivi erimus, non ſolùm non glorificandos, nec regnaturos cum Chriſto ſine illis, qui jam pridem mortui computruerunt, ſed nec eos ad Chriſti

12. Nolumus autem vos ignorare fratres, de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent.

13. Si enim credimus, quòd JEſus mortuus eſt, & reſurrexit: ita & Deus eos, qui dormierunt per JEſum, adducet cum eo.

14. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos qui vivimus, qui reſidui ſumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt.

15. *Quoniam ipſe Dominus in juſſu & in voce Archangeli, & in tubâ Dei deſcendet de cœlo: & mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi.*

16. *Deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus obviam Chriſto in aera, & ſic ſemper cum Domino erimus.*

Chriſti occurſum præveniemus. 15. Ipſe enim Dominus de cœlo veniet comitatu omnium Angelorum ſtipatus, qui ejus imperia executioni danda præſtolabuntur, & inſonante ac per mundum univerſum clangente tubâ terribili & maximè ſonorâ ſepulchra mortuorum ſtatim patebunt, ut corpora apud ſe depoſita reddant. 16. Tum illi, qui ad eum usque diem vitam extraxerint, commune naturæ & peccati originalis debitum perſolvent diſſolutâ ad breviſſimum tempus conjunctione corporis cum animâ ſive per ignem univerſalem conflagrationis, ſive ſubtracto concurſu Dei, & reſurgent unà cum prioribus, ac mirâ quadam celeritate rapientur obviàm ſeu in occurſum Chriſto in æthera tum Angelorum ſuorum cuſtodum miniſteriô, tum propriâ agilitatis virtute, tum magneticâ quaſi vi Capitis noſtri, ut ibi in præparatis cuique thronis ſuo ſinguli ordine, gradu, & loco conſideant à dextris judicis, reprobis humi ad ſiniſtram relictis, & poſtmodum nubium mirè reſplendentium quaſi vehiculô ſubvecti Chriſtum triumphantem comitentur in cœlum, ubi ſempi-

Digitized by Google

ſempiternâ, & omnem captum excedente felicitate ac gloriâ perfruentur. 17. Itaque conſolamini vos invicem rerum iſtarum, quas modò explicavi, recordatione atque commemoràtione, mutuámque fidem ac ſpem excitando lenite eorum dolorem, qui ſanguine vel amicitiâ junctos morte ſublatos acerbiùs lugent.

17. Itaque conſolamini invicem in verbis iſtis.

PARAPHRASIS

CAP. V.

1. OPortet vos quidem nunquam absque metu vivere diei hujus ſupremæ, quando autem futura ſit, nolo, ut ſuperfluâ curioſitate inveſtigetis, cùm Dominus id latere voluerit, adeò ut dicat illum ac horam ne Angelis quidem cognitam eſſe. 2. Satis eſt, de quo vos ſæpius monui, illud animô recolere, diem illum Domini quaſi nocturnum furem ſubitò ac minimè ante prævisum eſſe aliquando venturum, cùm homines alto ſomnô ſepulti illum neutiquam præſtolabuntur.

1. De temporibus autem & momentis, fratres, non indigetis, ut ſcribamus vobis.

2. Ipſi enim diligenter ſcitis, quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet.

3. Cùm

(Hh 3)

3. *Cùm enim dixerint pax, & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habenti, & non effugient.*

3. Cùm enim ſibi videbuntur tranquilla pace frui, tutáque omnia ſperabunt, tum verò repentinum eis imminebit exitium, non aliter ac dolores partûs mulierem uterum ferentem, dum aliud agit, ex improviſo occupare ſolent. Ita undique obſeſſi nequaquam effugient, nec vi, nec aſtu ſubducere ſe poterunt tremendo huic judicio, de quo tam parùm ſolliciti erant.

4. *Vos autem, fratres, non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat:*

4. At vos, fratres, quibus jam pridem fidei lux atque Evangelii ſplendor affulſit, nullis opinor tenebris ignorantiæ aut flagitiorum implicamini, ut dies ille ſubitò atque occultè tanquam nocturnus fur vos ſomno vinóque ſepultos deprehendat.

5. *Omnes enim vos filii lucis eſtis & filii diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum.*

5. Siquidem jam pridem vos claram ſolis & Evangelii lucem aſpexiſtis, & pulſis cœcæ ſuperſtitionis tenebris unà omnes meridiana luce perfruimini ſanctiore vitâ piiſque operibûs tempeſtivè comparati ad fatalem illum diem quandocunque venturum.

6. *Igitur non dormiamus, ſicut & cæteri, ſed vigilemus, & ſobrii ſimus.*

6. Igitur haud dormire nos decet, vel reliquorum more veterno langueſcere, ſed vigiles potiùs & ſobrios eſſe oportet tanquam filios lucis in exſpectatione venturi Judicis, & omni curâ intentos in procuratione noſtræ

noſtræ ſalutis. 7. Nam quamdiu nocturnæ tenebræ mundum occupant, ejus clientes tempus illud eligunt tanquam ſibi commodum, ut ſtertant, & vel ebrietatem interdiu conceptam edormiant, vel nefandis luxuriæ ſordibus ſeſe contaminent. 8. At nos, qui in clarâ luce, meráque meridie vivimus, non tantùm ſobrietatem colere & vigilare neceſſe eſt, ſed etiam ad pugnam ſpiritûs contra inviſibiles hoſtes ſtrenuè accingi, ſcutô ſcilicet fidei & charitatis thorace, & pro galeâ ſalutis ſpe atque exſpectatione cœleſtium bonorum conceptâ. 9. Etenim non ut impios hoſtes ſuos, ita etiam nos filios ſuos nos vocavit aut conſtituit Deus ad iram juſtúmve ſupplicium promerendum deſtinando nos æternis pœnis ac damnationi, ſed ad ſempiternam potiùs ſalutem ac gloriam JEſu Chriſti Domini noſtri divino planè beneficiô ac meritis conſequendam. 10. Qui vitam pro nobis forti conſtantíque animo poſuit, ut & qui aurâ ſpirabili etiamnum fruuntur, & qui jam in Domino obdormierunt, in eo, cum eo, & propter eum perpetuò vivamus ſpiritu, hic per gratiam, in futu-

7. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt.

8. Nos autem, qui diei ſumus, ſobrii ſimus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis:

9. Quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum JEſum Chriſtum,

10. Qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus ſive dormiamus, ſimul cum illo vivamus.

futuro etiam per gloriam. Nec tamen ſolis vobis vivere ac vigilare debetis.

11. Propter quod conſolamini invicem, & ædificate alterutrum, ſicut & facitis.

11. Mutuis vos quoque adhortationibûs atque conſiliis alii alios erigite & confirmate, quin etiam, quod vos reipsâ perficere magnopere gaudeo, ſinguli ſingulos excitate, & ad optima quæque ſanctioris vitæ exemplo, & exſpectatione prædictæ glorioſæ immutationis promovete.

12. Rogamus autem vos, fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis in Domino, & monent vos.

12. Rogamus autem vos fratres, & quantâ quantâ poſſumus contentione obſecramus, ut præpoſitos veſtros diligenter obſerveris ac revereamini, qui ſtrenuam vobis operam navant docendo, Chriſti Sacramenta adminiſtrando, & cætera, quæ ſalutis veſtræ ſunt, procurando, vósque monitis & conſiliis ad omne virtutis ſtudium informant, quia eo nomine propenſiùs vobis honorandi ſunt, quòd ita ſincerè ſecundùm rationem ſui officii vobiscum agant, ut nec gratiâ cujusquam, nec offenſione moveantur, quò minus ea, quæ ſalutaria cuique ſunt, impendant.

13. Ut habeatis illos abundantiùs in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

13. Item rogamus vos, ut eos ſummopere æſtimetis, & magno habeatis in pretio, eorúmque diligentiæ ac labori parem gratiam referatis, ídque non

metu

Digitized by Google

metu aut ſimulatione, ſed ex amore, quo poteſtis, maximo, mutuámque cum illis & inter vos pacem perpetuò colatis. 14. Vos verò, qui Evangelico miniſteriô fungimini, in Domino obteſtor, ut turbulentos diſciplinæ violatores compeſcatis, & ſi fieri poſſit, ſuavi correptione in ordinem redigatis, & conſolatione erigatis illos,qui in ſuis ærumnis dejecto ſunt animô, ne graviori tentatione pulſati victoriam deſperent,infirmos in fide ſublevetis ac foveatis,cum omnibus denique patientiam & longanimitatem retineatis. 15. Illud autem inprimis cavendum vobis cenſeo, ne quis malefacta malefactis compenſet, ſed cuncti potiùs beneficentiam tum inter vos mutuò, tum verò etiam, ſi opus ſit, in infideles perinde ac fideles omni genere officii colatis. 16. Suadeo verò ut animi lætitiam hilaritatémque in rebus adverſis atque anguſtis quoad ejus fieri poteſt, ſervetis, quam ut præter alia vobis neceſſaria præſidia obtineatis, precandi ſtudium, ne quæſo, intermittite. Effundite corda veſtra in ejus conſpectu, atque præſentiâ laudando illum, benedicendo,neceſſitates veſtras cum omni fiduciâ atque animi demiſſione ſuppli-

14. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes.

15. Videte, ne quis malum pro malo alicui reddat: ſed ſemper quod bonum eſt, ſectamini in invicem, & in omnes.

16. Semper gaudete.

17. Sine intermiſſione orate.

18. *In omnibus gratias agite: hac eſt enim voluntas Dei in Chriſto JEſu, in omnibus vobis.*

19. *Spiritum nolite extinguere.*

20. *Prophetias nolite ſpernere.*

21. *Omnia autem probate: quod bonum eſt, tenete.*

ſuppliciter exponendo. 18. Quæcunque vobis accidunt ſive proſpera ſive adverſa, Deo bonorum omnium auctori immortales gratias agite, id enim eſt divinæ voluntati, Chriſtíque in vos omnes liberalitati ac munificentiæ quàm maximè conſentaneum. 19. Cavete porrò, ne divini Numinis afflatus, illuſtrationes, & impulſus, quibûs quaſi lampadibûs illuminamini in caliginosâ nocte hujus ſæculi, veſtra aliquando ſocordia, tarditas, aut nimia rerum temporalium cura quaſi injectâ aquâ extinguat. 20. Vos verò, qui aliorum directioni præeſtis, eos, qui gratias gratìs datas, veluti donum linguarum, prophetiæ, aut intelligentiæ ſacrarum litterarum acceperúnt, nolite in univerſum contemnere, & impedire, ne chariſmata iſta in aliorum bonum proferant, ex eo fortè capite, quòd impoſtores aliqui & pſeudoprophetæ ſe illis immiſceant à dæmone inducti ad vos ſupplantandos, ſed 21. potiùs omnia, quæ dicuntur à fratribus tanquam prophetantibus, diligenter expendite, diſcutite, dijudicate, qualia ſint, ſcilicet per eos, qui etiam donô prophetiæ, vel ſimilibûs præcellunt, veritatem à fuco diſcernite, & quod ex omnibus optimum

mum, ſanæque doctrinæ conſentaneum viſum fuerit, conſtantiſſimè retinete. 22. Satis autem non eſt evitaſſe malum, niſi etiam omnis mali ſpecies, atque anſa cujuspiam ſcandali ab integritate vitæ veſtræ quàm longiſſimè abſit, ne fortè Chriſtiana Religio apud Gentes malè audiat, & contemptui habeatur. 23. Fateor præcepta hæc ſuâ difficultate non carere, meminiſſe autem oportet, omnia per Dei gratiam reddi facilia, levia, ſuavia. Deus omnia, quæ præcipit, in nobis ipſe operatur, eadémque manu, quâ metam oſtendit curſu à nobis aſſequendam, vires ſuppeditat, ut ad eam tandem perveniamus. Illum itaque tanquam veræ pacis auctorem etiam atque etiam obteſtor, ut vos omni ex parte germanâ ac ſolida ſanctitate compleat, ut mens animúsque veſter unà cum corpore innocentiam in baptiſmate acceptam, morúmque integritatem ab omni prorſus labe puram, & non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus irreprehenſam usque ad Chriſti Domini noſtri adventum feliciter conſervet. 24. Spero me votis damnandum, cùm ſciam illum eſſe longè benigniſſimum atque fidelem

22. Ab omni ſpecie malâ abſtinete vos.

23. Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia: ut integer ſpiritus veſter & anima & corpus ſine querelâ in adventu Domini noſtri JEſu Chriſti ſervetur.

24. Fidelis eſt, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

lem in adimplendis ſuis pollicitatio-
nibus, quare cùm vos ad cœleſtem
hæreditatem vocaverit, certò vobis
ejus opem implorantibus aderit, &
quidquid facto opus erit, perſeveran-
tiam tribuendo reipsâ efficiet.

25. Fratres, orate pro nobis.

25.
A vobis porrò fratres aliud non pe-
to, neque deſidero, niſi ut veſtris
apud Deum precibûs pios conatus
noſtros ſedulò promoveatis,

26. Salutate fratres omnes in oſculo ſancto.

26. no-
ſtro item nomine fratribus omnibus
adhibito ſancto oſculô ſalutem dice-
re ne gravemini.

27. Adjuro vos per Dominum, ut legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.

27. Obteſtor au-
tem vos pèr Dominum JEſum, ut
quàm diligentiſſimè curetis hanc no-
ſtram epiſtolam omnibus fidelibus
Eccleſiæ veſtræ prælegi.

28. Gratia Domini noſtri JEſu Chriſti vobiſcum, Amen.

28. Gra-
tia Domini noſtri JEſu Chriſti vos
perpetuò comitetur ac
ſervet.

A M E N.

Digitized by Google

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ SECUNDÆ
AD
THESSALONICENSES D. PAULI APOSTOLI.

Cùm Apoſtolus priore epiſtolâ Theſſalonicenſibus pollicitus fuiſſet, ſe paulò poſt ad eos inviſendos venturum, variiſque negotiis, ac fortè etiam periculis impeditus ac prohibitus fuiſſet, ne id faceret, alterâ nunc vice ad eos reſcribit, ut illos confirmet ac ſtabiliat in profeſſione doctrinæ Evangelicæ, in adverſis tum præſentibus, tum imminentibus corroboret, & demum inanem metum eximat, quem conceperant ex inſtante adventu Filii Dei propter verba quædam Apoſtoli minùs rectè intellecta, & rumores quoſpiam eadem de re temerè ſparſos à malevolis quibusdam Novatoribus.

Cap. I. à Theſſalonicenſium laudibus orditur, & eorum ſibi benevolentiam ac ſtudium conciliat, ut ea, quæ deinceps dicturus eſt, faciliùs in eorum animos inſinuet ac penitus perſuadeat. Proponit eis tam horrendas perſecutorum pœnas, quàm condigna patientiæ præmia ipſis, & Sanctis omnibus obventura in adventu Domini, cujus circumſtantias poſtmodum deſcribit, 1. quòd de cœlo deſcenſurus ſit. 2. Formâ aſpectabili. 3. Comitantibus Angelis omnibus. 4. Qui ejus imperia exequentur. 5. Præcedente conflagratione univerſali totius mundi terraquei. 6. Quòd ſola Majeſtas ex aſpectu Judicis promicans reprobos ob confuſionem publicam ſupremi ſupplicii locô futura ſit. 7. Quòd in electis ſuis glorioſus, & prorſus admirandus appariturus ſit.

Cap. 2. Quoniam ſuperiùs nonnulla de judicio futuro dixerat, inanem & fabuloſam eorum ſententiam refellit, qui diem mundi ſupremum jam imminere dictitabant, atque in eam fictas neſcio quas revelationes, & commentitiam Pauli Apoſtoli epiſtolam in confirmationem adducebant, quos nil ipſe in tanto periculo cunctandum ratus proin monet, ut in perceptâ Evangelii doctrinâ perſeverent, adverſa forti & conſtanti animô perferant, certi, non ante venturum ſupremum mundi diem, quàm Antichriſtus regnare incipiat, cujus vitam ac mores & præcurrentia futuri judicii indicia paucis graphicè deſcribit. Subin congratulatur Theſſalonicenſibus, quòd ſint primitiæ fidelium, & ſalvandorum: confirmat eos in fide, hortatur ut perſiſtant in traditionibus acceptis, ac tandem Dei gratiam eis apprecatur.

Cap.

Cap. 3. rogat, ut pro ſe orent, veteratores ac fraudulentos Divini verbi Miniſtros, inquietos, otioſos, turbulentos, contumaces cavendos admonet, vel coërcendos ſuóque exemplô propoſito eos tacitè perſtringit, omnia denique Theſſalonicenſibus fauſta & felicia optans epiſtolæ finem imponit.

PA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS
IN EPISTOLAM II. D. PAULI APOSTOLI
AD
THESSALONICENSES
CAPUT I.

1. *Paulus & Silvanus, & Timotheus, Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre noſtro & Domino JEſu Chriſto.*

2. *Gratia vobis, & pax à Deo Patre noſtro, & Domino JEſu Chriſto.*

1. PAulus & Silvanus ac Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium, quæ eſt in Deo Patre noſtro, & Domino JEſu Chriſto collecta, ſalutem dicunt, 2. & gratiam ac pacem à Deo Patre noſtro, & Domino JEſu Chriſto vobis omnibus, qui Theſſalonicæ eſtis, ex animo precantur, cujus vi ac præſidiô confirmati omnia poſ-

ſiti

Digitized by Google

ſitis pericula incolumes evadere. Quid enim illis grave aut moleſtum poſſit videri, qui Dei gratiam ſint aſſecuti? 3. Tam multa de vobis, fratres, támque læta quotidie ad nos perferuntur, ut Deo bonorum omnium auctori aſſiduas, ut par eſt, gratias agere cogamur ob eam potiſſimùm cauſam, quòd fides veſtra magna accipiat incrementa, magisque in dies exuberet ac floreat mutua uniuscujusque veſtrûm inter vos charitas, 4. adeò, ut nos ipſi cognitis iis, quæ apud vos aguntur, quæque omnium ſermone celebrantur, magnam inde nobis gratulandi & gloriandi occaſionem nacti apud omnes Eccleſias Dei veſtram eximiam tolerantiam fideique conſtantiam in omnibus perſecutionibus atque oppreſſionibus, quas fortiter perfertis, non absque inſigni ſolatio gaudióque prædicemus. 5. Quæ res magno argumentô eſt æquiſſimi ſimul ac rigidiſſimi judicii Dei, quod aliquando exercebit in impios, nam qui bonis non parcit in hoc ſæculo, cogitandum relinquit, quâ ſeveritate malos plectet in futuro judicio. Prudenter itaque dura quæque, & acerba ſuſtinetis fortiter, ut hac ratione

3. *Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas uniuscujusque veſtrûm in invicem:*

4. *Ita ut & nos ipſi in vobis gloriemur in Eccleſiis Dei, pro patientiâ veſtrâ, & fide, & in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis.*

5. *In exemplum juſti judicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.*

Digitized by Google

tione à levioribus noxis purgati & mundati tanquam aurum in camino purgationis efficiamini digni regnô Dei, in quod nihil intrat, quod non omni ex parte mundum ſit atque purum.

6. Si tamen juſtum eſt apud Deum retribuere tribulationem iis, qui vos tribulant?

6. Rigor ille, quo vobiſcum cultoribus ſuis atque electis nunc agit Deus aliàs benigniſſimus, indicio eſt & documento non obſcuro, quanto olim rigore ulturus ſit hoſtium ſuorum impietatem, rationi enim & æquitati maximè convenit, ut qui vos nil tale promeritos indignis modis premunt atque divexant, premantur ipſi ac ſentiant ſuo tempore poſt impletam flagitiorum menſuram vindicem manum æquiſſimi Judicis, qui uti nullam noxam impunitam relinquit, ita neque virtutem ſuâ remuneratione deſtituit.

7. Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiſcum in revelatione Domini JEſu de cœlo cum Angelis virtutis ejus,

7. Rationi, inquam, & æquitati convenit, ut poſt labores exantlatos optatam capiatis quietem, & poſt ſuperata tot pugnæ non incruentæ diſcrimina victoriæ nobiſcum percipiatis fructum ampliſſimum, id quod demum eveniet, quando Dominus noſter JEſus, qui nunc ab hominum aſpectu remotus eſt, palàm omnibúsque conſpicuus apparebit de cœlo veniens cum Angelis

gelis potentiæ ac juſtitiæ ſuæ adminiſtris,per eos videlicet ſeparaturus malos à bonis, & ſuam adversùs reprobos executurus ſententiam 8. flammeo incendiô præeunte & in eos deſæviente, qui ſuperbiâ elati Deum noluerunt agnoſcere ac revereri, vel pervicaciâ prævalente credere Evangelio Domini noſtri JEſu Chriſti ſibi prædicato, aut vitam ſuam illi conformare. 9. Sed quid opus igne illo ad eos torquendos? Fulgura ex oculis exaſperati Judicis in reprobos emiſſa, graviſſima indignatio, quæ in ejus vultu divinâ Majeſtate pleno promicabit, pompa magnificentiſſima totius cœleſtis curiæ, quæ ſupremum vivorum atque mortuorum judicem circumdabit, inimicos ejus tanto terrore percutiet, ut optaturi ac rogaturi ſint montes ac colles, ingentis beneficii locô dignentur ſuâ ruinâ eos opprimere, atque abſcondere à tremendo conſpectu Numinis irati. Si enim dæmones præſentiam Chriſti verſantis in terris non ſuſtinebant, quantò minùs præſentiam ejus cum tantâ Majeſtate, gloriâ, & oſtenſione fortitudinis ac potentiæ venientis ad judicium

8. *In flammâ ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Evangelio Domini noſtri JEſu Chriſti:*

9. *Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloriâ virtutis ejus:*

Digitized by Google

10. *Cùm venerit glorificari in ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt: quia creditum eſt teſtimonium noſtrum ſuper vos in die illo.*

dicium ſuſtinere poterunt impii? 10. Tum verò Dei judicia, quæ nunc occulta ſunt, noſtramque imbecillitatem latent, palàm fient, cunctique mortales agnoſcent admirabilem quidem divinæ providentiæ rationem, longè tamen abeſſe ab acceptione perſonarum, perſpicuéque reprobi intelligent, ſe ſuâ culpâ damnari: tum etiam glorioſus, & verè admirandus apparebit Chriſtus Dominus non tantùm in ſe ipso, ſed & in omnibus membris ſuis myſticis, nempe Sanctis ſuis, & illis quibuſcunque, qui Chriſtianam religionem complexi ſunt, evehens & collocans illos ad dexteram ſuam, propriâque manu cœleſtis gloriæ coronam eis imponens, qui priùs in mundo, doloribûs, contumeliis, & rerum inopiâ preſſi abjecti erant & miſeri, adeò ut juſti ipſi tum ſuam, tum aliorum omnium gloriam ac felicitatem ſint admiraturi, quippe quæ omnium hominum & Angelorum opinionem, ingenium & captum longè ſuperabit, ex quo numero eritis & vos, fratres mei dilectiſſimi, qui Evangelii lucem tantâ animi promptitudine recepiſtis, tantáque integritate etiamnum ſervatis,

11. *In quo etiam oramus ſemper pro vobis:*

11. cujus etiam rei gratiâ

Digitized by Google

gratiâ veſtrâ causâ aſſiduas preces fundimus, ut vos omnes clementiſſimus Deus excellenti illâ beatitudine, ad quam vos vocavit, dignos efficiat, omniáque ſua bona de vobis conſilia pro ſuâ in vos gratuitâ benevolentiâ ad exitum perducat, opúsque fidei veſtræ divinâ ſuâ vi ac poteſtate per donum perſeverantiæ vobis collaborantibûs perficiat, atque abſolvat, 12. ut illuſtretur & glorificetur nomen Domini noſtri JEſu Chriſti in vobis, & vos viciſſim in illo, ídque ſingulari beneficiô ac munere cœleſtis gratiæ Dei noſtri ac Domini JEſu Chriſti, cui omnia debemus, quippe qui præpotenti ſuâ virtute ex arundinibus quovis ventô mobilibus, quales naturâ ſumus, in firmas & ſolidas columnas nos transmutat, & in corde humano meritis JEſu Chriſti Domini noſtri mira & prorſus divina operatur,

ut dignetur vos vocatione ſuâ Deus noſter, & impleat omnem voluntatem bonitatis, & opus fidei in virtute.

12. *Ut clarificetur nomen Domini noſtri JEſu Chriſti in vobis, & vos in illo ſecundùm gratiam Dei noſtri, & Domini JEſu Chriſti.*

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Rogamus autem, vos fratres, per adventum Domini noſtri JEſu Chriſti, & noſtra congregationis in ipſum,*

2. *Ut non citò moveamini à veſtro ſenſu, neque terreamini neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini.*

3. *Ne quis vos ſeducat ullo modo: quoniam niſi venerit diſceſſio primùm, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,*

1. ROgamus autem vos, fratres, per Chriſtum Dominum venturum ad judicium, & per veſtrammet ſalutem, quando tunc congregabimur invicem, ipsíque occurremus glorioſi, utì vobis omnibus exoptatis, 2. ut ne tam facilè patiamini ab eâ, quam mente concepiſtis nobis auctoribûs fidei ſententiâ dimoveri, neque ullam omnino admittatis animi perturbationem, quaſi ſupremus mundi dies inſtet proximè, utì vobis perſuadere conantur pſeudodoctores ſive per confictam revelationem Spiritûs Sancti, ſive per vivæ vocis oraculum quaſi ex ore noſtro hauſtum, ſive per ſuppoſititiam epiſtolam tanquam per nos miſſam, 3. neque ullâ ratione, non enim, mihi credite, dies Domini aderit, quin priùs magna quædam & prope univerſalis defectio & ſeceſſio fiat plurimarum nationum tum à Chriſto, ejúsque Eccleſiâ, tum à Romano imperio,

perio, & ſceleratiſſimus ille omniúmque mortalium perditiſſimus & æternæ perditioni deſtinatus ob plurimorum ſuis præſtigiis perverſionem in lucem prodeat, & tanquam univerſalis Monarcha toto orbe imperium obtineat. 4. Ille, inquam, adverſarius, qui Chriſtiani nominis omníſque religionis ac pietatis infenſiſſimus hoſtis, quidquid ſacroſanctum uſpiam, pedibûs conculcabit, ſeséque efferet atque extollet adverſùs ipſam Dei Majeſtatem, omnémque religioſum cultum ſive verum ſive falſum eliminabit, ut ipſe ſolus in Eccleſia tanquam templo Dei adoretur & colatur pro Numine à eunctis nationibus vi ſubjugatis, accedente ſignorum & prodigiorum exhibitione, per quæ Deum ſeſe imperitis probabit & oſtentabit. 5. An non meminiſtis, cùm adhuc eſſem apud vos, me hæc vobis coràm non ſemel denuntiâſſe. 6. Nunc verò quid obſtet aut remoretur adventum Antichriſti, & conſequenter extremum judicium probè noſtis, nempe quia nondum facta eſt prædicta regnorum atque populorum diſceſſio. 7. Quamvis autem hic impiorum omnium anteſignanus non-

4. Qui adverſatur & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei ſedeat, oſtendens ſe, tamquàm ſit Deus.

5. Non retinetis, quòd, cùm adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis?

6. Et nunc, quid detineat, ſcitis, ut reveletur in ſuo tempore.

7. Nam myſterium jam operatur iniquitatis:

tantùm ut, qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

nondum in perſonâ venerit, jam tamen adeſt in emiſſariis ac prænuntiis ſuis, hæreticis videlicet, velut in myſterio iniquitatis occultè, qui eodem ſpiritu aguntur & feruntur, quo olim feretur & agetur verus Antichriſtus, cujus illi ſymbola ſunt & præcurſores, dum prætenſo Chriſti nomine ejus veram Eccleſiam totis viribûs oppugnando ac perſequendo Antichriſto ad manifeſtam impietatem viam ſternunt. Nolite interea curioſiùs inquirere, quæ Deus latere voluit, & pluribûs hac de re incaſſùm contendere, ſed fidem potiùs, quam accepiſtis illibatam ſervate absque ulteriori indagine, ecquando futura ſit univerſalis hæc defectio.

8. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus JEſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventûs ſui eum,*

8. Hac porro ſuo tempore ſubortâ veniet ſceleratus ille atque ſacrilegus legum omnium everſor, atque rebellium primipilus, veniet, inquam, & in apertum ſe magnâ cum oſtentatiòne proferet, quem Chriſtus Dominus ſolo juſſù ac imperiô ſuo quaſi afflatu mortifero ſideratum interimet ac diſperdet præcipitando illum è ſublimi aëre deorſum, unde terrâ dehiſcente à dæmonum ſatellitio in Tartara abripietur, atque ita peſtiferum

ferum hoc ſuperbiæ, atque impietatis monſtrum ſplendore adventûs ſui quaſi fulmine tactum perimet atque deſtruet Chriſtus Dominus, quemadmodum oriente ſole fugantur tenebræ, noctuæ atque veſpertiliones diſſipantur. 9. Priusquàm autem iſta eveniant, ſerviet ille Principi tenebrarum pro miniſtro & inſtrumento idoneo perficiendi execranda ejus conſilia ac molimina, in quem finem plura ſigna & adeò ſpecioſa & miranda prodigia edet, 10. ut illi in fraudem & errorem facilè ſint inducendi, & miſerè perituri, qui doctrinam Chriſti ſalutis noſtræ amantiſſimi ac ſtudioſiſſimi ipſis annuntiatam recipere noluerunt, quâ tamen ſalutem conſequi poterant ſempiternam. Propterea enim Deus ita exigente juſtitiâ laxando habenas ſatanæ & Anti-Chriſto, permittet incredulos illos, rebelles, atque obſtinatos fallacibus ſignis ac præſtigiis reipsâ decipi & mendacio præbere aſſenſum, 11. ut in divino tribunali perduellionis ac læſæ Majeſtatis rei pro meritis judicentur, damnentur, in infernum præcipitentur, qui neglectâ veritate, quam complecti par erat, iniquitatem

9. *Cujus eſt adventus ſecundùm operationem ſatanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus.*

10. *Et in omni ſeductione iniquitatis iis, qui pereunt: eo quòd charitatem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio,*

11. *Ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.*

Digitized by Google

12. *Nos autem debemus gratias agere Deo ſemper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quòd elegerit vos Deus primitias in ſalutem, in ſanctificatione ſpiritûs, & in fide veritatis:*

13. *In quâ & vocavit vos per Evangelium noſtrum in acquiſitionem gloriæ Domini noſtri JEſu Chriſti.*

14. *Itaque fratres ſtate: & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.*

15. *Ipſe autem Dominus noſter JEſus Chriſtus, & Deus & Pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam in gratiâ,*

tem ac impietatem ſectati ſunt. 12. Nos verò, fratres Deo dilecti, cogimur veſtrâ causâ bonorum omnium largitori Deo perennes gratias agere, quòd vos ex corruptâ totius gentilitatis maſsâ ab initio tanquam ſelectas primitias deſtinaverit ad ſalutem per ſanctificationem ſpiritûs, veræque fidei profeſſionem, 13. atque ad illam miniſteriô noſtræ prædicationis perquàm efficaciter vocaverit, ut aliquando tandem JEſu Chriſti Capitis ac Principis veſtri immortalem gloriam aſſequamini. 14. Quæ cùm ita ſint, perſiſtite fratres firmi & conſtantes in fide & vocatione, quâ vos per gratiam ſuam dignatus eſt, & per quam viam ingreſſi eſtis, in eâdem ad finem usque incedite, & quidquid æmuli obganniant, ſanctè retinete doctrinam & inſtituta religionis Chriſtianæ, quæ pridem à me cæteríſque Apoſtolis accepiſtis, ſive voce tantùm vobis tradita ſint, ſive etiam ſcriptis epiſtolis imperata. 15. Ipſe verò Dominus noſter JEſus Chriſtus Deúſque ac Pater noſter, qui dilexit nos ùt filios, quos conſtituit per adoptionem in ſuos hæredes ac filii ſui naturales cohæredes, ſpémque certam

tam

Digitized by Google

tam ac conſolatione plenam æternæ felicitatis per gratiam ſanctificantem tanquam ſemen illius nobis indulſit, 16. excitet & augeat prædictam conſolationem in cordibus veſtris abſtersâ omni triſtitiæ ac puſillanimitatis fuligine, vósque in perceptâ veræ fidei doctrinâ, bonarúmque actionum ſtudio in dies magìs confirmet, atque ſtabiliat.

16. *Exhortetur corda veſtra, & confirmet in omni opere & ſermone bono.*

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. QUod ſupereſt, veſtrarum viciſſim precum ſuffragium nobis inprimis optandum eſt, fratres, ut divini verbi promulgatio abſque impedimento, & remorâ felicem curſum teneat, & apud omnes gentes ac nationes non aliter ac apud vos maximo auditorum profectu illuſtris & glorioſa evadat. 2. Utque ab improbis, protervis, & moleſtis hominibus liberemur, qui nos, quocunque pergimus, inſequuntur, quò variis technis & difficultati-

1. *De cætero fratres orate pro nobis, ut ſermo Dei currat, & clarificetur, ſicut & apud vos:*

2. *Et ut liberemur ab importunis, & malis hominibus: non enim omnium eſt fides.*

taribûs objectis fructum Evangelii præpediant, non enim omnes Deo vocanti ad fidem pari ſtudiô & contentione pro virili reſpondent, aut ſi eam receperint, ſecundùm ejus principia pacificè vivunt, ut adeò inimici domeſtici turbas tricáſque ciendo non minùs nobis negotii faceſſant, quàm extranei: nolite tamen propterea angi.

3. *Fidelis autem Deus eſt, qui confirmabit vos, & cuſtodiet à malo.*

3. Deus enim, qui verax & conſtans eſt in ſuis promiſſis, noverit vos ſtabilire & confirmare in fide, ne ab eâ excidatis, & protegere contra omnes inſultus ſatanæ, cui equidem minimè deſunt executores ac Miniſtri impietatis.

4. *Confidimus autem de vobis in Domino, quoniam, quæ præcipimus, & facitis, & facietis.*

4. Id tamen per gratiam Domini noſtri JEſu Chriſti mihi pene de vobis polliceri audeo, ut ei non deſitis, præſtituros vos omnia, imò jam nunc perficere, quæ olim præcepimus, aut nunc facienda præſcribimus.

5. *Dominus autem dirigat corda veſtra in charitate Dei, & patientiâ Chriſti.*

5. Porrò Dominus corda veſtra eò impellat ac dirigat, ut Dei charitatem, quâ mundum ſic dilexit, ut pro ejus ſalute filium ſuum unigenitum in terras nobis ſubmitteret carne noſtrâ induendum probè animô concipiatis, & Chriſti Domini patientiam, qui ſemetipſum pro nobis in mortem dedit,

quoad

quoad ejus fieri poteſt, imitemini adverſa quæque invicto animô perferendo, neque exſpectatione ejus adventûs multùm turbemini, ſed ad illum quovis tempore optimè præparati ſitis. 6. Denuntiamus autem vobis, fratres nomine & auctoritate Chriſti Domini, cujus vicarii ſumus, & poteſtate ab eo accepta, ne converſemini cum hujusmodi fratre ſeu Chriſtiano, ſed ab ejus conſortio vos ſubtrahatis, qui receptum in Eccleſiâ ordinem turbat, nec eam vitæ rationem ſequitur, quam non voce tantùm, ſed ipſo etiam exemplo accepit à nobis. 7. Quod adhuc recentiſſimum eſt, vobiſque non ignotum, quomodo omnem dederimus operam, ut nulli moleſti, non inquieti, non otioſi, non alienis laboribus & menſis inhiantes, ſed potiùs vitæ noſtræ actionibûs ad omnem pietatem vos informaremus, ut nihil prorſus à nobis ageretur, quod non ritè ac rectè factum videri poſſet. 8. Neque gratìs ullius impendiô vel onere vitam toleravimus, ſed victum noſtro nobis labore ſudoréque comparavimus, noctu, diúque opificiô manuum noſtris neceſſitatibus conſulen-

6. Denuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri JEſu Chriſti, ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non ſecundùm traditionem, quam acceperunt à nobis.

7. Ipſi enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8. Neque gratìs panem manducavimus ab aliquo; ſed in labore & in fatigatione nocte & die operantes, ne quem veſtrûm gravaremus.

ſulentes, ne cui veſtrûm graves, aut moleſti eſſemus.

9. *Non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed ut nosmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos.*

9. Non quòd Evangelii præconibus non liceat fidelium ſumptu vitam tolerare, ſed ut veſtræ imbecillitati conſuleremus, & nosmetipſos tanquam probitatis, & ſedulitatis exemplar vobis ad imitandum proponeremus.

10. *Nam & cùm eſſemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.*

10. Etenim cùm eſſemus apud vos, hoc erat noſtrum peculiare præceptum & dogma, ut ſi quis otiari vellet, nihílque prorſus agere, huc illuc circumcurſitans ac ſpectatorem ſe faciens cenſorémque alienorum operum, is ne cibum quidem ſumat, alimentis quippe dignus non eſt, qui in otio vitam tranſigit.

11. *Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquietè; nihil operantes, ſed curiosè agentes.*

11. Quod quidem nonnulli inter vos, utì fama refert, inſuper habent, otio deſidiæque dediti, & aliorum rebus curiosè exquirendis magìs intenti, quàm propriis negotiis ritè, & diligenter expediendis.

12. *Iis autem, qui ejusmodi ſunt, denuntiamus, & obſecramus in Domino JEſu Chriſto, ut cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent.*

12. Iis, qui ſunt hujusmodi, non tantùm præcipimus, ſed etiam in nomine Domini noſtri JEſu Chriſti illos obſecramus, ut mutatâ vivendi ratione quietè, modeſtè, absque ſtrepitu, & rerum ad ſe minimè pertinentium disquiſitione inutili & obtrectatione cenſoriâ operantes ſuo ſibi

Digitized by Google

ſibi labore atque induſtriâ victum comparent. 13. Vos porrò fratres nolite quæſo ſegneſcere, nec verè indigentibus benefaciendo defatigari. 14. Quòd ſi quis huic meæ epiſtolæ, monitíſque non auſcultat, hunc notate, mihíque denuntiate, ejúſque interea convictum ac conſuetudinem fugite, ut hac maximè ratione pudore ſuffundatur, & pœnitentiâ ductus reſipiſcat. 15. Eum tamen non idcirco quaſi inimicum duriùs aſperiúſque habete, ſed ùt fratrem potiùs amicè & benignè corripite & caſtigate, id unum ſpectantes, ut ad ſanam mentem reducatur. 16. Ipſe autem Dominus pacis auctor vobis cum omnibus pacem largiatur omni locô, omni tempore, vobíſque aſſiſtat in omni negotio. 17. Ego verò Paulus meô chirographô ſalutem adſcribo, quod eſt omnium mearum epiſtolarum familiare indicium in hanc formam: 18. Gratia Domini noſtri JEſu Chriſti cum omnibus vobis, atque ex hoc ſigno poteritis meas diſcernere ab aliis adulterinis ac ſuppoſititiis, quibus earum ſcriptores alia vobis principia ac dictamina noſtris contraria inſtillare pro more ſuo ſatagunt.

ARGU-

13. Vos autem fratres nolite deficere benefacientes.

14. Quòd ſi quis non obedit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, ut confundatur:

15. Et nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ùt fratrem.

16. Ipſe autem Dominus pacis det vobis pacem ſempiternam in omni loco: Dominus ſit cum omnibus vobis.

17. Salutatio meâ manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtolâ: ita ſcribo.

18. Gratia Domini noſtri JEſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ PRIMÆ D. PAULI APOSTOLI
AD
TIMOTHEUM.

Cùm D. Paulus Epheſô diſcedere conſtituiſſet, primum urbi illi celeberrimæ Epiſcopum dedit ac poſt ſe reliquit Timotheum demandatâ ei curâ, ut adverſùs Judaizantes, aliósque Evangelicæ doctrinæ corruptores, qui partim exorti jam erant, partim exorituri ab ipſo prævidebantur, ſeduló vigilaret, & ſemina prædicationis à ſe jacta foveret & excoleret. Ex actis Apoſtolorum habemus diſcipulum hunc ùtùt juvenem, ob egregias tamen animi dotes longè Apoſtolo chariſſimum atque conjunctiſſimum fuiſſe quidem ex patre græco & gentili, matre tamen Judæâ & Chriſtianâ ſuſceptum, piéque educatum,

tum, incolis & accolis illius civitatis ob inſignem morum probitatem æſtimatiſſimum, quem idcirco Apoſtolus in laborum ſocium adlegit. In epiſt. ad Philipp. aſſerit, neminem ſibi illo chariorem eſſe, & alibi ſæpe in ejus laudes luculenter excurrit: præcipuè verò in hac ipsâ, ubi illum tanquam Chriſtianæ plebis Antiſtitem atque doctorem, & in eo omnes Eccleſiarum præſules circa officii ſui rectè adminiſtrandi partes diligenter inſtituit, qualem ſe ſcilicet gerere debeat erga Deum, erga ſeipſum, erga diaconos, viduas, & reliquam plebem, nec non erga diſſeminatores errorum.

Cap. I. admonet muneris ſui Epiſcopalis, ut ſollicitè ſemper invigilet gregi ſuo, eúmque defendat à Novatoribus quibusdam, qui dogmata Evangelica miſcebant novellis doctrinis, fabuloſis inventis, & genealogiis in infinitum prope excurrentibus ad primos quaſi mortales, ut originem ſuam longiſſimâ ſerie inde deductam tantò illuſtriorem redderent, quod neque ad publicam ædificationem quidquam conferebat, ſed anſam potiùs & materiam continuam præbebat inutilibus diſceptationibus. Ne tamen haberetur pro contemptore legis, bonam eſſe aſſeverat, & utilem his, qui ritè eâ uti noverint, nempe qui agnitâ ſuâ imbecillitate obſervandi accuratè tot ejus præcepta recurrunt ad gratiam Domini noſtri JEſu Chriſti, cujus demum præſidiô eam adimplere valeant, atque ita per legem tanquam pædagogum ſenſim in notitiam veniunt Chriſti Domini, qui ſcopus eſt omnium figurarum & auctor veræ juſtitiæ ac ſanctitatis. Addit eam pro juſtis non eſſe conditam, ſed pro injuſtis, pro peccatoribus non eo ſenſu, quòd juſti nullâ lege indigeant ad dirigendas ſuas actiones, cùm Propheta regius pſ. 118. eam à Domino poſtulet dicendo: *Legem*

(Mm) *pone*

pone mihi Domine. & S. Auguſtini teſtimonio lib. 3. cont. 2. epiſt. Pelag. c. 40. lex decalogi ſit juſtis neceſſaria. Ad explicandum igitur hunc textum oportet advertere, legem poſſe accipi vel ſecundùm omnia officia, vel ſecundùm ea tantùm, quæ illi conveniunt, ùt à fide & gratiâ Mediatoris diſtinctæ & abſtractæ, nempe prout minas intentat, plectit, & reos facit violatores ſuorum mandatorum. In poſteriori hoc ſenſu lex non eſt poſita juſto, quandoquidem comminatio & punitio eos ſolummodò concernit, qui eam promeriti ſunt perperàm agendo: atque in hoc ſenſu intelligendus eſt Apoſtolus, cùm ad Romanos cap. 6. dicit: *Non eſtis ſub lege, ſed ſub gratiâ.* cap. 7. *mortificati eſtis legi per corpus Chriſti.* ad Gal. 3. *Chriſtus nos redemit de maledicto legis.* Poſtmodum fatetur, ſe fuiſſe perſecutorem, infidelem, blaſphemum, divinæque benignitati ſingulares grates agit, quòd nihilominus illum per Chriſtum in Apoſtolum adſciverit, qui peccatorum tamen primus erat adeóque maximus. Hic rurſus, ne in alium ſcopulum ſiniſtrâ interpretatione impingamus, dum ait, ſe miſericordiam Dei conſecutum (*quia ignorans feci in incredulitate*) non in eam partem accipiendus eſt, quaſi innueret ſuam ignorantiam & zelum præpoſterum dignum reddidiſſe miſeratione optimi Dei, eámque per modum alicujus meriti excitâſſe in ſuum favorem, ſed præcisè, quòd in hoc miſero ſtatu materiam & anſam præbuerit convenientem manifeſtiùs oſtendendæ, & uberiùs exercendæ divinæ clementiæ, ita ut quemadmodum infirmus, qui morbi qualitatem & periculum non animadvertit, ſibíque videtur bene habere, vel ideò commiſeratione magìs dignus eſt, magíſque indiget medicamentorum applicatione, ſic

etiam

etiam ipſe in ſuâ cœcâ ignorantiâ & obſtinatâ incredulitate majori ſalutis diſcrimini expoſitus fuerit, ideóque divinæ illuſtrationi ac miſerationi longè magìs obſtrictum ſe profiteatur. Voluit nimirum Deus ter Optimus Maximus illuſtri hoc exemplo omnibus in eum credituris palàm facere, ſpem veniæ nunquam deponendam, ſed maximos quoſque peccatores non tantùm, ſi ſeriò reſipiſcant, gratiam ab eo conſecuturos, ſed etiam aſſumendos quandoque ad præcelſam dignitatem Miniſterii Evangelii, multorúmque ſalutem. Poſtremò Timotheo commendat fidem, & conſcientiam bonam, malam enim aſſerit cauſam eſſe naufragii in fide, & hæreſeos.

Cap. 2. precandi ſtudium commendat Timotheo pro omnibus, præcipuè Regibus aliíſque in eminenti dignitate conſtitutis 1. ut Eccleſia ſub eorum regimine pace fruatur. 2. Quia id acceptum eſt Domino. 3. Quia Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & venire ad agnitionem veritatis. 4. Quia omnium unus tantùm eſt mediator. 5. Quia dedit ſanguinem ſuum in redemptionem omnium hominum, tanti autem pretii applicatio, & mediatio, & ipſa ſalus æterna ab orationis ſtudio vel maximè dependet. Poſtmodum præſcribit viris modum orandi, ut nempe id fiat non tantùm in ſynagogis aliisve locis ſingulariter ad publicas preces deputatis, ſed ſi fortè gentiles negotium faceſſerent, ubivis, modò id ſecundò fiat puris, nullóque ſcelere contaminatis manibûs, ac proin & mentibus in Deum elevatis, & ultimò ſine irâ atque vindictæ cupiditate. Jubet pariter orare mulieres, ſed in habitu & ornatu modeſto, docere illis in Eccleſiâ neutiquam permittit, ſed diſcere in ſilentio 1. quia fœmina

(Mm 2) naſci-

naſcitur, ut ſit, & maneat viro ſubdita, qualis autem ſubjectio, ſi docere, ſi inſtruere auſit? 2. Docere actio eſt primatum quendam ſignificans, in ordine autem primæ creationis præceſſit vir fœminam. 3. Quæ intellectum habent infirmiorem ac proin errori magìs obnoxium, eas non convenit ſibi arrogare docendi provinciam, tales ſunt fœminæ, id quod probat exempló primæ parentis Evæ, quæ per callidum ſerpentem utpote Adamo mentis ſagacitate minimè par facilè decepta fuit, & in errorem ac peccatum inducta.

Cap. 3. de Epiſcopis, Diaconis, aliiſque Miniſtris Eccleſiæ initiandis atque inſtituendis agit, & qualis quisque eligendus ſit, graphicè deſcribit, nullâ factâ mentione presbyterorum, quippe quos in perſonâ epiſcoporum ſatìs inſtruit. Timotheum denique admonet, ut ſecundùm hæc præcepta in Eccleſiâ Dei converſetur.

Cap. 4. Futura ſchiſmata & hæreſes tanquam divino afflatus ſpiritu prædicit: rejectis curioſis & inutilibus disquiſitionibûs pietatem ante omnia ſectandam Timotheo præcipit, & exempla optima præbenda fidelibus, ne quis eum fortè deſpiciat ob ætatem teneriorem, demum hortatur, ut ſibi ac ſtudio ſacrarum litterarum ſedulò intendat, & gratiam non negligat, quam in ſuâ ordinatione per impoſitionem manuum accepit.

Cap. 5. docet Epiſcopum, quâ ratione omnibus Eccleſiæ ſtatibus providere debeat; tum monet, ne nimis facilem ſe præbeat ordinandis ac promovendis Eccleſiæ Miniſtris, quod conſilium imò præceptum noviſſimis hiſce temporibus perquàm neceſſarium eſt, à cujus obſervatione

vatione reformatio Eccleſiaſticæ diſciplinæ magnâ ex parte pendet.

Cap. 6. ſervos inſtruit, quid dominis debeant, avaritiam inſectatur tanquam malorum omnium radicem, nec non hæreſum novitatem, fidem denique quaſi depoſitum ſervari jubet.

Digitized by Google

PARAPHRASIS
IN EPISTOLÆ I. D. PAULI APOSTOLI
AD
TIMOTHEUM
CAPUT I.

1. *Paulus Apoſtolus JEſu Chriſti ſecundùm imperium Dei Salvatoris noſtri & Chriſti JEſu ſpei noſtræ:*

2. *Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, miſericordia, & pax à Deo Patre, & Chriſto JEſu Domino noſtro.*

1. PAulus divinâ delegatione atque imperio Apoſtolus Salvatoris noſtri ac Domini JEſu Chriſti, qui eſt unica ſpes noſtra, 2. Timotheo germano & ingenuo in fide filio gratiam, miſericordiam & pacem optat à Deo Patre, Chriſtóque JEſu Domino noſtro. 3. Cùm in Macedoniam proficiſcerer, rogavi te, ut

ut remaneres Epheſi, ſimúlque quibusdam, qui iſthìc ſunt, apertè denunciares ne diverſam ab eâ, quam nos ubique tradere conſuevimus, doctrinam doceant, id quod iterum iterúmque repeto, 4. uti etiam ne animum adjiciant ad fabuloſa commenta, & disquiſitiones genealogicas, quibûs origines ſuas altiſſimè repetunt, & referunt ad ipſos Reges, Prophetas, Patriarchas, ut generis ſui ac familiæ antiquiſſimam nobilitatem palàm oſtentent, atque ita inutiles quæſtiones in infinitum multiplicant, ac contentionum materiam ſuggerunt, quàm divinam fidem ac pietatem ullo modo promoveant, atque idcirco, qui hæc curiosè ſectantur, non Evangelio modò, ſed etiam Legi, quam tamen magnopere prædicant, multis modis repugnant. 5. Finis enim, quo unicè lex atque præceptorum multitudo tanquam ad ultimam ſuam perfectionem refertur, atque collimat, eſt charitas, quæ ex puro corde omni ſcilicet pravâ cupiditate vacuo, conſcientiâ rectâ ideóque fiduciæ plenâ, & fide minimè ſimulatâ, ſed verâ, ſincerâ, ſolidâ ortum ha-

3. *Sicut rogavi te, ut remaneres Epheſi, cùm irem in Macedoniam, ut denuntiares quibusdam, ne aliter docerent.*

4. *Neque intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæſtiones præſtant magìs quàm ædificationem Dei, quæ eſt in fide.*

5. *Finis autem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientiâ bonâ, & fide non fictâ.*

6. A quibus quidam aberrantes converſi ſunt in vaniloquium.

habet. 6. A quibus cùm velúti à ſcopo quidam aberrarint, ad inanem quandam & ampullatam loquacitatem, ad vanam eruditionis oſtentationem, ad opiniones heteroclitas, ad futiles & frivolas diſputationes deflexerunt,

7. Volentes eſſe legis Doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

7. cùm interim legis periti atque magiſtri haberi velint, nec tamen intelligant, quæ temerè effutiunt, ac ne illa quidem, de quibus tam affirmatè, & prolixè garriunt. Neque verò idcirco eorum ſtudium reprehendo, quòd in lege perveſtigandâ verſentur.

8. Scimus autem, quia bona eſt lex, ſi quis eâ legitimè utatur:

8. Scimus enim nobíſque perſuaſum habemus bonam eſſe legem, ſiquis eâ legitimè utatur, cùm habeat auctorem Deum, & optima præcepta præſcribat ad vitam ſanctè inſtituendam. Sed, inquies, quomodo ergò eâ ritè & cum fructu utendum. R. in eâ minimè ſiſtendum, neque reponendam fiduciam, neque eam ſat virium præbere ad obſervantiam integram præceptorum, ſed eâ quaſi manuducente ad Chriſtum Dominum tendendum eſſe, in ejus gratiâ ſpem omnem collocandam, opem ipſius præpotentem contra quoſcunque hoſtiles aſſultus implorandam,

Digitized by Google

dam, 9. qui enim ejus ſanguine ac meritis conſecuti ſunt juſtitiam, ejus diſpoſitione non ampliùs arctantur, ſed eam longè tranſcendunt longè præſtantiores actus exercendo ex motivis atque principiis altioribus. Tales non timore ſupplicii abſterrentur à flagitiis, non ſpe temporalis mercedis excitantur ad virtutis ſtudium, ſed amore ac timore Dei, qui & hanc diligit, & quidquid ei repugnat, execratur ac perſequitur, neque etiam comminatione moventur, quæ perinde ac pœna transgreſſores tantùm reſpicit, qui nolunt ullâ ratione ſubeſſe, cultúmque ac obſervantiam, quam Deo debent, perinde reſpuunt, ac obedientiam, quàm hominibus ſibi præpoſitis præſtare tenentur, quales ſunt impii, flagitioſi, nefarii, qui manus ſuas contaminare non verentur parentum & aliorum ſibi propinquitate ſanguinis vel amicitiâ junctorum ſanguine, 10. ſcortatores, mollitiei ac pollutioni dediti, plagiarii, mendaces, perjuri, & quicunque quacunque aliâ ratione leges violant doctrinæ Evangelicæ, 11. cujus ad maximam Dei immortalis gloriam cedentis prædicatio mihi divinitùs commiſſa

9. Sciens hoc, quia lex juſto non eſt poſita, ſed injuſtis, & non ſubditis, impiis, & peccatoribus, ſceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, & homicidis,

10. Fornicariis, maſculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, & perjuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ adverſatur,

11. Quæ eſt ſecun-

dùm Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum eſt mihi.

12. *Gratias ago ei, qui me confortavit, Chriſto JEſu Domino noſtro, quia fidelem me exiſtimavit, ponens in miniſterio:*

13. *Qui priùs blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus: ſed miſericordiam Dei conſecutus ſum: quia ignorans feci in incredulitate,*

miſſa eſt. 12. Cui quidem impenſiſſimas gratias ago, quòd me ad tam difficilem provinciam aſſumpſerit, ac præſidiis neceſſariis abundè inſtruxerit, ad eam fideliter fortitéque adminiſtrandam, 13. qui priùs tot in eum, ejúsque cultores probra & convitia evomueram, tantóque furore eos inſectatus fueram. Profectò ſi Deus, prout, proh dolor, promeritus eram, in me animadvertere voluiſſet, perieram, & dignus eram, ut ab eo graviſſimè offenſo dèſererer penitus, ultimóque ſupplicio deſtinarer, veniam tamen & miſericordiam ob id maximè conſecutus ſum, quòd per inſcitiam & mentis obſtinatæ præcipitantiam tam imprudenter egerim, neſciens me verum Meſſiam perſequi. Miſertus eſt mei Deus optimus tanquam hominis phrenetici greſſum ſuum accelerantis ad ſe præcipitandum. Quò major ergò fuit mea cœcitas ac miſeria, tantò benigniorem ſe oſtendit divina clementia, mihíque mirificâ præpotentis gratiæ ſuæ præventione ſalutem attulit, cùm eâ me indigere minimè intelligerem, credebámque eum potiùs impoſtorem eſſe peſſimum,

mum, quàm Medicum adeò propitium ac neceſſarium. 14. Poſtquam ex profundiſſimâ caligine, & peccati abyſſo emerſi, torrente inſuper gratiarum & cœleſtium chariſmatum me obruit tantâ copiâ & exuberantiâ, quam ſatis mirari ipſe & deprædicare non poſſum. Incredulitati ſucceſſit fides, furori, quo Eccleſiam Chriſti inſectatus ſum, ardentiſſima dilectio Dei & proximi, nota videlicet & propria Chriſtianorum teſſera. Exemplum hoc, quòd ex lupo me fecerit oviculam, ex perſecutore propugnatorem Evangelii & Apoſtolum, meritò excitare poteſt aliorum fiduciam, cùm hæc ipſa gratia etiam aliis omnibus pateat. 15. Certa ſiquidem atque explorata veritas eſt, modíſque omnibus digna, quam ùt ſolatiô pleniſſimam avidiſſimè amplectamur, unicum Chriſti votum ac ſtudium eſſe, peccatores, propter quos in mundum venit, ſi conſentire & obſequi voluerint, ſalvos facere, quorum me facilè principem agnoſco, ac libens fateor, cùm anteſignanus fuerim perſecutorum Chriſti, auctor & incentor tot malorum, tantâ perverſitate & in malum

14. *Superabundavit autem gratia Domini noſtri cum fide, & dilectione, quæ eſt in Chriſto JEſu.*

15. *Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus: quòd Chriſtus JEſus venit in hunc mundum, peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum.*

lum proclivitate, ut ſi cœleſti gratiâ deſtituerer, longè ſceleratior eſſem aliis etiam maximis peccatoribus tantâ gratiâ non præventis.

16. *Sed ideo miſericordiam conſecutus ſum: ut in me primo oſtenderet Chriſtus JEſus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri ſunt illi, in vitam æternam.*

16. Idcirco tam benignè mei miſertus eſt, ut in me tanquam præcipuo & indigniſſimo peccatore omnem ſuam clementiam oſtenderet ac longanimitatem, méque in exemplum ac ſpeculum iis proponeret, qui ſempiternæ beatæque vitæ cupiditate inflammati ipſi fidem adjungerent, & quodam velut paradigmate ſignificaret, qualem ſe Deus erga peccatores exhibeat, ut nemo quantumvis graviſſimis ſceleribûs obſtrictus de ſalute ſuâ deſperet.

17. *Regi autem ſæculorum immortali, inviſibili, ſoli Deo honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.*

17. Quid jam referre viciſſim poterimus in memorem pro tanto favore grati animi conteſtationem? Quid retribuemus bonorum omnium auctori ac largitori Deo, qui nec muneribûs noſtris redditur opulentior, neque per ſuam liberalitatem indigentior? Laudibûs illum pro viribus proſequamur ampliſſimis, gratulemur ei de tantâ, quam poſſidet felicitate & gloriâ, cúmque aliâ ratione pro tantis beneficiis ex æquo reſpondere non valeamus, dicamus omnes non ſolùm orete-

Digitized by Google

oretenus, ſed & animitus: Regi ſæculorum æterno, immortali, & inviſibili, qui ſolus eſt verus Deus, honor ſit & gloria in omnem æternitatem. Amen. 18. Ex noſtrâ verò parte demus operam, ut vota iſta exequamur, quantâ poſſumus diligentiâ invigilando animabus fidei curæque noſtræ commiſſis, ut per noſtram inſtitutionem ac directionem hoſtiæ laudis fiant in conſpectu Domini Dei noſtri. Hoc præceptum & hanc, quam pauló ante explicui doctrinam ſive de legis naturâ ac fine, ſive de Chriſti beneficio in peccatores etiam atque etiam tibi commendo fili mi Timothee, ut antegreſſis de te revelationibus, quibûs mihi divinitus ſignificatum eſt, te utilem atque idoneum fore Eccleſiæ Dei Miniſtrum pro virili parte reſpondeas, præbeáſque te tanto munere dignum, & in inchoatâ Chriſti militiâ ſtrenuum ac fortem exhibeas. Dimicandum tibi eſſe noveris aſſiduè cum hoſtibus tam robore, quàm calliditate præditis, vigilandum diu noctúque, ne illis ex improviſo irruentibus ſuccumbas, oſtende ſis ergò veram fuiſſe præ-

18. *Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, ſecundùm præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam.*

Digitized by Google

19. *Habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:*

prædictionem, oſtendes autem, 19. ſi indueris armaturam conſtantis & intrepidæ fidei, perfectæque veritatum divinarum notitiæ, ut eas & docere, & contra quoſcunque propugnare, item conſcientiæ nullius ſibi ſceleris conſciæ, quâ ſive rejectâ ſive contemptâ non pauci facto veluti fidei naufragio perierunt,

20. *Ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander: quos tradidi ſatanæ, ut diſcant non blaſphemare.*

20. inter quos ſunt Hymenæus & Alexander, quos anathemate percuſſos & Eccleſiæ communione privatos tradidi Satanæ, ut diſcant non ampliùs de rebus divinis impiè loqui, & ſalubri pudore metúque compulſi ad mentem redeant, revocéntque errores paſſim à ſe diſſeminatos.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Obſecro igitur primùm omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus:*

1. PAri ſollicitudine declinandum eſt iſtorum conſortium, utpote periculi plenum, quàm faciendæ ab omnibus deprecationes, obſecrationes, interpellationes, gratia-

gratiarum actiones pro cunctis mortalibus. 2. Et primùm quidem pro regibus cæteríſque omnibus ſupremum dignitatis faſtigium tenentibus, tametſi aliam à nobis profiterentur religionem, ut ſub eorum pacifico, prudente, juſtóque regimine tranquillam & quietam vitam agamus non delitiis otióve deditam, ſed cum omni pietatis genere, & morum honeſtate conjunctam. 3. Hoc enim cùm per ſe bonum atque laudabile eſt, tum verò Chriſto Domino liberatori ac Deo noſtro gratum inprimis & acceptum. 4. Qui quidem ſuâpte naturâ pro ſuâ in omne genus hominum propensâ ac benevolâ voluntate cunctos mortales vult ſeriò & efficaciter ex parte ſuâ, non tamen abſolutè, ſed ex hypotheſi, ſi & ipſi velint & præſtanda præſtent, ſalvos fieri, & ad notitiam veri Numinis, veræque religionis pervenire, & hoc ipſum deſiderium ac ſtudium omnium ſalutem pro viribus procurandi in nobis excitat & urget. 5. Quemadmodum enim unus eſt Deus omnium tam infidelium quàm fidelium creator ac dominus, qui ſummè bonus omnes homines

2. Pro regibus & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate.

3. Hoc enim bonum eſt, & acceptum coram Salvatore noſtro Deo,

4. Qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5. Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Chriſtus JEſus:

Digitized by Google

homines quaſi filios ſuos tenerrimè amat, ac ſalvos eſſe cupit, ita unum quoque nobis mediatorem primarium ac principalem dedit Chriſtum JEſum filium ſuum, qui inter ipſum & homines, inter creditorem & debitores, offenſum & offendentes cum auctoritate ſeſe medium interpoſuit,

6. Qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus, teſtimonium temporibus ſuis;

6. & ſemetipſum nimirum vitam ſanguinémque ſuum pro redimendo univerſo humano genere in pretium ac lytrum Deo Patri obtulit ac perſolvit eo fine, ut ſcilicet hæc ipſa mors & redemptio futuris temporibûs teſtimonium eſſet tum divini amoris erga omnes homines in hac vitâ, pro quorum ſalute ſanguinem ſuum pretioſiſſimum dedit, tum juſtitiæ divinæ in futuro judicio, tunc enim Chriſti paſſio & redemptio teſtabitur ex parte Dei nihil defuiſſe, quò minùs omnes quantumvis impii ſalvarentur, ſed ex parte eorum obſtitiſſe, eò quòd noluerunt Chriſto obſequi, ſanguinémque pro ſe effuſum liberè cooperando & applicando amplecti, & in propriam ſalutem convertere.

7. In quo poſitus ſum ego prædicator & Apoſto-

7. Ad quod teſtimonium ſive beneficium redemptionis tote orbe promul.

mulgandum veluti præco atque apoſtolus deputatus ſum, verè enim & absque ullo fuco affirmare poſſum, doctorem me fuiſſe non Judæorum modò, ſed & Gentium conſtitutum, & fidei ac veritatis magiſtrum. 8. Sed ut redeam, unde digreſſus ſum, preces à viris peragi velim in quovis loco opportuno, decenti ac tuto, puráſque ab omni flagitio manus in cœlum attolli absque injuriarum memoriâ, mentis exulceratione, & vindictæ cupiditate. 9. Si mulieres ad Eccleſias orationis causâ venire contingat, idipſum religiosè obſervent, ac prætereà amictu non ſordido, aut laſcivo, ſed gravi, honeſto ac moderato compareant, qui matronam Chriſtianam deceat, non cincinnis & calamiſtrato capillo, non auro, non margaritis veſtéque nimis pretiosâ ſplendidæ, ſed ſingulari modeſtiâ ac verecundiâ præditæ, 10. prout illis convenit, quæ pietatem colunt, eámque non linguâ tantùm & ad ſpeciem, ſed moribûs ipſis ad omnem honeſtatem compoſitis, operibúſque Deo gratis, proximo utilibus profitentur. 11. Porrò me quidem auctore atque magiſtro neceſſe eſt mulierem cum ſilentio, quæ

lus, (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate.

8. *Volo ergò viros orare in omni loco, levantes puras manus ſine irâ & diſceptatione.*

9. *Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundiâ, & ſobrietate ornantes ſe, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretiosâ:*

10. *Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona,*

11. *Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubjectione.*

Digitized by Google

ſunt ad rectè & chriſtianè vivendum neceſſaria, perdiſcere, & viro omni ex parte ſubeſſe.

12. *Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum: ſed eſſe in ſilentio.*

12. Neque enim fas eſſe duco, aut ullâ ratione patior, fœminam docendi munere publicè perfungi, aut auctoritatem deſpoticam in virum exercere, tametſi is privatâ admonitione me non invito leniter inſtrui vel corrigi poſſet, cùm eam ſilere potiùs oporteat, ſéque viro obſequentem ac ſubjectam præbere. Hæc non in eum finem dicta velim, ut ſupra meritum ac modum absque ratione dignitatem ſexûs virilis extollam. Scriptura ſacra quæ ab omni erroris periculo & acceptione perſonarum aliena eſt, mihi ſuffragatur perſpicuè.

13. *Adam enim primus formatus eſt, deinde Eva:*

13. Nam ſi ad prima naturæ primordia animum referas, hunc viri in fœminam principatum non obſcurè percipies, etenim prior Adamus efformatus eſt tanquam princeps humani generis, tum ex illo jam condito Eva tanquam ex trunco ſurculus prodiit, neque vir propter mulierem, ſed mulier propter virum creata eſt, meritò ergò vir dignitate, auctoritate ac poteſtate præferendus mulieri in ordine creationis poſteriori.

14. *Et Adam non eſt*

14. Præterea Adamus nequaquam ſe-

ſeductus dicitur à ſerpente, quippe qui eum alloqui & ſollicitare ad transgreſſionem præcepti non eſt auſus, cùm probè ſciret eum majori ſagacitate præditum, ac proin deceptioni minùs obnoxium eſſe, quàm mulierem, idcóque callidè partem tentavit judiciô infirmiorem, eámque, utì ipſamet ſe excuſavit, reipsâ decepit, exiſtimabat enim, re non ſatìs excuſsâ, ſerpentem vera dicere, neque fuiſſe propriè ac tanto rigore vetitum fructum ipſum, utpote in ſpeciem bonum, aſpectu pulchrum, & perutilem ad majorem ſapientiam ſibi comparandam, ſed credebat myſterium aliquod latere in hoc præcepto, neque fortè ſe aut virum ſuum ſatìs aſſecutos mentem verborum Dei, atque ita ſeducta comedit, & virum, ut & ipſe comoderet, blandiendo induxit, non ſeduxit fallendo, qui tandem inordinato conjugis amore, ne delicias ſcilicet ſuas recuſando contriſtaret, morē geſſit roganti & blandienti, ex quo manifeſtè conſequitur, mulierem eſſe inferiorem prudentiâ, ut quæ ſe paſſa ſit ſeduci, neque hoc contenta etiam virum & omnes poſteros in ruinam pertraxerit; cùm itaque ſemel

ſeductus, ***mulier autem ſeducta in prævaricatione fuit.***

mel docuerit ſed tam malè, ut prima fuerit origo & occaſio tam fatalis trangreſſionis, ergò impoſterum non doceat, ſed ſileat, & à viro benè & loqui & agere diſcat ejus imperio ac gubernationi ſubjecta. 15. Verumtamen tametſi mulier non permittatur docere publicè, non deerit tamen occaſio impendendi dotes, quas habet, in procurandâ promovendáque ſalute tum ſuâ, tum alienâ, partim per privatas inſtructiones, partim per liberorum genitorum rectam in pietate ac probis moribus inſtitutionem, ſi non permiſerit ſe exemplô primæ Evæ per ſatanam decipi,& à recto virtutis tramite deduci, ſi fidem, ſi charitatem, ſi ſanctitatem ſi modeſtiam ſtudioſè conſtantérque coluerit, curaverítque quantùm in ſe eſt, debitâ cum diſcretione ac moderatione ſuo ſexui congruâ, ut & liberi in ſuſceptâ fide Chriſti, in dilectione Dei & proximi, in pietatis ſtudio & pravarum cupiditatum refrœnatione perſeverent, ſic enim mercedem conſequetur ampliſſimam vitam ſcilicet immortalem omnibus illis promiſſam, qui ſecundùm ſtatum ac conditionem ſuam vita-

15. *Salvabitur autem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide & dilectione & ſanctificatione cum obſrietate.*

vitam duxerint Chriſtianæ fidei ac diſciplinæ conſentaneam.

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. Cuilibet incumbit, ut probè noverit, quæ ſibi in ſuo ſtatu, in quo à divinâ providentiâ collocatus eſt, præſcripta & obſervanda ſint; quandoquidem autem præſulum ſtatus ſanctitate ac dignitate alios omnes longè præcellit, accuratiùs de illo mihi agendum video, ac proin majorem à vobis attentionem poſtulo, cùm doctrina, quam hac de re modò proponere conſtitui, longè certiſſima ſit maximíque momenti.

Quicunque zelô potiùs divinæ gloriæ, & ſalutis animarum accenſus, quàm ſtudiô aliis imperandi, & venerationem ſibi ab iis procurandi Epiſcopi munus appetit, ſiquidem id faciat prædictâ intentione, quæ ſola deſiderium illud utcunque licitum reddere valet, opus præclarum plané-

1. *Fidelis ſermo: ſi quis epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.*

neque eximium optat, ſed ponderis ſimul oneriſque graviſſimi, quódque tot tamque eximias dotes requirit, ut non niſi ráriſſimè omnes in unam perſonam conveniant. 2. Inprimis enim tanta in eo morum intégritas requiritur, ut ne quidem ullius criminis umbra, vel prudens ſuſpicio in eum cadere debeat: ut adeò inſtar angeli nulli perturbationi vitióve ſit obnoxius, quin tantâ virtutis gloriâ excellat, ut ſolis inſtar cæteros tanquam ſtellas fulgore ſuo obſcuret. Si dum eligitur, jam matrimonii vinculo illigatus ſit, vel uxorem jam amiſerit, unicam tantùm habuiſſe oportet, non viduam, aut ſucceſſivè duas, quacum etiam poſt ſuſceptos ſacros ordines tanquam cum uxore ſibi cohabitandum & ab omni conjugii uſu deinceps abſtinendum noverit, Chriſtum enim Dominum repræſentare debet, tanquam paſtorem, cujus vices agit, & ſponſum unius tantùm ſponſæ, nempe Eccleſiæ ſuæ. Uxorum pluralitas ſive ſucceſſiva ſive ſimultanea manifeſtum indicium eſt incontinentiæ, quæ perfectæ puritati è diametro opponitur, cùm tamen iſta vel maximé refulgere debeat in eo, qui alios

2. Oportet ergò Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris virum, ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem doctorem.

Digitized by Google

os ad eam excitare debet tam exemplô, quàm verbô. Ad iſtam verò plurimùm conducit ſobrietas, ne cibi potúsque intemperantia mentem ejus hebetet, atque prægravet, illúmque minùs idoneum reddat ad invigilandum pro ratione muneris oviculis ſuis. Hæc porrò ſobrietas ac moderatio non tantùm in victu ſervanda eſt, ſed etiam in veſtitu, in famulitio, in ſupellectile, & quacunque aliâ re ad œconomiam & decorum extrinſecum pertinente. Prudentiæ ac modeſtiæ virtus ita omnes rationi obluctantes cupiditates coërceat, ut nulla in verbis, in geſtibus, in vultu levitas appareat, ſed gravitas potiùs & decentiſſima quædam morum compoſitio ubique eluceat, quæ decorum ſervet in inceſſu, convenienti habitu, ſermone, & omni motu. His accedat verecundiæ ac pudicitiæ gratia ſanctitatem quandam præferens. Hoſpitalitatem præterea amet, atque exhibeat peregrinis & advenis, majori eos charitate quàm ſuperfluo luxu excipiens, & ſalutaribus potiùs monitis, quàm exquiſito ciborum delectu paſcens. Doctrinâ Chriſtianâ probè inſtructus ſit, ut eam aliis luculenter

ter communicare poſſit, quorum utilitatem ac fructum potiùs pro fine ſibi propoſitum habeat, quàm vanam gloriam, vel emolumentum aliquod exinde à ſe percipiendum.

3. *Non vinolentum, non percuſſorem, ſed modeſtum; non litigioſum, non cupidum, ſed*

3. Largiori vini potui nequaquam deditus ſit, neque ad contumelias, convitia, aut etiam ad verbera infligenda pronus, propter affinitatem & connexionem violentiæ cum vinolentiâ, manus enim Eccleſiaſtici præſulis non facilè moveri debet niſi ad benedictionem aliis impertiendam, vel beneficentiam exhibendam. Sed modeſtus ſit, comis, & manſuetus, qui non rigidè jus ſuum exigat, ſed quantum res patitur, aliorum ſe moribus & affectibus accommodare noverit. A jurgiis & contentionibus alienus ſit, utì & ab avaritiæ ſordibus, liberalis potiùs & munificus in pauperes.

4. *Suæ domui benè præpoſitum, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate.*

4. Domui ſuæ benè & cum laude prudentiæ ac moderationis præſit, liberóſque in officio contineat, ut eorum oratio, vita, moréſque modeſtiam, gravitatem, temperantiam, omnémque virtutem redoleant, atque ita à domeſticâ Epiſcopi diſciplinâ recta ad informandam Eccleſiam petantur exempla.

5. *Si quis autem do-*

5. Nam ſiquis familiæ ſuæ præ-

præeſſe neſcit, nec inter privatos parietes diſciplinam retinet, quâ quæſo ratione Eccleſiaſticæ gubernationi, quæ multò eſt tum difficilior, tum laborioſior, par eſſe poterit? 6. Neque etiam neophytum Eccleſiæ præficiendum cenſuerim, neque enim is ſatìs Chriſtianæ religionis præceptis atque inſtitutis imbutus erit, neque ſufficientia conſtantiæ ſuæ ſpecimina dederit, neque condignâ auctoritate in populum prævalebit, ut taceam, quòd ea res invidiæ & obtrectationi ſit obnoxia, ſi prætermiſſis veteranìs aſſumatur novitius, maximúmque ſit periculum, ne talis ex oviculâ ſubitò paſtor, ex diſcipulo magiſter perſuaſus Eccleſiam ſuâ operâ indigere, atque inde ſibi complacens, nimióque faſtu turgidus in eandem damnationis ſententiam cum Lucifero incidat, pereátque. 7. Satis etiam non eſt, ſi ejus vivendi ratio utcunque probetur Chriſtianis, exterorum quoque ſeu Gentilium honorifico teſtimoniô ſuffragio commendabilis eſſe debet, ut nemo anteactæ vitæ ſordes ipſi exprobrare valeat, eúmque idcirco contemptui habere, unde omni auctoritate excideret

mui ſuæ præeſſe neſcit, quomodo Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?

6. Non neophytum: ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli.

7. Oportet autem illum & teſtimonium habère bonum ab iis, qui foris ſunt, ut non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli.

ret, & facilè in infamiam, aliorum odium, vel ipſam deſperationem incideret, cujusmodi laqueis jam plures cepit, ac in exitium præcipitavit humani generis hoſtis. Hactenus de dotibus neceſſariis Epiſcopi egimus, tranſeamus nunc ad ejus miniſtros diaconos.

8. *Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes:*

8. Iſtos pariter oportet eſſe honeſtis moribûs præditos, graves, compoſitos, non in ſermone duplices, ac inconſtantes, ſed ſinceros, candidos, nec vino ſupra modum deditos, neque præter ſtatûs ſui decentiam turpiter ac ſordidè lucro inhiantes.

9. *Habentes myſterium fidei in conſcientiâ pura.*

9. Sed contrà potiùs ejusmodi, qui exactam myſteriorum fidei notitiam cum vitæ probitate conjunctam habeant.

10. *Et hi autem probentur primùm: & ſic miniſtrent nullum crimen habentes.*

10. Experimento non uno diligenter explorati, & non niſi multorum teſtimoniô probati, ut planè innoxii, nullíque culpæ affines deprehendantur.

11. *Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus.*

11. Eadem ratione diaconiſſas ſeu uxores diaconorum templi miniſteriis addictas honeſtate ac gravitate morum conſpicuas eſſe convenit, non garrulas, & calumniis deditas, non vinoſas, non furaces ſed fideles in diſpenſatione rei domeſticæ & omni negotio ſibi commiſſo.

12. *Diaconi ſint*

12. Jam verò diaconi unius tantùm con-

conjugii conſcii ſint, qui liberis rectè præſint, & familiam ſuam ad omnem pietatem inſtituant. 13. Nam qui ritè ſuo munere functus fuerit, ad altiorem magíſque honorificum gradum non tantùm promovebitur, ſed etiam magnâ cum confidentiâ ac libertate ea docebit & exequetur, quæ fides Chriſti exigit; ejusmodi fiduciam gignit vita inculpata, ménsque ſibi conſcia recti. 14. Hæc ad te paucìs ſcribenda duxi, quia propediem me iſthuc ad te venturum confido. 15. Quòd ſi tardiùs venero, hæc breviter indicare volui, ne ignorares, quam vivendi rationem in domo Dei gubernandâ, & idoneis miniſtrìs inſtruendâ tenere debeas, domum autem cùm dico, Eccleſiam Dei vivi intelligo, columnam & fulcimentum veritatis, ſicut enim columna ſuppoſita ſuſtentat, firmat, & fulcit ædificium, ne corruat, ita Eccleſia veritatem, hoc eſt, doctrinam fidei Chriſtianæ ſibi concreditam ſuſtentat & conſervat, ne corrumpatur, aut pereat. 16. Illa docet, explicat, nobíſque communicat magnum illud divinæ erga homines benevolentiæ myſterium atque argumentum, quod nos cunctis Gentibus

unius uxoris viri: qui filiis ſuis benè præſint, & ſuis domibus.

13. *Qui enim benè miniſtraverint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto JEſu.*

14. *Hæc tibi ſcribo, ſperans me ad te venire citò.*

15. *Si autem tardavero, ut ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.*

16. *Et manifeſtè magnum eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in ſpiritu, ap-*

parùit angelis, prædicatum eſt Gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptum eſt in gloriâ.

tibus proponimus, Deum ſcilicet immortalem corporeæ molis aſſumptione & objectu cunctis mortalibus conſpicuum factum, diviníſque teſtimoniis confirmatum ac declaratum, ut agnum ſine maculâ ad tollenda mundi peccata oblatum, ùt verum quoque Meſſiam ac fontem omnis gratiæ ac ſanctitatis, in nativitate, in baptiſmo ſuſcepto, per tot ſtupenda ſigna ac prodigia in hunc finem paſſim edita ad declarandam ejus divinitatem, ipſis Angelis admiratione defixis ad omnium gentium etiam barbarorum perveniſſe notitiam, quas idolorum cultus profundiſſimâ caligine involverat, & ubique pronas aliquorum mentes, auréſque inveniſſe, qui eum à morte ignominioſiſſimâ redivivum, & ſedentem modò ad dexteram Dei Patris omnipotentis, ingentíque gloriâ circumfuſum religioſiſſimè depoſitâ omni ſuperſtitione adorarent, ejúſque Eccleſiæ ſeſe obedientiſſimè ſubjicerent, ſpe pleni, in partem quoque ac conſortium ſempiternæ felicitatis ſe aliquando venturos, quo enim præceſſit gloria Capitis, eò ſpes vocatur & corporis.

PA-

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. TAlis, inquam, eſt ſublimis illa, præcellens atque veneratione digniſſima veritas, quam Eccleſia per modum pretioſi depoſiti diligenter cuſtodit, in quâ ſolidiſſimè fundatam habet totam propemodum religionis ſubſtantiam, & promiſſionum ſpem collocatam. Quidquid in eam machinetur & attentet antiquus ille humani generis hoſtis, quamcunque tempeſtatem excitet, ſubruere illam neutiquam valet. Interea tamen excubandum ſtrenuè in omnem partem, curáque omnis ac induſtria Miniſtris Evangelii eò dirigenda, ut ſemper parati & inſtructi ſint ad errores, qui graſſari paulatim incipiunt, clarè, ſolidéque refellendos, ne ſimpliciores inducantur in fraudem, & fatale toxicum imprudenter hauriant, dum exiſtimant ſibi propinari ſalubria pharmaca. Spiritus ſanè divinus fallere ne-

1. Spiritus autem manifeſtè dicit, quia innoviſſimis temporibus diſcedent quidam à fide attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum,

neſcius, & futura, antequam ſint, certâ notione præcipiens apertè nobis denuntiat, fore, ut ſequentibus ac pene poſtremis mundi temporibûs non pauci à fide deſciſcant, & nefariis impoſtorum doctrinis dæmonum operâ ac ſuggeſtione diſſeminatis aures nimis credulas præbeant,

2. *In hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam,*

2. qui licèt, ut meliùs fallant, ſanctitatem mentiantur ac præſeferant, conſcientiam tamen gerunt impuriſſimæ vitæ maculîs indelebiliter notatam, & veluti cardenti ferrô inuſtam.

3. *Prohibentium nubere, abſtinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui cognoverunt veritatem.*

3. Quorum impudentia eò provehitur, ut matrimonia damnent, eorúmque ciborum uſum reprehendant, quos tamen Deus idcirco creavit, ut utilitati eorum ſerviant, qui divinam veritatem ſibi annuntiatam acceptarunt, Deóque bonorum omnium auctori quantas maximas poſſunt gratias agunt.

4. *Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur:*

4. Quidquid enim àDeo conditum eſt, id profectò omnino bonum & magnopere probandum videtur, nec prorſus quidquam rejiciendum, ſi cum gratiarum actione percipiatur.

5. *Sanctificatur enim per verbum Dei & orationem.*

5. Eſto etiam non quidem creatione, ſed aliquo eventu quidpiam ſit inquinatum, quale putatur eſſe, quod fuerit idolis immolatum, id profectò

Digitized by Google

ctò ſacrâ ante menſam adhibitâ precatione ac benedictione ſanctum redditur. 6. Porrò ſi hæc fratribus propoſueris, fidelem te utique ac ſtrenuum JEſu Chriſti ſervum exhibebis, paſcens eos ſolidâ veræ fidei doctrinâ, eámque diu noctúque aſſiduâ meditatione recolens, ut eam poſtmodum probè digeſtam aliis tuæ curæ commiſſis diſpertiaris. 7. Cæterùm profanas, frivolas & aniles fabulas rejice, quin potiùs te in omni pietatis genere quàm diligentiſſimè, quámque accuratiſſimè exerce. 8. Nam corporis quidem exercitatio per luctam, curſum &c. aliquid quidem utilitatis habet ad ſanitatem corporis conſervandam, ad aliquod bravium ſeu præmium temporale obtinendum, pietas autem ad omnia perutilis eſt, neque hujus vitæ finibus incluſa futurorum bonorum ampliſſimam certiſſimámque pollicitationem complectitur. 9. Indubitata eſt hæc veritas, dignáque omnino, quam magnâ cum approbatione lætitiáque complectamur. 10. Quis enim nos in laboribus, ærumnis, & miſeræ vitæ anguſtiis conſolatur? quis facit, ut ludibria inſuper habeamus, ut hilari animô opprobria & calumnias perferamus, ut adverſa quæ-

6. Hæc proponens fratribus, bonus eris miniſter Chriſti JEſu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam aſſecutus es.

7. Ineptas autem, & aniles fabulas devita, exerce autem te ipſum ad pietatem.

8. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis eſt: pietas autem ad omnia utilis eſt, promiſſionem habens vitæ, quæ nunc eſt, & futuræ.

9. Fidelis ſermo, & omni acceptione dignus.

10. In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia ſperamus in Deum vivum, qui eſt Salvator omnium hominum, maximè fidelium.

quæque ac dura in ſilentio & absque ullâ querimoniâ tolleremus? niſi quòd omnes ſpes noſtras in Deo vivo ſitas, & collocatas habemus, qui eſt conſervator omnium hominum generali providentiâ, ſpeciali verò & præcipuè fidelium, eos, dum premuntur, corroborans, faciénsque, ut res proſperæ ac ſiniſtræ, confuſio & gloria, indigentia & opulentia, cuncta denique ad eorum ſalutem plurimùm conferant, gradúsque ſint ad thronum in regno cœlorum eis præparatum.

11. *Præcipe hæc, & doce.*

12. *Nemo adoleſcentiam tuam contemnat: ſed exemplum eſto fidelium in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, & caſtitate.*

13. *Dum venio, attende lectioni, exhortationi & doctrinæ.*

11. Atque hæc omnia pro ratione muneris tui eis palam denuntia ac præcipe. 12. Ne quis verò juventutem tuam deſpiciat, da operam, ut in ſermone, convictu, charitate, in ſpiritu, in fide, & puritate cæteris omnibus exemplô præluceas. 13. Interim verò, dum meus ad te adventus differtur, ſacræ lectioni diligenter incumbe non curioſitatis, aut propriæ delectationis gratiâ, ſed ut oviculas tibi commiſſas pabulô cæleſtis doctrinæ paſcere, & ad omnem pietatem excitare valeas.

14. *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum preſbyterii.*

14. ingratus eſſes, quàm qui maximè, ſi gratiam, quam pridem aſſecutus es revelante & jubente Deo per manuum ſacerdotalium impoſi-

poſitionem ad tuam aliorúmque ſanctificationem, negligeres. 15. Hæc aſſiduâ tibi meditatione verſanda ſunt, in his omnis tua debet deſudare induſtria, ut quantùm quotidie profeceris, facilè ab omnibus cognoſcatur. 16. Tui ſanè primùm, deinde etiam doctrinæ aliis tradendæ & benè imprimendæ curam habeto, in his ſedulò perſiſte, hac enim ratione & tuæ ipſius, & eorum, qui te audierint, ſaluti optimè conſulueris.

15. *Hæc meditare, in his eſto: ut profectus tuus manifeſtus ſit omnibus.*

16. *Attende tibi & doctrinæ: inſta in illis, hoc enim faciens & teipſum ſalvum facies, & eos, qui te audiunt.*

PARAPHRASIS

CAP. V.

1. Vitiis invaleſcentibus haud dubiè parcendum minimè, ſed ubicunque locorum ſeſe produnt, perſequenda ſunt fortiter, prudentiâ tamen hîc opus & diſcreta moderatione. Seniorem, ſi quid reprehenſione dignum commiſerit, citra neceſſitatem noli acerbiùs & duriùs objurgare, ſed modeſtè ſuavitérque hortare, ùt patrem, juniores

1. *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra, ùt patrem: juvenes ùt fratres:*

Digitized by Google

res verò quaſi fratres commoneſacito.

2\. *Anus, ùt matres: juvenculas ùt ſorores in omni caſtitate:*

2\. Mulieres autem natu grandiores obſerva ùt matres, adoleſcentiores quaſi ſorores per omnia caſtè, quia earum allocutio illecebroſa eſt, & facilè ſiniſtram parit ſuſpicionem. Quare ſi res poſtulat, ut cum eis loquendum ſit, id breviſſimè fiat, & cum eâ animi, & oculorum cuſtodiâ, vultûs, & ſermonis gravitate, loci & temporis cautelâ, ut non ſolùm intùs ſervetur corporis munditia, ſed etiam exteriùs ab omni ſpecie mali caveatur.

3\. *Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.*

3\. Viduas, quæ verè omni humano ſubſidiô ac ſolatio etiam filiorum, aut nepotum deſtituuntur, uníque Deo intentæ ac dicatæ ſunt, quo decet, honore & auxilio proſequere, & ſi tuâ ope indigent, ex communi Eccleſiæ proventu adjuva, ùt potes.

4\. *Si qua autem vidua filios, aut nepotes habet, diſcat primùm domum ſuam regere, & mutuam vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum eſt coram Deo.*

4\. Quòd ſi vidua filios aut nepotes habeat, à quibus ali poſſit, diſcat primùm te magiſtro ita cum illis agere, ut grata charáque ſit omnibus, eóque viciſſim pietate ſic imbuat, ut mereatur ab eis accipere omnia neceſſària, diſcat & progenitoribus ſuis, ſi ſuperſtites ſint, parem gratiam reddere eis inſerviendo, opitulando, alendo,

alendo, quemadmodum in tenellâ ætate ab illis alita atque adjuta fuit: ſin parentes ſint mortui, reddat illis vicem in filiis & nepotibus, ut & iſti ejus exemplô diſcant, quibus officiis familia ritè adminiſtretur, parentíque ſuæ aut aviæ parem benevolentiam præſtent, id enim non humana tantùm ratio poſtulat, tanquam honeſtum aut laudabile, ſed eſt Deo vel maximè gratum. 5. Porrò quæ verè vidua eſt, & humanis deſtituta præſidiis, ſpes ſuas omnes in uno Deo fixas ac locatas habeat, atque adeò dies noctéſque precibûs & ſupplicationibus illum ſibi quàm diligentiſſimè conciliare ſtudeat. 6. Contra verò quæ deliciis ac voluptatibus indulget, quæque nimio luxu diffluens vitæ ſuavitate perfruitur, ea ſanè quamvis ſpiret, atque hanc auram vitalem ducat, re tamen verâ nihil præter monſtrum & ſpirans cadaver cenſeri debet vivens corpore, mortua ſpiritu utpote gratiâ Dei privata. 7. Inter cætera igitur præcepta non poſtremum locum hoc habeat, quo illis denunties, ut eam vivendi rationem ineant, quæ nulli probro, aut juſtæ reprehenſioni pateat. 8. Quòd

5. Quæ autem verè vidua eſt, & deſolata, ſperet in Deum, & inſtet obſecrationibus, & orationibus noćte ac die.

6. Nam quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt.

7. Et hoc præcipe, ut irreprehenſibiles ſint.

8. Si quis autem ſuorum, & maximè dome-

(Qq 2)

ſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.

Quòd ſi qua ſit, quæ ſuis ac præcipuè domeſticis ac familiaribus non eâ, quâ decet ſollicitudine ac providentiâ proſpiciat, ea profectò fidem non quidem verbô, ſed opere abnegâſſe videtur eíque derogâſſe, dum factô ſuo inhumano Gentes à fide ſuſcipiendâ avertit, imò quovis infideli deterior atque deteſtabilior eſt ex hac parte, cùm Gentes naturali inſtinctu ac pietate curam ſuorum gerant.

9. *Vidua eligatur non minùs ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor.*

9. Vidua ſanè non minor annis ſexaginta in ſacrum viduarum collegium vel ad præfecturam adlegatur, illúdque caveatur inprimis, ne primo conjugiô ſoluta ſecundis fuerit nuptiis illigata.

10. *In operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educavit, ſi hoſpitiô recepit, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtravit, ſi omne opus bonum ſubſecuta eſt.*

10. Utque in ſtudioſis honeſtíſque actionibus cum laude atque idoneâ approbatione verſata ſit, quippe quæ liberos honeſtè educârit, peregrinos atque advenas hoſpitiô exceperit, ſanctorum pedes abluerit, afflictos erexerit, omnia denique pietatis officia ſtudiosè complexa & aſſiduè ſectata ſit.

11. *Adoleſcentiores autem viduas devita. Cùm enim luxuriatæ fuerint in Chriſto, nubere volunt.*

11. Juniores porrò viduas ne in viduarum collegium admittito, ſic enim ferè uſuvenire ſolet, ut poſtquam tanquam vitulæ bene ſaginatæ ex Eccleſiæ proventibus recalcitrare & laſcivire cœperint,

perint, Chriſti jugum & profeſſionem continentiæ excutiant, ruptiſque votis, quibus quaſi vinculis coërcebantur, in maximam Chriſti injuriam rurſus nubere velint. 12. Ex eo potiſſimùm non accuſandæ modò, ſed juſtè prorſus damnandæ, quòd primam fidem, quâ ſe Deo obſtrinxerant, impiè, nefariéque violarint. 13. Quòd ſi eò malitiæ nondum devenerint, ſaltem otiô deſidiáque languentes alienas ſolent domos obire non abſque ſcandalo & periculo impudicitiæ, curioſiùs hinc inde vagari, & explorare, quæ ad ipſas non pertinent, garrire perpetuò, & effutire, quæ minimè oportet, ſive, quia ſecreta, quæ audierint, produnt, ſive quia detrahunt famæ aliorum, ſive verba non nunquam proferunt parùm honeſta & pudica. 14. Si me igitur audies, volo juniores illas, quibus periculum eſt luxuriæ ac damnationis, connubio jungi, liberos procreare, domum adminiſtrare, ita denique ſe gerere, ut nullam adverſariis malè loquendi materiam vel occaſionem præbeant de religione & inſtituto Chriſtianorum. 15. Jam enim, quod magnopere

12. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

13. *Simul autem & otioſæ diſcunt circuire domos: non ſolùm otioſæ, ſed & verboſæ, & curioſæ, loquentes, quæ non oportet.*

14. *Volo ergò juniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe, nullam occaſionem dare adverſario maledicti gratiâ.*

15. *Jam enim quædam converſæ ſunt retrò ſatanam.*

nopere dolendum eſt, nonnullæ à recto tramite deflexerunt, atque improbis ſatanæ conſiliis obſecutæ ſunt prolapſæ in ſordes luxuriæ, atque vel ideo indignæ publicis eleemoſynis.

16. *Si quis fidelis habet viduas, ſubminiſtret illis: & non gravetur Eccleſia: ut iis, quæ verè viduæ ſunt, ſufficiat.*

16. Ne igitur Eccleſia nimis oneretur ſuſtentatione quarumcunque viduarum, ſi quis fidelis aut ſiqua fidelis mulier aliquas habet viris orbatas ſibi ſanguinis propinquitate conjunctas, eis quæſo neceſſaria ad victum ſuppeditet, nec patiatur Eccleſiam ſupra vires gravari, ut iis, quæ verè viduæ, omníque ope deſtitutæ ſunt, opitulari queat.

17. *Qui benè præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè, qui laborant in verbo & doctrinâ.*

17. Jam verò ſi fœminarum, quæ modicum Eccleſiæ obſequium præſtant, tanta habetur cura, qui benè præſunt presbyteri, quíque aliorum inſtitutioni ac piæ educationi ſuam operam ſtrenuè gnavitérque impendunt, non ſimplici modò honore atque obſervantiâ digni erunt, ſed etiam liberalitate atque beneficentiâ ſingulari.

18. *Dicit enim Scriptura: non alligabis os bovi trituranti. Et dignus eſt operarius mercede ſuâ.*

18. Siquidem in ſacris litteris ſcriptum eſt: non alligabis os bovi trituranti, cujus nempe typum gerunt prædicatores verbi Dei; & rurſus alibi: dignus eſt operarius mercede ſuâ.

19. *Adversùs presbyterum accuſationem no-*

19. Præterea adversùs presbyterum accuſationem

no-

ne facilè admiſeris, niſi crimen duobus vel tribus teſtibûs probetur, cujus privilegii ratio reddi poteſt tam ex parte presbyterorum, quàm ſubditorum, nam illorum magna dignitas eſt, ac totius Cleri intereſt, ne facilè eorum exiſtimatio lædatur, iſti verò plerúmque erga paſtores ſuos iniquiores, & lapſus eorum juſtò graviùs ſolent exaggerare, præſertim ſi eorum ſeveritate, aut correptionibûs exaſperati ſint. 20. Reliquos, qui publicè deliquerint, palàm coram omnibus argue, ut & cæteri inde timorem concipiant, & à flagitiis cohibeantur. 21. Te verò in conſpectu Dei ac Domini noſtri JEſu Chriſti, ſupremi Judicis, & electorum Angelorum, qui actionum noſtrarum aſſidui ſpectatores ſunt & ad judicium cum eo venturi, etiam atque etiam obteſtor, ut hæc omnia ſerves, caveáſque inprimis, ne præoccupatâ ſententiâ temerè quidquam definias, neque propenſione animi aut perſonarum reſpectu in alteram partem declines. 22. Nemini verò citò manum impoſueris ſacros Ordines conferendo, ne exinde alienorum delictorum ex inconſultâ & teme-

li recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.

20. *Peccantes coram omnibus argue: ut & cæteri timorem habeant.*

21. *Teſtor coram Deo, & Chriſto JEſu, & electis angelis, ut hæc cuſtodias ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.*

22. *Manus citò nemini impoſueris, neque communicaveris peccatis alienis. Teipſum caſtum cuſtodi.*

temerariâ ordinatione pullulantium ullo modô particeps fias. Teipſum integrum ſemper atque purum ſervato.

23. *Noli adhuc aquam bibere, ſed modico vinô utere propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.*

23. Quia verò me non latet vinô liberaliùs hauſto ſuſcitari luxuriam, illo permodicè utere, ut imbecillitati ſtomachi conſulas, cui frigidæ puræ potus non parum nocet.

24. *Quorundam hominum peccata manifeſta ſunt præcedentia ad judicium: quosdam autem & ſubſequuntur.*

24. Non poſſum non ſæpius tibi inculcare, quanti referat idoneas ad miniſterium Evangelii ſelegiſſe, & ordinâſſe perſonas. Sic ergò habeto, quorundam hominum flagitia omnibúsque perſpecta eſſe, ut non indigeant multâ indagine & examine, aliorum autem, qui callidè fortè occultant vitia ſua, vivendi rationem non ſtatim damnandam, niſi factâ diligenti inquiſitione, ne ipſis injuria fiat.

25. *Similiter & facta bona manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt.*

25. Simili ratione laudabiles quorundam actiones ſeſe ultrò ita produnt, ut judicium examinis præveniant, de quibus proinde aſſumendis conſultatione non ſit opus, quæ verò ſecus habent, latere diu non poſſunt, ſi ritè diſcutiantur, quocirca in his ſive ad Ordines admittendis, ſive rejiciendis etiam atque etiam vide, ne quid per imprudentiam aut negligentiam pecces, atque ita alienæ fias particeps malitiæ;

Digitized by Google

maliciæ, ſi quos vel noveris improbos, vel meritò ſuſpectos habeas, ſacris initiare non verearis.

PARAPHRASIS

CAP. VI.

1. HActenus quæ dominos ac præpoſitos concernunt, nunc à capite quodammodo ad pedes deſcendo, & ſubditorum officia explicare aggredior. Quicunque ſervitutis jugô premuntur, ſic in animo ſuo ſtatuant, dominos ſuos ὰtùc ſuperſtitionis tenebris etiamnum involutos vel moribûs improbos, omni tamen honore colendos, modò eorum imperia exequenda legi divinæ non repugnent, ne aliàs Dei nomen Chriſtianæque religionis malè audiat, & odio habeatur, quaſi quæ diſſolvat ordinem politiæ juſtitiæque humanæ, indulgendo ſervis, ut dominos ſuos debitò honore obſequióque fraudent.

2. Quòd ſi qui Chriſtiani ſervi in ejuſdem profeſſionis dominos inciderint,

1. Quicunque ſunt ſub jugo ſervi, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2. Qui autem fideles habent dominos, non con-

temnant, quia fratres ſunt: ſed magìs ſerviant, quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficii participes ſunt. Hæc doce, & exhortare.

derint, perperàm ſanè agunt, ſeque indignos felici hac ſorte & ſuaviori jugô oſtendunt, ſi illos minùs revereantur, ac prope deſpiciant, quòd Chriſtianæ fidei beneficiô pro fratribus agnoſcantur, & mitiùs habeantur, ſed potiùs hoc ipſo tanquam fidelibus Deóque dilectis omnia obſequia quàm diligentiſſimè præſtent, memores, ejuſdem illos beneficii ac gratiæ participes eſſe, quam ipſi divinitùs conſecuti ſunt. Hæc quæſo ſtudiosè tuis exhortationibûs cunctis obſervanda propone.

3. *Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri JEſu Chriſti, & ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ:*

3. Quòd ſi quis diverſam tradit vel ſectatur doctrinam, neque obtemperat JEſu Chriſti Domini noſtri præceptis, eíque doctrinæ, quæ pietati eſt inprimis conſentanea,

4. *Superbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ,*

4. is profectò nimio animi tumore inflatus, veræque ſcientiæ planè expers planè delirat atque inſanit, dum futiles quæſtiones, ac frivolas altercationes, pugnáſque verborum movet, ex quibus ortum habent peſſimorum vitiorum genimina, acerbæ invidiæ vanæ contentiones, imprudentes calumniæ, & temerariæ ſuſpiciones.

5. *Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate pri-*

5. Supervacaneæ item diſputationes hominum mentis emotæ, quibus lux veritatis aut non affulſit, aut ſubducta

ducta eſt, qui vanam religionis ac pietatis ſpeciem pravis ſuis cupiditatibus ſtudiíſque obtendunt, & negotiatorum more ad ſordidum quæſtum ac lucrum omnia referunt. 6. Eſt ſanè quæſtus omnino magnus pietas, ſed aliâ ratione, præſertim ſi conjuncta ſit cum animo ſuâ ſorte & conditione contento, qui nimirum aliena & ſuperflua non requirat. 7. Et cur obſecro Chriſtianus veræ fidei luce colluſtratus ea requirat, cùm non ignoret, neminem noſtrûm ortu ſuo quidquam in mundum intuliſſe, nihílque adeo digreſſu efferre poſſe. 8. Itaque rationi inprimis conſentaneum eſt, ut præter victum moderatúmque corporis cultum nihil ultra quæramus. 9. Ita enim uſu compertum eſt, eos, qui diteſcere amant, eos miſerè tentationibus, & laqueis implicari, plurimíſque væſanis ac noxiis cupiditatibus conſtringi, quæ niſi cohibeantur, miſeros mortales exitiô obruunt atque interitu ſempiterno. 10. Siquidem malorum omnium radix & veluti fons eſt & origo improba auri argentíque corradendi cupiditas, quia vitiis omnibus alimentum ac materiam præſtat, dum pecuniæ causâ

vati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem.

6. *Eſt autem quæſtus magnus pietas cum ſufficientiâ.*

7. *Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium, quòd nec auferre quid poſſumus.*

8. *Habentes autem alimenta, & quibûs tegamur, hîs contenti ſumus.*

9. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.*

10. *Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fi-*

de, & inſeruerunt ſe doloribus multis.

causâ nihil non audent homines committere, quâ infrunitâ cupiditate dum nonnulli abripi ſe paſſi ſunt, tum à fide aberrarunt, tum multis magníſque flagitiis atque inde conſequentibus anguſtiis, curis, periculis ac peracutis conſcientiæ remorſibus ſeſe implicuerunt.

11. *Tu autem ô homo Dei, hæc fuge: ſectare verò juſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſuetudinem.*

11. Tu verò vir Deo inprimis chare, ſi ſapis, iſta quàm diligentiſſimè fuge, ſectare verò & quanto potes ſtudiô complectere juſtitiam alienam ab omni cupiditate rei alienæ, fidem, ſpémque cœleſtis hæreditatis probè fundatam, charitatem in omnes benefaciendi occaſiones intentam, invictam in rebus adverſis non tantùm patientiam, ſed etiam manſuetudinem erga eos, qui bona noſtra nobis eripiunt.

12. *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in quâ vocatus es, & confeſſus bonam confeſſionem coram multis teſtibus.*

12. Cœptum in ſtadio miniſterii Evangelici curſum generosè proſequere, & ita certa, ut palmam ac coronam vitæ ſempiternæ victoribus propoſitam aſſequaris, cujus causâ ad fidem Chriſtianam primùm vocatus es per baptiſmum, & mox inſignem illam coram multis teſtibus profeſſus es vitæ rationem atque inſtitutum, cùm ſacris initiatus hoc veluti authoramento huic te militiæ ſacramentô ob-

obſtrinxiſti. 13. Neque ſimplici
commonitione contentus inſuper
tibi præcipio coram Deo immorta-
li vitæque auctore, itémque JEſu
Chriſto Domino noſtro, qui coram
Pontio Pilato teſtatam fecit non tan-
tùm verbô, ſed effuſo etiam poſtmo-
dum omni ſanguine mirificam illam
profeſſionem interrogatus & reſpon-
dens quis eſſet, præcipio, inquam,
ut hæc cæteráque omnia divinæ le-
gis præcepta & complectaris animô,
& reipsâ perficias omnis prorſus
maculæ ac labis expers. 14. Quem-
admodum enim teſtis eſt verborum
quæ ſcripſi, ita judex erit, & vindex
ſeveriſſimus, niſi promiſſis ſteteris,
quando illuſtris ille & extremus ejus
adventus illuceſcet nobis quidem
incognitus, non autem Deo, 15.
qui ſe ſolo beatus eſt, & infinitâ
poteſtate præditus rex regum & do-
minus dominantium, 16. quíque
ab omni æternitate circumfuſam
undique lucem nullis creatis obtu-
tibus perviam quaſi proprium do-
micilium incolit, quem & nemo
unquam mortalium vidit, ac ne pro-
priis viribûs cernere quidem poteſt,
cui honor ab omnibus impendatur,
& imperium ſit per omnium con-
feſſio-

13. *Præcipio tibi co-
ram Deo, qui vivificat
omnia, & Chriſto JEſu,
qui teſtimonium reddidit
ſub Pontio Pilato, bo-
nam confeſſionem:*

14. *Ut ſerves man-
datum ſine maculâ, irre-
prehenſibile uſque in ad-
ventum Domini noſtri
JEſu Chriſti:*

15. *Quem ſuis tem-
poribus oſtendet beatus
& ſolus potens Rex re-
gum, & Dominus domi-
nantium.*

16. *Qui ſolus habet
immortalitatem, & lu-
cem inhabitat inacceſſibi-
lem: quem nullus homi-
num vidit, ſed nec vide-
re poteſt: cui honor &
imperium ſempiternum.
Amen.*

(Rr 3)

Digitized by Google

feſſionem ſempiternum. 17. Porrò his, qui in vitâ hac mortali divitiis affluunt, præcipe, ne in ſuperbiam propterea & arrogantiam efferantur, aliósque indigentiores deſpiciant, nec ſpes ſuas in caducis, fluxis terrenísque bonis, quæ invitis etiam poſſeſſoribus facilè ſubduci poſſunt, ſed in uno eorum auctore Deo ſitas & locatas habeant, eúmque impenſiſſimè ament, qui pro ſuâ bonitate tam copiosè nobis hæc omnia támque liberaliter ad uſus vitæ ſuppeditat, longéque majora promittit in cœlis, 18. ſi & aliis prompto ac hilari animó de facultatibus noſtris ſubveniamus, & opibûs non contenti bonorum quoque operum ac meritorum cumulum nobis quàm ſtudioſiſſimè comparemus tanquam fundamentum futuri ædificii quod nobis præparatur in cœlis, 19. & certum pignus ſempiternæ felicitatis. 20. Theſaurum hunc ô Timothee ſanæ & ſacræ doctrinæ, intelligentiæ Scripturarum & myſteriorum fidei, quam tu tuopte ingeniô non inveniſti, nec propriâ induſtriâ tibi comparâſti, ſed Deus & ego tibi quaſi depoſitum integrè ſervandum & tutandum tradidimus, fideli-

17. Divitibus hujus ſæculi præcipe non ſublimè ſapere, neque ſperare in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum)

18. Benè agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare,

19. Theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20. O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ,

fideliter cuſtodi : prophanos de rebus inanibus clamores, & novatorum deliramenta devita, neque frivolis eorùm argumentis ac ſophiſmatis, 21. quibûs vanam fallacis ſcientiæ exiſtimationem glorioſuli non absque veræ fidei diſpendio aucupantur, refellendis longiùs immorare. Felicem tibi interea in fide & gratiâ Chriſti perſeverantiam ex animo precor.

A M E N.

21. *Quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.*

ARGU-

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ SECUNDÆ D.PAULI APOSTOLI
AD
TIMOTHEUM.

IDem ferme eſt, quod prioris: Timotheum enim diſcipulum ſuum paternis conſiliis, eccleſiaſticiſque præceptis informat, cúmque ad ſe primo quoque tempore venire jubet, rogátque ut ad ſe quædam perferat, quæ ſibi partim neceſſaria, partim utilia futura eſſent. Hæreticos interim, & quoſdam inprimis, quos nominatim deſignat, cavendos monet, quoſdam item, quos adverſarios expertus erat, non leviter perſtringit, quoſdam poſtremis ſæculis exorituros prædicit, quorum errores ac mores ad vivum depingit. Hortatur denique, ut Evangelio promulgando ſtrenuum ſe atque impigrum oſtendat, nulli labori parcat,

Digitized by Google

parcat, nullum periculum reformidet, & magnitudine atque nobilitate præmii propoſitâ ad explendas omnes muneris ſui partes vehementiùs inflammat.

Cap. 1. præmiſſâ conſueta ſalutatione pacíſque apprecatione ſuam in Timotheum benevolentiam & amorem declarat, quòd fidem & pietatem à matre & aviâ cum lacte ſuxerit: tum commendatâ ejus conſtantiâ hortatur illum, ut vigore reſumpto intrepidè prædicet ſanam Chriſti doctrinam, ejúſque depoſitum arctè cuſtodiat non obſtante quorundam, qui à ſe defecerant, averſione & inſectatione. Demum Oneſiphori erga ſe vinctum fidem ac charitatem miris laudibûs effert, eíque benè precatur.

Cap. 2. veram apoſtolicæ doctrinæ formam præſcribit monendo inprimis Timotheum, ut relictis negotiîs ſæcularibus prædicationi Evangelii totus incumbat, quaſi ſtrenuus miles, pugil, & agricola Chriſti. Tum ſpe reſurrectionis & gloriæ cœleſtis eundem animat, ut pro fide quævis adverſa, ipſámque mortem ſubeat, hortatur ſubin, ut rectè, & ad ſingulorum captum atque utilitatem exponat verbum veritatis, profanas verò novitates, & hæreticos reſurrectionem inficiantes, ut tuo exemplô & alii devitent, ac reſpuant, cura, & quandoquidem correctionem non admittunt, eorúmque maleſana principia gangrænæ inſtar paulatim ſerpunt, & ſaniora quoque membra inficiunt ac perimunt. Quòd ſi aliqui à fide excidant, non ideo turbari nos oportere, cùm reliqui in fide fundati perſiſtant, qui nimirum ſignati ſunt ex parte Dei per ejus præſcientiam, ex parte noſtrâ per odium fugámque peccati, eſſe enim in Eccleſiâ Dei quemadmodum in palatio magni Principis diverſa vaſa, pretioſa quædam, alia vilia. Denique juveniles impetus cohibendos docet, contentiones in-

(Ss) utiles

utiles fugiendas, leniterque errantes corrigendos ac inſtruendos.

Cap. 3. extrema mundi tempora, quæ Chriſti adventum conſecuta ſunt, deſcribit, hominúmque ejus ſæculi mores, & perditam vivendi rationem, doctrinámque corruptiſſimam ob oculos ponit, ſuo verò exemplô propoſito Timotheum ad conſtantiam, animíque firmitatem excitat, monétque, ut ſacrarum litterarum ſtudio ſe totum quantum impendat ob uberrimos fructus exinde tum in ſe tum in alios redundaturos.

Cap. 4. obteſtatur Timotheum, ut quæ ex ſacrorum voluminum lectione, atque attentâ meditatione didicerat, inſtanter prædicet, moneat, arguat ſuos ídque propter imminentia ab hæreticis perverſionis ac defectionis pericula, ſe enim id ampliùs facere non poſſe, cùm prævideat mortem ſibi inſtare pro Chriſto obeundam, ac prædicationis laborúmque coronam ſibi jam dudum apud fidelem judicem repoſitam: jubet poſtmodum, ut ad ſe ab omnibus pene derelictum cum penula & libris Romam properet ultimos amplexus excepturus. Recenſet deinde, quomodo à Nerone & primis vinculis Deus eum liberaverit, à ſecundis porrò ſe liberandum ſperat glorioſo martyrii triumphô. Demum epiſtolam claudit amicos ſalutans, & aliorum ſalutationes adſcribens.

PARA-

PARAPHRASIS
EPISTOLÆ II. D. PAULI APOSTOLI
AD
TIMOTHEUM
CAPUT I.

1. PAulus Apoſtolus ſeu Legatus ac Miniſter JEſu Chriſti id muneris non ſuis meritis, ſed Dei voluntate ſortitus ad annuntiandam, quæ per Chriſtum promiſſa eſt hominibus in eum credituris ſalutem ac vitam æternam. 2. Timotheo dilecto filio gratiam, miſericordiam, & pacem à Deo Patre & Chriſto JEſu Domino

1. Paulus Apoſtolus JEſu Chriſti per voluntatem Dei, ſecundùm promiſſionem vitæ, quæ eſt in Chriſto JEſu:

2. Timotheo chariſſimo filio, gratia, miſericordia, pax à Deo Pa-

Digitized by Google

tre, & Chriſto JEſu Domino noſtro.

3. *Gratias ago Deo, cui ſervio à progenitoribus in conſcientiâ purâ, quòd ſine intermiſſione habeam tui memoriam in orationibus meis, noƈte ac die*

4. *Deſiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, ut gaudiô implear.*

5. *Recordationem accipiens ejus fidei, quæ eſt in te non fiƈta, quæ & habitavit primùm in aviâ tuâ Loide, & matre tuâ Eunice, certus ſum autem, quòd & in te.*

Domino noſtro ex animo precatur. 3. Continuatio nováque acceſſio cœleſtium donorum, quæ divinâ liberalitate conſecutus es, adeò tibi neceſſaria eſt ad explendas omnes muneris tui partes, eáque ab auƈtore bonorum omnium immortali Deo, cui paternâ majorum meorum inſtitutione caſtâ puráque mente eum, quem debeo, cultum atque obſequium exhibeo, adeò abſolutè dependet, ut ei gratiam habeam vel maximè obſtriƈtus, quòd diu noƈtúque aſſiduam tui in precibus meis memoriam retineam. 4. Tuum interim conſpeƈtum vehementer opto, memor lachrymarum, quibûs me abeuntem & à te avulſum proſecutus es, & licèt longioris moræ impatiens ſpe tamen tui adventûs non mediocriter recreer, cùm non dubitem fore, ut tua mihi præſentia magnam gaudii acceſſionem allatura ſit. 5. Hæret enim mihi in animo ejus minimè fiƈtæ aut ſimulatæ ſed ſinceræ ſolidæque fidei, quâ te præditum eſſe à longâ experientiâ certò ſcio, recens recordatio, quam hauſtam primùm ab aviâ tuâ Loide, deinde etiam à matre Eunice conſtantiſſimè retines, unde

unde non eſt, quòd de hac quidquam moneam, ſolùm opto, 6. ut gratiam ſeu donum Dei tibi manuum mearum impoſitione collatum, cùm te in Epiſcopum ordinâſſem, reſuſcites, illíque quanto potes, ſtudiô ſedulò reſpondeas: habet ſe illa ignis inſtar ſub cineribus repoſiti ac ſopiti, qui ne partim deſidiæ, partim timoris frigore à ſatanâ vel rebelli carne penitus extinguatur, flatu indiget vel flabellô, quo ſuſcitetur ac reardeſcat, ad hunc porrò ardorem perpetuò fovendum & adaugendum pro follibus & flabellis tibi ſerviant oratio, pia lectio, rerum ſacrarum ſtudium, vigilantia animi, exercitatio virtutum, ac præſertim renovatio zeli ad ſalutem populi tibi commiſſi diligentiùs ac ferventiùs procurandam. Non dubito, quin multa quotidie perferenda & ſuperanda occurrant in tuo miniſterio, animum tamen ne deſpondeas, 7. memor, ſpiritum, quem à Deo accepimus, non eſſe ſpiritum ignaviæ & timiditatis, ut in perſecutionibus & tentationibus trepidemus, & animô contrahamur, ſed magnanimæ potiùs charitatis, ut dura quævis & ardua animoſè ac forti-

6. Propter quam cauſam admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.

7. Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris; ſed virtutis & dilectionis, & ſobrietatis.

Digitized by Google

fortiter aggrediamur, & vincamus, aliorum onera ac infirmitates portemus, eorúmque ſalutem vitæ noſtræ præferamus, & ut uno verbo dicam, ſpiritum ſanæ omnino, intrepidæ atque nulli perturbationi obnoxiæ mentis.

8. *Noli itaque erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque me vinctum ejus: ſed collabora Evangelio ſecundùm virtutem Dei:*

8. Cave igitur, ne te unquam pudeat profeſſionis, ac miniſterii tui, quo Chriſtum Dominum noſtrum prædicas, eúmque crucifixum Judæis ſcandalum, gentibus ſtultitiam, neque etiam te mei præceptoris tui aut vinculorum meorum pudeat, non enim ob maleficium aliquod vel ſcelus perpetratum illis conſtringor, ſed propter nomen Chriſti Domini noſtri. Eſto potiùs particeps laborum atque diſcriminum, quæ Evangelii causâ non propriarum virium fiduciâ, ſed divinâ ope ac poteſtate ſubeunda & perferenda ſunt.

9. *Qui nos liberavit, & vocavit vocatione ſuâ ſanctâ, non ſecundùm opera noſtra, ſed ſecundùm propoſitum ſuum, & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto JEſu ante tempora ſæcularia,*

9. Is enim eſt, qui nos hactenus à peccato, poteſtate dæmonis, & morte æternâ liberavit, vocavítque admiranda planè ad veram vitæ ſanctitatem vocatione, non ullo quidem actionum noſtrarum meritô, ſed gratuito liberalíque divinæ ſuæ voluntatis beneplacitô, gratiæque beneficio, quæ nobis ab omni æternitate meritorum Chriſti

Digitized by Google

Chriſti intuitu deſtinata & præparata fuit, ſed abſcondita in Deo, 10. nunc autem illuſtri Liberatoris noſtri adventu cunctis mortalibus per apoſtolorum prædicationem palàm facta eſt, qui mortem abolevit, novámque ac immortalem vitam in lucem & cognitionem quodammodo protulit, ac certam ejus ſpem nobis fecit per Evangelium toto orbe divulgatum. 11. Cujus quidem conſtitutus ſum ego præco, & Apoſtolus, & gentium doctor ac Magiſter. 12. Quamobrem nullam aliam ob cauſam in hæc vincula conjectus ſum, nec tamen propterea erubeſco aut conturbor, novi enim, cui credidi, & cujus fidei ac poteſtati commiſerim depoſitum meum, nempe theſaurum laborum, ærumnarum ac perſecutionum, quas pro Evangelio ſubivi, hunc enim multis annîs collectum in Dei ſinu probâ & fidâ cuſtodiâ depoſui, ut in illo die magno die judicii non modò integrum illum, ſed magno etiam cum fœnore recipiam. 13. Solatio tibi pariter ſit hæc fiducia, dáque operam ut altâ mente retineas integræ ſanæque doctrinæ, quam tibi tradidi vivam imaginem ac formam

10. *Manifeſtata eſt autem nunc per illuminationem Salvatoris noſtri JEſu Chriſti, qui deſtruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam, & incorruptionem per Evangelium:*

11. *In quo poſitus ſum ego prædicator, & Apoſtolus, & Magiſter gentium.*

12. *Ob quam cauſam etiam hæc patior, ſed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus ſum, quia potens eſt depoſitum meum ſervare in illum diem.*

13. *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me audiſti in fide, & in dilectione in Chriſto JEſu.*

mam unà cum fide & dilectione chriſtianâ.

14. *Bonum depoſitum cuſtodi per Spiritum ſanctum, qui habitat in nobis.*

14. Hunc pretioſum doctrinæ theſaurum diligenter cuſtodi ope, gratiáque Spiritûs ſancti, qui ſuam in mentibûs noſtris ſedem ac domicilium collocavit ad confirmandos nos & corroborandos contra aſſultus dæmonum, hæreticorum, perſecutorum, qui omnes machinas adhibent ad eripiendum nobis iſthunc theſaurum ſanæ fidei, nec mireris, eam tam paucos habere conſtantes aſſeclas, eadémque, quâ acquiritur facilitate, amitti.

15. *Scis hoc, quòd averſi ſunt à me omnes, qui in Aſiâ ſunt, ex quibus eſt Phygellus, & Hermogenes.*

15. Scis utique, omnes pene Aſianos fuiſſe animô à me penitus averſo & alieno, mihique terga vertiſſe, cùm viderent, in quas anguſtias & diſcrimina incidiſſem, parémque ſortem, ſi mihi ùt Magiſtro adhærerent, metuerent, quos inter fuêre Phygellus & Hermogenes.

16. *Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui: quia ſæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit:*

16. Minimè tamen Oneſiphorus, ejúsque familia, cui Deus idcirco benedicat, ſuáque illum beneficentiâ ac clementiâ complectatur, ille námque ſæpe me recreavit, & quod maximi faciendum eſt, vincula mea non erubuit.

17. *Sed cùm Romam veniſſet, ſollicitè me quæſivit, & invenit.*

17. Quin potiùs cùm Romam veniſſet, me quàm diligentiſſimè perquiſivit, nec conquievit, donec inveniſſet.

18.

18. Faxit Deus, ut in extremo judicii die, ubi & juſti trepidabunt, divinæ miſericordiæ, quam vivens promeritus eſt, fontes illi quàm maximè pateant, quàm multa enim mihi Epheſi miniſtraverit, neminem latere puto, te verò inprimis meorum ſive bonorum, ſive malorum conſcium atque participem.

18. Det illi Dominus invenire miſericordiam à Domino in illâ die. Et quanta Epheſi miniſtravit mihi, tu meliùs noſti.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. TU igitur, fili mi, dum Evangelicam fidem promulgas, exemplô meo animatus fac forti & robuſto animô ſis, non tuis viribûs, ſed divinâ potiſſimùm gratiâ nixus, quæ nunquam deeſt eam ardenter implorantibus. 2. Quæ porrò à me audiſti multorum tunc præſentium teſtimoniô firmata, fidelibus diligenter propone & commenda iis præſertim, qui aliis inſtituendis apti idoneíque videbuntur progreſſu temporis, ut hac ratione apoſtolica doctrina ad alios aliósque ſucceſſo-

1. Tu ergò, fili mi, confortare in gratiâ, quæ eſt in Chriſto JEſu:

2. Et quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

ceſſores quaſi per manus tranſeat & propagetur ulteriùs.

3. Labora ſicut bonus miles Chriſti JEſu.

3. Quidquid Evangelii causâ laborum, moleſtiarum, periculorum occurrat, intrepido, ac conſtanti feras animô tanquam ſtrenuus miles ſub Imperatore Chriſto, qui te caſtris ſuis præfecit.

4. Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus: ut ei placeat, cui ſe probavit.

4. Tuis te non alienis impende totum negotiis, nemo quippe qui ſe Chriſti militiæ ſacramentô addixit, terrenis miniméque neceſſariis curis ac rebus implicatur, ſed eò unicè conſilia ſtudiáque ſua dirigit, ut Imperatori ſuo, qui ſe militum numero adſcripſit, omni ex parte probet.

5. Nam & qui certat in agone, non coronatur, niſi legitimè certaverit.

5. Contemplare pauliſper athletas, qui in arenam deſcendunt: nunquam profectò laureâ vel coronâ donantur, niſi legitimè atque ex militari diſciplinâ ſtrenuè certaverint, ita & tu ne tibi ſatis eſſe putes, quòd Epiſcopum agas quocunque modo, niſi enim legitimè nempe ſecundùm leges à Deo præſcriptas, & à me dudũ tibi propoſitas eo certamine perfunctus fueris, nunquam immortalem lauream conſequêris.

6. Laborantem agricolam oportet primùm de fructibus percipere.

6. Hoc ipſum Evangelii miniſterium, quo animæ excoluntur, laboribus quoque proventibúſque agricolæ aſſimilari poteſt, quemadmodum enim hunc

hunc multa priùs perferre, & non exiguo ſudore madere neceſſe eſt, antequam primus fructuum ubertatem atque affluentiam recipiat, naturæ enim lege primi fructus ſuo debentur cultori, ſic & tu, ſi diligenter ac fideliter in culturâ agri dominici perſeveraveris, in præmio percipiendo primus ac præcipuus eris, & quaſdam laborum tuorum primitias non absque ingenti ſolatio à Deo recipies. 7. Fac porrò, ut hæc, quæ à me commemorantur, tecum ipſe quàm diligentiſſimè recolas, Deúmque ſupplex roga, ut tibi hactenus à me dictorum pleniorem intelligentiam conferat. 8. Nunquam verò pro tuâ conſolatione, aliorúmque inſtitutione ex animo tuo vel memoriâ labi permittas, Chriſtum Dominum veram Davidis ſobolem poſt mortem acerbiſſimam ab inferis ad ſuperos remeâſſe, utì ex me didiciſti, cùm Evangelium prædicarem. 9. Cujus nunc causâ, quaſi maleficus eſſem aut ſceleſtus quispiam, divexor, plurimísque malis premor ad vincula usque & carceres, ſed benè habet, quòd verbum Dei catenîs adſtringi ac vinciri nequeat, neque enim idcirco ceſſo evangelizare tum verbô

7. *Intellige, quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.*

8. *Memor eſto, Dominum JEſum Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine David, ſecundùm Evangelium meum.*

9. *In quo laboro usque ad vincula, quaſi malè operans: ſed verbum Dei non eſt alligatum.*

(Tt 2)

verbô tum ſcripto, eſto quòd corpus ferrô onuſtum non ampliùs ſit liberum, lingua tamen adhuc ſoluta & libera intrepidè ac fidenter verbum Domini annuntiare pergit.

10. *Ideo omnia ſuſtineo propter electos, ut & ipſi ſalutem conſequantur, quæ eſt in Chriſto Jeſu cum gloriâ cæleſti.*

10. Eam ob cauſam, ut electorum ſaluti conſulam, qui ad ovile ſalutis noſtris laboribûs & induſtriâ perducendi ſunt, omnia mihi non ſolùm libenti ſed etiam hilari animô perferenda duco, ut illi eam aliquando beatam vitam adipiſcantur, quam Chriſtus Dominus unà cum ſempiterna gloriâ nobis ſuo ſanguine peperit.

11. *Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & convivemus.*

11. Certũ enim fixúmque illud omnino eſſe debet, ſi dura quæque & aſpera pro Chriſto patiamur, ipſique per continuam ſenſuum noſtrorum & appetituum abnegationem commoriamur, nos ſimul cum ipſo reſurrecturos ac regnaturos æternùm.

12. *Si ſuſtinebimus, & conregnabimus: ſi negaverimus, & ille negabit nos.*

12. Si unà cum illo crucem nobis impoſitam æquo animô portemus, glorioſè nos poſtmodum ad cœleſtem ejus thronum elevandos, quòd ſi metu perſecutionum, vel amore terrenarum ſive illecebrarum ſive dignitatum ejus ejurabimus, nos illius judiciô pro ovibus ſuis minimè agnoſcendos, ſed beatorum cœtu penitus excludendos. Nihil quidem ipſi decedit per jacturam

ram ſuorum ſervorum ac clientum,
nobis autem quàm plurimùm, ſi tali
magiſtrô ac Domino orbari contige-
rit. 13. Nos quidem contra fidem
datam deficere ab eo poſſumus quod
promiſimus, ipſe verò minimè, cùm
ſanctitas ac firmitas divinarum pro-
miſſionum nullâ ratione dependeat
ab incredulitate vel inconſtantiâ no-
ſtrâ, neque enim ullo modo poteſt à
ſe ipſo deficere, ac immutabilem di-
vinæ majeſtatis naturam à ſe abjicere,
quidquid agant inſtabiles quocunque
momento mortales, cùm ſibi ipſi
ſolus ſufficiat ad plenam felicitatem.
14. Hæc tu ſalutaria momenta iden-
tidem fidelibus proponito, declarans,
te de iſtis eos commone facere coram
Chriſto Domino, qui in judicio teſtis
eſſe poterit præſtiti à te officii, & vin-
dex contemptæ admonitionis. Illud
etiam diligenter inculca, ut inutiles
ac ſupervacaneas contentiones evi-
tent, ubi de verbis potiùs, quàm re-
bus diſceptatur, ubi non tam veritas
quæritur, quàm oſtentatio ſcientiæ,
non tam aliorum utilitas, quàm pro-
pria gloria, imò auditorum mentes
turbantur, dubiis implicantur, & à
fide avertuntur. 15. Neque ita ta-
men aliorum ſaluti te impendito, ut

13. *Si non credimus, ille fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt.*

14. *Hæc commone: teſtificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium.*

15. *Sollicitè cura te ipſum probabilem exhibere*

Digitized by Google

Deo, operarium inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

propriam negligas, ſed potiùs da operam, ut te quàm probatiſſimum Deo ſiſtas, dignum verbi Dei præconem, ſtrenuum in vinea Domini operarium, qui nullo dedecore vel ignominiâ pudefiat, nullis minis vel ſuppliciis commoveatur, qui denique veram Evangelicæ doctrinæ ſententiam pro dignitate muneris Epiſcopalis & aliorũ utilitate aptè concinnéque enucleet. Neque in unam nec in alteram partem deflectas ſed veritati traditæ ad amuſſim adhæreſce.

16. *Profana autem, & vaniloquia devita: multùm enim proficiunt ad impietatem:*

17. *Et ſermo eorum, ùt cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymenæus & Philetus,*

16. Profanas dogmatum novitates & importunas vociferationes prætermittendas noveris, neque cum ejuſmodi ſciolis atque thraſonibus multùm agendum, 17. eorum enim oratio doctrináque corruptiſſima medelam nullam admittit, ſed unam ex alterâ propoſitionem impiam protrudens gangrænæ inſtar latiùs ſerpit, venenum ſuum diffundit, cuncta depaſcitur & abſumit, quorum de numero ſcito eſſe exitiales hæreticos Hymenæum & Philetum.

18. *Qui à veritate exciderunt, dicentes, reſurrectionem eſſe jam factam, & ſubverterunt quorumdam fidem.*

18. Qui quidem cùm à veritate Evangelicâ aberrâſſent, tum eò devenêre dementiæ, ut affirment, mortuorum anaſtaſin jam præteriiſſe, quippe quæ præciſè conſiſtat in tranſitu è peccato in ſtatum gratiæ atque hac im-

impoſturâ plurimorum fidei fucum faciunt. 19. Neque tamen idcirco quis ſibi perſuadeat, electorum quoque fidem proximam eſſe periculo ruinæ, probè illa fundata eſt in vocatione ac prædeſtinatione Dei, quæ labefactari & ſubrui non valet: novit quippe Dominus perbenè, quos ipſe elegerit, ſuæque prædeſtinationis arcano decretô tanquam ſigillô firmaverit. Noli profundam hujus myſterii caliginem ingredi & curioſiùs ſcrutari, ſed ſcito non tantùm ſignum electionis ad gloriam certiſſimum, ſed etiam cauſam efficaciſſimam eſſe, ſi vita ſanæ fidei reſpondeat, & ſicut ore invocamus nomen Domini, ita & corde ac opere ſectemur obſervantiam divinorum præceptorum, & ab omni iniquitate longiſſimè recedamus. 20. Quòd autem fideles iique non pauci ſubinde ſeducantur, atque à fide ſuâ ſponte, non verò Dei voluntate prædeterminante deficiant, quid mirum? nam in magnâ & locupleti domo, nempe Eccleſia Dei ſunt vaſa omnis generis, quædam aurea & argentea, nempe illuſtres ac conſtantes in fide ac ſanctitate perſonæ, quædam lignea & fictilia, fragiles ſcilicet & infirmæ, quædam

19. ***Sed firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc: cognovit Dominus, qui ſunt ejus, & diſcedat ab iniquitate, omnis, qui nominat nomen Domini.***

20. *In magnâ autem domo non ſolùm ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.*

quædam in nobiles & honorificos uſus, quædam in ſordida & vilia miniſteria, è quorum numero non utique mirum, quædam ſubinde etiam quoad fidem frangi, & è domo projici.

21. *Si quis ergò ſe emundaverit ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.*

21. Sed ne putes, conclamatum penitus eſſe de talibus, nam ſi quis cum auxilio divinæ gratiæ nunquam ſibi defuturo ſeipſum à peccatorum ſordibus probè ac diligenter perpurgârit, erit vas ad decus & ornamentum ritè exornatum gratiâ ſanctificante, atque ad omne opus bonum & obſequium cœleſtis patrisfamilias accommodatum. Cujus voluntatem ut ante omnia perſpectam habeas, & exactè adimpleas, tibi maximæ curæ ſit.

22. *Juvenilia autem deſideria fuge, ſectare verò juſtitiam, fidem, charitatem, & pacem cum his, qui invocant Dominum de corde puro.*

22. Huic mentem tuam ex integro ſubjice atque conforma, ſtudia atque vitia, quibus juvenilis ætas obnoxia eſſe ſolet, ut ſuperbiam, levitatem, contentionem, inanem gloriam ac temeritatem fuge, ſectare verò juſtitiam, quæ neminem lædit, ſed cuique quod ſuum eſt, tribuit, fidem, quæ ſine curioſâ diſquiſitione recipit myſteria à Deo revelata, charitatem, quæ non inflatur, non æmulatur, non eſt ambitioſa, non quæ ſua ſunt quærit, ſed quæ aliorum,

pacem

pacem denique cum iis, qui Deun ſincerâ mente colunt. 23. Ineptas verò & frivolas quæſtiones, ex quibus nulla ad veram ſapientiam & chriſtianam doctrinam ſperanda acceſſio, ſed metuenda potiùs contentionum multiplicatio, ita reſpue, ut neque ipſe eas agites, neque ab aliis agitari ſinas. 24. Servum enim Domini, qui inter filios hominum mitiſſimus fuit & pacificus, minimè oportet absque ratione aliis contradicere ſed placidum ſe potiùs comémque & vultu & verbis erga omnes ſe exhibere, aptum & idoneum ad docendum, ita tamen ut ratione potiùs ac ſuavitate perſuadere velit quàm imperioſa auctoritate, 25. quíque non præfervidè ſed modeſtè & cum omni lenitate eos redarguat, qui doctrinæ ſuæ pertinaciùs obluctantur, fortè enim illos Deus potentiori gratiâ colluſtratos ad ſalubrem pœnitentiam excitabit, ut veritatem agnoſcant & complectantur, 26. et elapſi aliquando à diaboli laqueis reſipiſcant, ſéque ad Dei voluntatem omni ex parte componant.

23. *Stultas autem & ſine diſciplinâ quæſtiones devita: ſciens, quia generant lites.*

24. *Servum autem Domini non oportet litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem,*

25. *Cum modeſtiâ corripientem eos, qui reſiſtunt veritati: ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem.*

26. *Ut reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captivi tenentur ad ipſius voluntatem.*

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. *Hoc autem ſcito, quòd in noviſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa:*

2. *Erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſcelesti.*

3. *Sine affectione, ſine pace, criminatores, in-*

1. TEmpeſtivè te accingi oportet ad imminentem luctam cum adverſariis, quorum genuinum characterem vivis tibi coloribûs repræſento, ut ab his hominum ac ſcelerum monſtris cavere noveris, & mala devitare, quæ ſenſim quidem jam nunc erumpunt, majoráque indies incrementa capient, ſed ſub mundi finem latiùs uberiúsque ſeſe effundent. 2. Siquidem in lucem prodibunt homines ſui duntaxat amantes, & privatorum commodorum ſupra quàm dici poſſit, ſtudioſi, avaritiâ atque auri cupiditate corrupti, faſtu elati, jactabundi, ſuæ, non divinæ gloriæ ſectatores, maledictis & conviciis Superos, Principes terræ, & quemcunque probitate conſpicuum laceſſentes, erga parentes, atque præpoſitos immorigeri, refractarii, ingrati denique atque impii. 3. Omni prorſus humanitatis ſenſu carentes, fœ-

fœdifragi, perfidi, calumniatores improbi, fœdis voluptatibus ad inſaniam dediti, crudeles, turbulenti, bonorum omnium contemptores atque oſores. 4. Proditionibûs infames, præcipites ac effrontes, arrogantiâ & ſuperbiâ ſupra modum inflati, quíſque impuras ac petulantes libidines ſancto Dei amori timoríque longè anteponant. 5. Speciem quandam vel larvam potiùs pietatis ac honeſtatis præſeferentes, intra ſe verò & in occulto nequiſſimi, primi legum, quas aliis præſcribunt, violatores. Hæc hominum peſtis, quorum jam præcurſores & emiſſarii quidam apparent, fugienda tibi maximè, neque hæc cautela quaſi nimia ordinatæ charitati ullo modo repugnat. 6. Ex hac colluvie videre eſt nonnullos, qui mille artibûs in aliorum familias atque amicitiam ſe callidè inſinuant, & mulierculas ſceleribûs jam coopertas & infames non tantùm ab iis non revocant, ſed abominandis ſuis perſuaſionibûs in graviora flagitia pertractas ſuis faciunt ſervire & obtemperare cupiditatibus inſtar jumenti omni ratione carentis. 7. Quæ tamen vanæ ſcientiæ ſtudiô atque gloriâ

continentes, immites, ſine benignitate.

4. *Proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei.*

5. *Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita.*

6. *Ex his enim ſunt, qui penetrant domos: & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis deſideriis:*

7. *Semper diſcentes, & nunquam ad ſcienti-*

Digitized by Google

am veritatis pervenientes.

riâ tumidæ, licèt ſibi ſupra modum ſapere videantur, nunquam tamen ſolidam veritatem edocentur ab his ſycophantis & falſariis.

8. *Quemadmodum autem Jannes & Mambres reſtiterunt Moyſi: ita & hi reſiſtunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem,*

8. Hi ipſi enim exemplô Jannis & Mambris, qui ſuis præſtigiis Moyſi obſtiterant, ſuis fallaciis technísque veritatem palàm oppugnant, ſimplicioribus fucum faciunt, mentéque corrupti ſaniorem fidei doctrinam velut noctuæ lucem reſpuunt. Quid aliud ab hoc hominum genere expectes, qui vitioſis affectibûs depravati cœcâ mentis obſtinatione ſibi ipſis viam ad veritatem ac ſalutem præcluſerint?

9. *Sed ultra non proficient: inſipientia enim eorum manifeſta erit omnibus, ſicut & illorum fuit.*

9. Neque tamen idcirco animum deſpondeas, ſed pro tuo ſolatio ſcito, venenô hoc non univerſa Eccleſiæ membra inficienda, divinâ enim providentiâ ac bonitate iſtorum amentia maximo eorum probrô in lucem proferetur, & detectâ pietatis larvâ fraus & falſitas orbi palàm innoteſcet, quemadmodum illorum improbitas omnibus perſpecta fuit & cognita.

10. *Tu autem aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam,*

10. Deo ſint laudes, quòd meliore tu ſaltem conſilio ductus meam pridem doctrinam ſectatus ſis, ſociúſque ac teſtis fidelis mearum actionum in itineribus integritatem vitæ, quídque in munere meo apoſto-

apoſtolico & in omni actione ſpectaverim ac ſpectem, ſcilicet non privata mea commoda, ſed gloriam Dei per Chriſtum, conſtantiam in rebus adverſis, lenitatem erga perſecutores & veritatis adverſarios, charitatem erga proximum, omnem denique vivendi rationem perſpectam habeas. 11. Quin etiam probè nôſti, cujusmodi & quàm graves fuerint perſecutiones ac moleſtiæ, quas Antiochiæ, Iconii, & Lyſtrîs perpeti coactus ſum, ex quibus tamen omnibus Dei beneficiô evaſi. 12. Sic enim velim tibi perſuadeas, omnibus qui piè ac religiosè volunt vivere ex præſcripto ac conſilio Chriſti, multa adverſa & moleſta perferenda eſſe. 13. Nullæ dantur in hujus vitæ militiâ induciæ, improbi enim & impoſtores, dum florent, & ſecundo ventô navigant, mala malìs cumulabunt, fraudes fraudibus innectent, ut incautós decipiant, pacémque nunquam inibunt aut ſervabunt cum iis, quos probitatis ac veritatis noverint eſſe perquàm ſtudioſos. 14. Tu verò dum illi impietatem ſuam ulteriùs promovent, in virtutum ſtudio aliorúmque ad omnem pietatem inſtitutione novos e- contra

11. Perſecutiones, paſſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconii, & Lyſtris: quales perſecutiones ſuſtinui, & ex omnibus eripuit me Dominus.

12. Et omnes, qui piè volunt vivere in Chriſto JEſu, perſecutionem patientur.

13. Mali autem homines, & ſeductores proficient in pejùs, errantes, & in errorem mittentes.

14. Tu verò permane in iis, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris.

contra progreſſus facito, tenaciſſimè ea retinens, quæ pridem inſtar depoſiti à me tibi credita ac commiſſa ſunt, memor ſemper, à quo illa didiceris, de cujus ſcilicet ùt Apoſtoli Chriſti Domini auctoritate dubitare non potes.

15. *Et quia ab infantiâ ſacras litteras nôſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto JEſu.*

15. Cúmque à primis annis ſacrarum litterarum ſtudio te addixeris, habes inde adjumentum opportuniſſimum ad alios erudiendos circa fidei ac diſciplinæ Chriſtianæ capita.

16. *Omnis ſcriptura divinitùs inſpirata utilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in juſtitiâ;*

16. Hoc enim poſſum ingenuè profiteri omnem ſcripturam divino Numine traditam utilem eſſe & efficacem ad doctrinam aptè & accommodatè explicandam, ad errores refellendos, ad pravos mores corrigendos, denique ad eam eruditionem comparandam, ex quâ vera juſtitia ſanctitáſque conſequatur.

17. *Ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.*

17. At qui paſtorali ac epiſcopali munere ritè fungi, atque vir eſſe velit ſecundùm cor Dei, qui ejus, quem repræſentat, gloriam, nec non animarum ſibi commiſſarum ſalutem pro viribus promoveat, ſit numeris omnibus abſolutus, & ad omnes ſui muneris partes explendas ſit probe comparatus atque inſtructus.

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. HAbenda tibi præ oculis aſſiduè fratrum tuorum ſalus, & tametſi hac in re te minimè ſuſpectum habeam de tepore aut languore aliquo, attamen non poſſum non te obteſtari coram Deo cuncta cernente, eodémque humanarum actionum judice Chriſto JEſu, qui judicaturus eſt aliquando cunctos mortales, ſive qui jam pridem vitâ functi ſunt, ſive qui etiamnum hac ſpirabili atque vitali aurâ fruuntur, tum videlicet, cùm illuſtri & magnifico illo adventu ſuo regnum ſibi ſuíſque immortale comparabit, obteſtari, inquam, 2. ut in benè cœptis ſtrenuè pergas, divinum verbum Chriſtíque legem conſtanter prædices, & quæ didiciſti, aliis ſedulò explanes, aliàs ab eo certò certiùs puniendus graviter, ſi hac in re te negligentem invenerit. Nullo non tempore ſeu commodo volentibus ſeu

1. Teſtificor coram Deo & JEſu Chriſto, qui judicaturus eſt vivos, & mortuos, per adventum ipſius, & regnum ejus:

2. Prædica verbum, inſta opportunè, importunè: argue, obſecra, increpa in omni patientia & doctrinâ.

ſeu incommodo nolentibus inſta operi, nec ceſſa quacunque difficultate aut moleſtiâ abſterritus, multò minùs cura aliorum dicteria te importunum ac moleſtum hominem vocitantium. Ubique tam publicè quàm privatim, turbulentis perinde ac tranquillis Eccleſiæ temporibûs te fortiter oppone perverſæ doctrinæ magiſtris, objurga illos, ac increpa, qui diſſolutâ vivendi ratione innocuis atque ingenuis mentibus ſcandalum præbent, ſeniores obſecra & hortare quacunque ratione poteris ad mores incorruptos, ad vitæ ſanctimoniam omni tamen tam lenitate quàm ſoliditate doctrinæ adhibitâ, ut obſtinatiſſimi quoque ratione convicti longâ patientiâ flectantur & ſanentur. Non abs re tam ſollicitè támque inſtanter te adhortor, ut munere tuo magnâ cum fide ac ſolertiâ fungaris, præparandus tibi enim eſt animus contra tempeſtatem periculoſam Eccleſiæ imminentem, & præſervandæ tibi erunt oviculæ à contagione illis afflandâ.

3. *Erit enim tempus, cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed ad ſua deſideria coacerva-*

3 Proſpicio enim futurum, & quidem brevì, ut multi eorum, qui Chriſtum profeſſi ſunt, à ſinceritate fidei recedant, imò ſanam

nam doctrinam audire non ſuſtineant, ſed quò pravis ſuis cupiditatibus, corruptiſque affectibus liberiùs indulgeant, ſibique auctoritatem aliquam concilient, magno numerô, ſed temerè & ſine delectu adſciſcent & congerent magiſtros non ab Epiſcopis vel Eccleſiâ miſſos ac ordinatos, ſed ultrò ſeſe ingerentes aut obtruſos, qui ſibi ſuiſque vitiis adblandiantur, aures prurientes ſcalpant, & ſibi nova, curioſa, mollia, & voluptati faventia loquantur.

bunt ſibi magiſtros, prurientes auribus.

4. Hi tales ab integritate ac veritate ſanæ doctrinæ prorſus alieni aures avertent, ad fabulas autem audiendas inſanâ quadam curioſitate ſeſe convertent.

4. *Et à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.*

5. Tu verò ut malis his omnibus occurras, ſta ſemper in excubiis, ne improvisò obruaris, accinge te ad pugnam paratus adverſa quæque fortiter perpeti, ſtrenuum te Evangelii Miniſtrum exhibe integram Evangelii doctrinam cum omni ſinceritate annuntiando nec tua quærens, nec auribus ſerviens, ita demum te gere, ut omnes intelligant, nunquam te muneri tibi impoſito defuiſſe.

5. *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangeliſtæ, miniſterium tuum imple. Sobrius eſto.*

6. Tempus enim, uti mihi præſagit animus, prope eſt, ut ſanguinem meum tanquam gratum

6. *Ego enim jam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat.*

Digitized by Google

tum Deo libamen offeram, & per martyrium immoler in ſacrificium, atque ita mortalis hæc vita cum beatâ illâ ac ſempiternâ permutanda ſit.

7. Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi.

7. Neque propterea affligi animô ac turbari te volo, namque quaſi bonus Chriſti miles Dei beneficiô ac ſingulari munere ſtrenuè decertavi, curſum ad extremum uſque feliciter confeci, fidem integram inviolatamque ſervavi.

8. In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illâ die juſtus judex: non ſolùm autem mihi, ſed & iis, qui diligunt adventum ejus. Feſtina ad me venire citò.

8. Aliud modò non reſtat, quàm ut repoſitam mihi pro juſtis operibus coronam recipiam, quam certò ſcio mihi reddendam extremo illo vitæ die à Chriſto Domino juſto omnium Judice, nec mihi ſolùm, ſed iis etiam omnibus, qui illuſtrem illum ipſius adventum rectè factorum ſibi conſcii piis votis expetierint, ſeque bonis operibûs quaſi accenſis lampadibûs excubantes præparaverint ad illum excipiendum. Alia non habeo, quæ te moneam, da tantùm operam, ut ad me quàm citiſſimè venias, indigeo enim tuâ præſentiâ.

9. Demas enim me reliquit, diligens hoc ſæculum, & abiit Theſſalonicam:

10. Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.

9 Siquidem Demas animadverſo capitis mei periculô me penitus deſeruit, ut ſecuritati ac quieti ſuæ conſuleret, profectus Theſſalonicam. 10. Creſcens verò in Galatiam, Titus in Dalmatiam

matiam abiit. 11. Lucas mecum ſolus eſt, Marcum quoque ad me adducito, ſtatui enim illo uti in miniſterium prædicationis. 12. Tychicum porrò Epheſum miſi, ut tuas iſthic, o Timothee, abſentes vices ſuppleat tantiſper, dum tu mihi aderis, nolo enim Eccleſias maximâ etiam urgente neceſſitate ſuis paſtoribus deſtitui, niſi vicariis idoneis ſubſtitutis. 13. Penulam, ſeu veſtem hyemalem, quam Troade apud Carpum reliqui, cùm veneris, tecum afferto, itémque libros ſacros, præcipuè verò membranas in memoriæ ſubſidium, vel ad ſcribendas epiſtolas propriâ manu meâ exaratas. 14 De Alexandro fabro ærario hoc tibi poſſum affirmare, multis me ab illo divexatum moleſtiis: paria illi faciat Deus. 15. Tu verò tibi ab illo diligenter cave, vehementer enim noſtris ſermonibus atque doctrinis ſeſe oppoſuit. 16. Scito autem in primâ meâ defenſione, cùm ante novennium primò vinctus Hieroſolymis Romam veniſſem, neminem mihi auxilium aut patrocinium præſtitiſſe, ſed omnium amicorum ope fuiſſe deſtitutum, tantus enim invaſerat omnes communis

11. *Lucas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi utilis in miniſterium.*

12. *Tychicum autem miſi Epheſum.*

13. *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maximè autem membranas.*

14. *Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit: reddet illi Dominus ſecundùm opera ejus:*

15. *Quem & tu devita: valde enim reſtitit verbis noſtris.*

16. *In primâ mea defenſione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.*

munis periculi metus, ut captivi cauſam nullus auderet commendare. Opto autem id nemini fraudi eſſe. Ingratus profectò eſſem & perperàm agerem, ſi in querelas idcirco contra illos effunderer.

17. *Dominus autem mihi aſtitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis.*

17. Cùm Christus Dominus mihi præſto fuerit eorum locô, méque corroborârit, ne ſuccumberem in meâ defenſione, ac ne metu mortis quidquam dicerem aut facerem, quod eſſet præter dignitatem cauſæ ſuſceptæ, itaque pro illâ vice ereptus ſum faucibus mortis, ut poſtmodum operâ meâ divini verbi promulgatio omni ex parte compleretur, & ad omnes gentes ac nationes etiam remotiſſimas felici progreſſu extenderetur.

18. *Liberavit me Dominus ab omni opere malo: & ſalvum faciet in regnum ſuum cæleſte, cui gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.*

18. Non ſtabit divina beneficentia intra hos terminos, poſtquam enim ab externis hoſtibus me liberavit, non dubito me à domeſticis quoque, qui longè crudeliores ſunt, & intra viſcera mea hærent, præſervandum: Præpediet me, uti ſpero, Dominus, ne verbo, aut opere ob ullos terrores aut ſupplicia in fide & conſtantiâ vacillem. Quòd ſi permittere velit, ut graviores adhuc ærumnas & ipſam mortem ſubeam, immortalem utique

Digitized by Google

utique coronam in regno ſuo cœ-
leſti mihi tribuet. Sit igitur benig-
niſſimo Deo ſempiterna gloria in
ſæcula ſæculorum. Amen. 19.
Priſcæ & Aquilæ, & Oneſiphori
familiæ ſalutem quæſo meo nomine
dicito. 20. Eraſtus manſit Corin-
thi, Trophimum autem ægrotan-
tem reliqui Mileti. 21. Da porrò
operam, ut ante hyemem venias.
Salutant te Eubulus, Pudens, Linus,
Claudia, omnésque fratres. 22. Do-
minus JEſus Chriſtus menti tuæ pe-
nitus hæreat, ſitque vobiſcum
Dei gratia.
A M E N.

19. Saluta Priſcam, & Aquilam, & Oneſi-
phori domum.
20. Eraſtus reman-
ſit Corinthi. Trophimum
autem reliqui infirmum
Mileti.
21. Feſtina ante hye-
mem venire. Salutant te
Eubulus, & Pudens, &
Linus, & Claudia, &
fratres omnes.
22. Dominus JEſus
Chriſtus cum ſpiritu tuo.
Gratia vobiſcum. Amen.

ARGU-

Digitized by Google

ARGUMENTUM EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI AD TITUM.

HUjus epiſtolæ, quam ad Titum ſuum ex gentilitate diſcipulum ſcripſit Apoſtolus, idem ferè argumentum eſt cum duabus ad Timotheum, præſertim cum priore. Nam ſicut Timotheum Aſiæ minori præfecerat, ita Titum Cretæ celeberrimæ & antiquiſſimæ Inſulæ, quæ nunc vulgò Candia vocatur. Erat igitur uterque de iis, quæ ad regimen Eccleſiarum pertinerent, etiam per litteras ritè inſtruendus, tum ut præcepta oretenus data memoriæ magìs inhærerent, tum ut etiam poſteritati ſubſequentibus ſervirent temporibus. Quòd autem multò breviùs ſcribat ad Titum, quàm ad Timotheum, ea redditur

ditur ratio, quia Titus ùt ætate provectior, ita etiam Eccleſiaſticis rebus gerendis erat exercitatior, Timotheus verò junior, atque recentior, ideóque pluribûs informandus. Titus ob inſignem morum innocentiam, ſanctitatem atque caſtimoniam Apoſtolo percharus fuit, unde & filium ſuum vocat & fratrem, qui etiam in Dalmatiâ multísque aliis provinciis Evangelium promulgavit, ac tandem in ſuâ Cretâ ſanctitate illuſtris exceſſit è vivis annô ætatis 94.

Capite primo diſcipulum pro veteri ſuâ conſuetudine & Apoſtolico inſtituto ſalvere jubet, & commemoratâ obiter gratiâ Chriſti & Evangelii, cujus miniſterium ſibi divinitùs commiſſum ait ad veram fidem ſpémque æternæ vitæ annuntiandam, accuratiſſimè explicat, quales Epiſcopos & paſtores urbium ſibi commiſſarum ordinare & inſtituere debeat: quomodo item Cretenſes compeſcendi, ne in Judaiſmum delabantur occaſione commercii cum nobilibus Judæis, quorum plurimi in Cretâ morabantur. Demum cavendas monet iſtorum fabulas, impoſturas, & ſuperſtitioſas obſervantias in ciborum delectu.

Cap. 2. inſtruit Titum, quid ſenes, anus, adoleſcentulas, ſervos verbô, & exemplô docere debeat: mox verò commemorato ſingulari planéque divino Chriſti ad nos adventu omnes ad pietatem hortatur, & in ſpem erigit ſempiternæ felicitatis. Poſtremò Titum confirmat, & quaſi pro imperio jubet, ut ſuo munere ſtrenuè & magnâ cum auctoritate fungatur.

Cap. 3. commendat obedientiam atque obſervantiam magiſtratibus etiam ethnicis debitam, modeſtiam item ac manſuetudinem. Tum inculcat gratiam Chriſti per

quam

quam renovati ſint ac juſtificati : contentioſas & inutiles ſubin quæſtiones vitari jubet , & hæreticum hominem poſt unam alterámve admonitionem rejici, quòd ſubverſus ſit. Denique conſuetâ ſalutatione & apprecatione epiſtolam concludit.

PARAPHRASIS EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI

AD

TITUM

CAPUT I.

1. PAulus Dei ſervus, Apoſtolus autem JEſu Chriſti, miſſus, ut electos inſtruam in fide, quâ pulſis errorum tenebrîs cognoſcant veritatem Evangelicam, quæ docet piè ſanctéque vitam inſtituere, 2. & pro fundamento ſpem habet vitæ ſempiternæ, quam jam inde à mundo condito pollicitus eſt, qui nec fallere, nec falli

1. *Paulus ſervus Dei, Apoſtolus autem JEſu Chriſti ſecundùm fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ ſecundùm pietatem eſt,*

2. *In ſpem vitæ æternæ, quam promiſit, qui non mentitur, Deus, ante tempora ſæcularia:*

falli poteſt Deus. Veritas iſta jam ante omnia ſæcula abſcondita erat in ſinu Patris cœleſtis,

3. Manifeſtavit autem temporibûs ſuis verbum ſuum in prædicatione, quæ credita eſt mihi ſecundùm præceptum Salvatoris noſtri Dei:

3. præfinito verò per ſapientiam ſuam congruo & opportuno tempore manifeſtata eſt, cùm videlicet Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis, per publicam Evangelii prædicationem, cujus officium poſt alios Apoſtolos etiam mihi delegatum & demandatum fuit Chriſti Salvatoris noſtri juſſu atque imperio.

4. Tito dilecto filio ſecundùm communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Chriſto JEſu Salvatore noſtro.

4. Ego, inquam, Paulus Tito vero ac germano filio ſuo non ſecundùm carnem, ſed ſecundùm communem omnibus Chriſtianis fidem, ac ſpiritum, quo ego illum in Chriſto genui, gratiam & pacem à Deo Patre, & Chriſto JEſu Servatore noſtro precor.

5. Hujus rei gratiâ reliqui te Cretæ, ut ea, quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.

5. Noſti profectò fili, cùm in plures orbis provincias ratione muneris mei Apoſtolici avocatus eſſem, te hoc conſilio Cretæ inſulæ, in quâ prædicare cœperam, à me fuiſſe præfectum, ut Eccleſiam à me inſtitutam rudem adhuc atque informem abſentis locô perficeres, atque abſolveres, & ſi quæ ſupereſſent, Chriſtianæ religioni minùs conſentanea, corrigeres, denique per ur-

bes

Digitized by Google

bes præcipuas Præſules conſtitueres, eâ, quam tibi præſcripſeram, ratione. 6. Sic autem, ſi benè meminiſti, præceperam tibi, quærendum & deligendum Epiſcopum non modò omnis prorſus labis expertem, ſed ab omni etiam criminis ſuſpicione alienum, & quidem monogamum, cujus liberi, ſi quos habet, non modò Chriſtianæ fidei præceptis ritè imbuti ſint, ſed nulli penitus intemperantiæ culpæ affines, nullóque modo contumaces, ac refractarii. 7. Cùm enim omnium oculi in eum intenti ſint tanquam Dei Vicarium ac Miniſtrum in diſpenſatione Evangelii ejúsque Sacramentorum, oportet eum integritate vitæ inſtar ſolis prælucere omnibus, non ſuperbiâ elatum, non aditu & alloquiô difficilem ac moroſum, non præfractum, ſuíque ſensûs ac judicii plus æquô tenacem, non iræ impotentem, non temulentiæ deditum, non ad jurgia & contumelias proclivem, non denique fœdum in modum lucri appetentem, 8. ſed contrà hoſpitalitatis amatorē, proborum hominum ſtudioſum, modeſtiâ & comitate ſpectabilem, prudentem, juſtitiæ

6. Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir; filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos.

7. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem: non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum:

8. Sed hoſpitalem, benignum, ſobrium, juſtum, ſanctum, continentem,

Digitized by Google

9. *Amplectentem eum, qui ſecundùm doctrinam eſt, fidelem ſermonem: ut potens ſit exhortari in doctrinâ ſanâ, & eos, qui contradicunt, arguere.*

10. *Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & ſeductores: maximè, qui de circumciſione ſunt:*

11. *Quos oportet redargui: qui univerſas domos ſubvertunt, docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.*

12. *Dixit quidam ex illis proprius ipſorum*

ſtitiæ obſervantiſſimum, pietate ac temperantiâ cunctis venerabilem, 9. qui omni ſtudiô ac conatu doctrinam Apoſtolicam complectatur, eámque fideliter ſolidéque ita aliis explanet, ut non ſolùm eam facilè perſuadeat, ſed etiam, ſi res poſtulet, ſanæ doctrinæ obloquentes tum Scripturæ teſtimoniis, tum firmis rationibus devincere noverit, ac confundere. 10. Sunt enim non pauci intractabiles, contumaces, qui diſciplinam Chriſtianam non ferant, qui inania frivoláque loquantur ac doceant, & fabuloſis narrationibus, pravíſque dogmatis mentes hominum inficiant ſeminando errores inter fideles, quorum de numero præcipuè cenſentur, qui ſunt ex Judæorum natione. 11. His minimè parcendum eſt, ſed imponendum ſilentium, & os quodanmodo redarguendo obturandum, cùm integras paulatim familias perverſis ſuis principiis ac fallaciis ſubvertant, turpis lucri gratiâ ea paſſim tradendo, non quæ veritati ac honeſtati conſentanea ſunt, ſed quæ populari licentiæ ac diſſolutioni conformia. 12. Verè omnino ex ipſorum vatibus nonnemo olim pronuntiavit:

Digitized by Google

tiavit: Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri, fallaciæ nimirum, maledicentiæ & deſidiæ vitia in illis ſugillans. 13. Teſtimonium hoc ùtùt à Cretenſi profectum veriſſimum eſſe comperi non ſolùm famâ publicâ, ſed etiam propriâ experientiâ. Unde & ſæpius de his increpandi ſunt & arguendi rigidè, ſeverè & ad vivum ſine ambagibus aut involucris, ſed & curandum enixè, ut à corruptione ſanæ doctrinæ præſerventur, 14. neque inanibus Judaizantium commentis faciles aures præbeant, eorúmque præcepta ſequantur, qui veritatem quàm maximè oderunt, ac pro eâ fabellas ſubſtituunt v. g. de cæremoniis legis Moſaicæ, de delectu ciborum &c. 15. Cùm tamen fidelibus Chriſti ſanguine per baptiſmum mundatis, & rebûs benè ac ſanctè utentibûs omnia munda ſint, ut omnibus veſci vel uti ſine ſcrupulo poſſint, infidelibus verò, qui vel ex perversâ voluntate ac intentione Dei creaturis abutuntur, vel ex erroneâ perſuaſione, quaſi impuræ eſſent, non utuntur, vel eâ non obſtante fruuntur, nihil ſit mundum, ſed omnia immunda, non quòd ejusmodi

propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.

13. *Teſtimonium hoc verum eſt. Quam obcauſam increpa illos durè, ut ſani ſint in fide,*

14. *Non intendentes Judaicis fabulis & mandatis hominum, adverſantium ſe à veritate.*

15. *Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia.*

modi res indifferentes veram contrahant immunditiam per malum uſum, aut falſam opinionem hominum, ſed partim, quia conſcientia hominis exiſtimantis aliquid immundum eſſe, facit, ut quamdiu hac erroneâ perſuaſione laborat, eâ re ſine peccato uti nequeat, non ſecus, ac ſi res verè immunda eſſet, partim verò, quia ſicut res ſimpliciter bona fit mala malè utenti, ita res ſimpliciter munda immunda fieri dicitur abutenti per depravatam intentionem.

16. *Confitentur ſe nôſſe Deum, factis autem negant: cùm ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.*

16. Denique ut appareat, cujus farinæ aut furfuris ſit hoc hominum genus, ſi ipſorum orationem audias, nihil illis videtur religioſius, ſe Abrahæ filios prædicant, Moyſis diſcipulos, veri Dei cultores, ſin autem mores & vitam ſpectes, veræ ſunt religionis expertes, & à legitimo Dei cultu prorſus alieni. Projecti ſunt in omnia ſcelera ad abominationem usque, pervicaces ſunt, nec ullam admittunt rationem, quâ eis poſſit veritas perſuaderi. Adeò denique mente corrupti ſunt, ut quidquid pietatem aut ſanctitatem ſpirat reprobent, & nulla ferme honeſta ac verè

rè laudabilis actio ab iis in hoc miſerrimo ſtatu expectari poſſit.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. FAbulas ejuſmodi novatores in medium afferunt, tu verò Tite, tanquam ſincerus Evangelii miniſter ea doce, tuíſque auditoribus explica, quæ conveniunt ſolidæ ac incorruptæ doctrinæ Catholicæ, & quemlibet ſui officii admone.

1. Tu autem loquere, quæ decent ſanam doctrinam:

2. Senes cumprimis, ut ſobrietatem, gravitatem, modeſtiam, fidei integritatem, ſinceram charitatem ac patientiam complectantur, & colant.

2. Senes ut ſobrii ſint, pudici, prudentes, ſani in fide, in dilectione, in patientiâ:

3. Eâdem ratione præcipe provectas ætate matronas habitu cultúque corporis uti decenti, qui ſanctimoniam, religioſámque modeſtiam redoleat, abſtinere ab intempeſtivâ garrulitate, & maledicentiâ, à largiore vini potu, honeſta denique, & quæ ad ædificationem ſerviunt, proloqui, non fabuloſa, non amatoria, non ſordida, non ſuperſtitioſa

3. Anus ſimiliter in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſervientes, benè docentes;

Digitized by Google

ſtitioſa.

4. ***Ut prudentiam doceant adoleſcentulas, ut viros ſuos ament, filios ſuos diligant,***

4. Ut hac ratione uxores juvenculas benè inſtituant, & ad omnem modeſtiam, ad caſtum ſuorum conjugum amorem cum debitâ ſubmiſſione conjunctum,

5. *Prudentes, caſtas, ſobrias, domûs curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis, ut non blaſphemetur verbum Dei:*

5. ad prudentiam, ad verecundiam, ad ſobrietatem, ad diligentem familiæ & liberorum curam & comitatem erga domeſticos informent, ne doctrina ac religio Chriſtiana malè audiat apud infideles, & in invidiam vocetur, quaſi impia vel abſurda doceat.

6. *Juvenes ſimiliter hortare ut ſobrii ſint.*

6. Haud aliter adoleſcentes hortare, ut modeſtiam ac temperantiam palàm profiteantur.

7. *In omnibus te ipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrinâ, in integritate, in gravitate,*

7. Ut porrò obſequentes tuis monitis alios habeas, da operam, ut in rebus omnibus te ipſum veluti exemplar virtutum omnium, ſanctæque converſationis exhibeas, in doctrinâ verò cura, ut integritatem illius cum debitâ gravitate conjungas.

8. *Verbum ſanum, irreprehenſibile: ut is, qui ex adverſo eſt, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis.*

8. Utque oratio tua ſit ejuſmodi, ut nullum ex levitate, oſtentatione, alióve defectu reprehenſioni locum relinquat, ita fiet, ut is, qui ex adverſo nos impugnat, rubore ſuffundatur, nihílque habeat, quod nobis objiciat mali.

9. *Servos dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes,*

9. Jam verò ſervis perſuade, ut dominis ſuis dicto ſint obſequentes, omnibúſque in rebus illorum voluntati

Digitized by Google

tati ſeſe accommodent,nec refragentur, aut eorum placitis verbulô obmurmurent. 10. A furtis prorſus abſtineant, nec quidquam unquam intervertant, ſed ſinceram fidelitatem in re qualibet præſtent, ut ſuâ integritate, obedientiâ, & promptitudine Salvatoris noſtri doctrinam cœlitùs traditam, cujus profeſſionem faciunt, etiam aliis commendatam reddant, quò plures ad eam complectendam alliciantur. 11. Iſtorum quoque ùtùt conditione infimorum mentio mihi facienda erat, quandoquidem iſtis perinde ùt aliis gratia Chriſti Domini Liberatoris noſtri in adventu ſuo ſeu Incarnatione illuxit. 12. Erudiens nos inſtar pædagogi, ut rejectâ impietate, & pravis omnibus cupiditatibûs edomitis moderatè erga temetipſum, juſtè erga proximum, piè erga Deum in præſenti ſæculo vitam inſtituamus, 13. exſpectantes beatam illam atque ſempiternam vitam, quam ſperamus, & illuſtrem illam gloriáque circumfuſum adventum Dei & Salvatoris noſtri JEſu Chriſti. 14. Qui ſemetipſum ſponte obtulit neci, ut ſuo pretioſiſſimo ſanguine litaret, nóſque ab omni

10. *Non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes: ut doctrinam Salvatoris noſtri Dei ornent in omnibus.*

11. *Apparüit enim gratia Dei Salvatoris noſtri omnibus hominibus,*

12. *Erudiens nos; ut abnegantes impietatem & ſæcularia deſideria, ſobriè, et juſtè, et piè vivamus in hoc ſæculo,*

13. *Exſpectantes beatam ſpem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris noſtri JESU Chriſti:*

14. *Qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniqui-*

tate & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum.

ſcelerũ labe prorſus expiaret, ſibíque adſciſceret in populum peculiarem, ſibíque præ cæteris dilectum, magnis animis, magnâ alacritate, ſtudio, fervore virtutis exercitia capeſſentem.

15. *Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.*

15. Fac igitur, ut hæc doceas, eáque quantum in te erit omnibus perſuadeas, nulli verò periculo aut timori cede, ſed refractarios, argue, increpa, compeſce cum plenâ poteſtate atque auctoritate, & ne ullus te auſit vilipendere quaſi infra ſe poſitum, eâ integritate atque gravitate omnes actiones tuas compone, ut fidelibus omnibũs pro ſpeculo & prototypo ſanctitatis ſervire valeant.

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. *Admone illos principibus, & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe:*

1. Suggere porrò illis, ut principibus, & iis, qui publicâ poteſtate præditi ſunt, ſe intelligant eſſe ſubjectos, útque magiſtratibus ex animo obtemperent ad omne opus licitum & divinâ lege non prohibi-

tum

tum parati. 2. Adde, ut nemini obtrectent, aut quamquam maledictis inceſſant, nec pugnas aut contentiones excitent, aut ſectentur, ſed potiùs ſeſe præbeant placidos, comes, affabiles, omnémque erga quoſcunque exhibeant manſuetudinem ac humanitatem. 3. Etenim nos etiam non ita pridem deliravimus, fuimúſque immorigeri & contumaces, errones, variis cupiditatibus ac voluptatibus impliciti atque mancipati, malitiâ, invidentiâque pleni, cunctis exoſi, & mutuo odio ac malevolentiâ in alios veluti tabe quadam ac peſte corrupti. 4. At ubi immenſa bonitas & eximius amor Chriſti Domini, ac liberatoris noſtri in omne genus hominum veluti ſol exoriens mundo illuxit, 5. non ex merito operum noſtrorum juſtorum (cùm nulla talia præceſſerint fidem & juſtitiam) ſed ſingulari planéque divino immenſæ ſuæ miſericordiæ beneficiô ſalutem tum nobis attulit per baptiſmum, quo exteriùs abluimur, & interiùs per infuſam Spiritûs ſancti gratiam renovamur ac regeneramur in filios Dei, & hæredes vitæ ac gloriæ æternæ. 6. Quem quidem Spiritum

2. *Neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnes oſtendentes mánſuetudinem ad omnes homines.*

3. *Eramus enim aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſervientes deſideriis, & voluptatibus variis, in malitiâ & invidiâ agentes, odibiles, odientes invicem.*

4. *Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris noſtri Dei:*

5. *Non ex operibus juſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundùm ſuam miſericordiam ſalvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus ſancti,*

6. *Quem effudit in*

nos abundè per JEſum Chriſtum Salvatorem noſtrum:

7. Ut juſtificati gratiâ ipſius hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.

tum eximia Liberatoris noſtri beneficentia liberaliter & copioſè in nos effudit. 7. Ut illius gratiæ munere omne meritum noſtrum prævenientis juſtificati per ipſam juſtitiam nobis donatam, quam ſpe certiſſimâ conceperamus, hæreditatem vitæ ſempiternæ aſſequeremur, gratiâ enim Dei juſtificamur & filii Dei efficimur, adoptati autem in filios jam hæredes ſumus, quibus eo nomine vita æterna debeatur.

8. Fidelis ſermo eſt: & de his volo te confirmare, ut curent bonis operibus præeſſe, qui credunt Deo. Hæc ſunt bona, & utilia hominibus.

8. Certa planè atque omnis dubitationis expers oratio hæc eſt, quam tibi in animo hærere percupio, ut cum omni aſſeveratione jubeas eos, qui fidem complexi fuerint, ſtudioſis actionibus operibúsque quàm obligantiſſimè operam dare, quòd hæc non modò honeſta ſint, ſed magnam etiam aliis afferant utilitatem, præſertim ſi eos ad eadem ſtudia tum oratione tum exemplô excitent, atque inflamment.

9. Stultas autem quæſtiones, & genealogias & contentiones, & pugnas legis devita; ſunt enim inutiles & vanæ.

9. Futiles porrò & inanes quæſtiones, genealogias, contentiones ac diſceptationes, quæ legis occaſione excitantur, cohibe, & coërce, ſunt enim inutiles, & in abſurdos ac vanos clamores deſinunt.

10. Hæreticum hominem poſt unam & ſecun-

10. Hæreticum necdum tibi ſat per ſpectum atque exploratum admone

Digitized by Google

admone, inſtrue, corripe, ſed ſi poſt unam alterámve admonitionem pertinax & obſtinatus maneat, rejice illum, atque à tua conſuetudine convictúque penitus repelle, 11. certò perſuaſus, eum qui hujusmodi maló laboret, excidiſſe gratiâ, fide, ſpe & omnibus bonis, talis enim non peccat ex ignorantiâ vel animi imbecillitate, ſed ſciens, prudens, atque ex malitiâ & obſtinatione in malo, adeóque ſuâ ſponte & ſuopte judició condemnatus eſt, quòd nolit ea audire, quæ ipſum ab errore, & in rectam veritatis ſemitam revocarent. 12. Tu verò Tite cùm Artemam aut Tychicum ad te miſero, pro tuis videlicet interim vicariis, ad me Nicopolim quamprimùm venias, ſiquidem ibi hyemem decrevi traducere. 13. Zenam legisperitum, & Apollo ſollicitè præmittito, eísque neceſſaria curato, ne quâ fortè rerum inopiâ premantur. 14. Diſcant autem qui nos ſequuntur aut imitantur, quíque fidem complexi ſunt, ita bonis operibûs excellere, ut cùm res poſtulaverit, divini verbi præconibus uſui poſſint eſſe & adjumento, eorū indigentiam ſublevando, ut ſic etiam ipſi

dam correptionem devita.

11. *Sciens, quia ſubverſus eſt, qui ejusmodi eſt, & delinquit, cùm ſit proprio judiciô condemnatus.*

12. *Cùm miſero ad te Artemam aut Tychicum, feſtina ad me venire Nicopolim: ibi enim ſtatui hyemare.*

13. *Zenam legisperitum, & Apollo ſollicitè præmitte, ut nihil illis deſit.*

14. *Diſcant autem & noſtri bonis operibus præeſſe ad uſus neceſſarios, ut non ſint infructuoſi.*

15. Salutant te, qui mecum ſunt, omnes: ſaluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

ipſi in vineâ Evangelicâ non ſint, aut operentur absque fructu, ſed ſinguli prò modulo ſuo rem communem promoveant. 15. Qui mecum ſunt, omnes tibi ſalutem dicunt, tu viciſſim ſalvere eos jube meo nomine, qui nos diligunt eo modo, quem præcipit ab iis ſuſcepta fides. Gratiâ Dei ſit cum omnibus vobis. Amen.

ARGU-

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI
AD
PHILEMONEM.

PHilemon, ad quem hæc ſcribitur epiſtola, Pauli diſcipulus vir nobilis erat apud Coloſſenſes, atque ùt potentiâ & opibus, ita & pietate ac liberalitate conſpicuus erga pauperes & peregrinos, quos hoſpitiô benevolè ſuſcipiebat, atque copioſis elemoſynis ſublevabat. Habuit is inter cæteros ſervum Oneſimum, Phrygem genere, qui utì natio illa furaci eſt indole, compilatis nonnullis domini ſui rebûs Coloſsîs Romam profugerat (ubi tunc Paulus Philemonis amicus in vinculis detinebatur) captandæ fortaſſis libertatis gratiâ; ab eo benignè ſuſceptus, ejúſque ad-

adhortationibûs utriusque criminis, fugæ furtíque pœnitentiâ ductus, Chriſti fidem edoctus atque baptizatus ſaniora conſilia ſuſcepit, Paulóque, dum in cuſtodiâ detineretur, ſtrenuè ac fideliter operam ſuam detulit, donec ſatis in pietate confirmatum remittere eum Philemoni viſum fuit. Remiſit autem illum cum his litteris commendatitiis, in quibus miro ſtudiô id agit, ut ſervum domino reconciliet, præteritam culpam deprecans,& meliora impoſterum ejus nomine ſpondens. Nec verò dubium, quin Pauli precibus Philemon annuerit, ac, plus etiam præſtiterit, quàm rogatus eſſet; Oneſimus enim libertate haud dubiè donatus Timotheo poſtmodum in epiſcopatu Epheſi ſucceſſit, & denique Romæ glorioſum ſubiit martyrium. Argumentum epiſtolæ utcunque primo aſpectu humile & abjectum videatur, indignum tamen non eſt ſpiritu Dei, & charitate Apoſtoli, quam extremæ ſortis hominibus impenſam voluit. Divus ſanè Chryſoſtomus in tanta brevitate ac ſimplicitate quatuor inſignia & perutilia documenta annotavit: primum eſt, Miniſtris Evangelii nihil omnino ùt minùs dignum ſollicitudine paſtorali negligendum eſſe, ſed vilium quoque hominum, ſervorum ac profugorum habendam curam. Si enim vas electionis, Doctor gentium, vir in tertium usque cœlum raptus non dedignatus eſt curam in ſe ſuſcipere fugitivi ac furacis mancipii, quis noſtrûm jure erubeſcat & reſpuat ejusmodi perſonarum ac negotiorum patrocinium? Alterum eſt, quòd ſervi in converſione tam promptâ atque mirificâ Oneſimi non absque ſolatio paríque fiduciâ agnoſcere poſſint, nulli mortalium, ac ne ſervo quidem fugitivo & improbo aditum ad gratiam,& vitam æternam eſſe præcluſum, neque de ullius, quantumvis fraudulenti & perditi hominis ſalute unquam deſperandum.

Ter-

Tertium eſt, pietatis prætextu ſervos non eſſe avellendos à dominis. Si enim Apoſtolus non obſtante veteri ſuâ neceſſitudine, & gratiâ, quâ pollebat apud amicum ſuum Philemonem, Oneſimum tamen ſibi tantopere utilem invito dominô retinere noluit, longè minùs id nobis licebit, quibus nec eadem auctoritas, nec par ratio patrocinatur. Si ſervi probi & frugi, perſiſtendum illis in obſequio domini, ut & aliis exemplo ſint, ſi verò improbi, graviùs delinquunt excutiendo & reſpuendo ſervitutis jugum, hac enim ratione adverſariis religionis Chriſtianæ præbetur anſa eam ſugillandi ac perſequendi tanquam perniciosam regimini ac bono publico, quod exigit, ut ſervi ſervire pergant, quamdiu id dominis libuerit. Ultimum eſt, ſervos à dominis non ita inclementer & durè habendos, ſed ſi fidelitate ac diligentiâ præſtent, fovendos potiùs & debitâ humanitate complectendos, quod hoc maximè tempore, quo ſervitutis Romanæ antiquus rigor ſublatus & abolitus eſt inter Chriſtianos, maximè obſervandum, quandoquidem etiamnum plures eſt invenire dominos, qui in famulos & ancillas ſuas non deſpoticè ſolùm, ſed etiam barbarè ac more tyrannico deſæviunt, cùm tamen eodem ſanguinis Chriſti pretiô redempti ſint. Porrò epiſtolæ hujus admirandum artificium Græci expoſitores ſatis commendare nequeunt, ſumma enim in illâ dexteritas ac ſuavitas auctoris, viſque perſuadendi incredibilis & invicibilis apparet, cui vix parem inveneris in celeberrimis oratoribus. Operæ pretium videtur, ut eam per partes ſuccinctô commentariô enucleemus, atque mirificam Paulinæ eloquentiæ energiam oſtendamus.

Paulus vinctus JEſu Chriſti. Initiô ſtatim vincula ſua, quibûs pro Chriſti nomine conſtringitur, prætendit, & quodammodo oſtentat, ut Philemonem pro Oneſimo ſupplica-

Digitized by Google

turus ad miſericordiam commoveat. Quis amabò potentior titulus viro Chriſtianæ religioni addictiſſimo, & erga tantum Apoſtolum obſervantiſſimo allegari potuit?

Et Timotheus frater tam tuus, quàm meus in Chriſto, id eſt Chriſtianus, omnes enim Chriſtiani in ſymbolum eximiæ charitatis mutuæ omnes viros chriſtianos vocabant fratres, omnes fœminas ſorores, tanquam ex eodem patre, ſcilicet Chriſto, & matre ſcilicet Eccleſiâ genitos & genitas. Hunc ergò Timotheum tanquam deprecatorem ſibi adjungit, ut duorum interceſſio plus valeat.

Philemoni dilecto & adjutori noſtro. Non ergò vitio verti poterat tanquam imprudens & temeraria ſollicitatio hujus gratiæ, cùm confidentia iſta ex arctiſſimâ neceſſitudine profecta fuerit. Præterea ſi Philemon pro ſuo zelo ſociam operam Paulo jungit ad Evangelii promulgati ampliſſimam dilatationem, quomodò eidem repulſam dare poterit deprecanti pro Oneſimo ejuſdem Miniſtro? nunquid potiùs Apoſtolus rogandus erat, ut eum ad fidem converſum remitteret, quàm ut ſe difficilem oſtenderet ad eum in gratiam recipiendum?

Et Appiæ ſorori chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro. Uxorem quoque Philemonis Appiam, ejúſque ſingularem amicum Archippum ſalutando tacitè in partem ſupplicationis tanquam deprecatores quodammodò trahit, ùt eò promptiùs illi annuat ob charam eorum memoriam. Tanta erat charitas & ſollicitudo Apoſtoli, ut unum homuncionem fugitivum domino ſuo reconciliaret.

Et Eccleſiæ, quæ in domo tuâ eſt. Etiam ad alios domeſticos ſe convertit, quos non ſervos appellat, ne auditâ hac voce Philemon excandeſceret ex recordatione fugitivi mancipii. Nuncupat illos Eccleſiam domeſticam, ſiquidem profeſſio Chriſtianæ religionis, quantum attinet ad gratiarum & meri-

rito-

ritorum communionem, & unionem cum Chriſto Domino, qui ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens, omnem inter dominos ac ſervos differentiam tollit.

Gratia & pax. Si vis, ut Deus tibi ignoſcat, tecúmque in gratiam redeat, ad eandem admitte ignoſcendo, & reconciliando te Oneſimum.

Atque hoc eſt artificium tituli, quo benevolentiam captat: non minus autem eſt ipſius epiſtolæ. Ante omnia ſignificat, ſe illius ſemper meminiſſe in orationibus ſuis: commendat illum à fidei conſtantiâ, & charitate, quam exhibet inopiâ, vel miſeriâ corporali preſſis Chriſtianis, atque hac ratione ſeſe inſinuat, benevolúmque ſibi reddere ſtudet Philemonem, quaſi diceret: cùm tantæ ſis in omnes charitatis, eam in tuum Oneſimum quoque oſtende, eúmque in gratiam recipe. Poſtmodum oſtendit, ſe tantam de illius probitate omnibus perſpectâ concepiſſe æſtimationem, ut ſibi ferme polliceri auſit, ſe poſſe ab illo abſque offenſâ exigere per Chriſtum, cujus legatum egit, quidquid æquitati, rationi, & legi Chriſtianæ conſentaneum judicarit, malle ſe tamen eum obteſtari, ùt fratrem, cujus eſt rogare, non imperare, per canos ſuos & vincula, ut pœnitentem ſervum in gratiam recipiat. Hæc fiducia, ſuique quodammodo correctio atque demiſſio Philemonem magnopere devinciendi & permovendi vim habet, & terminum *imperandi* emollit, qui aliàs videri ei poterat paulò durior & aſperior. Verbum *obſecro* à ſene & captivo pro nomine JEſu Chriſti profectùm magnam quoque energiam habet, & non modicum authoritati pondus adjicit.

Pro meo filio poſt longas inſinuationes quaſi paratâ jam viâ tandem hic proponit ſuam petitionem, & diſſimulato

ſervi nomine ex prædicato, quod Oneſimo tribuit, ſatis oſtendit, quàm ſibi charus ſit & acceptus.

Quem genui in vinculis, nempe per fidem, circumſtantia hæc novam ſignificat amicitiæ acceſſionem, ac neceſſitudinem, cujus intuitu non ſolùm veniam promereatur, ſed etiam ratione tam chari ſimúlque afflicti, ſollicitique parentis aliquam obſervantiam.

Qui tibi aliquando inutilis fuit. Fatetur hîc ejus culpam, eámque hoc termino quodammodo extenuat non ſilendo damnum, quod ipſi fugâ, furtóque intulerat.

Nunc autem mihi & tibi utilis, ſi enim Apoſtolo in carcere detento obſequium præſtitit, multo magìs id præſtabit domino ſuo tanquam Chriſtianus, adeóque liberaliùs fideliúſque ſerviturus.

Quem remiſi tibi. Tum ut ejus indignationem penitus ſopiat, perægrè enim domini ferunt, ſi rogentur pro gratiâ ſervis fugitivis necdum reverſis præſtandâ, tum ut oſtendat, ſervos fugitivos jure juſtitiæ heris ſuis eſſe reſtituendos, ſéque ſuam prope neceſſitatem Philemonis utilitati poſthabere.

Tu autem illum, ut mea viſcera ſuſcipe. Poſtquam illum filium ſuum appellaverat, nunc viſcera propria nuncupat (ſunt enim filii pars viſcerum matris) ut maternum atque tenerrimum amoris affectum luculentiùs exprimeret, & Philemonem ita induceret ad eum benignè & depoſitâ indignatione recipiendum: quaſi diceret: tu illum tanquam meipſum ſuſcipe, jam enim illum per intimam charitatem in mea viſcera recepi, ut unus mecum factus ſit, ut proinde & tibi tanquam alter ego pari charitate ſuſcipiendus ſit, & amplectendus, in quibus verbis mira ſanè eſt efficacia.

Non

Non enim utique poterat in Pauli viſcera ſævire Philemon, aut durius aliquid committere.

Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi miniſtraret in vinculis. Itaque tibi poterit impoſterum deſervire me in vinculis relictô, & ejus obſequiîs deſtituto, quamvis enim non dubitem, quin ipſe, ſi Romæ eſſes, hoc officium mihi libenter eſſes impenſurus, majorem tamen tui, quàm mei rationem habere volui.

Sine conſilio autem tuo nihil volui facere. Iterum innuit, ſe jure potuiſſe ob ſuam imò Eccleſiæ neceſſitatem ex præſumptione ejus conſensûs Oneſimum retinere, ſed noluiſſe, quia videbat non expedire, ut hac ſuâ poteſtate quodammodo abuteretur, præſtare enim, ut quidquid de eo remiſſo ac recepto boni ſtatuerit, id non tam ex neceſſitate profectum, quàm ſponte ac liberâ voluntate factum, adeóque magìs meritorium ſit.

Forſitan enim ita diſceſſit ad horam à te, ut æternùm illum reciperes. Denuo Oneſimi culpam his verbìs extenuat, quaſi non tam fugâ fugerit, quàm ſeceſſu modici temporis, quò ita diſponente provido Deo ſeſe recolligens, & in alium hominem mutatus ad dominum, longè melior atque utilior rediret, tibi pepetuò ſpiritu Chriſtiano adhærens non tantùm ùt ſervus temporaneus, ſed ùt frater chariſſimus & mihi & tibi non tantùm in hoc mundo, ſed & in Domino, quem ùt communem nunc parentem agnoſcimus, adeóque ut cohæres æternùm in cœlis.

Si ergò me habes, ùt ſocium, nempe amicum, *ſuſcipe illum ſicut me.* Concludit petitionem cum appoſitâ conditione ſinè perquam efficaci, ut ſi poſtulationi annuere nolit, periclitari videatur ſocietas amicitiæ, quæ Philemoni erat cum Paulo. Addit, *ſicut me*, non quòd velit eum tanto honore ſuſcipi, quanto

to ipſe à Philemone ſuſciperetur, ſed ut ſignificet, eam rem tam ſibi gratam fore, atque ſi in ipſius perſonam collatum fuiſſet beneficium, aut certè rogat, ut in Oneſimo recipiendo non conſideret, qualis antè fuerit, ſed qualis jam ſit, nempe filius & frater Pauli, & quodammodo ipſe Paulus. Addit: *Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa*, id eſt, damnum omne ac debitum in me tranſcribe, in me illud recipio, à me volo repoſcas, me pro illo ſponſorem facio. Studiô abſtinet terminô *furti*, ſed mitiori & generali voce debiti utitur, quaſi amico amicus ingenuè noxam admiſſam ab Oneſimo faſſus. Demum indicat, ſe præter morem hanc epiſtolam propriâ manu exaraſſe, cùm aliàs amanuenſibûs uteretur ob negotiorum molem, tum ut chirographum ſuæ fidejuſſionis haberet Philemon, tum ut oſtenderet, quàm ſibi cordi hoc negotium haberet, quantúmque Philemonem honoraret & diligeret tantus Apoſtolus.

Ut non dicam tibi, id eſt, ſileo jam & ſepono validiorem machinam, quâ poſſem elidere, quidquid hîc eſt debiti, imò ex creditore poſſem te mihi debitorem oſtendere, nam *& te ipſum mihi debes* per me converſus ad Chriſtum. Quantillum verò eſt, quod ab Oneſimo tibi debetur, præ hoc debito tuo, quo totus tu ipſe mihi obſtringeris?

Refice viſcera mea in Domino. Quaſi diceret: me intimè refice, & recrea hoc beneficio, quo nullum mihi accidet jucundius. Si hoc mihi præſtiteris, cor meum miro gaudiô delinies in Domino, ſi tu Oneſimum reficias in Domino, ſeu propter Dominum.

Confidens in obedientia tuâ non utitur verbô imperandi aut auctoritate ſuperiori, ſed precibûs, quaſi diceret: promptitudo tua mihi probè cognita facit, ut planè confidam me impe-

impetraturum, quod his litteris efflagito; quoniam etſi præciperem, obedires.

Sciens, quoniam & ſuper id, quod dico, facies. Sic ſecundùm Deum laudatus ex merito à tanto viro Philèmon, quid aliud poterat facere, niſi ut placatus annueret tam blandis & eloquentibus poſtulatis?

Simul autem & para mihi hoſpitium. Ultimum nunc arietem admovet, ſpem nimirum adventûs ſui utique gratiſſimi, quâ eum diſponit, ut tantò promptiùs ſuis precibûs moveri ſe ſinat, ne aliàs Oneſimo anſam præbeat conquerendi, & ipſe propterea dominus reprehenſionem & offenſionem incurrat Apoſtoli. Prolixiùs aliquantùm immoratus ſum enucleando artificio hujus epiſtolæ, ut illi, qui in Divi Pauli epiſtolis majorem facundiam, & ornatum ac ſplendorem requirunt, vel ex hac unicâ colligant, illum artem ac vim perſuadendi minimè ignorâſſe.

PARA-

PARAPHRASIS EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI

AD

PHILEMONEM.

CAP. I.

1. *Paulus vinctus Chriſti JEſu, & Timotheus frater: Philemoni dilecto, & adjutori noſtro.*

2. *Et Appiæ ſorori chariſſimæ, & Archippo commilitoni noſtro, & Eccleſiæ, quæ in domo tuâ eſt.*

3. *Gratia vobis, &*

1. PAulus vinctus ob fidem Chriſti JEſu, & Timotheus frater Philemoni dilecto & collegæ noſtro in fidei & religionis chriſtianæ promotione. 2. Et Appiæ mihi percharæ, & commilitoni noſtro Archippo, & univerſæ tuæ domeſticæ familiæ. 3. Gratiam & pacem à Deo Patre noſtro, & Domino JEſu Chriſto precan-

Digitized by Google

precantur. 4. Equidem Deo immortali, quem religioſè colo, ingentes gratias ago, tuíque in meis precibus aſſiduam mentionem facio, 5. cùm præſertim multorum ſermone celebrari audiam charitatem tuam ſingularem ac fidem, cujus non vulgaría erga Dominum JEſum, omnèsque fideles ac ſanctos documenta præbes excellentiſſimis operibûs miſericordiæ, in dies magis magísque paſſim inclareſcentis, ut nemo dubitare poſſit de fidei ſoliditate, unde ea proveniunt ſanè quàm plurima per Chriſti gratiam, & ex ſingulari in eum affectu, quâ in re tibi perinde ac aliis tuis in vineâ Domini adjutoribus adoranda venit Liberatoris noſtri ineffabilis bonitas tanquam ſcaturigo omnis honeſtæ ac laudabilis actionis. 7. Equidem quando meipſum pro ejus nomine vinctum ac patientem conſidero, vincula mea exoſculor non abſque liquido animi ſolatio, quod mirum in modum aliunde augetur, dum intelligo tuam in Deum charitatem inprimis excellere, tuæque beneficentiæ ac liberalitatis fontes ſanctis omnibus ſemper patere, quo fit, ut illi incredibili te benevolentiâ complectantur,

pax à Deo Patre noſtro, & Domino JEſu Chriſto.

4. *Gratias ago Deo meo, ſemper memoriam tui faciens in orationibus meis,*

5. *Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino JEſu, & in omnes ſanctos:*

6. *Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat in agnitione omnis operis boni, quod eſt in vobis, in Chriſto JEſu.*

7. *Gaudium enim magnum habui, & conſolationem in charitate tuâ: quia viſcera ſanctorum requieverunt per te, frater.*

Digitized by Google

pleƈtantur, & nihil non ſibi de tuâ munificentiâ polliceantur.

8. *Propter quod multam fiduciam habens in Chriſto JEſu imperandi tibi quod ad rem pertinet:*

8. Quapropter tametſi non ignorem, multâ me poſſe confidentiâ atque libertate uti, próque meo munere, quod æquitatis, & officii ratio poſtulat, præcipere atque imperare,

9. *Propter charitatem magis obſecro, cùm ſis talis, ut Paulus ſenex, nunc autem & vinƈtus JEſu Chriſti:*

9. ut tamen diſcretæ charitatis officio ſatisfaciam, rogare atque obſecrare malo non tantùm ùt frater fratrem, ſed etiam ùt ætate gravis, & quod caput eſt, ob Chriſti JEſu nomen fidémque vinculis adſtriƈtus: da ergò hoc ſenio meo levando, da leniendis vinculis meis Chriſti causâ injeƈtis.

10. *Obſecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Oneſimo.*

10. Neque verò qualibet de causâ, ſed pro filio meo Oneſimo, quem dum in carcere detinerer, Chriſto Domino aggregavi, hoc ipſo nomine te etiam atque obteſtor.

11. *Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi, & tibi utilis,*

11. Qui tibi aliquando, ut fateor, parùm utilis fuit & commodus, nunc autem talis eſt, ut ab eo tanquam in alium mutato utilitatem meritò exſpeƈtes, mihi autem utilis per obſequia, levamen ac ſolatium, quod carcere detento præſtitit.

12. *Quem remiſi tibi. Tu autem illum, ut mea viſcera ſuſcipe:*

12. Illum igitur ad te remiſi, ne ex merito aliàs conqueri poſſes, unà cum hac epiſtolâ commendatitia: tu fac illum benignè, amicéque excipias, ut qui

nôris,

noris, eum mihi intimè in animo infixum hærere, ut eum poſſis meum cor, meam animam appellare. 13. Quem ego quidem vehementiſſimè cupiebam apud me retinere, ut pro te mihi Evangelii causâ in vincula conjecto, uti hactenus fecit, ſedulò miniſtraret. 14. Sed absque ſcitu conſenſûque tuo nihil auſus ſum facere, ne hoc à te beneficium velut neceſſitate quadam extorquerem, ſed ſponte potiùs tuâ amicéque impetrem. 15. Veniebat etiam in mentem, divino fortaſſe conſiliô factum eſſe, ut ad breve tempus à te recederet, quò illum ad te redeuntem perpetuò retineres, 16. et quidem non jam ùt ſervum, ſed longè præſtantiori conditione, quàm ſervum, nempe fratrem dilectum & mihi præcipuè charum, quantò autem magìs tibi, cui humano divinóque jure obſtrictus degit, cujus etiam fidei rerum temporalium curam longè ſecuriùs nunc comittere vales, tanquam fratri ex affectu & ſpiritu Chriſtiano fideliſſimè tibi adhæſuro. 17. Itaque ſi me amas, ſique putas, Chriſtianam fidem, & noſtræ religionis ſacra nobis eſſe communia, illum quæſo, tanquam meipſum, ſuſcipe.

13. *Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi miniſtraret in vinculis Evangelii:*

14. *Sine conſilio autem tuo nihil volui facere, uti ne velut ex neceſſitate bonum tuum eſſet, ſed voluntarium.*

15. *Forſitan enim ideò diſceſſit ad horam à te, ut æternùm illum reciperes:*

16. *Jam non ùt ſervum, ſed pro ſervo chariſſimum fratrem, maximè mihi: quantò autem magis tibi, & in carne, & in Domino?*

17. *Si ergò habes me ſocium, ſuſcipe illum ſicut me:*

Digitized by Google

cipe.

18. Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa.

18. Quòd ſi quâ ratione te aut fortunas tuas læſit, ac propterea tibi aliquid debet, damnum omne ac debitum à me repete, méque pro illo ſponſorem accipe.

19. Ego Paulus ſcripſi meâ manu: ego reddam ibi, ut non dicam tibi, quod & te ipſum mihi debes:

19. Cujus ſponſionis hoc chirographum has litteras manu meâ propriâ perſcriptas tibi mitto. Noli itaque diffidere. Debitum omne præſtabo integrum: ut nihil dicam, quod tamen verè poſſum affirmare, debere te mihi etiam teipſum, utpote prædicatione meâ factum Chriſtianum, & è ſervitute diaboli ereptum ac libertate filiorum Dei donatum.

20. Ita frater. Ego te fruar in Domino: refice viſcera mea in Domino.

20. Sic profectò res ſe habet. Pro tanto autem debito tuo illud unum poſtulo, hanc conſolationem mihi in vinculis indulgere velis, ut amore Dei ter Optimi Maximi, quem ambo veneramur, ignoſcere digneris Oneſimo mihi longè chariſſimo.

21. Confidens in obedientiâ tuâ ſcripſi tibi: ſciens, quoniam & ſuper id, quod dico, facies.

21. Equidem cùm mihi plurimùm de tuâ in me benevolentiâ atque obſequendi ſtudio pollicerer, fidenter ad te ſcripſi, ratus me plura abs te impetraturum, quàm auſus eſſem poſtulare,

22. Simul autem & para mihi hoſpitium: nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis.

22. ſimul autem moneo, ut apud te mihi pares hoſpitium, ſpero enim fore, ut veſtris precibûs non ita multò poſt vinculis ſolutus veſtro jucundiſſimo

fruar conſpectu. 23. Salutat te
Epaphras, qui unà mecum pro
Chriſti nomine detinetur in vincu-
lis, 24. Marcus, Ariſtarchus, De-
mas, Lucas adjutores mei. 25.
Gratia Domini noſtri JEſu Chriſti
ſit cum ſpiritu veſtro.

AMEN.

23. *Saluta te Epaphras*
concaptivus meus, in
Chriſto JEſu,
24. *Marcus, Ariſtar-*
chus, Demas, & Lucas
adjutores mei.
25. *Gratia Domini*
noſtri JEſu Chriſti cum
ſpiritu veſtra. Amen.

ARGUMENTUM
EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI *AD* HEBRÆOS.

INtentio Apoſtoli in hac Epiſtolâ ad Hebræos inſcriptâ, qui Chriſto nomina dederant, & adhuc in Judæâ degebant, eò potiſſimùm collimat, ut inprimis cum lege Domini noſtri JEſu Chriſti Legem Moſaicam, ejúſque obſervantias ne commiſceant, neque internam ſanctificationem ac perfectam juſtitiam à victimis legalibus, ſed à ſolo ſacrificio Chriſti Domini exſpectent, & quò majorem de iſtius dignitate atque efficacia, quo vetera abolita erant, concipiant æſtimationem, luculenter agit de novo ſacerdotio filii

filii Dei, ejúſque prærogativas, & excellentias præ illo Melchiſedechi & Aaronis diligenter enucleat, eum nimirum in finem, ut Hebræi Moſe, legéque veteri penitus omiſſis uni Chriſto adhæreſcerent, à quo non modò gratiam & juſtitiam, ſed ipſam etiam beatam vitam aliquando eſſent conſecuturi. Parte alterâ hortatur eos ad perſeverantiam in fide Chriſti ſemel ſuſceptâ, qui quòd à ſuis magiſtratibus permiſſum Romanorum præſidum propter Chriſti fidem, & à lege Moyſis defectionem quaſi apoſtatæ bonis ſuis ſpoliarentur, variiſque modis divexarentur, conſolandi, & erigendi erant tum exemplis ſuorum Majorum, qui extrema quæque paſſi fuerant, tum commemoratione divinitatis Chriſti, cui tanquam magiſtro de cœlo miſſo adhæſerant, tum etiam excellentiâ ſupernæ remunerationis, ipſis deſtinatæ, ne fortè animos deſpondentes aut prementibus, aut impendentibus malis ab inſtituto ſe revocari paterentur.

Epiſtola hæc nomen Pauli non præfert, uti reliquæ, quod nonnullis anſam præbuit ſuſpicandi, quaſi Paulina non eſſet: ſed prudenter illud omiſſum magni viri obſervant, eò quòd cùm Hebræis ſcriberet, qui ſiniſtram de eo opinionem imbiberant, quaſi nimis præfervido perſecutore atque adverſario legis antiquæ, quam ipſi ob reverentiam antiquitatis mordicus adhuc propugnabant, eos appoſitâ nominis ſui minùs grati inſcriptione abſterrere noluerit à lectione. Altera ratio datur, quia Paulus non Hebræorum, ſed Gentium Apoſtolum ac magiſtrum ſe profitetur, ideóque noluit pro more ſic incipere epiſtolam. Paulus Apoſtolus, ſed abſque titulo nudam exponere doctrinam. Tertiam adjiciunt, quoniam Paulus Chriſtum

ſtum Dominum appellaturus erat Apoſtolum novi Teſtamenti, noluiſſe illum eundem titulum ſibi aſſumere, ne videretur ſeipſum aliquâ ex parte cum Chriſto conferre, quem etiam Angelis longè ſuperiorem eſſe deprædicabat. Poſtremò dici poteſt, ideò omiſſam ſalutationem vel nominis inſcriptionem, quòd illa ob ſuam prolixitatem ſcripta ſit per modum libri, non per modum epiſtolæ, quæ tamen ratio tribûs prioribus minùs videtur efficax & probabilis.

Cap. 1. Divinæ Chriſti perſonæ dignitatem atque excellentiam declarat, multáque ſacrarum litterarum teſtimonia de illius divinitate interpretatur, unde manifeſtè conſequitur, eum Moyſi, Prophetis, ipsisque Angelis, adeóque legem illius legi Moyſis per Angelos datæ longè præſtare, ut enim alia teſtimonia brevitatis causâ prætercam, an non Angeli Chriſtum Dominum recèns natum adorârunt ut filium Dei unigenitum, ejus hæredem ac vivam imaginem, ùt conditorem, & gubernatorem ſæculorum, rerúmque omnium creatarum, ùt regem ſuum infinitâ majeſtate ac poteſtate præditum, qui etiam ùt homo primogenitus eſt omnis creaturæ, redemptor generis humani, ſedétque à dextris Dei, cùm Angeli ſint tantùm ejus miniſtri, unde concludit legem ejus religiosè ſervandam, alioquin illius ipſius ùt ſupremi Judicis vindicem manum non effugiemus.

Cap. 2. oſtendit, legem Chriſti confirmatam eſſe multis miraculis, & donis Spiritûs ſancti. Deinde Eccleſiam tum militantem, tum triumphantem non Angelis, ſed Chriſto Domino ùt Capiti ſubjectam eſſe. Denique ut ab Hebræorum mentibus ſcandalum crucis Chriſti omnino amoveat,

amoveat, iiſque non adeò mirum & abſurdum videatur, Chriſtum mortalem Angelis impaſſibilibus longè præferri, multis docet, omnino decuiſſe illum pati & mori, atque ita fratribus per omnia aſſimilari, & compati, tum ut homines in peccatum prolapſos à dæmonis, ipſiúsque peccati ſervitute in libertatem filiorum Dei aſſereret, tum ut gloriam Patris cœleſtis ſatisfactione condignâ exaltaret, ejúsque tum juſtitiæ rigorem, tum bonitatis infinitæ divitias tantâ ſui demiſſione, obedientiâ, ac patientiâ luculentiùs oſtenderet, tum ut arctiſſimâ utriusque in unâ perſonâ naturæ divinæ & humanæ conjunctione apud eum mediatorem pro nobis idoneum ageret, quippe per omnia tentatum, ac miſeriis noſtris eò magis condolentem, digniſſimúmque qui pro reverentiâ infinitæ ſuæ dignitatis exaudiatur.

Cap. 3. Chriſtus ùt Dominus præ Moyſe famulo audiendus eſt ultor alioquin futurus incredulis: Moyſes enim in ſynagogâ fidelis tantùm ſervi partes explevit, exequendo diligenter & edocendo voluntates Domini, Chriſtus autem in Eccleſia eſt, ùt filius in domo ſuâ, in quo ſolo ùt auctore omnis gratiæ ac gloriæ collocandæ ſunt ſpes noſtræ, ſi velimus cum ipſo triumphare in cœlis, ſecùs inde certò certiùs excludendi, ſi à fide Chriſti deficiamus, quemadmodum patres noſtri jam ægyptiacâ ſervitute prodigiosè liberati ob incredulitatem ſuam terrâ promiſſâ excluſi ſunt.

Cap. 4. id ipſum argumentum proſequitur, & requiem promiſſæ olim Palæſtinæ cum cœleſti ac perenni beatitudine comparat, quam die ſeptimo quieti deſtinato ſignificari affirmat, & ad illius poſſeſſionem invitat alludens ad Jeſum Nave, qui terram populo diſtribuit: id mul-

rò meliùs factum eſſe à JEſu Chriſto docet, qui primus ad illam cœleſtem patriam aditum ſuo ſanguine reſeravit. Poſtmodum deficientibus à Chriſto iteratò minatur excluſionem à requie æternâ, quæ comminatio non inanis & vana eſt, ſed efficax ac penetrabilior acutiſſimo gladiô, vindéxque apoſtaſiæ. Demum hortatur, ut Chriſtum Dominum æquè imò magis ac ipſos tentatum per omnia, ipsíſque propterea tenerrimè compatientem fidenter adeant, & invocent.

Cap. 5. tranſit ad explicandum uberiùs Chriſti ſacerdotium, docétque eum & à Deo Patre conſtitutum Pontificem fidei, quam profitemur, & verè ea præſtitiſſe, quæ ſunt ſacerdotis præſertim in cruce, ubi preces & ſupplicationes pro ſe & pro ſalute noſtrâ Patri obtulit, & ratione ſuæ dignitatis tanquam filius ejus dilectiſſimus exauditus eſt, conſummatúſque per mortem crucis, factus omnibus obtemperantibus cauſa ſalutis æternæ, & ſempiternum habens ſacerdotium ſecundùm ordinem Melchiſedech longè præſtantius illo veteri uni tribui Leviticæ permiſſo. Sub finem digreditur ad increpandum eos, quòd in primis fidei rudimentis adhuc hærerent ùt pueri, nec ad perfectiora contenderent.

Quod argumentum acriùs proſequitur cap. 6. denuntians periculum, ne penitus abjiciantur, niſi majori ſtudiô connitantur ad profectum fidei, divinámque gratiam in baptiſmo acceptam, quo velut imbre animus aliàs exſuccus, ac ſterilis irroratur, diligentiùs cuſtodiant: magnopere enim Deo injurioſos, & inviſos eſſe, qui poſt tot tantáque ejus beneficia in flagitia rurſus prolabuntur, Deíque filium denuo in ſeipſis crucifigunt ac deſpectui habent; quaſi eadem vis eſſet pœnitentiæ, quæ baptiſmi, eadém-

Digitized by Google

eadémque facilitate remittantur culpæ pœnæque graviſſimæ iteratis peccatis debitæ. Subin fideles ad conſtantiam, ſpem, patientiam, longánimitatem animat, neque enim de divinâ pollicitatione & auxilio diffidendum, cùm Abraham longanimi patientiâ ac ſpe firmiſſimâ ea exſpectans, quæ ſibi promiſerat, & juraverat Deus, ea tandem adeptus ſit.

Cap. 7. Sub finem præcedentis capitis docuerat, Chriſtum eſſe Pontificem ſecundùm ordinem Melchiſedech, idcirco, quæ de iſto in ſacris litteris traduntur, Chriſto eleganter accomodat, oſtendens, quibus in rebus Melchiſedech geſſerit typum Chriſti, 1. quia Abraham, qui fuit Pater Levi & Aaronis, decimas dedit Melchiſedech, quaſi ſuo Pontifici, adeóque ſuperiori & typo Chriſti. 2. Quia Melchiſedech benedixit Abrahæ, & conſequenter Aaroni. 3. Quia Melchiſedech ſine patre & matre, quaſi æternus inducitur, cùm Aaronici ſint temporanei. 4 Quia ſacerdotium Chriſti tanquam perfectius efficaciúſque ſucceſſit Aaronico, ut expleret ea, quæ illi deerant. 5. Non Aaronis ſed Chriſti ſacerdotium promiſſum eſt à Deo cum ſolennitate jurisjurandi. 6. Chriſtus eſt immortalis, & ſempiternus, Aaronici non item. 7. Chriſtus uno ſacrificio omnia expiavit, Aaronici multis ſacrificiis ne unum quidem peccatum expiant. Novi porrò ſacerdotii ratio ac præſtantia legis quoque mutationem ſibi adjunctam habet, major enim pars legis occupatur in iis decernendis, quæ ſacerdotes concernunt v. g. de qualitatibus ſacerdotum, de ritibus initiationis & expiationis, de victimis, de victu, de amictu de miniſtris, de opibus eorundem &c. quæ ſi abrogentur legem quoque abrogari neceſſe eſt, *translato igitur ſacerdotiô neceſſe eſt, ut legis quoque fiat translatio*,

ſiquidem hæc duo, lex & ſacerdotium indivulsè conjuncta ſunt, neque à ſe invicem ſeparantur, ac proinde non jam amplius à Moyſe, ſed à Chriſto ſupremo cum Pontifice tum Legislatore legem accipimus, quæ cordibus noſtris per Spiritum ſanctum inſcribitur.

Cap. 8. eidem argumento inſiſtit ſacerdotem cum ſacerdote, ſacrificium cum ſacrificio, tabernaculum cum tabernaculo componens. A ſacerdotio tranſit ad Teſtamentum, ſeu legem, docétque veterem æquè ac ipſum ſacerdotium antiquatam eſſe propter ſuam imperfectionem atque inſufficientiam ſubſtitutâ novâ lege longè nobiliori, quæ non in tabulis lapidèis ſcripta ſit, ſed in corde & mente, & à Deo ipſo condiſcatur ſecretâ & ineffabili unctione Spiritûs ſancti.

Cap. 9. Hactenus ex Pontifice, ſacerdotio, & teſtamento veteri demonſtravit Apoſtolus legem antiquam ceſſare debuiſſe, & cedere Chriſto, ejúſque legi ſanctiſſimæ tanquam umbram corpori, nunc idem comprobat ex fabricâ & ſignificatione tabernaculi, quod erat figura Eccleſiæ Chriſti. Primò ergò deſcribens formam & vaſa tabernaculi docet, Pontificem veterem ſemel in anno cum ſanguine hircorum introeuntem in ſancta ſanctorum ſignificâſſe Chriſtum, qui per ſanguinem ſuum ingreſſus in cœlum, illud reſeravit, & redemptione copioſiſſimâ nobis æternam gloriam comparavit. Poſtmodum oſtendit Chriſtum eſſe mediatorem novi Teſtamenti, ſive fœderis & pacti inter Deum & homines Chriſtianos initi, cùm in eo tam partes Dei, quàm hominum egerit, Dei quidem, ejus juſtitiæ per peccata noſtra læſæ per proprium ſanguinem & mortem ſatisfaciendo; hominum verò, eorum cauſam agendo tanquam advocatus, ac legatus ob naturam communem à ſe amore noſtri aſſump-

tam

tam majori utique efficaciâ, quàm in veteri teſtamento, ubi illud ſanguine tantùm hircorum ſancitum & confirmatum fuit. Tertiò docet Chriſtum peractâ hîc in cruce redemptione noſtrâ debuiſſe cœlum ingredi & reſerare, ut ibi ad dexteram Dei reſidens interpellet pro nobis, eloquentiſſimâ quinque ſuorum vulnerum exhibitione advocatus perpetuus, & impetratâ tot noxarum remiſſione locum nobis in cœlo præparet.

Cap. 10. oſtendit, non Aaronicas vel legales hoſtias etſi innumeras, ſed unicam Chriſti in cruce oblationem tollere & expiare quæcunque etiam graviſſima mortalium omnium flagitia. Tum à dogmatibus ad mores tranſiens graviter eos admonet, ne talem ac tantum Pontificem per infidelitatem abjiciant, ut ne divinam adversùm ſe provocent ultionem tantò utique graviorem, quantò majora ſunt in eos collata beneficia. Mox tamen eos in ſpem ac fiduciam rurſus erigit, commemoratione bonorum operum, quæ per Dei gratiam hactenus exercuêre, ac promiſſione ſecuturæ poſt modicum tempus æternæ retributionis.

Cap. 11. Sub finem præcedentis capitis dixerat, juſtum ex fide victurum: jam docet, quid ſit fides, qui illius fructus, quanta efficacia allatis in medium exemplis antiquorum Patrum ac heroum Veteris Teſtamenti, qui per fidem ac ſpem cœleſtis gloriæ excitati & animati magna planè & mira vel egerunt vel ſuſtinuerunt.

Cap. 12. Exemplô tot ſanctorum, præcipuè verò Chriſti Domini hortatur Hebræos ad tollerantiam ac patientiam in adverſis, útque perſecutiones, quaſi diſciplinam Dei paternam libenter excipiant. Tum exemplô Eſau, qui vili escâ vendidit ſua primogenita, & reprobatus eſt, urget eos, ne ob lucra temporalia fidem gratiámque Chriſti deſerant &

quodammodo vendant, ideóque reprobentur tantò graviùs puniendi, quantò lex nova data in Sion prævalet ac præſtat legi veteri datæ in monte Sinâ. Denique minas iteratò iis intentat aſſimilando Deum vindicem igni devoranti & conſumenti celerrimè omnia.

Cap. ultimo morum doctrinam proſequitur, ad charitatem & miſericordiam præcipuè excitat, temperantiam & caſtitatem comendat, avaritiam deteſtatur, & id genus alia præcepta tradit, quibûs ad benè beatéque vivendum Hebræos inſtituit de eorum in fide Chriſti conſtantiâ præſertim ſollicitus. Denique imploratis eorum pro ſe orationibûs benè eis precatus ſalutationibûs de more epiſtolam claudit.

PARAPHRASIS EPISTOLÆ D. PAULI APOSTOLI AD HEBRÆOS

CAPUT I.

1. DEus ter Optimus Maximus, qui neque Angelorũ miniſteriô, neque hominum cultu indiget, in Majores ac Progenitores noſtros multos favores contulit ſuæ Majeſtatis propemodum oblitus, ut non dubiis argumentîs ſuum in eos ſingularem amorem, ac benevolentiam teſtaretur. Si tamen rem æquâ lance ponderare velimus,

1. *Multifariàm multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis noviſſimè,*

Digitized by Google

limus, longè pluribus nos ſibi nominibûs obſtrinxit, majoríque nobiſcum munificentiâ ac propè familiaritate egit: ſi quando enim illis ſuam mentem ac voluntatem ſignificare, vel cum illis in alloquium quoddam ſeſe demittere dignabatur, non niſi per ſubmiſſos ſui locô prophetas tanquam miniſtros ſuos id præſtare conſueverat, quibus neque omnia uno eodémque tempore, neque eâdem perſpicuitate ac claritate, neque iiſdem ænigmatibus ac figuris involuta, ſed multis variíſque modis, rerum ſimulacris ac formis, per partes & viçes, nunc his iſta, nunc aliis alia progreſſu temporis myſteria pandebat ac mandata perferenda dabat.

2. Diebûs iſtis locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula:

2. Poſtremis autem hiſce temporibûs, quibus nos in filios clementiſſimè adoptare dignatus eſt, non ampliùs per ſomnia, nec per viſiones, nec per ænigmata, ſed clariùs & apertiùs locutus eſt nobis per ipſum filium ſuum unigenitum mortalitate noſtrâ indutum, arcanorum omnium conſcium, & abſcondita à conſtitutione mundi eructantem, legem Evangelicam totam ſimul & ſemel per unum illum nobis conſignans; quæ gratia adeò eximia eſt, ut

ut omnem intelligentiam ac æſtimationem noſtram ſuperet, & menti noſtræ aſſiduè obverſari debeat tanquam cauſa noſtræ ſalutis, ac fundamentum perennis felicitatis. Ut porrò de ejus præſtantiâ altiorem ac perfectiorem ideam concipiamus, conſideranda nobis eſt attentiùs dignitas illius, cujus adventum priſcorum vatum veluti cohors præcurrere debebat, filii, inquam, cælitùs ad nos delati, per quem illam conſequimur, quo de argumento luculentiùs vobiſcum agam in hac epiſtolâ. Scitote ergò, huic divino ſuarum voluntatum interpreti Deum ſupremum dominium ac poteſtatem in omnes gentes ac nationes contuliſſe ſecundùm humanam naturam, ſecundùm divinam verò per illum condidiſſe omnia, quæ cœli terræque ambitu continentur, ac tempori ſubjiciuntur. 3. Cogitate Deum ſolem eſſe nulli eclypſi vel occaſui obnoxium, JEſum Chriſtum tanquam Verbum Patris increatum & æternum ſuapte naturâ ſplendorem illius eſſe nec tempore nec dignitate poſteriorem, in quo tanquam lucidiſſimo ſpeculo non ſimilitudine purâ, ſed unitate naturæ identicâ

3. *Qui, cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portánſque omnia verbô virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram Majeſtatis in excelſis:*

Digitized by Google

ticâ refulgeat divina Patris Majeſtas alioqui immenſa & inaſpectabilis, & veluti character, atque inſculpta forma, & imago viva illius divinæ hypoſtaſis, quíque omnia tanquam verus Deus præpotenti ſuâ virtute præcontineat, támque diverſa corpora, ex quibus orbis univerſus componitur, gubernet, moveat, ſuſtentet, absque ullâ ſollicitudine, moleſtiâ, & difficultate, ſolo nutu juſsúque, ſicut ea ſolâ potentia è nihilo procreavit, quo fulcrô ſublato omnia ſtatim in nihilum ſuum reverterentur. At verò pluris ipſi conſtitit expiatio noſtrorum ſcelerum, nempe & aſperrimis vitæ ſuæ mortalis moleſtiis, atque incommodis, & acerbiſſimis paſſionis ac mortis ſuæ doloribus, anguſtiis, opprobriis; hæc autem omnia ceſſerunt in ampliſſimam ejus gloriam ac felicitatem, síque olim ſtare viſus eſt ùt reus coram tribunalibus impiorum & iniquorum judicum, at nunc ad dexteram excellentiſſimæ illius divinæ Majeſtatis ſedet in excelſis cœlorum palatiis. Hæc ſedes, quæ nobis ob oculos ponit ſtabilitatem regni ſui, & immenſitatem ſuæ potentiæ, debetur ejus dignitati absque

que omni controverſiâ, neque ullâ unquam vi ac poteſtate convelli poterit. 4. Ipſe ſiquidem tantò præſtantior ipſis etiam beatiſſimis mentibûs effectus eſt (in quantùm homo) ac declaratus, quantò excellentius præ illis adeptus eſt nomen ac dignitatem jure hæreditario nempe naturalis & unigeniti filii Dei ratione perſonæ, 5. eccui enim ex Angelis dixit unquam Deus: filius meus es tu, ego genui te. Intellige generationem primam ab æterno, ac rurſum: ego ero ei pater, & ipſe erit mihi filius, loquendo de alterâ generatione in tempore ſecundùm carnem, ſecundùm quam non deſinit eſſe Dei filius. 6. Ne autem ulli exceptioni aut replicæ detur locus, en alterum argumentum: cùm Deus in orbem terrarum induceret primogenitum ſuum, qui ut plures haberet fratres, immenſo divini amoris exceſſu carnem noſtram mortalem, pluribúsque infirmitatibus obnoxiam aſſumere voluit, ſecundùm Prophetam regium: adorent, inquit, eum omnes Angeli Dei, utique ùt Deum ac Dominum ſuum, præcellentior enim eſt, qui adoratur, quàm qui adorare jubetur.

4. Tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hæreditavit.

5. Cui enim dixit aliquando Angelorum: filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rurſum: ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium? pſ. 2.

6. Et cùm iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: & adorent eum omnes Angeli Dei. pſ. 96.

Digitized by Google

7. Et ad Angelos quidem dicit: qui facit Angelos ſuos ſpiritus,& miniſtros ſuos flammam ignis. pſ. 103.

7. Jam verò quid de angelis dicat, audiamus: qui mentes illas beatas ac corporis expertes ventis agilitate ac velocitate, igni verò ſubtilitate atque vi operandi perſimiles quaſi internuntias ſuas facit, & divinorum ſuorum conſiliorum adminiſtras, ut nimirum ſummâ cum promptitudine mandata ejus quoquoverſum perferant, & efficaciſſimè exequantur.

8. Ad filium autem: thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi: virga æquitatis virga regni tui. pſ. 44.

8. Ad filium autem ea pertinet oratio: thronus tuus, O Deus in ſæculum ſæculi, ſceptrum regni tui eſt omni ex parte æquiſſimum, ſive prœmies, ſive punias, quæ ſanè omnia non miniſtro cuipiam, ſed ipſi ſupremo cœli terræque principi conveniunt.

9. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus oleô exultationis præ participibus tuis.

9. Tum ſubdit: dilexiſti juſtitiam,& odiſti iniquitatem, propterea unxit te, O mi Deus, Deus tuus, pater nimirum æternus oleô exultationis, gloriæ nimirum ac divinitatis ſuæ ultra conſortes tuos, ac cohæredes.

10. Et: tu in principio Domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt cœli. pſ. 101.

10. Quò autem magis ſtabiliatur & eluceſcat ejus divinitas ac præcellentia ſupra omnes Angelos, novum argumentum ſacra Scriptura ſuppeditat ex creatione cœli ac terræ, quæ utique ſoli Deo non Angelis competit: tu initiô Domine ut

immobi-

immobilis eſſet ac ſtabilis terram fundâſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli. 11. Ipſi peribunt (non quidem ſecundùm ſubſtantiam, ſed qualitates innovandas, utì ex ſeqq. patebit) tu autem permanes, & omnes ùt veſtimentum (quo operitur terra, longo uſu ac motu attritum) veteraſcent, 12. ac velut amictum circumvolves illos, & mutabuntur nempe novo ſplendore,& elegantiori formâ extrinſecâ; tu autem idem es, ab æterno, & anni tui non deficient in æternum, quibus verbîs haud obſcurè indicatur divini Verbi, per quod omnia facta ſunt, cuíque aſſumptio naturæ humanæ nihil adimere vel derogare potuit, excellentia infinita ſupra omnes res creatas. 13. Ad quem enim Angelorum dixit unquam: ſede ad dexteram meam, usque dum ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, quod ſanè fiet extremo die judicii univerſalis. Alloquitur in hoc pſalmo 109. Pater cœleſtis Filium ſuum noſtrâ mortalitate circumdatum,eíque ſupremum quemdam honorem ac dignitatis gradum pollicetur, ut ſecum videlicet regnet, & Eccleſiæ cum ſummo imperio

11. Ipſi peribunt, tu autem permanebis,& omnes ùt veſtimentum veteraſcent:

12. Et velut amictum mutabis eos,& mutabuntur: tu autem idem ipſe es, & anni tui non deficient.

13. Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: ſede à dextris meis, quoadusque ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

perio præſit, quod nulli planè Angelorum convenit.

14. *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis?*

14. Quippe qui tantùm ſpiritus ſunt ad obſequia Chriſti deputati, ut tanquam ejus adminiſtratores, & officiales aulæ cœleſtis, ſi quando mittantur in terras (mittuntur autem omnes ſine exceptione) mortalium ad æternam & immortalem gloriam vocatorum ſalutem procurent, illiſque quà conſiliô quà auxiliô opportuno adſint decertantibus cum ſuis adverſariis, donec coronam cœleſtem victoribus promiſſam atque ab æterno deſtinatam conſequantur.

PARAPHRASIS

CAP. II.

1. *Propterea abundantiùs oportet obſervare nos ea, quæ audivimus, ne fortè pereffluamus.*

1. QUæ cùm ita ſint, vel ſola dignitas, & excellentia illius, per quem nos erudire Deus voluit, ſuámque voluntatem declarare, ritè conſiderata nobis ſufficere debet pro efficaciſſimo ſtimulo ad excipienda maximâ cum reverentiâ & attentione ac retinenda, quæ à divino illo

illo Magiſtro tradita ſunt, ne fortè quaſi in vas pertuſum & rimarum plenum illapſa mente effluant, ac pereant. Quantò ejus perſona beatis illis ſpiritibûs præcellentior eſt; tantò majori ſtudiô ac fide lex illa & ſervanda nobis & tuenda eſt, quàm antiqua ejus umbra per Angelos olim ad nos perlata. 2. Si enim iſta, quæ Angelorum miniſteriô atque operâ inter tonitrua, fulgura, & terræ motus tantâ vi, atque auctoritate pollebat, ut nihil in eâ irritum aut inane fuerit, ſed omnis illius etiam in ſpeciem levior violatio ſeveriſſimè punita fuerit, 3. quâ nos quæſumus ratione effugere poterimus juſtam Dei ultionem ac pœnam, ſi tam ſanctæ, támque ſalutiferæ doctrinæ præcepta neglexerimus, quæ primùm ab ipſo Domino, cùm inter mortales verſaretur, enarrari ac proponi cœpit, tum verò ab iis, qui ipſum docentem audierant, deinceps nobis & communicata eſt & confirmata 4. atteſtante Deo ſignis & prodigiis variiſque facultatibus ac donis linguarum, prophetiæ, aliiſque, quæ Spiritus ſanctus partim in Pentecoſte cuique diſtribuit pro beneplacito ſuo. 5. Quo vel maximè declara-

2. Si enim, qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis prævaricatio, & inobedientia accepit juſtam mercedis retributionem:

3. Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ, cùm initium accepiſſet enarrari per Dominum ab eis, qui audierunt, in nos confirmata eſt,

4. Conteſtante Deo ſignis & portentis, & variis virtutibus, & Spiritûs ſancti diſtributionibus ſecundùm ſuam voluntatem.

5. Non enim Angelis ſubjecit Deus orbem

terra futurum, de quo loquimur.

declaratur ſumma Chriſti Domini auctoritas, tametſi enim Angeli cœlorum motores hominúmque cuſtodes aliquam eámque non exiguam in hunc mundum inferiorem poteſtatem habeant, ſolus tamen Chriſtus à Patre conſtitutus eſt Dominus & judex totius orbis non modò præſentis, ſed & futuri ſæculi, de quo ſermo nobis eſt præcipuè, poſt reſurrectionem ſcilicet univerſalem, ideóque nuncupatus pater futuri ſæculi, atque Pontifex futurorum bonorum, quando devictis planè omnibus ſuis hoſtibûs pleniſſimo triumphó, imperio ac dominio cum ſanctis ſuis regnabit in cœlo.

6. Teſtatus eſt autem in quodam loco quis, dicens: quid eſt homo, quòd memor es ejus: aut filius hominis, quoniam viſitas eum?

6. Exclamavit autem alicubi vates quiſpiam naturæ humanæ conditionem præſertim in Chriſto conſiderans: Quid eſt homo terrenum animal, quòd tu tantus támque immenſi operis artifex illius rationem & curam habeas? quid eſt filius hominis, homo ex homine natus, mortalis ex mortali, miſer ex miſero, quòd eum beneficentiæ tuæ donîs, quæ multa ſanè & magna in eum contuliſti, dignatus ſis inviſere, collapſum in extremam miſeriam erigere, filio Dei unigenito hypoſtaticè in Chriſto unire, ac per

per illum æternâ ſalute, ac gloriâ donare? 7. Feciſti eum ad breve tempus nempe mortalis hujus vitæ paulò inferiorem Angelis (ita nimirum exigente negotio procurandæ noſtræ ſalutis) tam conditione mortalitatis & paſſionis à quâ aliena eſt Angelorum natura, quàm vulgari hominum exiſtimatione, quos illa carnis ejus infirmitas & paſſionis ignominia non ſinebat de eo magnum aliquid opinari, ſed peracto hoc tempore mox immortalitate per reſurrectionem donatus eſt, & ad ſupremum honoris ac gloriæ faſtigium evectus, gloriæ quidem, ut ab omnibus nomen ejus prædicetur, honoris autem, ut ab omnibus adoretur, demum ſuper omnes creaturas elevatus cum imperio ſupremo. 8. Enimverò hoc ipſo, quòd omnia ei ſubjecta, nihil excipitur, quod non ei ſubjiciatur. Jam verò ſi de hominibus in univerſum, ſive de quopiam ſingulari homine ſermo ſit, nondum videmus, cuiquam mortalium ac ne univerſæ quidem hominum ſocietati, imò nec Chriſti imperio omnia eſſe ſubjecta, cum & dæmones regnum Chriſti oppugnent, & homines impii juſtos perſequantur.

7. *Minuiſti eum paulò minùs ab Angelis: gloriâ, & honore coronaſti eum: & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.*

8. *Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus: in eo enim quòd omnia ei ſubjecit, nihil dimiſit non ſubjectum ei. Nunc autem necdum videmus omnia ſubjecta ei.*

9. *Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus JEſum propter paſſionem mortis, gloriâ & honore coronatum, ut gratiâ Dei pro omnibus guſtaret mortem.*

tur. 9. JEſum tamen ſi non oculô carnis, certè oculo fidei videmus ſummâ gloriâ & honore coronatum in cœlis, qui antè in terris ſingulari Dei gratiâ ac miſericordiâ erga homines minor Angelis brevi tempore factus fuerat, noſtrâ videlicet mortalitate in eum finem aſſumptâ, ut pati poſſet, mortémque pro omnium ſalute oppetere, atque ita voluntati Patris cœleſtis obſequeretur factus ſacerdos & victima ſacrificii ab omni creaturâ ei debiti. Mortem, quam ſubierat, redivivus devicit, nunc in throno cœleſti reſidens gloriâ ineffabili tanquam diademate redimitus reſplendet. Cùm ergo divinæ pollicitationes ex parte jam adimpletæ ſint, quis in dubium revocare auſit, ex integro & abſolutè omnia ei aliquando ſubjicienda eſſe. Non diffiteor potuiſſe Deum mitiori ac faciliori remediô hominibus veniam ac ſalutem impertiri.

10. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem ſalutis eorum per paſſionem conſummare.*

10. Nihilominus pro infinitâ ſuâ ſapientiâ judicavit hoc quàm maximè ſe decere, ut quoniam æterno decreto ac voto ſuo ad æternam ſalutem ac gloriam multos filios ſuos, imò quantum ex ſe eſt omnes homines per multarum adverſitatum tolerantiam per-

perducere ſtatuerat, ſimiliter etiam principem & auctorem ſalutis eorum, per quem & cujus gratiâ omnia condiderat, filium nempe ſuum unigenitum, tanquam anteſignanum ærumnis etiam, atque ipsâ morte quodammodo conſecraret, atque conſummaret, cujus deinde operâ ac meritis cæteris gratiam, & ſanctitatem infunderet adoptando eos in dilectiſſimos filios ſuos per gratiam, atque filii ſui naturalis fratres, & cohæredes. 11. Chriſtus enim à Deo conſtitutus eſt pontifex, qui oblato ſacrificiô ſanctificaret & à peccatis emundaret, ac Deo reconciliaret genus humanum, atqui ſacerdos ſanctificans, & populus, qui ſanctificatur, ex unâ eademque naturâ ac ſpecie ſint oportet, nam ex eodem populo ſolent aſſumi pontifices, quod & in Iſraëlitico populo obſervatum fuit, igitur & Chriſtus humanam naturam aſſumere debuit iisdem, quas cæteri omnes perferunt, malis obnoxiam, quam ob cauſam non erubeſcit eos ſuos appellare fratres, cum alioquin ſi perſona ſpectetur, inter ipſum ac nos infinitum ſit intervallum. 12. Annuntiabo, inquit, nomen tuum fratribus

11. *Qui enim ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno omnes: propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens:*

12. *Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in*

medio Eccleſiæ laudabo te.

13. *Et iterum : ego ero fidens in eum. Et iterum : ecce ego & pueri mei, quos dedit mihi Deus.*

tribus meis, & in medio Eccleſiæ tibi hymnos canam. 13. Ego ſpem meam in ipſo reponam: qui autem aliquid ab altero ſperat, inferior ſanè eſt, ejúsque ope indiget, Chriſtus autem quà Deus nullâ re indigebat, ergò quatenus homo, & præcipuè quando paſſionis tempore ab eo penitus derelictus videbatur, ergò eâdem nobiſcum naturâ præditus fuit. Idipſum ex alio Prophetæ textu colligimus, ubi dicit: ecce ego & pueri, quos dedit mihi Deus. Ubi ſimul & ſe & conſortes ſuos pueros offert Deo ad prædicandum

14. *Quia ergò pueri communicaverunt carni, & ſanguini, & ipſe ſimiliter participavit iisdem: ut per mortem deſtrueret eum, qui habebat mortis imperium, id eſt, diabolum:*

ejus nomen, 14. quia ergò homines, quos Chriſtus ſuos pueros ac filios vocare dignatus eſt conſtant unâ communi naturâ ex carne & ſanguine conflatâ, adeóque fragili, paſſibili, morti & mille miſeriis obnoxiâ, hinc etiam ipſe carnis & ſanguinis, adeóque & adhærentium infirmitatum voluit eſſe particeps, ut per mortem ipſe ſuam deſtrueret regnum ac potentiam diaboli, qui per peccatum habebat poteſtatem, infligendi omnibus mortem corporis & animæ, præſentem & æternam.

15. *Et liberaret eos, qui timore mortis per to-*

15. Adeóque & liberos redderet miſeros homines, non ſolùm à ſervitute & imperio, ſed etiam me-

Digitized by Google

metu perpetuo mortis æternæ, ideóque inſigni hac amoris ſui teſtificatione eos obſtringeret ad obſervanda impoſterùm ejus præcepta amoris potiùs filialis & reciproci, quàm timoris ſervilis impulſu. 16. Neque enim imortalem Angelorum naturam aſſumere voluit, ſibíque copulare, ſed noſtram mortalem, & quidem ex progenie & familiâ magni veſtri Patriarchæ Abrahæ. 17. Quocirca par erat, cum omni ex parte non naturæ tantùm ſocietate, ſed cæteris quoque ejus conditionibus ac proprietatibus, quæ à peccato immunes ſunt, fratribus ſimilem reddi, ut malorum noſtrorum ſenſu & experientiâ faciliorem ſe ac procliviorem ad miſerationem præberet, longè enim faciliùs & vivaciùs aliorum ærumnas & miſerias agnoſcimus, dum eas ipſi experimur, quàm dum eas ſolùm ſpeculamur, vel in aliis intuemur: præterquàm quòd officium ſummi Pontificis, & mediatoris inter Deum & homines id videbatur exigere, qui pro iſtis Deo plenè & in omni rigore juſtitiæ condignè debebat ſatisfacere, eóſque perfectè cum Deo reconciliare, quod aliter quàm patiendo & moriendo fieri non potuit

tam vitam obnoxii erant ſervituti.

16. *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit.*

17. *Unde debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi.*

18. *In eo enim, in quo paſſus eſt ipſe, & tentatus, potens eſt & eis, qui tentantur, auxiliari.*

tuit in hac providentiâ. 18. Nam hoc ipſo quòd paſſus ſit, vexatus, & exercitatus per omnia, facilior ac pronior eſt ad præſtandum ſolatium & auxilium opportunum aliis afflictis ac tentatis ad eum recurrentibus, & pro modico illo temporis ſpatio, quo dæmoni ejúsque miniſtris divinâ permiſſione conceſſum fuit, ut eum modis omnibus tentarent atque divexarent, divinam poteſtatem accepit omnes alios pariter tentatos & afflictos corroborandi, ut ex graviſſimis & periculoſiſſimis aſſultibus, quibûs infeſtantur, glorioſam referant victoriam.

PARAPHRASIS

CAP. III.

1. *Unde, fratres ſancti vocationis cœleſtis participes, conſiderate Apoſtolum, & Pontificem confeſſionis noſtræ JEſum.*

1. QUid illuſtrius gratiúsque vobis, fratres ſancti, conſiderandum proponam, quàm ejus eximias prærogativas? an non optimo jure à vobis hodiernâ die expetere poſſum, ut cùm ad hæreditatem regni

gni cœleſtis vocati ſitis, omiſsâ fluxarum ac terrenarum rerum conſideratione vires omnes intelligentiæ colligatis ad contemplandas ſummâ cum attentione præcellentias, JEſu Chriſti, Magiſtri atque Legati à Deo cœlitùs miſſi, ut nos doceret viam vitæ, redimeret à morte æternâ, & cœleſtis gloriæ hæredes faceret, quíque ſupremus ſimul eſſet pontifex ejus religionis, ac fidei, quam publicè profitemur. 2. Quo utroque munere functus eſt ſanctiſſimè, ſummáque fidé ea executus eſt, quæ ipſi demandata fuerant in adminiſtrandâ familiâ ſibi commiſsâ, perinde ac Moſes id præſtitit in republicâ olim veſtrâ ſibi demandatâ, 3. imò magìs. Nomen iſtius legislatoris magnâ quidem apud vos in veneratione eſt, ídque meritò. Quis tamen dicat paris eſſe dignitatis ſervum ac filium? vel opificium cum ipſo artifice de honore decertare? tanto profectò ampliorem dignitatem ac gloriam præ Moſe accepit Chriſtus, quantò major honor debetur architecto, qui domum conſtruxit, præ domo ipsâ fabricatâ. 4. Omnis quippe domus opificem habet aliquem & architectum, à quo extruatur:

2. Qui fidelis eſt ei, qui fecit illum, ſicut & Moyſes in omni domo ejus.

3. Amplioris enim gloriæ iſte præ Moyſe dignus eſt habitus, quantò ampliorem honorem habet domus, qui fabricavit illam.

4. Omnis námque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creavit, Deus eſt.

Digitized by Google

tur: porrò Chriſtus Dominus ſupremus ille architectus eſt, qui & ſynagogam inſtituit, & Eccleſiam Dei fundavit, & Univerſum ipſum condidit, Moſes verò tantùm eſt una illius Eccleſiæ particula, qui autem omnia creavit, nempe Chriſtus, reverà Deus eſt, Moſes tantùm creatura.

5. Et Moyſes quidem fidelis erat in totâ domo ejus, tanquam famulus in teſtimonium eorum, quæ dicenda erant;

5. Ac Moſes quidem fidelis fuit in directione reipublicæ ſibi commiſſæ, ſed tamen ùt famulus & Miniſter, cui incumbebat ex imperio Domini populo ſuæ curæ credito illius mandata proponere atque exponere.

6. Chriſtus verò tanquam filius in domo ſuâ, quæ domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriam ſpei uſque ad finem firmam retineamus.

6. At verò Chriſtus divinâ auctoritate tanquàm filius & ipſe dominus conſtitutus eſt ſupra Eccleſiam novi Teſtamenti tanquam domum propriam. O terque quaterque beatam illam familiam, quæ tali tantóque Capiti ſubeſt, felices nos, qui illam componimus. Ingenuè vobis, fratres & abſque omni aſſentatione edico, quamvis plurimis ſcateamus defectibûs, tot tenebris obſcuratum habeamus intellectum, tot vitiis quaſi venenis infectam voluntatem, tanto furore æſtúque maleſano correptos appetitus noſtros, nihilominus ejus domus ac familia ſumus, quam certè non deſeret, ſed ſuo tempore ad ſtatum longè feliciſſimum evehet, qualem

Digitized by Google

qualem non quidem nunc mente concipere, aliquando tamen ſenſu ipſo atque experientiâ talem eſſe comperiemus, dummodo illum ùt Dominum Legislatorem, ac ſupremum Pontificem noſtrum agnoſcamus ac revereamur publicè, parati non tantùm ad ejùs mandata ad unguem exequenda, ſed etiam adverſa quæque pro ejus nomine ac gloria perferenda, ſpémque illam futurorum bonorum, ac fiduciam, de quâ gloriamur, usque ad vitæ exitum firmam & inconcuſſam retineamus, 7. quæ tamen ut effectu non careat, illam vobis conditionem adjectam etiam atque etiam ſervandam, atque adimplendam noveritis, quam Spiritus ſanctus olim deſignavit, hodie, inquiens, ſi vocem ejus audieritis, 8. ne obduretis corda veſtra, ſicut olim obdurârunt Patres veſtri in deſerto in eo loco, qui dictus eſt exacerbatio ſeu contradictio. 9. Ubi planè per ſummam injuriam potentiæ ac promiſſionibus meis diffiſi me tentaverunt, licèt ipſi jam antea manifeſtè vidiſſent, quàm multa & admiranda opera coram ipſis effecerim, per 40. annos. 10. Quapropter irâ & indignatione non mediocriter com-

7. *Quapropter ſicut dicit Spiritus ſanctus: hodie ſi vocem ejus audieritis,*

8. *Nolite obdurare corda veſtra: ſicut in exacerbatione ſecundùm diem tentationis in deſerto,*

9. *Ubi tentaverunt me patres veſtri: probaverunt, & viderunt opera mea*

10. *Quadraginta annis: Propter quod infen-*

Digitized by Google

ſus fui generationi huic, & dixi: ſemper errant corde. Ipſi autem non cognoverunt vias meas,

commotus per Moſen & Aaronem eos identidem admonui, ut aliquando reſipiſcerent, ſuúmque errorem agnoſcerent, illi autem in ſua incredulitate obſtinati non moventur tot beneficiis ac prodigiis, quæ coram eis feci in Ægypto, mari rubro & deſerto, neque eorum rationem ullam habuerunt, igitur tantam impudentiam non ampliùs inultam relinquam,

11. *Sicut juravi in ira meâ: ſi introibunt in requiem meam.*

11. Jámque juro, eos non ampliùs intromittendos in terram Chanaan à me ipſis promiſſam, ut in eâ tanquam quietâ & opulentâ ſede ſuaviter delicientur.

12. *Videte, fratres, ne fortè ſit in aliquo veſtrûm cor malum incredulitatis, diſcedendi à Deo vivo.*

12. Diſcite, quæſo, fratres mei alieno tandem malô ſapere, & cavete, ne his calamitatibus aut rebûs adverſis oppreſſus, aut territus quiſpiam veſtrûm animum deſpondeat, et à Deo vivo, cui jam credidit, vecordia quâdam atque improbitate animi ad impietatem atque infidelitatem deficiat.

13. *Sed adhortamini vos metipſos per ſingulos dies, donec hodie cognominatur, ut non obdurerur quis ex vobis fallaciâ peccati.*

13. Sed mutuis vos potiùs cohortationibûs animate ad perſeverantiam in fide Chriſtianâ ſemel ſuſceptâ, in ſpe & forti tolerantiâ perſecutionum hoc nomine vobis obvenientium, quamdiu dies hic hodiernus durat, nempe tempus præſentis vitæ, gratiæ, ac pœnitentiæ, quod cuique conce-

ceditur à Deo, ut ne contingat
quemquam veſtrûm fallacibus,
peccati illecebris captum obdureſce-
re ad vocem vocantis Chriſti. Agnoſ-
cite, ſi ſapitis, dignitatem veſtram.
14. Participes enim facti ſumus cor-
poris myſtici, nempe Eccleſiæ Chri-
ſti tanquam membra filii & fratres
per baptiſmum, participes ſpiritûs,
& gratiæ, & omnium theſaurorum
ipſius, ſi modò ſanam ac integram
fidei doctrinam, cujus velut primor-
diis illi adhæſimus tanquam ſubſtan-
tiæ ac fundamenti ſalutis ac ſpei noſt-
ræ, usque ad vitæ exitum firmam &
inconcuſſam retinuerimus. 15.
Quamdiu itaque hæc verba prophe-
tica: *Hodie ſi vocem ejus &c.* auribus
veſtris inſonant, ne obduretis corda
veſtra; ut olim illi in exacerbatio-
ne. 16. Non quidem omnes, quia
non Joſue, Caleb, non parvuli,
non omnes mulieres, non omnes le-
vitæ, qui ut culpæ, ſic & pœnæ ex-
pertes fuerunt. 17. Quibusnam
autem ita Deus ſuccenſuit? nonne
iis, qui ſeſe ſcelere multiplici conta-
minaverunt, murmurando, concu-
piſcendo, vitulum conflatilem ado-
rando, deſperando terram promiſ-
ſam, quorum omnium caput & cau-
ſa

14. *Participes enim Chriſti effecti ſumus: ſi tamen initium ſubſtantiæ ejus usque ad finem firmum retineamus.*

15. *Dum dicitur: hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra, quemadmodum in illâ exacerbatione.*

16. *Quidam enim audientes exacerbaverunt, ſed non univerſi, qui profecti ſunt ex Ægypto per Moyſen.*

17. *Quibus autem infenſus eſt quadraginta annis? nonne illis, qui peccaverunt? quorum cadavera proſtrata ſunt in deſerto?*

ſa fuerit infidelitas, quâ Dei promiſſionibus diffidebant? quorum proinde corpora juxta Dei comminationem variis morbibus conſumpta fuerunt, ita ut ingens oſſium multitudo relicta fuerit albentes deſerti ſparſa per agros.

18. *Quibus autem juravit non introire in requiem ipſius, niſi illis, qui increduli fuerunt?*

18. Quibus autem jurejurandô adhibito comminatus eſt, nunquam illos in requiem ſuam ingreſſuros, niſi iis, qui poſt tot & tanta divinæ potentiæ ſigna exhibita nondum ſibi in animum induxerunt, ut promiſſis Dei crederent?

19. *Et videmus, quia non potuerunt introire propter incredulitatem.*

19. Pari modô, licèt multi veſtrûm noluerint fidem Chriſti complecti, vel complexam metu perſecutionum abjecerint, ſi vos tamen conſtantes in eâ perſeveratis, non incurretis pœnas, quæ incredulos illos, atque apoſtatas horrendæ manent tum in præſenti vita, tum maximè in futurâ.

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. IV.

1. Timeamus ergò, ſimúlque præcaveamus, ne quemadmodum olim permulti ſpe ſua deluſi fructu promiſſionis factæ caruerunt, ita quempiam ex vobis contingat vel per ignaviam, vel per diffidentiam vel per inconſtantiam neglectâ ac pro nihilo habitâ pollicitatione omnibus factâ de æternâ requie in cœleſti palatio obtinendâ tantâ exſpectatione fruſtrari, & perſimili cum majoribus veſtris ſuppliciô juſtiſſimè plecti.

2. Neque enim ſatis eſt, quòd nobis annunciatum fuerit verbum Dei, nam & illis à Moſe promulgatum fuit, verùm ipſis divinus ille ſermo auribûs tantùm perceptus nihil profuit, quippe cui fidem non habuêre, ſed ſolâ auditione contenti nihil præterea præſtitêre, non obſcuro argumentô, neque nobis profuturam auditionem Evangelii, niſi etiam eidem credamus, & obſequamur.

3. Econtra quantumcunque magna &

1. Timeamus ergò, ne fortè relictâ pollicitatione introëundi in requiem ejus, exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe.

2. Etenim & nobis nuntiatum eſt, quemadmodum & illis: ſed non profuit illis ſermo auditus, non admiſtus fidei ex iis, quæ audierunt.

4. Ingrediemur enim

in requiem, qui credidimus? quemadmodum dixit: ſicut juravi in irâ mea, ſi introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione mundi perfectis.

& eximia promiſerit Deus, qualiscunque etiam in nobis inveniatur meritorum tenuitas, certò certiùs tamen in requiem illam ſempiternam à Deo nobis promiſſam, & adumbratam olim in Palæſtinæ poſſeſſione ingrediemur, modò fide vivâ & conſtanti in Chriſtum crediderimus: ſi enim ſola incredulitas Iſraëlitis obſtitit, quò minùs in terrenam illam quietem admitterentur, quis prudenter dubitet nos in cœleſtem illam fidei vivæ beneficiô intromittendos?

4. *Dixit enim in quodam loco de die ſeptimâ ſic: & requievit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis.*

4. Conſideremus paulò attentiùs prædicta verba, ut clariùs pateat, quænam ſit requies illa nobis omnibus promiſſà. Illud, meo quidem judiciô, indubitatum eſt, Prophetam non loqui de requie ſabbati ſeu ſeptimæ diei, quâ Deus completo opere creationis mundi intra 6. dies ceſſavit ab ulteriori productione novarum ſpecierum, nam quies illa neque noſtra eſt, & jam olim præteriit: neque etiam videtur loqui de requie ſabbati ad recolendam illam Dei quietem in populo Iſraëlitico inſtitutâ, nam & iſtius obſervatio jam antiqua erat, quando hic pſalmus fuit compoſitus.

5. *Et in iſto rurſum:*

5. Sed neque etiam de tertiâ quiete ſermo

ſermo eſt, quâ gaudebant filii Iſraël in pacificâ poſſeſſione terræ promiſſæ, ſub duce Joſue, cùm & iſta jam tranſierit, & adimpleta ſit. 6. Supereſt ergò ut loquatur Propheta de requie longè ſanctiore, de ſabbato longè præſtantiore, nempe de pacificâ ac ſempiternâ bonorum cœleſtium poſſeſſione, ad quam Chriſtianæ fidei beneficiô nobis aditus patet eâ in re longè utique felicioribus præ incredulis illis Iſraëlitis, qui ab ingreſſu terræ promiſſæ excluſi fuêre. 7. Id quod rurſus vel ex eo maximè confirmari poteſt, quòd in eo ipſo Davidis pſalmo certam quandam diem Spiritus ſanctus deſignat adhuc quodammodo præſentem & hodiernam, nempe præſens vitæ noſtræ tempus, quo ſi Deo obſequentes fuerimus, transferemur in requiem illam meliorem. 8. Aliàs enim prædicta oratio nullum haberet locum, ſi de illâ ſolùm & principaliter terrâ ageretur, quam JEſus filius Nave illi populo diſpertierat, niſi alia requies ſperanda foret. 9. Quæ cùm ita ſint, neceſſariò concludendum eſt, reliquum adhuc eſſe alium ſabbatiſmum populo Dei, aliam quietem, nempe cœleſtem, ſolidam, ac ſempiter-

ſi introibunt in requiem meam.

6. *Quoniam ergò ſupereſt introire quoſdam in illam, & ij quibus prioribus annuntiatum eſt, non introierunt propter incredulitatem:*

7. *Iterum terminat diem quendam. Hodie, in David dicendo, poſt tantum temporis; ſicut ſupra dictum eſt: hodie ſi vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda veſtra.*

8. *Nam ſi eis JEſus requiem præſtitiſſet, nunquam de aliâ loqueretur, poſthac, die.*

9. *Itaque relinquitur, ſabbatiſmus populo Dei.*

piternam, ubi fideles omnes qui in fide vivâ perſeveraverint, ad feliciorem ſtatum tranſlati neque in lachrymas ac lamenta prorumpent, neque ulla pericula ampliùs metuent, neque ullis doloribus ac miſeriis erunt obnoxii, ſed operum ſuorum ac meritorum mercedem ampliſſimam recipient deliciis affluentes, gloriâ & honore coronati, ad quam quietem non Joſue, ſed verus Dei filius JEſus Chriſtus fideles ſuos perducit,

10. *Qui enim ingreſſus eſt in requiem ejus; etiam ipſe requievit ab operibus ſuis, ſicut à ſuis Deus.*

10. in quam denique qui jam pedem intulerunt, non aliter quàm olim Deus ab opificio mundi, ſine omnibus ſuis actionibus, ac moleſtis operibus impoſito penitus ceſſabunt, liberi poſthac ab omni labore & defatigatione, ab omni luctâ contra vitia, tentationes, & hoſtes, ab omni calamitate, dolore, triſtitiâ, indigentia.

11. *Feſtinemus ergò ingredi in illam requiem, ut ne in idipſum quis incidat incredulitatis exemplum.*

11. Properemus ergò, & ſtudeamus ingredi in illam beatorum requiem, nulla moleſtia, nulla perſecutio, nulla alia remora curſum noſtrum retardet, ut ne quis fiat ſimile incredulitatis, rebellionis, & conſequenter excluſionis ac damnationis exemplum.

12. *Vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gla-*

12. Id adeo à nobis poſtulat Divini Verbi vis, atque efficacia ſivè per ſe interiùs, ſive per ſuos miniſtros

miniſtros exterius loquentis. Siquidem illud non minori nunc virtute atque potentiâ præditum eſt, quàm olim, certiſſimeque præſtabit, quidquid per Prophetas & Apoſtolos ſuos aut promiſit, aut comminatum eſt. Habet ſe inſtar gladii acutiſſimi ex utraque parte omnia penetrantis, ac ſecantis, adeo ut non ſolùm corpora lædat, ſed ad animum quoque ac ſpiritum pertingat perfectiſſimè cognoſcendo & diſcernendo intimos ac maximè reconditos ejus actus & motus. 13. Nec ulla eſt etiam minima amarulentia ſive amoris proprii inclinatio, ſive ſimulatio, ſive diffidentia, quæ ſupremi Judicis, de quo nobis ſermo eſt, vel ſcientiam lateat, vel potentiam effugiat. 14. Porrò ſicut Chriſtus Dominus intima cordis noſtri penetrat, ita & penetravit ac reſeravit nobis non tantùm ſancta ſanctorum, uti Aaron, & ſucceſſores ejus, ſed cœlos ipſos, ut Deo aſſiſtat tanquā Pontifex pro nobis interpellans, & peccata noſtra expians, & ad cœleſtia prœmia invitans, dummodo nullis ærumnis aut rebûs adverſis territi in ſuſcepta fidei ac ſpei noſtræ profeſſione perſiſtamus. 15. Atqui opponet non nemo: infirmi ſumus, fragiles,

diô ancipiti: & pertingens usque ad diviſionem animæ ac ſpiritûs, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.

13. *Et non eſt ulla creatura inviſibilis in conſpectu ejus: omnia autem nuda & aperta ſunt oculis ejus, ad quem nobis ſermo.*

14. *Habentes ergò pontificem magnum, qui penetravit cœlos, JEſum filium Dei: teneamus confeſſionem.*

15. *Non enim habemus pontificem, qui non*

poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato.

fragiles, ac labiles. Ita eſt, ſi naturam ſpectes: habemus tamen Pontificem, mediatorem, Salvatorem minimè talem, qui nolit aut non poſſit compati & auxiliari infirmitatibus noſtris, ſed potiùs facilem ac pronum ad ſublevandas ægritudines atque imbecillitates noſtras, quippe qui hæc omnia perinde ùt nos citra peccatum tamen & noxam abundè ſit expertus, atque adeo pro ſuâ in hominum genus pietate ac commiſeratione opem benigniſſimè feret.

16. *Adeamus ergò cum fiduciâ ad thronum gratiæ: ut miſericordiam conſequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.*

16. Accedamus ergò magnâ cum ſpe ac fiducia eum in cœleſti throno ad dexteram Patris conſidentem & regnantem, jam enim placabilis ſedet in throno gratiæ, poſtea terribilis & implacabilis ſeſſurus in throno judicii, ut ab ejus clementiâ referamus & veniam noxarum, & neceſſarium gratiæ præſidium conſequamur ad ſuperanda fortiter omnes difficultatès, dum tempus eſt, durante videlicet hujus vitæ curriculo, cujus opportunitatem temporis ſi quis neglexerit, is in futuro ſæculo nec miſericordiam conſequetur, nec gratiæ locum inveniet, ſed ſeveritatem ac rigorem ſubire cogetur judicii divini.

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. V.

1. ENimverò omnis pontifex ex hominibus eâdem naturâ prædicus neceſſariò aſſumitur, ut ejusdem naturæ ſimilitudine & veluti cognatione ſeſe in omnes benevolum placabilémque ſequeſtrum ac mediatorem exhibeat ad ea perficienda, quæ apud Deum pro hominibus ei reconciliandis tranſigenda ſunt, donaria videlicet ac ſacrificia offerendo, quibûs & ſupremum ei adorationis cultum eorum nomine præſtet, & pro acceptis beneficiis condignas grates referat, & noxarum veniam impetret, 2. quique indole quadam ad lenitatem & commiſerationem pronâ donatus eorum vicem atque infirmitatem moderatè ferat, qui vel ignorantiâ vel pravis aliorum verbis atque exemplis in fraudem impelluntur, illis potiùs condoleat, quàm ſuccenſeat, quòd ipſe quoque eadem naturæ imbecil-

1. Omnis námque pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona, & ſacrificia pro peccatis:

2. Qui condolere poſſit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipſe circumdatus eſt infirmitate:

Digitized by Google

3. *Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre pro peccatis.*

4. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron.*

5. *Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificavit, ut pontifex fieret: ſed qui locutùs eſt ad eum: filius meus es tu, ego hodie genui te.*

6. *Quemadmodum & in alio loco dicit: tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

becillitate ſit implicatus, 3. & eam ob cauſam neceſſe eſt, eum non minùs pro peccatis ſuis, ſi quæ commiſit, quàm pro populo hoſtias, victimas, ſacrificia offerre. 4. Neque verò ſibi ipſe ſponte ſuâ quiſquam hunc publicum tanti miniſterii honorem vendicare & uſurpare auſit abſque grandi piaculo, ſed Dei eſt illum eligere atque vocare, quemadmodum Aaronem, eiúſque ſucceſſores ad id muneris vocavit. 5. Huic legi obſecutus Chriſtus Dominus, ut nos exemplô ſuo ſanctiſſimo inſtrueret, quàm neceſſaria ſit Dei vocatio ad dignitatem ſacerdotalem, neutiquàm ſibi faſtigium hoc ſupremi pontificatûs proprio motu atque arbitrio uſurpavit, ſed illud accepit ab eo à quo divinam naturam acceperat, ùt filius unigenitus: qui enim alicubi in pſalmo eum alloquitur dicens: filius meus es tu, ego hodie genui te, idem alibi eum ſacerdotiô quodammodo initians ait: tu es ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech, unde perſpicuum eſt, eum divinitùs vocatum, uti & ſucceſſores Aaron, illud tamen ſpeciali animadverſione dignum, iſtos ſimpliciter à Deo ſacerdotes ap-

pel-

Digitized by Google

pellari, ipſum autem ſimul ſacerdotem & filium, quod utique infinitam quandam ſupra illos excellentiam denotat. 7. Quo tempore adhuc mortalis degebat in terris, ac tum præcipuè, cùm amore noſtri moriturus penderet in cruce, ardentiſſimas preces ad eum, qui ſe poſſet à morte ſuſcitare, cum valido clamore & lachrymis fudit, ut ſe imperio mortis brevì eximeret. Dignitas perſonæ ſuæ, reverentia erga Patrem, cujus honorem ſuâ morte reparaturus erat, amor viciſſim ineffabilis, quo iſte filium ſuum complectebatur, facilè impetrârunt tam juſtæ poſtulationis annutum. 8. Tametſi enim ùt filius Dei unigenitus, cui immortalitas, gloria corporis, & nominis claritudo jure ſuo deberetur, digniſſimus eſſet, qui exaudiretur etiam ſeclūſis lachrymis & clamoribus, & ùt talis eximi debuiſſet à quacunque vel leviſſimâ moleſtiâ, nihilominus ſui quodammodo oblitus exceſſu quodam amoris incomprehenſibili maluit beneplacito Patris ad amuſſim obſequi, infanda quæque pati, crucémque ac mortem in eâ ſubire, tum ùt rigoroſæ ejus juſtitiæ cumulatiſſimè ſatisfaceret, tum ut hac

7. *Qui in diebus carnis ſuæ, preces ſupplicationéſque ad eum, qui poſſit illum ſalvum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus eſt pro ſuâ reverentiâ.*

8. *Et quidem, cùm eſſet filius Dei, didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam:*

hac ratione experimentô proprio cognoſceret vim & præſtantiam obedientiæ, ſuóque nobis exemplô luculenter patefaceret, quàm ſit illa Deo grata, & quàm multa bona pariat, quandoquidem ipſe, quæ ſibi aliàs debebantur, mortis ſuæ meritô ſit magnâ cum voluptate conſecutus.

9. *Et conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ,*

9. Sacrificium iſthoc non tantùm illi ùt pretioſæ victimæ nullum nocumentum attulit, ſed conſummatis omnibus obedientiæ, patientiæ ac charitatis partibûs eum potiùs ad gloriam immortalem, & ſupremum pontificatûs apicem evectum conſecravit, cunctiſque in eum credituris ac mandata ejus obſervaturis, auctorem ac principium fecit ſalutis æternæ.

10. *Appellatus à Deo Pontifex juxta ordinem Melchiſedech.*

10. Unde divinitùs ſortitus eſt non qualemcunque appellationem & dignitatem pontificis ùt Aaron, ſed ex ordine & ritu Melchiſedech, quo officiô per omnem æternitatem fungetur, ſemetipſum identidem Deo offerens.

11. *De quo nobis grandis ſermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum,*

11. De quo ſanè & Rege & ſacerdote multa nobis dicenda forent eáque difficilia explicatu, apud vos præſertim, qui & ad audiendum ſegnes, & ad percipienda altiora myſteria parùm idonei facti eſtis

eſtis, utpote legi Moſaicæ etiamnum nimis affixi. 12. Etenim qui pro temporis ratione magiſtri ac doctores jam eſſe poſſetis ac deberetis, ejusmodi eſtis, qui puerili adhuc inſtitutione egeatis, quique docendi ſitis, quæ prima ſunt Evangelicæ doctrinæ rudimenta, quibus denique tanquam infantibus adhuc lacte ſit opus tanquam faciliori alimentô, utpote ſolidiori cibo altioris doctrinæ non aſſuetis. 13. Enimverò, cui cum lacte res eſt, is profectò inexpertus, rudis, imperitus eſt, & ſermonis, quo ſublimiora perfectionis ac ſanctitatis Chriſtianæ præcepta continentur, prorſus incapax, quia adhuc infans. 14. Adultorum autem eſt ſolidus cibus, profundior nimirum tum divinorum myſteriorum, tum doctrinæ Evangelicæ cognitio, qui habitu jam per longum uſum atque aſſuetudine diſcendi & docendi comparato ad diſcernendum bonum à malo, verum à falſo, ſolidum à vano mentem habent & intelligentiam probè exercitam.

12. *Etenim cùm deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſum indigetis, ut vos doceamini, quæ ſint elementa exordii ſermonum Dei: & facti eſtis, quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo.*

13. *Omnis enim, qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonis juſtitiæ: parvulus enim eſt.*

14. *Perfectorum autem eſt ſolidus cibus: eorum, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali.*

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. VI.

1. *Quapropter intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem, ad perfectiora feramur, non rurſum jacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum,*

1. Tametſi ea ſit nonnullorum, quam modò exprobravi, tarditas atque imbecillitas, ea tamen me neutiquam abſterret, quin capacioribus ea declarem myſteria, quorum notitia magno adjumento erit ad omnem ſanctioris vitæ perfectionem. Quapropter omiſſis illis rudimentis, unde prima fidei Chriſtianæ inſtitutio exordium ſumit, ad ſublimiora magiſque recondita, quæ adultis ac perfectis conveniunt, greſſum promoveamus, neque enim oportet rurſum fundamentum jacere pœnitentiæ ante baptiſmum neceſſariæ, quâ vitæ præteritæ flagitia expiantur, neque fidei in Deum, cui placuit nobis arcana ſuæ divinitatis revelare,

2. *Baptismatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & judicii æterni.*

2. neque elementa ejus doctrinæ, quæ de baptiſmo, confirmatione, mortuorum reſurrectione, & extremo judicio diſſerit, denuo repetere, cùm hæc om-

Digitized by Google

omnia jam exactè teneatis, ſed præſuppoſitis his fundamentis ſupremam manum ſpirituali ædificio jam cœpto imponamus ad altiora aſſurgentes. 3. Id quod me omnino facturum recipio, ſi piis conatibus aſpiret Deus. 4. Sciréne percupitis, quâ de causâ prima hæc fidei principia non ampliùs repetam & inculcem. Dicam, quod res eſt. Nolo vel minimam anſam dare fovendi pernicioſum illorum errorem, qui poſt tot relapſus contra fidem & præcepta divinæ legis fiduciâ quadam perquàm periculosâ nimíſque temerariâ impunitatem ſibi facilémque veniam promittunt. Satis eſt profectò, ſi tales vel ſemel de gratiâ Dei per lavacrum regenerationis impetrandâ ritè inſtructi fuerint. Nam qui ſemel baptiſmô luſtrati fuerint, & cœleſtis muneris guſtum aliquem & oblectationem perceperint, & cœleſtium chariſmatum ac donorum Spiritûs Sancti magnâ conſcientiæ ſuæ ſerenitate atque ſolatio participes fuerint effecti, 5. illam denique Divini verbi, Chriſtianæque diſciplinæ dulcedinem, & eximias juſtis deſtinatæ ac futuræ in cœlis gloriæ promulſides de-

3. Et hoc faciemus, ſiquidem permiſerit Deus.

4. Impoſſibile eſt enim eos, qui ſemel ſunt illuminati, guſtaverunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt Spiritûs ſancti,

5. Guſtaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutéſque ſæculi venturi,

Digitized by Google

6. Et prolapſi ſunt: rurſus renovari ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium Dei, & oſtentui habentes.

delibaverint, 6. ſi fortè his omnibus contemptis ac rejectis in antiquam perfidiam iteratò relabantur, fieri nequaquam, vel non niſi difficillimè poteſt, ut denuo perſimili, & peræquè facili pœnitentiâ & expiatione renoventur, uti in baptiſmo, cujus quidem virtute culpa omnis ac pœna penitus aboletur, abſque eo tamen, quòd inſtar purificationum legalium denuo conferri poſſit aut ſuſcipi: Chriſtus enim qui ſemel mortem oppetiit, non ampliùs eam ſubire valet, atqui baptiſmus Sacramentum eſt ejus mortem repræſentans, cujus iterata ſuſceptio, uti & cujuſcunque gravioris flagitii poſt baptiſmum perpetratio eſſet quodammodo repetita crucifixio, & illuſio Chriſti jam in cœlo regnantis.

7. Terra enim ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur; accipit benedictionem à Deo.

7. Neque eſt, cur Deum Optimum propterea nimii rigoris arguamus, quòd copioſam illam gratiam per baptiſmum conceſſam, & per peccatum rurſus amiſſam non ampliùs pari facilitate & efficaciâ ùt plurimùm largiatur. Nam terræ, quæ imbrem ſæpe ſœpius ad ſe miſſum combiberit, & herbam aut fruges progenuerit iis accommodas, per quos excolitur, Deus immortalis ite-

Digitized by Google

iterum atque iterum benedicit, donec ad plenam maturitatem pervenerint, 8. at verò ea, quæ licèt exculta,& diligenter ſubacta ſpinas tamen ac tribulos procreat, neque cultorum exſpectationi ac labori ingrata reſpondet, execrationi ita proxima eſt, ut tandem exuſtionem promereatur tanquam reprobata. 9. Nolo vobis applicare odioſam hanc & aculeatam comparationem,meliora enim de vobis,dilecti mei nobis perſuaſimus, cura tamen ſalutis veſtræ aſſidua me ita ſollicitum reddit, & hanc loquendi rationem pro caute â veſtrâ mihi ſuggerit, ut ſalubri vos metu perculſos præpediam,ne in hanc foveam præcipites ruatis,taléſque efficiamini,quales modò deſcripſi. Meliora,inquam,de vobis præſumo, firmitérque confido, Deum vobis neutiquam iratum, ſed propitium potiùs eſſe. 10. Non enim injuſtus eſt,ut obliviſcatur operis veſtri ſive quod olim patrâſtis, ſive quod etiamnum perficitis,præcipuè vero beneficentiæ ac charitatis, quam pro divino ejus nomine exhibuiſtis, ut qui ſanctis miniſtraveritis pridem,& nunc etiam miniſtratis, ſed memor omnium promiſſam & condictam mercedem, gratiam in hoc

8. *Proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima: cujus conſummatio in combuſtionem.*

9. *Confidimus autem de vobis, dilectiſſimi meliora & viciniora ſaluti: tametſi ita loquimur.*

10. *Non enim injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & dilectionis,quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis,& miniſtratis.*

hoc ſæculo, & gloriam immortalem in altero certè rependet. Cæterùm quidquid vos concernit, illud & meâ intereſſe exiſtimo, & tametſi de veſtrâ fidelitate optimè ſperem, non poſſum tamen non modis omnibus vos obteſtari, ut veſtris rebus atque operibus ſedulò attendatis.

11. *Cupimus autem unumquemque veſtrûm eamdem oſtentare ſollicitudinem ad expletionem ſpei usque in finem:*

11. Cupimus enim, & impenſè deſideramus, unumquemque veſtrûm eodem ſtudio atque animi contentione ad finem usque perſeverare intentum ſtudio bonorum operum, ut ſpes veſtra in dies magìs ac magìs augeatur, & confirmetur, donec cœleſtis præmii aſſecutione ultimam ſuàm perfectionem obtineat.

12. *Ut non ſegnes efficiamini, verùm imitatores eorum, qui fide & patientiâ hæreditabunt promiſſiones.*

12. Adeóque ne ullo unquam tempore ſegnes & deſides efficiamini in obſequio Dei, ſed eorum potiùs ſolertiam imitemini, qui fide & diuturnâ patientiâ omnes difficultates ſuperârunt, adeóque jam quod diù exſpectârunt, Dei beneficiô poſſident.

13. *Abrahæ nâmque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per ſemetipſum*

13. In quorum numero ſpectandus eſt Abraham primus generis noſtri parens & auctor, cui cùm jurejurandô interjecto eam, quam diximus, hæreditatem polliceretur Deus, quia non poterat majoris cujuspiam nomen atque auctoritatem jurejurando adhibere, per ſemetipſum juravit:

14. *Dicens: niſi benedicens benedicam te, &*

14. di-

dicens: certè benedicens benedicam te cumulando beneficiis,& multiplicans multiplicabo te numeroſam poſteritatem tribuens. 15. Quid ad iſta Abraham? promiſſiones has maximâ cum reverentiâ excepit, cúmque ſat longo tempore patienter exſpectâſſet, earum fructum ampliſſimum eſt conſecutus. 16. Ob id enim fere homines ingenui jurare conſueſcunt per majorem tum venerationis causâ, tum etiam ut ille, per quem pejerant, ſit perjurii ultor, ſi pejerans remediô ad finiendas lites adinvento abuteretur, Deus autem, quia majorem ſe nullum habuit, ſui divini Numinis auctoritate ac religione adhibitâ jusjurandum concepit. 17. Tum ut humanæ imbecillitati conſuleret, cùm nos non facilè rebus divinis,& ab humano ſenſu remotiſſimis fidem habemus, tum ut ſuam in hominum genus propenſam voluntatem magìs ac magìs declararet, ſuíque conſilii immutabilem rationē oſtenderet nobis Abrahæ filiis ſuæ promiſſionis hæredibus. 18. Quòd ſi juramentum inter homines tantâ vi pollet ad eos ſecuros reddendos, quantò magìs ſi illud conjunctum videamus divinæ promiſſioni, per duas res immobiles, quibus

multiplicans multiplicabo te.

15. *Et ſic longanimiter ferens, adeptus eſt repromiſſionem.*

16. *Homines enim per majorem ſui jurant: & omnis controverſiæ eorum finis ad confirmationem, eſt juramentum.*

17. *In quo abundantiùs volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit jusjurandum:*

18. *Ut per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus*

ad tenendam propoſitam ſpem:

quibus fieri nequit,ut nobis imponat prima Veritas,evaneſcere neceſſe erit omnem dubitationem ac ſcrupulum, nóſque perquàm efficaci conſolatione firmari,qui ſuſceptâ Evangelicâ fide huc tandem confugimus,ut relicto fallacis ſæculi amore per continuum bonorum operum ſtudium cœleſtem & æternam gloriam pro hæreditate nobis promiſſam conſequamur.

19. *Quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis,*

19. Cujus quidem ſpem velut tutam ac firmam animæ anchoram in cœlo adeóque Deo ipſo defixam tenemus,quo penetrat nóſque introducit usque ad interiora templi, quæ ſunt intra velum, nempe ſancta ſanctorum, cœlum & cœleſtia.

20. *Ubi præcurſor pro nobis introivit JEſus, ſecundùm ordinem Melchiſedech pontifex factus in æternum.*

20.Quò præcurſor pro nobis primus ingreſſus eſt JEſus in aſcenſione ſuâ aditum nobis patefaciens, factus jam pridem Pontifex non ampliùs cruentus, ut Aaron, ſed incruentus, ut Melchiſedech, id eſt, redemptor, mediator, advocatus noſter apud Deum patrem, cui crucem & mortem ſuam ſemel obitam perpetuò offert, ac repræſentat, nóſque illi reconciliat, & omnia inde auxilia ad cœlum conſcendendum neceſſaria nobis ſubmittit.

PARA-

PARAPHRASIS

CAPITIS VII.

1. Non abſque ratione toties jam vobis inculcavi JEſum Chriſtum ſacerdotem eſſe ſecundùm ordinem Melchiſedech, ſtatueram enim mecum paulatim vos diſponere ad complectendam animô excellentiam ſacerdotii viri hujus incomparabilis, de quo nobis tam eximia tam præclara commemorant ſacri Codices. Nunc igitur accingor ad argumentum hoc pleniùs enucleandum, ut verò veritas tanti myſterii clariùs eluceſcat, expedit circumſtantias omnes excutere, quæ in hac inſigni figurâ nobis ponderandæ occurrunt. Melchiſedech rex olim Salem, ſimúlque ſacerdos Altiſſimi lætus occurrit Abrahamo victori reduci ex prælio, quo 5. reges profligaverat, fratríſque ſui Loth ſuorúmque accolarum ſpolia recuperaverat, eíque ſalutato benè precatus eſt, 2. cui contra pientiſſimus hic patriarcha decimas omnis prædæ re-

1. Hic enim Melchiſedech Rex Salem ſacerdos Dei ſummi, qui obviavit Abrahæ regreſſo à cæde Regum, & benedixit ei.

2. Cui & decimas omnium diviſit Abraham: primùm quidem, qui interpretatur rex juſtitiæ:

deinde autem & rex Salem, quod eſt, Rex pacis,

3. *Sine patre, ſine matre, ſine genealogiâ, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, aſſimilatus autem Filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.*

4. *Intuemini autem, quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.*

5. *Et quidem de filiis Levi Sacerdotium accipientes, mandatum ha-*

relatæ grato animô obtulit ac donavit. Geſta tanti viri, nomen ipſum, ac dignitas magna præcontinent myſteria. Melchiſedech, ſi vim nominis ſpectemus, denotat regem juſtitiæ, ſeu juſtum ac juſtificantem, ſi loci verò, cujus rex erat, id eſt, Salem, nomen exponamus, perinde eſt, ac ſi appelletur rex pacis, ſeu pacificus ac pacificator. 3. Quia verò nulla in ſacris litteris fit mentio patris aut matris, neque genus, aut progenies ejus deſcribitur, neque ortus denique aut obitus illius adnotatur, ſpeciem quandam ac ſimilitudinem refert filii Dei, qui principiô ac fine caret, & æternitatem ſacerdotii ejusdem ſcitè repræſentat. 4. Et quoniam de prærogativis tanti viri dicere inſtitui, conſiderate, quæſo, attentiùs, quantus hic fuerit, cui etiam Patriarcha noſter Abraham de optimis ſpoliis decimas dedit ſolam dignitatem in eo reveritus, quò minùs mirandum ſit, ſi Abrahamô longè dicimus præſtantiorem Chriſtum, quandoquidem Melchiſedech, qui Chriſti ſolummodò typum præferebat, Abrahamo præfertur. 5. Reponet fors nonnemo, eos qui ex tribu Leviticâ ſacerdotiô in populo Dei fungebantur,

Digitized by Google

tur, etiam decimas accepiſſe. Non negaverim, ſed ingens, obſecro, diſcrimen obſervate. Iſti decimas à popularibus & fratribus ſuis recipiunt, quamvis & ipſi ad Abraham communem parentem genus ſuum referant, idque ex præſcripto legis, & jure originis ſuæ. 6 At verò Melchiſedech, qui genere aut ſanguine ad nullam ex 12. tribubus pertinebat, decimas accepit ab Abrahamo, eique quem tanti fecerat Deus, ut cum illo fœdus iniret, ſuarúmque illi promiſſionum fructum impertiretur, benè tamen & ipſe precatus eſt; ſuámque benedictionem quaſi divinæ benedictionis corollarium adjecit. 7. Atqui extra controverſiam eſt, eum qui benedictionem percipit, & fauſtâ alterius apprecatione augetur, minorem & inferiorem eſſe illo, qui benedictionem impertit, Abrahamum videlicet Melchiſedechô. 8. Accedit, quòd in populo Dei ſacerdotes quidem ſed illi caduci ac mortales decimas accipiant, Melchiſedech autem, qui decimas ab Abrahamo percepit, ita deſcribitur, ac ſi ſacerdos immortalis & ſempiternus eſſet, ut meritò ejus ſacerdotium ſempiternum Chriſti ſacerdotium indicaret. 9. De-

bent decimas ſumere à populo ſecundùm legem, id eſt, à fratribus ſuis: quamquam & ipſi exierint de lumbis Abrahæ.

6. *Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas ſumpſit ab Abraham, & hunc, qui habebat repromiſſiones, benedixit.*

7. *Sine ullâ autem contradictione, quod minus eſt, à meliore benedicitur.*

8. *Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem conteſtatur, quia vivit.*

9. *Et (ut ita dictum ſit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus eſt:*

10. *Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchiſedech.*

9. Denique tantum abeſt, ut nullum aliud fuerit ſacerdotium præter leviticum, vel ut illud inter omnia excellat, aut emineat, ut ipſe Levi, qui aliàs velut ſacerdos decimas ſolet accipere, quia in Abraham tanquam in parente poteſtate inerat, uſque ſeminis continebatur, ipſi Melchiſedecho unà cum Abrahamo quaſi minor majori decimas quodammodo perſolverit. 10. Tum enim cùm victori Abrahæ à prælio redeunti occurrit Melchiſedech, nondum quidem Levi natus erat, in lumbis tamen parentis velut incluſus continebatur, perinde itaque hîc ſe geſſit Abraham cum Melchiſedech, atque princeps, qui pro ſe & totâ ſuâ poſteritate obedientiam regi præſtat & offert. Si ergò Melchiſedech Abrahamô totáque ejus poſteritate major ac præſtantior erat, quantam nobis conveniet de Christo concipere æſtimationem, cujus ille tantùm typus & figura erat? quàm ſanctum, quàm divinum erit ejus ſacerdotium? Revereor, uti debeo, Aaronem, novi tamen perbenè, quanta inter unum & alterum ſit differentia. Vos ipſi in meam ſententiam concedetis, ſi rationes, quas ſum allegaturus, æquâ lance

lance ponderare velitis. 11. Si Leviticum ſacerdotium, quod lege latâ in populo Dei floruit, potuit ipſum per ſe quemquam ad culmen perfectionis perducere cõferendo veram & interiorem juſtitiam, quæ eſt ipſiſſima animæ perfectio, quid quæſo ampliùs opus erat alium inducere ſacerdotem, qui non ſecundùm Aaronem, ſed ſecundùm ordinem Melchiſedech diceretur, prout tamen toties allegata Davidis ſententiâ expreſsè indicatur? 12. Nempe Leviticum illud ſacerdotium non modò rude fuit & inchoatum, ſed planè ejuſmodi, ut unà cum lege mutari ac transferri debuerit, cùm ejuſdem ſint rationis & conditionis, eodem ſimul tempore inſtituta, majórque legis pars occupetur iis deſcribendis quæ ſacerdotes & ſacrificia concernunt. 13. Quòd porrò actu translatum ſit, à tribu nempe Leviticâ ad aliam, eámque regalem extra controverſiam eſt, ſiquidem is, de quo intelligenda ſunt prædicta verba ex tali tribu erat, quam lex illa Moſaica procul à ſacerdotio arcebat, 14. nempe ex tribu Judâ, de quâ nemo unquam ſacerdotiô functus eſt, ut adeo non niſi lege contrariâ antiquatâ

11. Si ergò conſummatio per ſacerdotium Leviticum erat (populus enim ſub ipſo legem accepit) quid adhuc neceſſarium fuit ſecundùm ordinem Melchiſedech alium ſurgere ſacerdotem, & non ſecundùm ordinem Aaron dici?

12. Translato enim ſacerdotiô neceſſe eſt, ut & legis translatio fiat.

13. In quo enim hæc dicuntur, de aliâ tribu eſt, de quâ nullus altari præſtò fuit.

14. Manifeſtum eſt enim, quòd ex Judâ ortus ſit Dominus noſter: in quâ tribu nihil de ſa-

cerdotibus Moyſes locutus eſt.

15. *Et amplius adhuc manifeſtum eſt; ſi ſecundùm ſimilitudinem Melchiſedech exurgat alius ſacerdos,*

16. *Qui non ſecundùm legem mandati carnalis factus eſt, ſed ſecundùm virtutem vitæ inſolubilis.*

17. *Conteſtatur enim: quoniam tu es ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedech.*

18. *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus, & inutilitatem:*

19. *Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio verò melioris*

tâ ac ceſſante Chriſti Domini ſacerdotium conſtare poſſit. 15. Accedit argumentum aliud meo judiciô irrefragabile. Sacerdotes Levitici dignitatem ſuam ex præſcripto legis conſequebantur per originem merè temporalem ſuccedendo ſuis anteceſſoribus, eámque relinquendo poſtmodum ſuis poſteris. Si ergò alius Sacerdos conſtituitur, 16. qui dignitatem illam non ab hominibus accepit, ſed divinitùs, non ſecundùm legem Moſaicam, quæ tantùm carnales victimas & cæremonias præſcribit, ſed ſecundùm virtutem & potentiam altiorem, nempe ſecundùm legem Chriſti, quæ dat & tribuit vitam æternam tum gratiæ, tum gloriæ, Sacerdos, quem nullus præceſſit nec ſubſequetur, 17. quíque adeo non brevì interiturus ſit, ut Aaron, ſed vitæ immortalis, neceſſe omnino eſt, eum longè alium eſſe, longè digniorem, & quod conſequitur, legem illam veterem, quæ ex ordine tantum Levitico ſacerdotes volebat, abolitam jam eſſe non quidem ùt vitioſam, ſed ùt infirmam, & non amplius proficuam, 19. quippe quæ ſibi ſubjectos & perficere ac ſanctos reddere nequeat, huic ergò ſuccedere

dere neceſſe eſt aliam, quæ non ſolùm præcipiat, ſed etiam vires conferat ad præcepta ſervanda, quæ animam ipſam à quibuſcunque ſordibus emundet, quæ mentibus noſtris veram ſanctitatem imprimat, quæ nobis aliam remunerationem proponat ac polliceatur, quàm terræ fertilitatem, quæ nos denique ad Deum & cœleſtia elevet, eíque proximos faciat, ùt amicos, filios, & hæredes. Atque hi fructus ſunt ſacerdotii novi, de quo modò loquimur, ſacerdotii planè admirandi. 20. Quod jurisjurandi religione firmatum eſt à Deo, qui ita filium ſuum alloquitur in pſalmo: juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum, 21. ſolet enim juramentum adhiberi ad ea, quæ majoris ſunt momenti, & quæ rata ac firma eſſe volumus. 22. Tantò profectò potioris teſtamenti factus eſt fidejuſſor ac mediator Chriſtus Dominus, quantò ſanctiori auctoritate, nempe juramentô interpoſito ſacerdotium iniit, cum Levitici ordinis ſacrificuli abſque juramento ſacerdotes initiarentur. 23. Et illi quidem plures ſacerdotiô fungebantur, propterea quòd mors, cui

ſpei, per quam proximamus ad Deum.

20. *Et quantum eſt, non ſine jurejurando (alii quidem ſine jurejurando ſacerdotes facti ſunt;*

21. *Hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: juravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es ſacerdos in æternum)*

22. *In tantum melioris teſtamenti ſponſor factus eſt JEſus.*

23. *Et alii quidem plures facti ſunt ſacerdotes, idcirco quòd morte*

prohiberentur permanere:

24. Hic autem, eò quòd maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium.

25. Unde & ſalvare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum: ſemper vivens ad interpellandum pro nobis.

omnes obnoxii degebant, eos diutiùs ſuperſtites eſſe non pateretur. 24. Hic verò Dei filius ratione perſonæ divinæ penitus immortalis, quia vitam vivit ſempiternam, perenne, ac ſempiternum ſacerdotium obtinet per miniſtros atque vicarios ſuos in Eccleſia perpetuò usque ad finem mundi offerens ſacrificium à ſe inſtitutum, in quo & victima ſit, & offerens principalis, quod utique permagno debet eſſe ſolatio cjus famulis, 25. cùm enim ſpem omnem ac fiduciam in eo defixam teneant, certò ſibi perſuaſum habere debent, cum & promptiſſimum, & potentiſſimum eſſe ad procurandam eorum ſalutem, qui per ipſum ad Deum ſupplices veniunt, quippe qui immortali vitâ fruens eorum cauſam apud Deum Patrem ſuum perpetuò agit, tum aſſumptam pro nobis humanitatem atque ejus merita aſſiduè ei repræſentando, tum ſanctiſſimæ animæ ſuæ deſiderium, quod pro ſalute noſtrâ habuit, exprimendo. Et ſanè, ſi ex unâ parte quid quantúmque Deo bonorum omnium largitori debeamus, conſiderare velimus, ex alterâ tenuitatem atque impotentiam noſtram ad id præſtandum reſpectu tum juſtitiæ tum

tum miſericordiæ Divinæ, tali ſanè pontifice indigebamus, qui illis dotibûs ac virtutibus præditus eſſet, quæ maximè Deo probantur, ſanctitate videlicet atque innocentiâ, adeo ut nullius ne quidem originalis peccati labe infectus eſſet, quíque ad ipſum cœli verticem evolaret, æthereis illis globîs, & choris angelicis longè ſublimior. 27. Cui non ſit quotidie, quod Leviticis olim pontificibus accidit, priùs pro ſuis, deinde pro populi delictis deprecandum, ſacríſque operandum, cùm enim ſemel tantùm ſemetipſum pro omnibus hominibus Deo Patri, ùt cruenta in cruce victima obtulit, ſacrificium illud ita perfectum abſolutúmque fuit, ut aliud repetere, aut quærere ſit ſupervacaneum. Neque id nobis mirum videri debet. 28. Nam lex illa, quæ ritus ac ceremonias divini cultus præcipiebat, infirmos atque peccatis obnoxios pontifices conſtituit, quibus propterea ſacrificia iteranda erant, at divinum illud mandatum, cui jusjurandum eſt, quod tanto poſt legem Moſaicam intervallô conceptum præſtari opportuno tempore debebat, Dei filium ſacerdotem renuntiavit, qui in omnem æternitatem conſecratus

auctor

26. *Talis enim decebat, ut nobis eſſet pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus:*

27. *Qui non habet neceſſitatem quotidie, quemadmodum ſacerdotes, priùs pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit ſemel ſeipſum offerendo.*

28. *Lex enim homines conſtituit ſacerdotes infirmitatem habentes: ſermo autem jurisjurandi, qui poſt legem eſt, filium in æternum perfectum.*

Digitized by Google

auctor eſt ſanctitatis, & omni ex parte perfectus ac maximus, qui unico ſacrificiô ſufficiens lytrum toti mundo redimendo ac ſalvando perſolvit, cùm omnes ſimul Aaronici ſacerdotes innumeris ſuis ſacrificiis non poſſent vel unicum hominem à peccatis ſuis expedire.

PARAPHRASIS

CAP. VIII.

1. *Capitulum autem ſuper ea, quæ dicuntur: talem habemus Pontificem, qui conſedit in dextera ſedis magnitudinis in cælis,*

2. *Sanctorum miniſter, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus, & non homo.*

3. *Omnis enim Ponti-*

1. CÆterùm eorum, quæ diximus & porrò dicturi ſumus, hæc ſumma ſit, hoc caput, quò referuntur omnia, talem nos habere modò Pontificem, qui conſedit ad dextram ſive in throno cœleſtis illius ac divinæ majeſtatis, 2. quíque miniſteriô ſuo fungitur in illo cœleſti ſanctuario, veróque, & non merè adumbrato tabernaculo Eccleſiæ triumphantis, quod Deus ipſe conſtruxit, fixúmque ac perpetuum eſſe voluit, non verò mortalis quiſpiam.

3. Porrò cùm omnis pontifex ad offerenda

ferenda donaria & victimas conſtituatur, neceſſe fuit & hunc fieri hominem, ut haberet, quod offerret, corpus videlicet & ſanguinem ſuum, quod quidem ſemel præſtitit, dum in arâ crucis ſeipſum victimam obtulit, nunc autem perpetuò per miniſtros ſuos in miſſæ ſacrificio Deo Patri offert ac repræſentat, & ſacerdotis munere fungens humani generis cauſam agit acturúſque eſt, donec omnes electi ſalutem conſequantur ſempiternam, quæ ſanè oblatio, uti & ſacrificium mirum quantùm differt ab illo Levitico. 4. Unde non debuit perpetuò in terris inter mortales perſeverare, ſed potiùs ad illud cœleſte ſanctuarium aſcendere, quandoquidem ſi mortis legibus cæterorum more hominum ſubjaceret, cùm non ſit de tribu Leviticâ, cui uni hanc dignitatem propriam eſſe vultis, ſacerdotiô fungi neutiquam poſſet. 5. Cùm tamen hoc Christi ſacerdotium peractâ jam oblatione, quam vetera ſacrificia indicabant, cœleſte ſit ac divinum, cujus illæ Leviticæ oblationes & ſacrificia ſimilitudinem tantùm & typum continebant, id quod ipſi Moyſi divinitùs ſignificatum eſt, cùm ei abſolvendi- taber

ſex ad offerendum munera, & hoſtias conſtituitur: unde neceſſe eſt, & hunc habere aliquid, quod offerat:

4. *Si ergò eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacerdos: cùm eſſent, qui offerrent ſecundùm legem munera,*

5. *Qui exemplari, & umbræ deſerviunt cœleſtium. Sicut reſponſum eſt Moyſi, cùm conſummaret tabernaculum: vide, inquit, omnia facito ſecundùm exemplar, quod tibi oſtenſum eſt in monte.* (Kkk)

tabernaculi idea proponeretur. Enimverò, inquit, vide, ut facias ad exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt tanquam figura alterius, quæ modò completa eſt. Tunc enim ſat intellexit Moyſes, non tantùm materialem formam, quâ hæc omnia eſſent conficienda, ſed inſuper formalem etiam eorundem ſignificationem, nempe quòd typi eſſent & figuræ tabernaculi ſpiritualis & cœleſtis, quod Meſſias aliquando conſtructurus eſſet, puta Eccleſiæ partim in terris (ejúſque ſacramentorúm & ſacrificii) partim in cœlis, hujúſque ſplendoris ac gloriæ.

6. Nunc autem melius ſortitus eſt miniſterium, quantò & melioris teſtamenti mediator eſt, quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.

6. Nunc autem conſtat Chriſtum ſortitum eſſe non terrenum, ſed longè melius ac nobilius miniſterium pontificale, quanto nempe novum teſtamentum ſeu fœdus, cujus Chriſtus mediator eſt, præcellit veteri teſtamento, quod non niſi terrena bona promittit, & præſtat, novum verò ſpiritualia atque cœleſtia.

7. Nam ſi illud prius culpâ vacaſſet: non utique ſecundi locus inquireretur.

7. Nam ſi prius teſtamentum fuiſſet omni ex parte perfectum, ita ut in eo nihil potuiſſet requiri ac deſiderari, nequaquam opus fuiſſet novum ſubſtitui.

8. Vituperans enim eos dicit: ecce dies venient, dicit Dominus: & conſummabo ſuper do-

8. Et tamen Deus immortales veteres illos Patres, quorum legi tam obſtinatè adhæreſcitis, per Jeremiam redarguens

ens ait : ecce dies venient, dicit Do-
minus, cùm feriam cum domo Iſraël
& cum domo Judâ fœdus novum 9.
non quale fuit fœdus, quod pepigi
cum Patribus eorum, quando eos
apprehensâ veluti manu eduxi ex Æ-
gypto, ubi durâ premebantur ſer-
vitute : illi enim legem meam non
ſervârunt, ſed ſpreverunt illam, un-
de & ego viciſſim deſpexi eos & abje-
ci, dicit Dominus. 10. Hoc enim
eſt fœdus, quod pangam cum novis
filiis Iſraël à me electis, poſtquam
illos à facie meâ projeci, qui ſe meis
favoribus indignos reddiderant per-
verſitate ſua ; non ampliùs ſcripturus
legem meam in tabulis lapideis, ſed
in cordibus eorum, efficaciter, per
gratiam meam faciendo, ut eam a-
ment & impleant : vereque me illis
præſtabo Deum divinâ illos charitate
complectens, plurimiſque beneficiis
cumulans, ipſi verò viciſſim me re-
ligioſo cultu ac veneratione proſe-
quentur. Non indigebunt inſtructi-
one operosâ, neque conſultatione
multorum ſapientum, ut vel dog-
mata vel præcepta mea ritè condiſ-
cant, ego ipſe ero illis in Magiſt-
rum, & unctione quadam atque
illuminatione internâ docebo eos,
quæ-

*mum Iſrael, & ſuper do-
mum Judæ teſtamentum
novum ;*

9. *Non ſecundùm teſta-
mentum, quod feci patri-
bus eorum in die quâ ap-
prehendi manum eorum,
ut educerem illos de ter-
râ Ægypti : quoniam ipſi
non permanſerunt in te-
ſtamento meo, & ego neg-
lexi eos, dicit Dominus.*

10. *Quia hoc eſt te-
ſtamentum, quod diſpo-
nam domui Iſrael poſt di-
es illos, dicit Dominus :
dando leges meas in men-
tem eorum, & in corde
eorum ſuperſcribam eas :
& ero eis in Deum, &
ipſi erunt mihi in popu-
lum.*

Digitized by Google

quæcunque ab illis ſciri oportere judicavero.

11. *Et non docebit unusquisque proximum ſuum, & unusquisque fratrem ſuum dicens: cognoſce Dominum: quoniam omnes ſcient me à minore usque ad majorem eorum:*

11. Adeo ut minimè neceſſarium ſit futurum, ut unus alterum ejusdem teſtamenti conſortem doceat notitiam, amorem, & obſervantiam mei, omnes enim illi, quorum eſt maxima, longéque ac latè diffuſa multitudo à minimo usque ad maximum cognoſcent, amabunt, obſervabunt me.

12. *Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.*

12. Quia omnes miſericordiæ meæ fontes univerſo hominum generi patere ſinam, Chriſtíque meritis omnia mortalium flagitia obliterabo, & ea quodammodo oblivione obruam ſempiternâ: ita mortalibus conciliatus faciam, ut nemo ſit, qui non aliquam cœleſtis gratiæ particulam percipiat.

13. *Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & ſeneſcit, prope interitum eſt.*

13. Illud denique obſervetis velim, fratres mei, Prophetam locô allegato novum fœdus nominaturum non fuiſſe, niſi probè noſſet, vetus cum tempore abolendum, quod enim veteraſcit aut ſeneſcit, ad interitum & mortem properat, prout legi contigit introducto ac firmato per Chriſtum novo Teſtamentô.

PARA-

PARAPHRASIS

CAP. IX.

1. PErgamus illa mutuò comparare, ſi vobis libet, ut exinde eorum veritas, quæ priùs inſinuavi, clariùs pateat, nempe in Veteri umbram tantummodo, in novo rem ipſam ac veritatem inveniri. Et imprimis habuit illud equidem ſuos etiam conſtitutos religionis ritus, & quod appellabant ſanctuarium, ſed mundanum ac terrenum, rebûs videlicet corporeis conſtans, & intra vitæ hujus mortalis fines incluſum, cùm in Eccleſiâ Chriſti omnia ſint ſpiritualia, cœleſtia, æterna. 2. Tabernaculum bipartitò conſtructum & adornatum erat: & in priori quidem parte, quam vocant ſancta, candelabrum aureum videre erat cum 7. lucernis, & menſam, cui quotidie recentes panes apponebantur. 3. Tum interjecto ſecundo velô altera pars auguſtior & ſecretior tabernaculi viſebatur, quam ſancta ſanctorum appella-

1. Habuit quidem & prius juſtificationes culturæ, & ſanctum ſæculare.

2. Tabernaculum enim factum eſt primum, in quo erant candelabra, & menſa, & propoſitio panum, quæ dicitur Sancta.

3. Poſt velamentum autem ſecundum, tabernaculum, quod dicitur Sancta Sanctorum.

4. *Aureum habens thuribulum, & arcam teſtamenti circumtectam ex omni parte aurô, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ teſtamenti.*

5. *Supérque eam erant Cherubim gloriæ obumbrantia propitiatorium: de quibus non eſt modò dicendum per ſingula.*

6. *His verò ita compoſitis; in priori quidem tabernaculo ſemper introibant ſacerdotes ſacrificiorum officia conſummantes:*

7. *In ſecundo autem ſemel in anno ſolus Pontifex, non ſine ſanguine, quem offert pro ſuâ, & populi ignorantiâ.*

8. *Hoc ſignificante Spiritu ſancto nondum propalatam eſſe ſancto-*

pellabant. 4. Ea porrò pars ſuo quodam jure poſtulabat ad ſuffitum perpetuum aureum thuribulum, cùm in eâ eſſent arca fœderis ûdique aurô circumtecta, & urna aurea, in quâ manna includebatur, & Aaronis virga, quæ olim germinaverat, floréſque emiſerat ad confirmationem ſacerdotii ejus, & denique fœderis tabulæ. 5. Porrò ſuper arcam fœderis Cherubim glorioſi ſpectabantur, qui propitiatorio incubántes illud pennis ſuis ſplendidis obumbrabant, de quibûs nihil eſt, cur ſingillatim in præſentiâ fuſiùs diſſeramus, cùm pro ſcopo principali intendam vobis demonſtrare excellentiam ſacerdotii Chriſti Domini. 6. His ita compoſitis in priorem quidem tabernaculi partem ſacerdotes quotidie ingrediebantur, qui ſacris operabantur, & ritus ac ceremonias illas pro more gentis obibant. 7. In alteram autem ſecretiorem, ac quodammodo ſanctiorem ſemel duntaxat quotannis ſolus pontifex penetrabat, non tamen ſine ſanguine, quem tum pro ſe ipſo, tum pro populi noxis offerebat. 8. Quo ſanè Spiritus ſanctus haud obſcurè declarabat, quamdiu vetus illud ac materiale tabernaculum

Digitized by Google

culum conſiſteret, in quo Levitica ſacrificia ritè peragerentur, ad illud cœleſte ſacrarium præfiguratum necdum patere aditum, quia nondum facta erat expiatio peccatorum per ſanguinem & mortem Chriſti. 9. Et hanc tabernaculi diſpoſitionem non ſolùm portendere, quid aliquando eventurum eſſet, ſed etiam typum eſſe legis pro eâ tempeſtate valde infirmæ, eam ipſam enim ob cauſam nec populo nec ipſis ſacerdotibus permittebatur ingreſſus in ſanctiorem templi partem, ut intelligerent dona & hoſtias, quas ex præſcripto legis offerebant, diſcrimen ac delectum ciborum, quem tam religiosè obſervabant, 10. uti & purificationes aliáſque ceremonias legales ſeipſis nullam eis veram ſanctitatem ac juſtitiam intrinſecam, nullam ſpiritûs emundationem poſſe conferre, donec Chriſtus Dominus ſuo adventu quod imperfectum erat, perficeret, quod inchoatum, abſolveret, & figuris umbríſque finem imponeret veritate ipsâ palàm manifeſtatâ, & gratiæ juſtificantis theſaurô ſecum allato. 11. Qui cœleſtium ac futurorum bonorum Pontifex factus longè majus ac perfectius tabernaculum non

rum viam, adhuc priore tabernaculo habente ſtatum.

9. *Quæ parabola eſt temporis inſtantis: juxta quam munera & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt juxta conſcientiam perfectum facere ſervientem, ſolummodò in cibis & in potibus,*

10. *Et variis baptiſmatibus & juſtitiis carnis uſque ad tempus correctionis impoſitis.*

11. *Chriſtus autem aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum, per am-*

Digitized by Google

plius & perfectius tabernaculum non manufactum, id eſt, non hujus creationis,

non opificiô manuum fabrefactum neque humanâ ſtructurâ exædificatum ingreſſus.

12. *Neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introivit ſemel in ſancta, æternâ redemptione inventâ.*

12. Corpore enim aſſumpto divináque operatione formato illud pro victimâ in cruce obtulit, atque ita non per hircorum aut vitulorum cinerem nidorémque, ſed per proprium ſanguinem in arâ crucis effuſum ex militanti ſuâ Eccleſiâ ſemel in cœleſte ſacrarium penetravit, in Eccleſiam nempe triumphantem inventa, ſeu magno ſtudio, labore ac totius ſanguinis ſui profuſione comparatâ nobis omnibus plenâ, ſolidáque redemptione, non ad breve tempus, ſed æternùm duraturâ.

13. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis:*

13. Nam ſi ſanguis hircorum & vitulorum effuſus & in ſanctuarium illatus per pontificem valebat ad expianda populi peccata quadam expiatione carnali, ſimiliter & cinis vaccæ rufæ, quo aquâ mixto aſpergebantur ii, qui ſecundùm legem erant immundi; valebat ex divinâ inſtitutione atque auctoritate ad ſanctificandos eos, id eſt, purificandos ab immunditia, ut ſecundùm carnem & forinſecus mundi ac puri cenſerentur.

14. *Quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemet-*

14. Quantò magìs ſanguis Chriſti ipſius, qui auctore & impulſore Spiritu ſancto ſemetipſum agnum

Digitized by Google

num immaculatum in mortem Deo Patri pro nobis obtulit, emundabit animas noſtras à peccatis mortiferis, ut deinceps Deo vivo ac vero in verâ ſanctitate & juſtitiâ vivamus? Plus enim utique valere debet ſanguis filii Dei ad purgandas & ſanctificandas hominum animas, quàm valere potuerit ſanguis animalium brutorum occiſorum ad emundationem carnis. 15. Itaque ob id novi, melioris, ac efficacioris fœderis mediator ac ſequeſter conſtitutus eſt, ut quod ſanguis ille pecudum præſtare nequaquam poterat, illi ipſi, qui in priori fœdere viventes, ſceleribûs ſeſe ac flagitiis contaminâſſent (modò à Deo ad beatam illam & immortalem vitam prædeſtinati eſſent) omni noxâ ſoluti æternæ hæreditatis promiſſam portionem aſſequerentur, id quod perfecit morte ſuâ intercedente. 16. Etenim apud omnes compertum exploratúmque eſt, ut teſtamentum vim ſuam atque robur obtineat, teſtatoris mortem priùs neceſſariò intercedere, neque ante hæreditatem adiri poſſe, 17. quia teſtamentum non niſi poſt obitum teſtatoris ratum eſt, ac firmum, alioqui illo adhuc ſuperſtitè omni prorſus vi atque

ipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi?

15. *Et ideo novi teſtamenti mediator eſt: ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis:*

16. *Ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt, intercedat teſtatoris.*

17. *Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin non-*

dum valet, dum vivit, qui teſtatus eſt.

que auctoritate deſtituitur, cùm illud ſemper mutare vel omnino reſcindere poſſit. Hoc verò ſecundum fœdus, ſi cum ejus auctore Chriſto ritè conſideretur, qui mortem, quam in illo fœdere ſanciendo Deus à nobis jure exigebat, ſuâ ipſe ſponte ſubiit, quandam habet teſtamenti rationem, quo illo jam vitâ functo ad æternam hæreditatem vocamur, à quâ meritò propter peccata excludamur. Neque id mirum aut novum videri debet.

18. *Unde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt.*

18. Quandoquidem nec primum illud & vetus teſtamentum quamvis non ita propriè teſtamentum eſſet, ſine ſanguine fuit confirmatum, ac morte non quidem ipſius teſtatoris (nam is eſt immortalis) ſed vitulorum & hircorum ipſo jubente neci datorum, quorum ſanguis præfigurabat ſanguinem Chriſti, quod ex ſacris litteris intelligi facilè poteſt.

19. *Lecto enim omni mandatô legis à Moyſe univerſo populo; accipiens ſanguinem vitulorum, & hircorum cum aquâ, & lanâ coccineâ, & hyſſopo; ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit,*

20. *Dicens: hic ſanguis*

19. Cùm enim Moyſes omnem legem omniáque ejus præcepta univerſo populo propoſuiſſet, vitulorum & hircorum ſanguine ſumpto unà cum aquâ, & lanâ coccineâ & hyſſopo ſimul & ipſum librum & cunctum populum aſperſit dicens: 20. hic eſt ſanguis, quo ratificatur & confirmatur fœdus, quod Deus ſuo mandatô meó-

meóque miniſterio nunc vobiſcum pepigit ſanctéque vobis ſervandum præcepit. 21. Præterea tabernaculum ipſum & omnia vaſa ſacrorum eâdem ratione ſanguine perfudit, & quodammodo initiavit. 22. Denique, ut multa paucis complectar, omnia fere in illa lege antiquâ ſanguine luſtrabantur, & absque ſanguinis effuſione nulla prorſus expiatio rata erat, quò nimirum ſignificaretur, eum, cujus nomine offerebantur victimæ, mortem commeritum eſſe. Itáque ſi quis tunc peccâſſet, cogebatur victimam pro peccato immolare, & per hanc accipiebat remiſſionem non culpæ, vel reatûs coram Deo, ſed immunditiæ legalis, & pœnæ alioquin in hac vitâ incurrendæ. Atque hæc erat purificatio tabernaculi aliarúmque rerum in eâ Lege, quæ præfigurabat Tabernaculum novum nempe Eccleſiam tam militantem quàm triumphantem. 23. Quandoquidem verò hæc ipſa Eccleſia tantò præſtat Tabernaculo, quantò corpus umbræ, veritas figuræ, & pictura abſoluta primæ delineationi, ita convenientiſſimum fuit, ut mundaretur hoſtiis longè melioribus, ac nobilioribus, nempe ſanctiſſimâ carne

teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21. *Etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit.*

22. *Et omnia pene in ſanguine ſecundùm legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione, non fit remiſſio.*

23. *Neceſſe eſt ergò exemplaria quidem cæleſtium his mundari: ipſa autem cæleſtia melioribus hoſtiis, quàm iſtis.*

Digitized by Google

carne & ſanguine Chriſti, cui virtus ineſſet omnes peccatorum ſordes abluendi, membráque ejus omnia ſanctificandi: Jam verò ſi Chriſtus eſt tam pretioſa victima, cœleſtis nimirum, cœleſtem doctrinam tradens, cœleſte prœmium atque hæreditatem conferens, pontifex quoque erit tantò ſanctitate aliiſque prærogativis eminentior, quantò ſacrificium ejus longè ſanctius & efficacius eſt ſacrificiis omnibus Legis antiquæ.

24. Non enim in manufacta ſancta JEſus introivit: exemplaria verorum: ſed in ipſum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:

24. Non enim ingreſſus eſt Chriſtus in ſacrarium hominum manu fabricatum, quale fuit illud antiquum, quod erat exemplar vero ſacrario reſpondens, ſed in cœlum ipſum empyreum intravit, non tamen ita, ut cum introitu curam noſtri depoſuerit, nam nunc etiam ùt mediator, pontifex, advocatus apparet vultui Dei, cauſam noſtram apud Patrem agit, cùm Levitici ſacerdotes coram arcâ tantùm aſtiterint.

25. Neque ut ſæpe offerat ſemetipſum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per ſingulos annos in ſanguine alieno:

25. Ubi hæc cruenta ſui ipſius oblatio minimè illi iteranda eſt, utì olim Leviticus Pontifex quotannis jugulatis hoſtiis alieno quodammodo ſanguine cruentatus in ſancta ſanctorum ingredi cogebatur, quandoquidem morte ſemel obitâ ſufficienter ex

parte

parte ſuâ univerſum mundum redemit omneſque homines ſive ante ſive poſt ſe naſcituros. 26. Nam ſi litatio Chriſti Domini repetenda eſſet ob nova ſcilicet debita poſt primam contracta, oportuiſſet etiam ipſum ab ipſo mundo condito ſæpiùs mortem obire, ut eorum, qui jam præceſſerant crimina expiare potuiſſet, atqui oblatio Chriſti in ipſâ temporis à Deo prædefiniti plenitudine atque hac poſtremâ mundi ætate peracta, & ad omnium ſæculorum perfectionem relata iterari nec potuit, nec poteſt, ſed illius vis atque efficacia ad præterita & futura omnia peccata porrigitur, ut unâ ſui ipſius immolatione peccatum omni ex parte aboleverit. 27. Quemadmodum autem nobis hominibus propter peccatum protoparentis noſtri mors ſemel oppetenda eſt, & ubi hoc debitum naturæ perſolutum eſt, ſupremum nos exſpectat judicium, ut digna factis recipiamus, 28. ita & Chriſtus Dominus, qui peccata noſtra in ſe expianda ſponte ſuâ ſuſceperat, voluit etiam aſſumptâ naturæ noſtræ mortalis conditione ſemel mori, & ſic Deo in lytrum offerri, dein & ipſe

26. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel in conſummatione ſæculorum, ad deſtitutionem peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.

27. Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem judicium:

28. Sic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata, ſecundò ſine peccato apparebit exſpectantibus ſe, in ſalutem.

ipſe ad judicium venire non judicandus, ſed totum univerſum judicaturus, non in exitium (niſi ſolis rebellibus ſuis) ſed in ſalutem iis, qui integrâ fide, ſpe, charitate, & debito obſequio eum præſtolantur: veniet, inquam, non iterum peccatorum noſtrorum ſarcinâ onuſtus, ut illa rurſus expiet, ſed ut judicem omnium agat, nempe vindicem malorum, remuneratorem bonorum.

PARAPHRASIS

CAP. X.

1. *Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum; per ſingulos annos eisdem ipſis hoſtiis, quas offerunt indeſinenter, nunquam poteſt accedentes perfectos facere;*

1. Diſſertatio hæc de efficaciâ mortis Chriſti tanti momenti eſt, ut operæ pretium exiſtimem, eam ulteriùs proſequi & ſolidè ſtabilire, ne ullum mentibus veſtris inhæreat dubium, & diſcatis nullâ aliâ in re fiduciam veſtram reponere, quam in ejus ſacrificio. In Lege, quæ, utì ſæpiùs jam indicavi, umbra tantummodò & figura erat futurorum ſpiritualium ac cœleſtium bonorum, quæ nobis per Evangelium obven-

obventura erant, quotannis eædem offerebantur hoſtiæ, quæ nullam relationem habebant ad principalem quandam, unde vim omnem & efficaciam haurirent, quin imò, quoties offerebantur, earundem noxarum confeſſio repetebatur argumentô haud obſcuro, earum memoriam hac ratione potiùs refricari, quàm perfectam remiſſionem obtineri, verámque ſanctitatem conferri. 2. Si enim Leviticæ illæ victimæ vim habuiſſent primâ ſtatim vice cultores ſuos perficiendi & à peccatis mundandi, quid neceſſe erat ſingulis annîs eas denuo immolare, malo enim ſemel extincto & ſuppreſſo quæ neceſſitas remedia iteratò applicandi? 3. Atqui multò aliter ſeſe res habet: apud illos enim quotannis eadem piacula repetuntur, & frequentiſſima fit peccatorum mentio, & oblatio victimarum. 4. Cujus rei non alia ratio ſuppetit, niſi quia ſanguis hircorum ac vitulorum non eâ vi ac virtute pollet, ut peccata omnia tollere & abolere poſſit. 5. Quocirca Chriſtus Dominus noſtri miſertus, cùm teſte Davide humanâ naturâ aſſumptâ venturus eſſet in mundum, his verbîs Patrem alloqui-

2. Alioquin ceſſaſſent offerri: ideo quòd nullam haberent ultrà conſcientiam peccati, cultores ſemel mundati:

3. Sed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit.

4. Impoſſibile enim eſt ſanguine taurorum, & hircorum auferri peccata.

5. Ideo ingrediens mundum dicit: hoſtiam & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi:

Digitized by Google

quitur: ſacrificium & oblationem legis Moſaicæ noluiſti, corpus autem per Incarnationem aptaſti mihi eorum locô immolandum. 6. Holocauſta & hoſtiam pro peccato non comprobâſti, 7. tunc dixi: ecce adſum paratus ad omnia, quoniam in capite libri de prædeſtinatione æternâ ſcriptum eſt de me, placere tibi, ut exequar voluntatem tuam, illi me libentiſſimè ſubjicio. 8. Ex his verbis, quæ rex David in perſonâ Chriſti pronuntiavit, 9. manifeſtè deducitur, idcirco eum in hunc mundum veniſſe, ut Deo ab omni creaturâ debitum ſacrificii honorem exhiberet & tanquam actum perfectiſſimi cultûs latrevtici, quo ejus ſanctitas & Majeſtas immenſa pro meritis agnoſcitur, & colitur, quique tamen condignè reddi non poteſt per holocauſta, aliáſque oblationes ejus dignitati minimè commenſuratas, & ex eâ tantùm ratione hactenus ab anteceſſoribus acceptatas, quòd repræſentarent divinam illam victimam, filium nempe ſuum unigenitum, qui proin primum illud genus ſacrificiorum ac ſacerdotii ſuſtulit, ut alterum, nempe ſuum inſtitueret, ac ſtabiliret, quo ſecundùm

6. Holocautomata pro peccato non tibi placuerunt:

7. Tunc dixi: ecce venio: in capite libri ſcriptum eſt de me: ut faciam, Deus voluntatem tuam. Pſ. 39.

8. Superiùs dicens: quia hoſtias & oblationes, & holocautomata pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi, quæ ſecundùm legem offeruntur,

9. Tunc dixi: ecce venio, ut faciam Deus, voluntatem tuam: aufert primum, ut ſequens ſtatuat.

dùm voluntatem & decretum Dei offert ſe in victimam expiatoriam. 10. Quâ quidem unicâ victimâ ſecundùm Patris voluntatem à Chriſto in arâ crucis ſemel oblatâ nos omnes veram juſtitiam & ſanctitatem adepti ſumus: nempe quantum eſt ex parte victimæ ad omnes juſtificandos ſufficientiſſimæ. 11. Sacerdotes quidem Levitici quotidie altaribus adſtant, ſacris operantur, easdem ſæpiùs victimas immolantes, quæ ſunt ejusmodi, ut nunquam poſſint abolere peccata. 12. Hic verò Sacerdos longè ſanctiſſimus una pro omnium mortalium peccatis oblata victimâ nunc plenè ſuo munere redemptoris perfunctus ſedet jam tanquam rex glorioſus in ampliſſimo Majeſtatis throno ad dexteram Dei Patris, ſedebítque æternùm in cœlis, quos ſuâ illâ oblatione ſibi nobíſque reſeravit. 13. Exſpectans id, quod adhuc reliquum eſt, ut inimici ipſius penitus victi ac domiti ad pedes ejus abjecti pro ſcabello ſuppedaneo ei ſubſternantur calcandi, ne ultra nocere poſſint. Nec pluribus indiget oblationibus ſui corporis. 14. Unicâ enim, quam in cœlo terráque diver-

10. *In quâ voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis JEſu Chriſti ſemel.*

11. *Et omnis quidem ſacerdos præſtò eſt quotidie miniſtrans, & easdem ſæpe offerens hoſtias, quæ nunquam poſſunt auferre peccata.*

12. *Hic autem unam pro peccatis offerens hoſtiam, in ſempiternum ſedet in dexterâ Dei,*

13. *De cætero exſpectans, donec ponantur inimici ejus ſcabellum pedum ejus.*

14. *Unâ enim oblatione, conſummavit in*

Digitized by Google

ſempiternum ſanctificatos.

verſis modis continuat, in perpetuum omnes, qui ad extremum uſque mundi diem naſcituri ſunt, ſanctitatis capaces atque participes reddidit, quotquot gratiæ vocanti excitantique reſponderent.

15. *Conteſtatur autem nos & Spiritus Sanctus: Poſtquàm enim dixit:*

15. Quod quidem Spiritus ipſe ſanctus haud obſcurâ & dubiâ teſtificatione firmavit, poſteaquam enim prædixit:

16. *Hoc autem teſtamentum, quod teſtabor ad illos poſt dies illos, dicit Dominus: dando leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum ſuperſcribam eas:*

16. ſe poſt dies illos, nempe poſt repudiatam ſynagogam & legem Moſaicam novum teſtamentum ſeu pactum cum populo ſuo initurum, mox explicat, quale ſit iſtud futurum, nempè quo in cordibus eorum abundantiſſimæ gratiæ per Chriſtum ſcaturiant,

17. *Et peccatorum & iniquitatum eorum jam non recordabor ampliùs.*

17. et peccata ita ex eis eliminentur & aboleantur, ut illorum ampliùs non recordetur Deus.

18. *Ubi autem horum remiſſio: jam non eſt oblatio pro peccato.*

18. Porrò ubi plena eſt peccatorum remiſſio, neceſſaria non ampliùs eſt, adeóque locum non habet iterata oblatio ſeu victima quâ novum rurſus pretium illis redimendis comparetur, ſed ſolùm eſt neceſſaria applicatio pretii ſemel per mortem Chriſti comparati.

19. *Habentes itaque fratres fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine Chriſti,*

19. Itaque fratres cùm jam per Chriſti ſanguinem veram conſecuti ſimus peccatorum remiſſionem, atque ita fiduciam liberámque facultatem introeundi in Sanctum Sancto-

cto-

ctorum, cœlum videlicet, 20.
quam viam veluti novam, nulliúſ-
que veſtigiis preſſam, & ad vitam
immortalem rectà ducentem Chri-
ſtus primus ingreſſus eſt, nobiſque
aperuit per velamen, nempe carnem
ſuam in cruce immolatam (quia ſi-
cut velum in paſſione Chriſti diſciſ-
ſum patefecit Sanctum Sanctorum,
ita & caro Chriſti per mortem diſciſ-
ſa patefecit nobis cœlum) 21. Cùm
inſuper magnum pontificem, me-
diatorem, atque advocatum habe-
mus apud Deum domui ſuæ nem-
pe Eccleſiæ perpetuò invigilantem
atque opitulantem, 22. acceda-
mus mente ſincerâ, candidâ, & mi-
nimè fucatâ cum plenâ & certiſſimâ
fide divinarum promiſſionum, con-
ſcientiâ non tantùm ab originali la-
be per ſalutarem baptiſmatis aquam,
ſed etiam à quibuſcunque aliis ſordi-
bus per Spiritûs Sancti gratiam emun-
data, 23. ſpe quoque in Deum egregiè
animati, qui promiſſis ſuis ampliſſi-
mis certò ſtabit, 24. ardente de-
nique charitate tum in ejus obſequio
tum inter nos mutuâ accenſi conjun-
ctique nos ad omnem vitæ honeſta-
tem ac ſanctitatem exemplis optimis
excitemus diſſimulatis fratrum infir-
mitatibus nos potiùs ſecundùm ea

20. *Quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id eſt, carnem ſuam,*

21. *Et ſacerdotem magnum ſuper domum Dei:*

22. *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientiâ malâ & abluti corpus aquâ mundâ.*

23. *Teneamus ſpei noſtræ confeſſionem indeclinabilem (fidelis enim eſt, qui repromiſit)*

24. *Et conſideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:*

Digitized by Google

conſiderantes, quibûs ad benignitatem,& bona opera mutuò præſtanda provocemur.

25. *Non deſerentes collectionem noſtram, ſicut conſuetudinis eſt quibusdam, ſed conſolantes, & tantò magis, quantò videritis appropinquantem diem.*

25. Non deſeramus præ faſtu & ſuperbiâ cœtus pios, & conventus publicos, ut nonnulli facere conſueverunt, ſed cùm convenerimus, mutuis nos potiùs adhortationibûs excitemus ad ferenda fortiter adverſa quæque, cùm jamjam malorum terminus, ſupremus nempe hujus exilii dies immineat, quo cujusque ſeu conſtantia ſeu inconſtantia eluceſcet,& condignam mercedem accipiet. Quòd in morte & ſacrificio Chriſti tam facile atque efficax remedium nobis ſuppetat ad obtinendam quorumcunque etiam graviſſimorum ſcelerum veniam,non idcirco minùs eorum enormitas curanda, ſed tantò magis pertimeſcenda vobis & deteſtanda eſt, quòd videamus Deum illa in perſonâ filii ſui, ùtùt aliena,tam ſeverè puniviſſe.

26. *Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia.*

26. Quòd ſi neglectis omnibus pietatis ſtimulis poſt perceptam veritatis cognitionem & profeſſionem doctrinæ Evangelicæ, vitæque ſanctioris quis reſilire auſit, ſeque denuo prioribus flagitiis contaminare, ſciat omnino, niſi ſeriò reſipiſcat, ſibi exitium ſempiternum imminere, neque Chri-

Chriſtum pro relapſu ſuo denuò in cruce immolandum, aut tam facilem extremæ hujus perfidiæ fore remiſſionem quàm in baptiſmate jam ſuſcepto, 27. ſed horrendam potiùs divini judicii exſpectationem, pœnámque longè atrociſſimam ignis æterni contra rebelles Dei hoſtes, qui infinitâ ejus clementiâ abutuntur, manere. 28. Si olim enim, qui legem Moyſis aliquâ ratione violâſſet, duorum aut trium teſtium conſenſione convictus capite flagitium luebat, 29. quantò graviori ſuppliciô dignum putabitis eum, qui abominandâ impietate ipſum Filium Dei conculcaverit ac ſpreverit, & novi fœderis ſanguinem, cujus vi fuerat expiatus, tanquam quid profanum, vile ac ſordidum contempſerit, abjecerit, & divinæ gratiæ ſpiritum in ſe liberaliſſimè effuſum indignis contumeliis affecerit? Deus patiens eſt, ſed & juſtus, vult ut in ejus bonitate ac clementiâ fiduciam noſtram collocemus, ſed neutiquam ferre poteſt, ut illâ abutamur per ſummam impietatem ad multiplicandas & aggravandas ejus offenſas. 30. Novimus enim, quiſnam, aut quantus ſit ille, qui dixit aliquando: meum eſt impios

27. Terribilis autem quædam exſpectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſarios.

28. Irritam quis faciens legem Moyſi, ſine ullâ miſeratione duobus vel tribus teſtibûs moritur:

29. Quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui filium Dei conculcaverit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?

30. Scimus enim, qui dixit: mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum:

quia judicabit Dominus populum ſuum.

pios ulciſci, ego paria referam, & rurſum: dominus judicabit populum ſuum. Quando homines ulciſci volunt injurias ſibi illatas, ſpem ſaltem habemus aliquam eos noſtrâ ſubmiſſione placandi, neque enim vires ac poteſtas ſemper commenſuratur ac reſpondet dolori inde concepto, & tametſi reſponderet, vindicta tamen ultra vitæ terminum non porrigitur, at horum nihil in Deo pariter offenſo locum habet: non inflectitur noſtris lachrymîs, ſi abſolutè & fixum ſtat à nobis condignas pœnas expoſcere, & quandoquidem ſemper vivit, æternas quoque peccantibus poſt mortem pœnas ſervat, & continuat. Quamdiu inter peccatores degebat ſub habitu & ſpecie peccatoris, commiſeratione tactus peccatores ad ſe recurrentes ambabus ulnis excipiebat, nunc dum miſeriis & infirmitatibus mortalium exemptus vitâ vivit omnino divinâ, ſedétque in ſolio Majeſtatis divinæ ad judicandos & pro meritis plectendos peccatores

31. *Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis.*

31. horrendum prorſus eſt incidere in manus ejus. Ne autem terrore futurorum ſuppliciorum vos diutiùs perculſos ſuſpendam, quæ præterita ſunt, vobis in memoriam revocabo: ſuppliciorum

rum enim repræſentatio mancipiis potiùs in officio continendis, quàm ingenuis filiis convenit. 32. Repetite potiùs mente ſuperiora tempora, quibûs divinâ luce perfuſi, & ſacro baptiſmo luſtrati dura & ardua pro Chriſti nomine certamina invictâ animi fortitudine ſuſtinuiſtis tum ab aliis tyrannis, tum à contribulibus veſtris. 33. Partim quidem, dum probris & inſectationibûs atrociter vexati quodammodo in theatrum producti eſtis, & ſpectaculum Deo facti digniſſimum, partim verò commilitonum veſtrorum calamitates dolenti & afflicto animô, quaſi vobis communes pertuliſtis. 34. Nam & carcere incluſis pio commiſerationis affectu vitæ neceſſaria ſuppeditâſtis, & facultatum, bonorúmque veſtrorum direptionem lætis animis ſuſcepiſtis, quippe qui ſciretis apud vos, & in vobis ipſis potiores divitias reliquas eſſe, nempe cœleſtes, & divinas, quæ ab invitis auferri neutiquam poſſunt, ſed ſemper perſeverant. Satis non eſt tam benè cœpiſſe, continuanda ſunt tam præclara initia. 35. Nolite itaque degenerare ac deficere à tam præcelſis cogitationibus, ſpémque ac fiduciam veſtram abjicere, nempe opes,

32. *Rememoramini autem priſtinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen ſuſtinuiſtis paſſionum.*

33. *Et in altero quidem opprobriis & tribulationibûs ſpectaculum facti: in altero autem ſocii taliter converſantium effecti.*

34. *Nam & vinctis compaſſi eſtis, & rapinam bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis, cognoſcentes vos habere meliorem, & manentem ſubſtantiam.*

35. *Nolite itaque amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem.*

meri-

merita, theſauros ſpirituales tot laboribûs tot præliis partos, ex quibus ingentem fiduciam obtinendæ aliquando vitæ æternæ haurire ſoletis.

36. Patientia enim vobis neceſſaria eſt: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem.

36. Sic enim habetote: Deus quidem promiſſis ſuis minimè deerit, patientia tamen ad finem uſque vitæ continuata vobis planè neceſſaria eſt, & à Deo exigitur, cujus voluntati ſi morem geſſeritis, promiſſam bonarum actionum remunerationem cumulatiſſimè accipietis.

37. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt, veniet, & non tardabit.

37. Adhuc enim tantillum, tantillum, inquam, vobis exſpectandum erit, & veniet ad judicium, qui venturus eſt Chriſtus prœmia perſeverantibus, pœnas apoſtatis repenſurus. Interea temporis mutuò nos oportet conſolari, operámque dare, ut de eorum numero ſimus, de quibus

38. Juſtus autem meus ex fide vivit: quòd ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ. Abac. 2.

38. Dominus dicit: juſtus ex fide vitam ducet, & in mediis perſecutionibus hoc ſe ſcipione fulciet. 39. Quòd ſi quis ſe ſubduxerit tolerandis æquo animo pro tuendâ fide hujus vitæ ærumnis, illi quoque gratiam meam ſubtraham, neque juſtitiæ præteritæ rationem habebo.

39. Nos autem non ſumus ſubtractionis filii in perditionem, ſed fidei in acquiſitionem animæ.

At verò benè habet, fratres mei, quòd uti ſpero, non ii ſimus, qui providæ ejus directioni nos ſubtrahere velimus in exitium ne-

Digitized by Google

noſtrum, ſed qui in fide ac fiduciâ conſtanter perſeveremus ad conſequendam æternam animæ ſalutem.

PARAPHRASIS

CAPITIS XI.

1. OBſecro vos, ut nunc attentiùs conſideretis præcellentias fidei tantopere nobis neceſſariæ, ne animô deficiamus tot inter adverſa, quibûs undique impetimur. Tametſi multa, quæ nobis credenda proponit, necdum extent, & primùm eventura ſperentur, v.g. æterna præmia, ea tamen menti noſtræ quaſi præſentia exhibet, dum videlicet adeo certos de iis nos facit, atque ſi reipsâ jam præſtita eſſent ac manibûs tenerentur, certiores verò quàm ſi vel oculis eſſent conſpecta, vel evidenti ratione demonſtrata. 2. Ab eâ ſanè plurimùm commendati ſunt majores noſtri, à quibus ortum ducimus, quòd Deo placerent, quorum auctoritate atque exemplô par eſt nos plurimùm commoveri. 3. Ac fide

1. Eſt autem fides ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium.

2. In hac enim teſtimonium conſecuti ſunt ſenes.

3. Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbô

Dei: ut ex inviſibilibus viſibilia fierent.

fide quidem intelligimus eſſe omnia Dei verbô condita in principio temporis, ita ut quæ cernuntur univerſa, non ſint ex aliquâ apparenti aut reverà ſubſiſtenti materiâ, ſed ex nihilo procreata, ordinatâ ſerie ritè diſpoſita, & ſenſu nunc perceptibilia, quæ priùs illum effugerant.

4. Fide plurimam hoſtiam Abel, quàm Cain obtulit Deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe juſtus, teſtimonium perhibente muneribus ejus Deo, & per illam defunctus adhuc loquitur.

4. Fides, quæ major & ardentior erat in Abel, quàm in Cain, excitavit eum, ut pinguiorem atque meliorem hoſtiam Deo offerret, propterea præclarum ſuæ juſtitiæ teſtimonium habuit Deo ipſius munera tanquam excellentiora comprobante, ejusdem etiam fidei beneficiô tametſi occiſus in hominum tamen memoriâ ſemper vivet, & loquetur cruore ſuo cœleſtem quodammodo ultionem repoſcente contra fratrem ſuum.

5. Fide Enoch translatus eſt, ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transtulit illum Deus: ante translationem enim teſtimonium habuit placuiſſe Deo.

5. Fide Enoch inſigni, eíque conformi vitæ ſanctitate translatus eſt à Deo ex oculis & conſortio hominum, ne mortem obiret, quam ob cauſam, quia Deus eum ad ſe evocaverat, inter mortales apparere deſiit, etenim priusquam abriperetur, divino oraculô patuit ipſum placuiſſe Deo.

6. Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum,

6. Atqui ſine fide fieri non poteſt, ut quis illi placeat, eum enim, qui ſe divino obſequio mancipare vult, credere ante omnia oportet, eſſe Deum,

um, résque humanas per ſuam providentiam curare ac proin pro ſuâ æquitate illos, qui ipſi religioſo cultu ſervire ac placere ſtudent, liberaliſſimè remunerari. 7. Noë quoque divino oraculô admonitus certiórque redditus de imminente mundo flagitiis corrupto eluvione, cujus tamen necdum indicia apparebant, Deo credidit, & reverentiâ quadam ac pio timore ductus aptavit arcam ad ſuæ unius familiæ ſalutem, ejúsque conſtructione reliquum mundum ùt incredulum & in ſua perverſitate obſtinatum ac proin exitiô dignum damnavit. Fides eum non tantùm incolumem ſervavit ab univerſali diluvio & interitu, ſed tanquam radix & fundamentum juſtitiæ eum juſtum ac hæredem reddidit benedictionum, quæ Patribus ejus promiſſæ fuerant. 8. Magnus ille Patriarcha Abraham fide excitatus & impulſus, quâ credebat Dei promiſſis, obſecutus eſt ei præcipienti, ut exiret de domo paternâ in eum locum, quem, ſicut Deus promiſerat, accepturus erat in hæreditatem & poſſeſſionem legitimam, exivit autem planè ignorans, quò ſibi pergendum aut perveniendum eſſet. 9. Fide animante in regione illâ tanquam advena in alieno ſolo

quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit.

7. *Fide Noë reſponſô accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in ſalutem domûs ſuæ, per quam damnavit mundum: & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus.*

8. *Fide qui vocatur Abraham obedivit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem: & exiit neſciens quò iret.*

9. *Fide demoratus eſt in terra repromiſſio-*

Digitized by Google

nis, tanquam in alienâ, in caſulis habitando cum Iſaac & Jacob cohæredibus repromiſſionis ejusdem.

10. *Exſpectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.*

11. *Fide & ipſa Sara ſterilis virtutem in conceptionem ſeminis accepit, etiam præter tempus ætatis; quoniam fidelem credidit eſſe eum, qui repromiſerat.*

12. *Propter quod & ab uno orti ſunt (& hoc emortuo) tanquam ſydera cœli in multitudinem, & ſicut arena, quæ eſt ad oram maris, innumerabilis.*

13. *Juxta fidem defuncti ſunt omnes iſti,*

ſolo commoratus eſt, ut qui in tentoriis habitavit unà cum Iſaac & Jacob, qui ejusdem hæreditatis promiſſæ participes futuri erant. Ne autem miremini, illum nec tædio correptum, nec magnopere fuiſſe ſollicitum de comparando ſibi domicilio ſtabili, rebúsque ad vitæ ſuſtentationem neceſſariis. Altiora ſpirabat generoſus illius animus. 10. Exſpectabat enim civitatem aliam benè & ſolidè fundatam, firmiſſimam, immobilem, æternam, nempe patriam cœleſtem, cujus artifex & conditor eſt ipſe Deus. Fides mariti uxori quoque ad miraculum usque profuit. 11. Sara enim cùm ſterilis naturâ eſſet, divinæ promiſſioni confiſa vim accepit ad concipiendum ſemen, ac præter ætatis ſuæ rationem ac naturæ conditionem peperit. 12. Quin imò ex uno Abrahamo eóque jam effæto ac pene demortuo tam numeroſa exorta eſt liberorum poſteritas, ut æquaret ſyderum cœli multitudinem, & innumerabilem arenam, quæ eſt in littore maris. 13. Atque hi tres ſanctitate non minùs, quàm antiquitate venerandi Patriarchæ, de quibus mentionem intuli, fidem, quam ſemel complexi ſunt, ad extremum usque vitæ ſpiritum conſtantiſſimè retinuerunt

runt, cùm tamen nondum adepti eſſent promiſſa, ſed eminus tantùm & perobſcurè illa aſpexiſſent & crediſſent (quod navigantibus ferè contingere ſolet, ſi à longè proſpiciant ac læto clamore ſalutent terram ùtùt adhuc valde remotam) & cum debitâ gratiarum actione illa excepiſſent profeſſi, ſe hoſpites eſſe atque advenas in terrâ, 14. quâ ſanè oratione palàm teſtabantur, ſe nondum ad terram promiſſam perveniſſe, ſed tanquam exteros & peregrinos patriam adhuc inquirere, non utique illam terreſtrem, ſed ſupernam, 15. quòd ſi quam deſeruerant, patriam mente & cogitatione voluiſſent, nihil illis facilius ac proclivius erat, quàm in eam denuo reverti 16. Jam verò meliorem procul dubio, hoc eſt, cœleſtem patriam exſpectabant, quâ fidei devotione tantopere Deo placuerunt, ut oblivione quodammodo præteritis aliis Majeſtatis divinæ titulis ac prædicatis, cùm univerſorum eſſet dominus, eos tamen honore ac favore peculiari dignatus ſit, ut Deum Abraham, Iſaac & Jacob ſeipſum nominaret, iiſque ſanctam illam atque ſupernam civitatem præpararet, ad quam tanta fide & conſtantiâ anhelabant,

non acceptis repromiſſionibus, ſed à longè eas aſpicientes, & ſalutantes, & confitentes, quia peregrini & hoſpites ſunt ſuper terram.

14. *Qui enim hæc dicunt, ſignificant, ſe patriam inquirere.*

15. *Et ſi quidem ipſius meminiſſent, de quâ exierunt, habebant utique tempus revertendi:*

16. *Nunc autem meliorem appetunt, id eſt, cœleſtem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.*

bant, ut in eâ æternùm beati viverent.

17. *Fide obtulit Abraham Iſaac, cùm tentaretur, & unigenitum offerebat, qui ſuſceperat repromiſſiones;*

18. *Ad quem dictum eſt: quia in Iſaac vocabiter tibi ſemen:*

17. Fide pariter ſuadente Abraham, cùm Deus ipſum quodammodo explorare, ejúſque virtutis periculum faceret, obtulit Iſaacum in ſacrificium, illum, inquam, unigenitum ſibi divinitùs promiſſum, 18. et præter omnem ſpem humanam conceſſum, ex quo uno poſteritatem numeroſiſſimam ſibi naſcituram intellexerat. Probatio hæc ſatis difficilis, & naturali genitoris affectui contraria videbatur, neque ſanè tam inexſpectato præcepto adeo promptè obtemperare potuiſſet Abrahamus, niſi fidei inſtinctu atque virtute.

19. *Arbitrans, quia & à mortuis ſuſcitare potens eſt Deus: unde eum & in parabolam accepit.*

19. quæ illi omnino perſuaſerat, Deum vel à mortuis illum facilè excitare poſſe, quemadmodum etiam illum à morte jam deſtinatâ ereptum, & quodammodo redivivum accepit tanquam typum morituri & reſurrecturi Chriſti Domini, qui non ſolùm in ſacrificium ſeſe obtulit, ſed etiam reipsâ mortem pro nobis ultrò ſubiit, & ab eâ quidem ſeipſum ad vitam revocavit, ut eam penitus deſtrueret.

20. *Fide & de futuris benedixit Iſaac, Iacob, & Eſau.*

20. Fide Jacob filiis ſuis Jacob & Eſau benedicens futura bona diſpertiit, non aliter ac ſi præſentia cum pleno dominio poſſideret.

21.

21. Fide Jacob moriturus ſingulis filiis Joſeph Manaſſe nempe & Ephraim benè precatus eſt, & inclinato capite faſtigium ſceptri illius deveneratus eſt, tanquam figuram regni Meſſiæ poſt aliquot ſæcula primùm exorituri. 22. Fide Joſeph egreſſionem filiorum Iſraël ex Ægypto vaticinando prædixit, ſuáque oſſa ex illâ regione aſportari præcepit, ut Patribus ſuis apponerentur. 23. Fide cùm Moyſes natus eſſet, occultatus eſt à parentibus menſes tres, quòd infantuli elegantiam adamâſſent, & magna quæque ab eo pro communi populi ſalute præſtanda promitterent, neque imperioſum regis Pharaonis edictum magnopere formidarent. 24. Ut verò is adolevit, comperítque ſe liberando populo deſtinatum à Deo, fide impulſus eſt, ad excutiendam adoptionem filiæ regis,& negligendum fictitium generis ſplendorem ac nominis dignitatem, 25. potiùs eligens unà cum populo Dei ærumnis premi, quàm temporariis commodis perfrui, quibus absque piaculo indulgere non potuiſſet, 26. majores & longè præferendas divitias reputans Chriſti probra & contumelias,quàm Ægyptiorum

21. Fide Jacob, moriens, ſingulos filiorum Joſeph benedixit: & adoravit faſtigium virgæ eius.

22. Fide Joſeph, moriens,de profectione filiorum Iſrael memoratus eſt, & de oſſibus ſuis mandavit.

23. Fide Moyſes, natus, occultatus eſt menſibûs tribus à parentibus ſuis,eò quòd vidiſſent elegantem infantem, & non timuerunt regis edictum.

24. Fide Moyſes grandis factus negavit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis,

25. Magis eligens affligi cùm populo Dei, quàm temporalis peccati habere jucunditatem,

26. Majores divitias aſtimans theſaurô Ægyptiorum,improperium Chri-

Digitized by Google

ſti: aſpiciebat enim in remunerationem.

tiorum theſauros, ſpiritu enim prophetico atque etiam majorum traditione præſciebat, Chriſtum mundi redemptorem multa opprobria paſſurum, ut ergò ei ſimilior evaderet, maluit multis pròbrîs affici cum Hebræis, quàm honoribûs, opibus, deliciis abundare in aula Pharaonis, primùm enim credebat, poſt afflictiones, quas cum populo Dei tollerabat, ſecuturam populi liberationem, quæ utique futura erat merces quædam patientiæ prioris. Deinde ac potiſſimùm fideì ſuæ oculos attollebat ad bona cœleſtia, quæ Deus cultoribus ſuis pro mercede ac præmio priorum laborum ſe redditurum promiſit.

27. *Fide reliquit Ægyptum, non veritus animoſitatem regis: inviſibilem enim tanquam videns ſuſtinuit.*

27. Fides ejus præterea in migratione ex Ægypto præcipuè eluxit, primo quidem, quòd tantam virorum mulierúmque multitudinem in ſolitudinem eduxit, divinæ ſeſe totum providentiæ committens, nihílque dubitans, eam ſibi & populo affuturam. Deinde quia iram & indignationem regis non timuit, quem ſibi tamen & populo infenſum eſſe multis argumentis perſpicuè cognoverat. Et verò quid timeret hominem viſibilem, infirmum, ac mortalem, qui Deum omni-

nipotentem, immortalem & inviſi-
bilem adjutorem & remuneratorem
conſtanti fide expectavit ſibi tam cer-
tò affuturum, acſi viſibiliter præſen-
tem illum haberet. 28. Fide quo-
que celebravit ſolennitatem paſcha-
lem, ut ſanguinis effuſione quo He-
bræorum poſtes ædium liniendi
erant, populum ſervaret incolumem
ab eo, qui Ægyptiorum primogeni-
ta perimebat. 29. Fide parentes
noſtri tranſière mare rubrum non a-
liter, ac ſi aridam ſolúmque calca-
rent, quod cùm Ægyptii quoque
facere aggrederentur, Oceani vortici-
bûs obruti miſerandum in modum
perierunt. 30. Fide Jerichuntina
mœnia aliàs firmiſſima conciderunt,
cùm ad dies ſeptem non ſine tuba-
rum clangore & feſto clamore popu-
li circumdata eſſent. 31. Fidei debet
Rahab meretrix illa inſignis, quòd
unà cum cæteris incredulis non peri-
erit, exploratores enim ad ſe veni-
entes benignè ac benevolè recepit,
iisque aſſerentibus Deum Iſraelitis
dominium tradidiſſe finitimæ regio-
nis cùm divini Numinis impulſu cre-
didiſſet, exitium urbis cum familiâ
ſuâ evaſit. 32. Et quid plura ex-
empla afferam? deficiet me profe-
ctò

28. Fide celebravit Paſcha & ſanguinis effuſionem: ne qui vaſtabat primitiva, tangeret eos.

29. Fide tranſierunt mare rubrum tanquam per aridam terram: quòd experti Ægyptii, devorati ſunt.

30. Fide muri Jericho corruerunt, circuitu dierum ſeptem.

31. Fide Rahab meretrix non periit cùm incredulis excipiens exploratores cum pace.

32. Et quid adhuc dicam? deficiet enim me

Digitized by Google

tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samſon, Jephte, David, Samuel & Prophetis:

33. Qui per fidem vicerunt regna, operati ſunt Juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturaverunt ora leonum.

34. Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorum:

35. Acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos. Alii autem diſtenti ſunt non ſuſcipientes redemptionem, ut meliorem invenirent reſurrectionem.

36. Alii verò ludibria & verbera experti, inſuper & vincula & carceres:

ctò dies commemorantem de Gedeone, Baracho, Samſone, Jephte, nec non Davide, ac Samuele cæteríſque Prophetis, 33. qui fide, quâ crediderunt Deo ipſos ad bellum excitanti, regna expugnârunt, populo ſibi commiſſo juſtitiam integrè adminiſtrârunt absque acceptione & diſcrimine perſonarum, ut decebat judices & rectores populi Dei, promiſſa ſibi cœlitùs bona, uti crediderunt, ita conſecuti ſunt, occluſerunt ora leonum. 34. Extinxerunt vim atque ardorem ignis, evaſerunt hoſtiles gladios, ex infirmitatibus ſuis præter omnem exſpectationem convaluerunt, in prælíis eximia prudentiæ ac fortitudinis ſpecimina dederunt, debellatis & profligatis non rarò maximis exercitibûs. 35. Fide mulieres per prophetas redivivos acĉepêre, qui jam mortem obierant, alii verò inſtar pellium in tympano diſtenti, fuſtibûs, flagris, ac loris contuſi ſunt, qui liberationem à tormentis, quam tyranni à fide deficientibus ſpondebant, acceptare noluerunt, ne æternâ illa ac meliori vitâ privarentur. 36. Alii rurſus ludibriis & verberibûs excepti vincula inſuper & carceres experti ſunt. 37. Lapidi-

Lapidibûs nonnulli obruti, in partes diſſecti & innumeris prope modis vexati, gladiô denique cæſi occubuere, qui verò hoſtium perſecutioni ſe ſubduxerant, per devios montium ſaltus ac ſolitudines oberrârunt ovillis & caprinis pellibûs operti, omni penitus humanâ ope deſtituti. 38. Alii, quorum virtute ac ſanctitate clariſſimorum convictu ac conſuetudine mundus in maligno poſitus dignus non erát, maluerunt, in ſilvis deſertisque locis, in montibus, ac terræ latibulis miſeram vitam ducere. 39. Atque hi omnes, cùm fidei tam ſtrenuè propugnatæ ac pietatis conſtanter ſervatæ beneficiô ſuæ apud Deum juſtitiæ teſtimonium omni exceptione majus accepiſſent, promiſſionum tamen fructũ non omni ex parte aſſecuti ſunt, unde nec vobis moleſtum eſſe debet, ſi modicum adhuc exſpectandum ſit. 40. Eâ præcipuè de causâ, quòd vobis veſtræque utilitati benignè proſpiciens Deus noluerit eos priùs, ſed unâ vobiſcum perfectam ac immortalem beatitudinem conſequi, cœlorum enim reſeratio adeóque perfecta ac completa tum animæ tum corporis felicitas pendebat ab adventu & reſurrectio-

37. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt: circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti:

38. Quibûs dignus non erat mundus: in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cavernis terræ.

39. Et hi omnes teſtimoniô fidei probati, non acceperunt repromiſſionem.

40. Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur.

tione Meſſiæ, adeóque & à novo Teſtamento, in quo, uti ſperare licet, eadem vobis obveniet, ut proin illi non niſi vobiſcum beatificandi ac glorificandi ſint, nempe poſt Chriſti aſcenſionem & tempus novi teſtamenti. Unde plurimùm divinæ bonitati obſtricti eſtis, quòd majores veſtri ex ejus diſpoſitione vos præſtolari debeant, ex quâ ipsâ argumentum ac motivum efficaciſſimum vobis præbetur æquo animô tantiſper perferendi & veſtras ærumnas, & dilationem perfectæ beatitudinis, ad quam votis omnibus anhelatis, quæque vobis propinquior eſt, quàm tot anteceſſoribus veſtris, qui eam per integra ſæcula præſtolati ſunt. Eorum itaque exemplô vos Hebræi in Chriſtum jam præſentem credite, in ejúsque fide, ſpe, & amore conſtanter perſeverate, ita enim cum priſcis illis Patribus conſummationem, id eſt, ſalutem, ac beatitudinem ſempiternam adipiſcemini.

PARA-

Digitized by Google

PARAPHRASIS

CAP. XII.

1. TOt támque illuſtria teſtimonia ſatìs opinor, ſupérque oſtendunt eximiam dignitatem ac vim fidei, ſequamur ſtrenuè eorum exempla, & ſi adverſa ac ſiniſtra nobis metum incutiunt, excutiat illum invicta tantorum heroum conſtantia. Abjiciamus omnes ſarcinas & remoras quæ curſum virtutis atque profectus retardant, ut ſunt luxus ſuperfluus anxiæ curæ, nimiæ occupationes, & id genus alia impedimenta. Miſſam etiam faciamus, vel ſaltem refrœnemus naturæ corruptæ concupiſcentiam, quæ inſtar retis nos undique cingit, implicat, & in lubricos caſus titubantes impellit. Curramus magnâ animi contentione, atque conſtantiâ in ſtadio nobis propoſito ad deſtinatum victoribus bravium. Si diuturnitas atque difficultas agonis patientiam noſtram infringere videtur, 2. oculos conjiciamus in JEſum

1. *Ideóque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen :*

2. *Aſpicientes in Au-*

ctorem fidei & conſummatorem Jeſum, qui propoſito ſibi gaudiô ſuſtinuit crucem, confuſione contemptâ, atque in dexterâ ſedis Dei ſedet.

JEſum, qui non ſolùm ſpectatòr eſt & præſes agonis, ſed etiam nos animat, corroborat, & remuneratur, qui fidei ſcutum nobis largitur & illæſum ſervat, ſuâ gratiâ ad vitæ ſanctitatem vocat, divinis inſpirationibûs ad ſe trahit, ſibíque arctiſſimè unit ad abſolvendam & conſummandam in nobis ultimam perfectionem, qui denique locô gaudii, quo frui poterat vitam degendo felicem, & omnibus bonîs affluentem, acerbiſſimam crucis necem elegit ac pertulit, ignominiâ contempta, & inſuper habito dedecore. Cùm enim liberum eſſet Dei Filio in propriâ gloriâ & divinitate manere, maluit incarnari, incarnatus reddere poterat corpus ſuum immortale, maluit habere mortale, moriturus poterat tranquillâ morte defungi, maluit crucifigi infamiâ probroſi ſupplicii nullâ ex parte retardatus. Beata mors, honorata confuſio, dolores exoptabiles, quibûs fortiter toleratis nunc ad dexteram throni divini conſidet. Medium ſanè opportunius ad retinendam in adverſis animi conſtantiam non occurrit, 3. quàm ut reputetis vobiſcum ipſi, quis ille ſit, quantáque præditus dignitate, qui ab

3. *Recogitate enim eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus adverſum ſemetipſum contradictio-*

ab improbis & ſceleratis hominibus talem ac tantam ſuſtinuit adverſùs ſe inſectationem & calumniam. 4. Eſto ſanè, quòd adverſùs peccatum ſatis ſtrenuè à vobis hactenus pugnatum ſit, necdum tamen usque ad ſanguinis effuſionem reſtitiſtis. Quare ergò tam væcordes modò eſtis ac imbelles? 5. Quo facto mente veſtrâ excidit ſuavis illa admonitio, quâ divina ſapientia tacitis quibusdam vocibûs hortari vos non deſinit, & tanquam filios chariſſimos his propemodum verbîs vos alloquitur: fili mi, ne contempſeris correptionem, quâ à Domino tanquam optimo parente per flagella ab eo ſeu immiſſa, ſeu permiſſa inſtrueris, exerceris, perficeris, neque deficias animô, dum ab eo argueris. Sic enim 6. quem diligit Dominus, ſtudioſè increpat, & caſtigat, quippe qui propterea vos in filios adoptatos affligit & percutit, ut erudiat, purget, & probet, rejectitios autem quaſi deſperatos relinquit corruptis ſuis deſideriis ac moribus, vel ſi percutit, percutit iratus, non caſtigat propitius. 7 Quando igitur Deus vos caſtigat, nolite cogitare, id eum ùt ſeverum judicem facere ex ſubortâ indignatione,

nem: ut ne fatigemini animis veſtris deficientes.

4. *Nondum enim usque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes:*

5. *Et obliti eſtis conſolationis, quæ vobis tanquam filiis loquitur dicens: fili mi, noli negligere diſciplinam Domini: neque fatigeris, dum ab eo argueris.*

6. *Quem enim diligit Dominus, caſtigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Prov. 3.*

7. *In diſciplinâ perſeverate: Tamquam filiis vobis offert ſe Deus:*

ne ,

quis enim filius, quem non corripit pater?

ne, ſed potiùs ex amore provido ùt parentem de filiorum profectu & ſalute ſollicitum, quis enim inter vos filius, quem non aliquando caſtigat pater, niſi aberret ab officio ſuo.

8. *Quòd ſi extra diſciplinam eſtis, cujus participes facti ſunt omnes: ergò adulteri, & non filii eſtis.*

8. Quòd ſi exempti & immunes eſſe vultis ab omni diſciplinâ & correptione, cui Majores veſtri fuère obnoxii, ergò adulterini eſtis, ſpurii, illegitimi, degeneres.

9. *Deinde patres quidem carnis noſtra eruditores habuimus, & reverebamur eos: non multò magis obtemperabimus Patri ſpirituum & vivemus?*

9. Si verò parentum noſtrorum, qui nos, quod attinet ad corpus, genuerunt, ſeveriorem diſciplinam & ſuſtinuimus aliquando, & magnâ veneratione coluimus, an non multò magìs nos convenit ſubjici conditori animarum noſtrarum, & ex hac ſubjectione vitam ſpiritualem haurire? nam eas ipſe ſolus creavit, corporibus infudit, juſtificavit &c. Neque verò caſtigat niſi in utilitatem noſtram,

10. *Et illi quidem in tempore paucorum dierum, ſecundùm voluntatem ſuam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile eſt in recipiendo ſanctificationem ejus.*

10. ut nimirum nos aliquo modo participes redderet ſuæ ſanctitatis & inde conſecuturæ gloriæ per exactam ſuarum legum obſervantiam, cùm tamen brevis illa noſtrorum parentum caſtigatio negotia ùt plurimùm temporalia concerneret, & ſæpe magìs ex irritatâ bile & cæco furore proveniret, quàm ex æquitate & ratione.

11. *Omnis autem*

11. Si naturæ tantùm dictamina conſulitis,

ſulitis, ſi præſentia tantùm conſideratis, omnis quidem hujuſmodi caſtigatio nunc amara & moleſta potiùs, quàm jucunda & optabilis videbitur, modò tamen aliquantulum patientiæ habeatis, experiemini, quàm dulces juſtitiæ & ſanctimoniæ fructus ſuis clientibus probè exercitatis proferat, quantam conſcientiis tranquillitatem procuret, mentibus lucem affundat, cœleſtium rerum amorem cordibus inſerat.

diſciplina, in præſenti quidem videtur non eſſe gaudii ſed mœroris: poſtea autem fructum pacatiſſimum exercitatis per eam reddet juſtitiæ.

12. Quapropter tanquam ſtrenui athletæ remiſſa ac torpentia brachia, genua ſoluta, & flaccida membra excuſsâ ignaviâ erigite, accendite fervorem priſtinum, alacriter rem Dei, & negotium ſalutis veſtræ agite, præparate vos ſeriò ad repellendos inimicorum veſtrorum aſſultus, ad comprimendas cupiditates noxias, mundúmque ac dæmonem ſuperandum, cúmque ab intentione operum valor dependeat, curate, ut illa recta ſit.

12. *Propter quod remiſſas manus & ſoluta genua erigite.*

13. Neque ad dextram, neque ad ſiniſtram in obſequio Dei deflectentes, rectam videlicet Chriſtianiſmi viam, fidem, vitam tenete, unius ſupremi Numinis gloriam ſpectantes, greſſúque minimè titubanti principiis veræ religionis inſiſtentes. Hiſce non con-

13. *Et greſſus rectos facite pedibus veſtris: ut non claudicans quis erret, magis autem ſanetur.*

contenti proximi quoque curam non negligite, datéque operam, ut ſi quis in via Domini claudicat, & fallente greſſu incedit, ne penitus deflectat, & abducatur, ſed efficite potiùs, ut quoad ejus fieri poterit, in priorem veritatis, & juſtitiæ ſemitam revocetur.

14. *Pacem ſequimini cùm omnibus & ſanctimoniam, ſine quâ nemo videbit Deum:*

14. Colite pacem cum omnibus mortalibus, cordis autem munditiam modis omnibus procurate, cui Chriſtus Dei conſpectum & contemplationem pollicetur:

15. *Contemplantes, ne quis deſit gratiæ Dei: ne qua radix amaritudinis ſurſum germinans impediat, & per illam inquinentur multi.*

15. providentes interim, ne quis à Dei gratia benevolentiáque ſeu virium defectu, ſeu ſegnitie retardatus deficiat, item ne qua radix amara ſeu falſæ doctrinæ vel pravi exempli ſuppullulans mentem obturbet, lætámque meſſem inquinet.

16. *Ne quis fornicator aut profanus, ut Eſau: qui propter unam eſcam vendidit primitiva ſua:*

16. Talis eſſet ſcortator, aut rerum ſacrarum contemptor, carni aut ventri unicè deditus, qualis olim Eſau fuiſſe fertur, qui unico eòque leviſſimo eduliô jus ſuum primogeniti vendidit.

17. *Scitote enim, quoniam & poſtea cupiens hæreditare benedictionem, reprobatus eſt; non enim invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquiſiſſet eam.*

17. Rejectus idcirco & à Deo & à parente ſuo Jacobo, ne compos fieret expetitæ benedictionis paternæ: neque enim illi integrum fuit, pœnitentiâ factum infectum reddere, neque præteritam actionem quomodocunque deteſtari ſatis erat, ut eam, quam

copioſis

copioſis lachrymis exquiſivit, bene-
dictionem, ac prioris ſententiæ re-
tractationem aſſequeretur. Fugite
ergò non modò fornicationem, ſed
& gastrimargiæ vitium, & omnem
voluptatum intemperantiam, ne
cum profano Eſau reprobemini, ne
excidatis jure filiorum Dei, & benedi-
ctione ac hæreditate cœleſti. 18. Non
enim acceſſiſtis, ut olim ad montem,
qui manibûs palpari, humanóque
greſſu conſcendi poſſit, ignémque
accenſum ac turbinem, & caliginem
& procellam, 19. tubæque ſoni-
tum ac vocem humana verba funden-
tem: quam qui audierunt, nimio
terrore perculſi deprecati ſunt, ne
Deus ampliùs loqueretur, ſed per
Moſen interpretem atque internun-
tium omnia ageret. 20. Quòd ni-
mirum ſeveram illius præcepti inter-
minationem nequaquam ferrent, quo
palàm edicebatur, ſi vel beſtia mon-
tem attingeret, lapidibus obruen-
dam, aut jaculô configendam. 21.
Ipſéque adeo Moſes formidabili illâ
ſpecie propemodum exanimatus pa-
vefactum ſe atque ingenti terrore
correptum profeſſus eſt. Quòd ſi
transgreſſoribus veteris illius Legis
& Eccleſiæ tam gravis pœna, inflige-
batur,

18. *Non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem, & accenſibilem ignem & turbinem, & caliginem, & procellam,*

19. *Et tubæ ſonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excuſaverunt ſe, ne eis fieret verbum.*

20. *Non enim portabant, quod dicebatur: etſi beſtia tetigerit montem, lapidabitur.*

21. *Et ita terribile erat, quod videbatur. Moyſes dixit: exterritus ſum & tremebundus.*

batur, quantæ pœnæ manebunt contemptores legis & Eccleſiæ Chriſti, cujus illa vetus non niſi typus erat, & figura? 22. Non acceſſiſtis, inquam, ad hunc montem Sina terrenum, & terrena bona promittentem latibulum, & ſpeluncam ferarum, ſed per fidem ac baptiſmum ad Eccleſiam Chriſti per montem Sion deſignatum, ad civitatem Dei viventis, in quâ innumerabilis beatarum mentium cœtus æternâ felicitate fruitur, ejúſque auctorem Deum ter OptimumMaximum aſſiduis laudibûs deprædicat; ad Jeruſalem cœleſtem civibus ſuis cœleſtia bona ſubminiſtrantem. 23. Ad glorioſum illorum regnum, qui præ cæteris mortalibus peculiariter à Deo electi, & à vulgo ſeparati, & Deo dedicati ſunt ſicut primogeniti filii, ideóque nobiliſſimi & chariſſimi, qui in cœleſti Beatorum albo jam conſcripti ſunt tanquam candidati & hæredes æternæ beatitudinis. Chriſtus quoque, ad quem pari modô acceſſiſtis, non eſt blæſus ille & infirmus Moſes, quem tamen nemo impunè offendit, ſed eſt omnipotens atque impiis inexorabilis judex omnium tam Angelorum quàm hominum immortalis

22. *Sed acceſſiſtis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Jeruſalem cœleſtem, & multorum millium Angelorum frequentiam,*

23. *Et Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, & judicem omnium Deum, & ſpiritus juſtorum perfectorum,*

lis Deus. Eccleſiam quoque Chriſti, quàm ingreſſi eſtis, non conſtituunt increduli illi, ſempérque Deo rebelles murmuratores, nil niſi ollas carnium & cepas Ægypti eructantes, ſed animæ juſtorum perfectorum per fidem & charitatem in hac vitâ, per plenam ſanctitatem & gloriam in alterâ. 24. Ibi invenitis non Moſen antiqui, ſed JEſum novi teſtamenti mediatorem, pontificem & advocatum veſtrum, & ſanguinem, quo aſpergendi, mundandi & ſanctificandi ſunt fideles meliùs loquentem, quàm loquatur ſanguis Abel, hic enim clamat vindictam, ille miſericordiam. 25. At videte, ne eum vos alloquentem aſpernemini ſi enim Iſraelitæ non effugerunt commeritas pœnas, qui Angelum Dei nomine loquentem in terrâ audire recuſârunt, multò magìs nobis timendum erit, ſi Chriſtum Deum & hominem nobis de cœlo loquentem per ſuos Legatos, per miracula, per dona Spiritûs Sancti repellimus, & averſamur. 26. Ejus vox concuſſit aliquando terram, nempe cùm legem veterem inter fulgura & tonitrua terrâ contremiſcente per Angelum promulgavit, nunc

24. Et Teſtamenti novi Mediatorem Ieſum, & ſanguinis aſperſionem, meliùs loquentem, quàm Abel.

25. Videte, ne recuſetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recuſantes eum, qui ſuper terram loquebatur: multò magìs nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus.

26. Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repromittit dicens: adhuc ſemel, & ego movebo non ſolùm terram, ſed & cœlum.

nunc autem denuntiavit per Prophetam dicens: adhuc ſemel concutiam non ſolùm terram, ſed etiam cœlum.

27. *Quod autem, adhuc ſemel, dicit: declarat mobilium translationem, tanquam factorum, ut maneant ea, quæ ſunt immobilia.*

28. Porrò illud *adhuc ſemel* indicat, fore aliquando, quando nimirum mundus eſt innovandus, ut quidquid inſtabile & caducum eſt, ceſſare debeat & in aliam faciem tranſmutari, ut ea, quæ ſuccedent, firma atque ſtabilia permaneant atque perſeverent, nempe novi cœli, nova terra, quam nobis promittit, regnum illud beatorum glorioſum, quod nulli mutationi obnoxium eſt.

28. *Itaque regnum immobile ſuſcipientes habemus gratiam: per quam ſerviamus placentes Deo, cum metu & reverentiâ.*

28. Ad hujus regni poſſeſſionem vocati ſumus, hæc eſt illa felicitas, cujus certa per ſpem exſpectatio nobis pro ingenti ſolatio eſſe poteſt ac debet in quacunque noſtrâ calamitate, quâ premimur. Conſervemus ergò ſtudioſè gratiam, quam non tantùm ſufficientem, ſed & abundantem accepimus, ejúſque adminiculô ſervire & placere ſtudeamus Deo cum metu & reverentiâ debitâ, tametſi enim ſibi illibatâ & conſtanti fide ſervientibus admodum propitius ſit, reſpectu tamen improborum minimè ſtipes eſt aut truncus, ſicut idola gentium, ſed inſtar ignis vehementiſſimè agentis, & celerrimè eos conſumentis

29. *Etenim Deus noſter ignis conſumens eſt.*

tis, non ita quidem, ut aliquando eſſe deſinant, ſed ut æternùm ardeant.

PARAPHRASIS

CAP. XIII.

1. Si vindicis Dei indignationem pertimeſcitis, & declinare cupitis, mutua inter vos tanquam fratres charitas integra ſemper & ſalva permaneat. Inſectationes, quas pertuliſtis, non exulcerent animos veſtros. Si corpore ſejuncti, mente ſaltem & amore conjuncti perſiſtite, & quamvis facultatibûs veſtris tot inter perſecutiones non leviter attenuati ſitis, 2. à conſueto tamen hoſpitalitatis officio nolite deſiſtere. Nolo pluribûs commemorare & extollere fructus eximiæ hujus virtutis: illud dixiſſe ſufficiat, factum non ſemel, ut quidam ex veſtris Majoribus illi præprimis dediti ſub ſpecie & habitu viatorum latentes Angelos hoſpitiô exceperint. 3. Memores quoque eſtote eorum, qui

1. Charitas fraternitatis maneat in vobis.

2. Et hoſpitalitatem nolite oblíviſci, per hanc enim latuerunt quidam, Angelis hoſpitio receptis.

3. Mementote vincto-

rum, tanquam ſimul vincti: & laborantium, tanquam & ipſi in corpore morantes.

qui pro defenſione Dei, quem religioſè colitis, & odio Chriſtianæ fidei in vinculis detinentur, perinde quaſi unà cum illis ipſi etiam vincti eſſetis; neque hoc puræ commiſerationis affectu contenti, ſi quâ aliâ neceſſitate, aut moleſtiâ premantur, ſublevate eos pro viribus, & omni pietatis officio recreate, quippe qui, dum vivitis, iiſdem malis & incommodis obnoxii degitis.

4. *Honorabile connubium in omnibus, & thorus imaculatus. Fornicatores enim & adulteros judicabit Deus.*

4. Conjugium porrò eſto apud vos modis omnibus, & rebus eò ſpectantibus honeſtum ac verecundum, & genialis thorus prorſus integer ac impollutus: ſic enim habetote, ſcortatores & adulteros ultricem Dei indignationem atque pœnas atrociſſimas nequaquam effugere poſſe.

5. *Sint mores ſine avaritiâ, contenti præſentibûs: ipſe enim dixit: non te deſeram, neque derelinquam.*

5. Sint mores veſtri ab avaritiâ, quæ radix eſt malorum omnium, penitus alieni: contenti præſentibûs, de futuris non ultra modum ſolliciti. Si vos enim réſque veſtras divinæ providentiæ ex integro permiſeritis, quæ neceſſaria ſunt, nunquam vobis deerunt, habemus enim æternæ veritatis promiſſionem dicentis: non te deſeram, neque derelinquam.

6. *Ita ut confidenter dicamus: Dominus mihi adjutor, non timebo, quid faciat mihi homo.*

6. adeo ut confidenti animô verè dicere poſſimus, quod olim David affir-

mavit

mavit: Dominus mihi auxilator, nec timebo, quidquid in me machinentur & attentent adverſarii. Spes tantæ protectionis leviora reddit quæcunque mala etiam imaginatione noſtrâ graviſſima. Quòd ſi illa nihilominus adeo infirma & exigua eſt, ut non ſufficiat ad vos confortandos,
7. revocate in memoriam præpoſitorum veſtrorum atque præconum Apoſtolicorum conſtantiam, qui vobis aliquando divna dogmata atque præcepta tradiderunt, eáque profuſo ſuo ſanguine conſignârunt, eorum fidem ac patientiam vobis imitandam proponite ſpectantes potiſſimùm ipſorum vitæ decurſum atque exitum ſanctiſſimum. Neque ad vos excuſandos dicatis: Apoſtolos Chriſtum habuiſſe præſentem ac vivum fidei virtutúmque omnium exemplar, magiſtrum ac ducem, nam unus idémque
8. JEſus Chriſtus, quem vos adoraſtis, ipſe eſt, quem illi adorârunt, uti illis per ſuam providentiam ac divinam protectionem adſtitit, ita & vobis aderit æquè potens ac munificus, ipſe námque qui olim fuit, idem eſt in præſenti, ſempérque idem erit in omnem æternitatem. Cùm ergò

7. Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei: quorum intuentes exitum converſationis, imitamini fidem.

8. JEſus Chriſtus heri, & hodie: ipſe & in ſæcula.

go nulli mutationi obnoxius ſit, fide quoque atque fiduciâ immutabili vos ei adhærescere convenit,

9. Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Optimum eſt enim gratiâ ſtabilire cor, non eſcis: quæ non profuerunt ambulantibus in eis.

9. non verò doctrinis variis ab Evangelio Chriſti deviantibus, atque inter ſe diſſidentibus ac novis & à traditione domeſticâ, eccleſiaſticâ, Apoſtolicâ alienis abduci à verâ fide & doctrinâ Chriſti, vel à vitæ morúmque Chriſtianorum integritate atque levium inſtar arundinum huc illuc agitari & flecti. Optimum ſiquidem eſt divinâ gratiâ ſpiritûque novi Teſtamenti, cujus Mediatorem habemus Chriſtum Dominum, corda imbuere, & quodammodo fixa atque ſtabilia reddere, non verò in ſuperſtitioſo ac Judaico à Moſe tradito ciborum delectu atque diſcrimine, quo nihilo meliores facti ſunt, qui in ejusmodi legum ac rituum ſupervacaneâ obſervatione toti poſiti erant, & conſenuerant. Quî ergò fieri poteſt, ut ſervile Veteris Teſtamenti jugum cum libertate Evangelii conjungere velitis? Quòd ſi victimam deſideratis, neque illa Chriſtianis deeſt.

10. Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſerviunt.

10. Habuerint ſanè Patres noſtri altare & ſacrificium, habemus & nos, ſed longè præſtantius atque divinius, nempe

Digitized by Google

nempe Chriſti JEſu, ita tamen, ut iſtius fructus percipere non valeant, qui Leviticâ adhuc ſuperſtitione implicitі tabernaculo abrogato deſerviunt. Neque id mirum vobis aut novum videri debet. 11. Ut hujus rei figuram aliquam ante aliquot ſæcula haberemus, pontifex illius legis nunquam aliquid de carnibus vituli vel hirci delibabat, cujus ſanguinem ſacrario inferebat, quando pro peccatis populi habebatur expiatio generalis, & corpora publicarum victimarum extra caſtra comburebantur. 12. Quapropter ut typo res ipſa ex æquo reſponderet, ipſe Dominus JEſus, ut proprio ſanguine genus humanum expiaret, extra portam urbis Jeruſalem mortem obire voluit, extra conſortium populi Judaici, ne quid deeſſet ad figuræ complementum. Tanto favori ac beneficio, ut & nos reſpondeamus, æquiſſimum ſanè eſt, ut pro viribus noſtris ad ejus imitationem quidpiam præſtemus. 13. Exeamus igitur ejus exemplô & nos quodammodo extra caſtra, videlicet non tantùm extra Synagogam, ejúsque legales ceremonias jam abolitas, ſed etiam extra mundum corruptum,

11. *Quorum enim animalium infertur ſanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra caſtra.*

12. *Propter quod & JEſus, ut ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.*

13. *Exeamus igitur ad eum extra caſtra, improperium ejus portantes.*

ruptum, ejúſque conſortium curi: ac deſideriis rerum terrenarum pe nitus abjectis, opprobrium cruci ſacroſanctæ cum omni animi demiſ ſione & patientiâ ſupportantes, cali cem ejus amarum bibamus, quen primus ipſe cum fæcibus guſtavit contemptâ ignominiâ, quæ Chriſtia ni nominis confeſſionem ſequitur gratulemur nobis ex animo, & gaudeamus, quòd filii & diſcipu ſimus Magiſtri noſtri crucifixi. 14 Perſuaſum enim nobis eſſe debe quòd in caſtris & tentoriis huju mortalis vitæ non habeamus ſtab le domicilium, ſed quoad vivimu perpetuò peregrinemur, & ad futu ram ac cœleſtem patriam propere mus, unde non eſt, quòd multùm turbemur, ſi vel opprobriis imp tamur à civibus terrenæ Jeruſalem vel rerum temporalium damna p tiamur. 15. Chriſtô igitur adh bito deprecatore ac Pontifice no ſtro offeramus aſſiduè Deo ſacrif cium laudis (omiſſis legalibus) hunc linguæ noſtræ uberrimu fructum exiſtimemus, ut divinum ipſius nomen perpetuis præconi celebremus. 16. Beneficentiæ v rò & liberalitatis quæ omnia prop m

14. *Non enim habemus hic manentem civitatem, ſed futuram inquirimus.*

15. *Per ipſum ergò offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt, fructum labiorum confitentium nomini ejus.*

16. *Beneficentiæ autem & communionis no-*

modum omnibus communia facit, nolite, quæſo, ullo unquam tempore obliviſci, his enim profectò victimis non oblectatur ſolùm, ſed & conciliatur Deus. 17. Reſtat aliud ſacrificium ipſi offerendum, nempe obedientiæ Superioribus debitæ. Obtemperate iis, & faciles vos atque ad omnia promptos exhibete, vigilant enim ipſi magnâ ſollicitudine in commodum veſtrum, quippe qui pro animabus veſtris ſibi commiſſis rationem ſe Deo reddituros intelligant. Agite ergò, & ita vos gerite ut libenti atque hilari animô id faciant, & non ingemiſcant ſub onere regiminis ob ſocordiam, inobedientiam, vel irreverentiam veſtram. Tametſi enim defectus veſtros ex diſcreta charitate perferant, veſtrámque emendationem magìs peroptent, quàm moleſtam correptionem, eorum tamen gemitus exaudiet Deus, & ſeverâ ultione in eorum contemptores animadvertet, ſuperiorum patrocinio ac defenſione in ſe ſuſceptâ. 18. Obſecro etiam vos fratres, ut precibûs me veſtris apud communem omnium parentem Deum juvetis. Hanc gratiam mihi à vobis non denegandam prope certò mihi per-

lite obliviſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.

17. *Obedite præpoſitis veſtris & ſubjacate eis. Ipſi enim pervigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.*

18. *Orate pro nobis: confidimus enim, quia bonam conſcientiam habemus in omnibus bene volentes converſari.*

Digitized by Google

perſuadeo, quippe qui nullius offenſæ aut ſcandali vobis præbiti mihi ſim conſcius, & tenerrimo vos potiùs amore ſtudióque ſemper complexus ſim.

19. *Ampliùs autem deprecor vos hoc facere, quò celeriùs reſtituar vobis.*

19. Id eo inſtantiùs ſollicito, ut eò citiùs primo quoque tempore omnibus impedimentis ſublatis vos reviſere poſſim.

20. *Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis paſtorem magnum ovium, in ſanguine teſtamenti æterni, Dominum noſtrum JEſum Chriſtum,*

20. Deum autem pacis, & omnis boni auctorem ac fautorem, qui magnum illum ovilis ſui paſtorem Dominum noſtrum JEſum Chriſtum jam vitâ functum meritô mortis, & profuſi ſanguinis, quo confirmatum eſt novum & æternum teſtamentum, noſtráque reconciliatio, ad vitam immortalem revocavit, enixè deprecor,

21. *Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis, quod placeat coram ſe per JEſum Chriſtum, cui eſt gloria in ſæculi ſæculorum. Amen.*

21. ut divinâ ſuâ gratiâ abſolutò vos atque perfectos reddat ad omn opus bonum, inter vos maximè co hærentes & connexos, idem plan ſentientes, eodémque ſtudio atqu diligentia ad optima quæque con tendentes, ut divinam ipſius volun tatem perficere atque explere pol ſitis, ipsáque in vobis efficiat, quid quid ſibi gratum acceptúmque fue rit per JEſum Chriſtum, cui ſit glo ria in ſæcula ſæculorum. Amer

22. *Rogo autem vos fratres, ut ſufferatis verbum ſolatii. Etenim, perpaucis ſcripſi vobis.*

22. Precor autem vos fratres, u licèt non tam veſter, quàm Gentiun ſim Apoſtolus, æquo tamen liber

tiqu

tíque animô admittatis epiſtolam
hanc exhortatoriam & conſolatoriam,
quâ perpaucis, ne faſtidiosâ prolixi-
tate fatigemini, perſcripſi, quod mi-
hi opportunum, atque his tempori-
bus accomodatum viſum eſt. 23.
Noſtis, opinor, fratrem noſtrum Ti-
motheum liberum ac vinculis ſolu-
tum eſſe, unà cum illo, ſi celeriùs
ad me venerit, vos reviſam. 24 Sa-
lutem ex me dicite omnibus Præ-
poſitis veſtris, omnibúsque fidelibus.
Itali ad Chriſtum traducti vos om-
nes ſalvere jubent. 25. Divina por-
rò gratia ſit vobiſcum omnibus, vós-
que perpetuò ſervet incolumes, Deo
fideles, obſequentes, & in mo-
rum probitate con-
ſtantes.

23. *Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo, (ſi celeriùs venerit) videbo vos.*

24. *Salutate omnes præpoſitos veſtros, & omnes Sanctos. Salutant vos de Italiâ fratres.*

25. *Gratia cum omnibus vobis. Amen.*

Digitized by Google

VAI 1526607

Digitized by Google